هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

39

سالٔی/ 2007 – بەرگی سی و نۆ

چاپی یەکەم/ سالٔی 2007

پێرِيست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/1/7 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/1/8 ل37

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/1/14 ل63

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/1/15 ل117

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/1/24ل125

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/3/13 ل171

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/3/26 ل181

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/3/27 ل235

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/4/2 ل279

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/3 ل317

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/4 ل343

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/10 ل385

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/11 ل445

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – شەممە 2007/4/14 ل549

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/4/16 ل577

داهاتوو ساڵێکی گرنگە بۆ نەتەوەکەمان, بتوانین باشتر کار بکەین لە بەرژەوەندی گەلی کوردستان و هەر سەرکەوتوو و سەر بەرز بن, ئێستاش داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەین تەشریف بێننە ئێرە بۆ خوێندنەوەی پرۆژەکان, فەرموو.

بەڕێز خەمان زرار اسعد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر بکرێت یەکەم خوێندنەوەی پرۆژەکان من نازانم بە چ زمانێك هاتووە, بەڵام زۆر جار گوتومانە و داواشمان کردووە, ئەگەر بێتو دەست بەوە بکەین, بەتایبەتی با خوێندنەوەی یەکەم بە کوردی بێت, بەڵام نازانم لیژنەی یاسایی خۆیان بۆچی ئامادە کردووە, بەڵام با خوێندنەوەی یەکەم بە کوردی بێت, سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی):

بەڵێ باشە, سوپاس, فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا کاك تارق جامباز یاسای مافی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوانی هەرێمی کوردستان دەخوێنێتەوە, بەڵام پێم خۆشە ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز ئاگادار بکەمەوە, کە ئەو تەرجومەی کوردی لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە هاتووە, ئەگەر هەر رەخنەیەکتان هەبێت لە لیژنەی یاسایی نەگرن, سوپاس.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان, دەقی یاسای مافەکانی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوانی هەرێمی کوردستان دەخوێنینەوە:

یاسای ژمارە(   )ی ساڵی 2006

یاسای مافەکانی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوانی هەرێمی کوردستان ـ عێراق

بەشی یەکەم

پێناسەکان

ماددەی یەکەم:

ئەو دەستەواژانەی لە خوارەوە هاتوون ئەو واتایانەی بەرامبەریان دەگەیەنن، بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

1-هەرێم: هەرێمی کوردستانی عێراق.

2-وەزارەت: وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان.

3-وەزیر: وەزیر ی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان.

4-یاسا: ماف و تایبەتکاریەکانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان.

5-ئەنفالکراو: هەرکەسێك ژیانی لە دەست دابێ یان زەرەرمەندبێ یان تا ئێستا چارەنووسی نادیار بێ لەئەنجامی تاوانەکانی جینۆساید دژ بە گەلی کوردستان.

6-شەهید: بە شەهید دادەنرێت هەرکەسێك ژیانی لە دەست دابێ بەپێی ئەم پێناسانەی خوارەوە:

أ-شەهیدی خەباتگێر: هەرکەسێك بە گیانی خۆی لە سەنگەری خەباتی چەکدارانەدا قوربانی دابێ, یان لە خەباتی سیاسی, یان لە هەردووکیان دژبە ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکان لە بەرگری کردندا لە بزافی رزگاریخوازی کوردستان و ئەوەی لەدوایدا هاتووە.

ب-قوربانیانی جینۆساید: هەرکەسێك شەهید بووبێ یان ژیانی لە دەست دابێ لە ئەنجامی تاوانەکانی کۆمەڵکوژی(جینۆساید) لە کاتی تاوانەکانی ئەنفال یان بەکارهاتنی چەکی کیمیاوی یان لەناو بردنی داپڵۆسینی بارزانی وفەیلییەکان.

ج- قوربانیان لە هاووڵاتیان: هەرکەسێك شەهید بووبێ یان ژیانی لە ئەنجامی کارەکانی جەنگ یان کردەوەکانی تیرۆر یان لە کاتی کۆچڕەوی ملیۆنی گەلی کوردستان لە دەست دابێ.

7- کەسوکاری قوربانیان و ئەنفالکراو: مێرد و ژنان و کوڕ، باوك ،براکان ، خوشکان ،یان ئەو کەسانەی بە بڕیاری دادوەری, شەهید بەخێوی دەکردن.

بەشی دووەم

ئامانج و بنەماکان

ماددەی دووەم: ئامانجی ئەم یاسایە ئەوەیە چارەسەری بارودۆخی گشتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان بکات، وە لەلایەنی دارایی و مەعنەویەوە چاودێریان بکات بە جۆرێك لە گەڵ قەبارەو پایەی ئەو قوربانیانەی کە شەهیدەکان پێشکەشیان کردووە بگونجێت، لە پێناو کەم کردنەوەی ئازاری کەس و کارەکانیان.

ماددەی سێیەم: ئەوانەی دەکەونە ژێر سێبەری حوکمەکانی ماددەی یەکەم لەم یاسایەدا بە بەڵگەنامەی فەرمی دەسەلمێندرێ، لە کاتێکدا ئەو بەڵگانە بە دەستەوە نەبێ، دەکرێ بە ڕێگاکانی یاسایی دیکە لەبەردەم لیژنە و دادگاکانی و لایەنە تایبەتمەندەکان بسەلمێنن و بە بەرێوەبەرایەتیەگشتیەکانی پارێزگاکانی هەرێمی پێشکەشی بکەن.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لیژنەیەکی تایبەت بە سەرۆکایەتی بەڕێوەبەری گشتی دیوان و ئەندامەتی چەند فەرمانبەرێکی وەزارەت کە ژمارەیان لە چوار ئەندام کەمتر نەبێت، دادەمەزرێت، بۆ تەماشا کردنی ئەو ناڕەزایانەی کە لەلایەن کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان پێشکەش دەکرێن، سەبارەت بەو بڕیارانەی لەلایەن بەڕێوبەرایەتیەگشتیەکانی پارێزگاکان دەرچوون.

دووەم: لیژنەی تایبەت ئەم کارانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

1 - دەست کردن بە سەیر کردنی ئەو نارەزاییانەی لەلایەن کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکانەوە پێشکەش دەکرێن، بەمەبەستی ئەوەی حوکمەکانی ئەم یاساییە بیانگرێتەوە.

2-هەرکەسێك بەرژەوەندییەکی هەبێ بۆی هەیە تەزەلوم لەلایەن لیژنەی تایبەتەوە بکات دژ بەو بڕیارەی دەریکردووە و لە ماوەی (10)ڕۆژدا لە ڕۆژی ئاگادارکردنەوەی یان بە ئاگادارکردنەوە دانرابێت، بڕیارەکەی لەلایەنی کارگێڕیەوە بە بڕیاری کۆتایی دادەنرێت.

3-لیژنە بڕیارەکەی بە زۆرینەی دەنگ دەردەکات و وەزیر پەسندی دەکات.

4-هەرکەسێك بەرژەوەندیەکی هەبێت مافی ئەوەی هەیە ڕوو لە دادگاکان بکات بۆ سەلماندنی ئەوەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە، دوای ئەوەی لیژنە بڕیاری بە ڕەتکردنەوەی دەر کرد، دادگاکانی بەرایی لایەنی تایبەتمەندن بە دادگایی کردنی ئەو کێشانەی لە ئەنجامی پیادەکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە و, پێشکەشکەری داواکاری لە ڕەسمەکانی داد دەبوردرێت.

5-بڕیارەکانی دادگای بەرایی لەبەردەم دادگای تێهەڵچوونەوە بە سیفەتی پێداچوونەوە لە ماوەی(30) ڕۆژدا تانەی لێدەدرێ لە ڕۆژی ئاگادارکردنەوەی بە بڕیارەکە, یان بە ئاگادارکراوە دادەنرێت.

6-لە کاتی پیادە کردنی ئەم یاسایە، هەرکەسێك بەرژەوەندییەکی هەبێت بۆی هەیە لە ماوەی (6)مانگدا داوای ئەوە بکات کە شەهیدەکانی قوربانیان لە قوربانیان لە هاووڵاتیان، بکەونە بەر ئەو ئیمتیازانەی لەم یاسایەدا هاتووە.

بەشی سێیەم

پۆلینکردنی شەهیدان و دیاریکردنی مووچە بۆ کەس و کاریان

ماددەی پێنجەم: شەهیدەکان بەم شێوەیە پۆلین دەکرێن:-

1 - شەهیدی خەباتکار.

2 - قوربانیانی جینۆساید.

3 - قوربانیان لە هاووڵاتیان.

ماددەی شەشەم:

یەکەم: کەس و کاری شەهیدی خەباتکار و ئەنفالکراو و هاووڵاتی بەپێی ڕێنماییەکانی تایبەت کە وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی دەریدەکات مافی خانەنشینکردنیان هەیە.

دووەم: ئەوانەی دەکەونە بەر سێبەری حوکمەکانی بڕگە/ یەکەم لە ماددەی شەشەم ئەمانەن:

1- مێرد و ژنان.

2- کوڕ تاوەکو تەمەنی (21) تەواو دەکات ئەگەر لەسەر خوێندن بەردەوام نەبێت.

3- کچ تاوەکو دادەمەزرێت.

4- منداڵە پەك کەوتەکان: منداڵە پەك کەوتەکان بەدەرن لە مەرجەکانی کەلەم ماددەیەدا هاتووە، بەپێی ڕێنماییەکانی وەزارەت دەربکات.

5- دایك و باوك.

6- براو خوشکان یان ئەوانەی شەهید بەبڕیاری دادوەری بەخێوی دەکردن.

سێیەم: بەشی باوك ودایك وژن، تا لەژیاندا مابن سەرف دەكرێت.

چوارەم: ئەگەر بەشی ئەوانەی دەكەونە ژێر حوكمەكانی ئەم یاسایە بڕا, ئەوا بەشی ئەوانە دەدرێ بەوانی دیكەی كە موستەحەقن.

ماددەی حەوتەم: مافی خانەنشینی بەسەر مافگیرەكان بەیەكسانی دابەش دەكرێت.

بەشی چوارەم

ماف وتایبەتكاری كەسوكاری شەهیدان

ماددەی هەشتەم:

یەكەم:

كەسوكاری شەهیدی خەباتكارو شەهیدی جینۆساید ئەم ماف و تایبەتكاریانەی خوارەوەیان هەیە:

1-**خانەوادەی شەهیدی خەباتكار و ئەنفالكراو یەكەیەكی نیشتەجێ كردنی لە شوێنی لەدایك بوونی خۆی بەناو دەكرێت.**

2-**ئەگەر شەهید لە ژنێك پتری هەبێت، هەریەك لە ژناكان هەمان ماف وتایبەتكاری بە پێی حوكمەكانی ئەم یاسایە بۆ ژنێك دانراوە دەبێت.**

3-**لە حاڵەتێكدا پتر لە كەسێك لە خێزانێكدا شەهید بووبێ ئەم ڕێژانەی لە خوارەوە هاتوون لەسەر مووچەكەیان بۆ زیاد دەكرێت وبەپێی ڕێنمایی تایبەت.**

أ- 100٪ **بۆ شەهیدی یەكەم.**

ب- 75٪ **بۆ شەهیدی دووەم.**

ج- 50٪ **بۆ شەهیدی سێیەم.**

د- 25٪ **بۆ شەهیدەكانی دیكە.**

دووەم:

1-**كوڕی شەهیدان لە بڕگەكانی یەكەم و دووەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە، پارەی ژنهێنانیان پێ دەبەخشرێت بۆ یەك جار لەماوەی ساڵێكدا لە ڕۆژی تۆماركردنی گرێبەستی ژنهێنانەكەیان.**

2-**بەپێی بڕیاریەكانی لەلایەن وەزارەتی خوێندنی باڵاو پەروەردەدا، حكومەتی هەرێم كرێی خوێندنی منداڵی شەهیدان لە قوتابخانە و زانكۆكانی ئەهلی لەناوەوەی هەرێمدا لە ئەستۆ دەگرێت.**

3-**حكومەتی هەرێم خەرجی گەڕانەوەی ئێسك وپروسكی شەهید لە دەرەوەی هەرێم لە ئەستۆ دەگرێت.**

4-**میراتی جێماوەی شەهید لە باجی تەریكەكانی لە یاسای تەریكەدا هاتووە دەبووردرێت.**

5-**بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵای هەرێم، چەند كورسیەكی خوێندن لەدەرەوەی هەرێم بۆ منداڵی شەهیدان تەرخان دەكرێت.**

6-**كەسوكاری شەهیدان لەكرێی پشكنین و چارەسەركردن لە نەخۆشخانەكان و سەنتەرەكانی تەندروستی حكومەت لەناوەوەی هەرێم دەبووردرێن.**

7-حکومەت کرێی چارەسەرکردنی کەسوکاری شەهیدان بەڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی تایبەتمەند بەپێی یاساو ڕێنماییەکان لە ئەستۆ دەگرێت.

بەشی پێنجەم

حوکمە گشتیەکان

ماددەی نۆیەم: وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست دەربکات بۆ ئاسانکاردنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی دەیەم: کاربەهیچ دەقێك ناکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت.

ماددەی یازدەم: پێویستە وەزارەتە تایبەتمەندەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی دوازدەم: ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی رەسمی(وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

عدنان ڕەشاد موفتی

سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عێراق

هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە

هەرێمی کوردستان بەماوەی سەختدا تێپەڕیوە، مێژوو وێنەی وای کەم دیوە، کەڕۆڵەکانی هەرێم لەلایەن ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکاندا کوشت و بڕدەکران، و بەچەکی کیمیاوی و سەربازی تۆپ باران دەکران، گوندەکانی لە میانەی پرۆسەی ئەنفالە بەدناوەکان خاپوور کراو بەشی زۆری دانیشتوانەکەی بوونە قوربانی ئەو پرۆسانە، بەجۆرێك گەورەترین زیان بەرخانەوادەی شەهیدان کەوت، چونکە لەدوولایەنەوە زەحمەتیان کێشا، وەك وەفاداریەك بۆ بەشێکی بچووکی ئەو فیداکاریەی لە ڕێگای سەرفرازی کوردستانیان بەخشی و ئەو قوربانیەی لە ڕێگای پرەنسیپەکانی باڵای مرۆڤایەتی داویانە، ئەم یاسایە داندرا.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی):

ئەم پرۆژەیە بدرێت بە لیژنەی یاسایی و لیژنەی پێشمەرگەو لیژنەی دارایی و ئابووری و لیژنەی مافی مرۆڤ و ئەندامانی پەرلەمان, بۆ ئەوەی بە وردی بیری لێ بکرێتەوەو, کەچی بە سوودە بۆ کەسوکاری شەهیدە سەربەرزەکانمان بڕیاری لێ بدرێت لەم پەرلەمانە, هەر لەناو ئەم هەفتەیە هەوڵ دەدەین ئەو پرۆژەیە تەواو بکەین, تکایە بۆ ئاگاداریتان, لیژنەی یاسایی پرۆژەی دووەم خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای وەزارەتی وەرزش و لاوانی هەرێمی کوردستان.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستاش ڕەشنووسی یاسای وەزارەتی وەرزش و لاوان دەخوێنینەوە:

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (27)

یەك شەممە ڕێكەوتی 2007/1/14

كاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی ڕۆژی یەك شەممە ڕێكەوتی 2007/1/14 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان ڕشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (27)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (27)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی دووەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی كوردستان – عێراق, بەرنامەی كار بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای مافی كەسوكاری شەهیدان و ئەنفالكراوانی هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی هەمواركردنی یاسای كوژاندنەوە و جیاكاری زەوی لە سنووری شارەوانیەكان ژمارە (3)ی ساڵی 1998.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان, دانیشتنەكەمان دەست پێدەكەین, بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاری دا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (27)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لەكات (11)ی پێشنیوەڕۆی رۆژی یەك شەممە رێكەوتی 2007/1/14دا بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای مافی كەسوكاری شەهیدان و ئەنفالكراوانی هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی هەمواركردنی یاسای كوژاندنەوە و جیاكاری زەوی لە سنووری شارەوانیەكان ژمارە (3)ی ساڵی 1998.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەڕێز چنار سعد عبدالله وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان دەكەین, كە لەگەڵمان حازرە, زۆر بەخێر بێ سەرچاو, داوا لەو لیژنانە دەكەین, ئەوانەی راپۆرتیان ئامادە كردووە, لیژنەی یاسا و لیژنەی مافی مرۆڤ و لیژنەی پێشمەرگە و لیژنەی دارایی بێن دابنیشن بۆ خوێندنەوەی راپۆرتەكان, هەریەكەو یەك بێن جێگاتان دەبێتەوە, هەر راپۆرتی لیژنی مافی مرۆڤ و لیژنەی یاساییە؟ لیژنەی دارایی نیەتی؟ باش, فەرموو لیژنەی یاسایی بۆ خوێندنەوەی راپۆرتی خۆی.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لیژنەكەمان هەستا بەلێكۆڵینەوەی پرۆژەی یاسای مافەكانی كەس و كاری شەهید و ئەنفالكراوەكانی هەرێمی كوردستان—عێراق, كە رەوانە كرابوو بۆمان, دوای خوێندنەوەی یەكەمی لە پەرلەمان رۆژی 2007/1/8 بە ئامادەبوونی وەزیری پەیوەندیدار گفتوگۆمان لەسەر كردو دوای ڕا گۆڕینەوە لەسەر لیژنەكەمان ئەم ڕاسپاردەو پێشنیارانەی خوارەوەی هەیە:

1- سەبارەت بە بڕگەی (6)ی ماددەی یەكەم لیژنەكەمان پێشنیار دەكات كە دووبارە دابڕێژرێتەوە و بەم جۆرە بخوێندرێتەوە:-

6- شەهید: هەر كەسێكە گیانی خۆی لەدەست دابێت لە سەنگەری خەباتی چەكداری یان سیاسی بۆ بەرگریكردن لە بزووتنەوەی رزگاری خوازی كوردستانی لە دژی رژێمە ستەمكارە یەك لەدوای یەكەكاندا یان لەسەرەنجامی تاوانەكانی كۆمەڵكوژی (جینۆساید)یان كردەوە جەنگیەكانی دژ بە گەلی كوردستان, بەم جۆرەی خوارەوەش پۆلێن دەكرێن:

أ- شەهیدی خەباتگێڕ: هەر کەسێکە خۆی کردبێتە قوربانی لەسەنگەری خەباتی چەکداری یان سیاسی یان هەردووکیان لە دژی ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکان لەکاتی بەرگری کردن لە بزاڤی رزگاریخوازی کوردستان و ئەوەی لەدوای دا هات.

ب- شەهیدی کۆمەڵکوژی: هەر کەسێ شەهید بووبێ یان گیانی لە دەست دابێت بەهۆی تاوانەکانی کۆمەڵکوژی لەکاتی تاوانەکانی ئەنفال و بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی یان هەڵمەتە سەرکوتەکەرەکانی دژ بە بارزانی و فەیلیەکان ئەنجامدرا.

ج- شەهیدی هاووڵاتی: هەر کەسێ شەهید بووە یان گیانی لەدەست داوە بەهۆی کردارە جەنگیەکان یان کردەوە تیرۆریستیەکان یان لەکاتی کۆڕەوە ملیۆنیەکەی گەلی کوردستان.

– سەبارەت بە ماددەی سێیەم لیژنە پێشنیار دەکات دووبارە دابڕێژرێتەوە و بەمجۆرە بخوێندرێتەوە:

ماددەی سێیەم:- ئەوانەی بەر حکومی ماددەی یەکەمی ئەم یاسایە دەکەون لە ڕێگای سەلماندن بە بەڵگەنامە ڕەسمیەکان دیاری دەکرێن, لەکاتی نەبوونی دا بەڕێگای یاسایی لەبەردەم دادگاکان و لایەنە پەیوەندی دارەکانەوە دەسەلمێندرێت.

2- سەبارەت بە بەندی (دووەم) لەماددەی چوارەم لە پرۆژەکەدا لیژنەکەمان پێشنیار دەکات کاتی بەسەرچوونی بۆ ڕەتکردنەوەی شکایەتەکە (التظلم) لە (10) ڕۆژ بکرێتە (30) ڕۆژ.

– سەبارەت بە بڕگەکانی (4, 5) (دووەم) لەهەمان ماددە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات دادگاکانی باری کەسی تایبەتمەند بن بە دیتنی ئەو کێشانەی لە ئەنجامی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دروست دەبن لە جیاتی دادگاکانی (بداءة).

– سەبارەت بە بڕگەی (6)-دووەم- لەهەمان ماددە لیژنە پێشنیار دەکات لابدرێت, چونکە هەر بەم جۆرە دەبێت و زیادە.

4- سەبارەت بە ماددەی (پێنجەم) لیژنە پێی وایە شەهیدەکان بەم جۆرە پۆلێن بکرێن:-

یەکەم: شەهیدی خەباتگێڕ.

دووەم: شەهید کۆمەڵکوژی.

سێیەم: شەهیدی هاووڵاتی.

5- سەبارەت بەبڕگەی (1) لەماددەی شەشەم، لیژنە پێشنیار دەکات دووبارە دابڕێژرێتەوە و بەم جۆرە بخوێندرێتەوە:

یەکەم: کەس و کاری شەهیدانی خەباتگێڕی و کۆمەڵکوژی و هاووڵاتیان مافی خانە نیشینیان دەبێت بەپێی پەیڕەوێکی تایبەت کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت.

– سەبارەت بە بڕگەی-3- (دووەم) لەهەمان ماددە لیژنە پێشنیار دەکات وشەی (یان مێرد)ی بۆ زیاد بکرێت.

– سەبارەت بە بڕگەی-3-(سێیەم) لەهەمان ماددە لیژنە ڕای وایە وشەی (مێرد)ی بۆ زیاد بکرێت.

6- سەبارەت بە بڕگەی -3- (یەکەم) لەماددەی هەشتەم لیژنە پێشنیار دەکات دووبارە دابڕێژرێتەوەو بەم جۆرە بخوێندرێتەوە:

3- سەبارەت بە شەهیدبوونی زیاتر لە کەسێك لەهەمان خێزان ئەوا مووچەکانیان بە پێی پێرەوێکی تایبەت وبەم ڕێژانەی خوارەوە دادەنرێت.

بەهیوای سەیرکردنی و خستنەڕووی پرۆژەی ئەسڵی و لەگەڵ ڕای لیژنەی یاسایی لەسەری بۆ گفتوگۆ لەسەرکردن و دیاری کردنی ڕای گونجاو سەبارەتی. لەگەڵ ڕێزدا.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەناوی خوای بەخشندەو میهربان.

ڕاپۆرتی لیژنەی مافی مرۆڤ

لیژنەکەمان لە ڕۆژی 2007/1/10 کۆبوونەوەیەکی تایبەتی سازدا, بۆ گفتوگۆکردن سەبارەت بە پڕۆژەی یاسای مافەکانی کەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوی هەرێمی کوردستان- عێراق, کە لە لایەن سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە ئاراستەکرابوو, پاش لێکۆڵینەوە ئەو ڕاسپاردەو پێشنیارانەی خوارەوەمان لەلا گەڵاڵە بوو:

1- سەبارەت بە ماددەی یەکەم لە بڕگەی (7) بەم جۆرەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:

(کەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوەکان مێردو ژنان و کوڕو کچ و باوك و دایك و خوشك و برایەکان یان ئەو کەسانەی کە بەبڕیاری دادوەری شەهید و ئەنفالکراو بە خێوی دەکردن)

2- سەبارەت بە ماددەی چوارەم بڕگەی (2) ماوەی (10) ڕۆژە بکرێ بە (30) ڕۆژ.

3- سەبارەت بە ماددەی شەشەم:

یەکەم: دووبارە دابڕێژرێتەوەو بەم جۆرەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:

1- کەس و کاری شەهید و خەباتکاری ئەنفالکراو و هاووڵاتی بەپێی یاسایەکی تایبەت مافی خانەنشینیان هەبێت.

– سەبارەت بە (دووەم) لەهەمان ماددە بڕگەی سێیەم بەم شێوەیە بێت:

کچ تاوەکو دادەمەزرێت یاخود شوو دەکات.

– سەبارەت بە دەستەواژەی بەپێی ڕێنمایەکانی وەزارەت دەریدەکات لابردرێت.

– سەبارەت بە دووەم لەهەمان ماددە بڕگەی شەشەم ئەم دەستەواژەی بۆ زیاد بکرێ, بەهەمان مەرجی کوڕو کچی شەهید خانەنشینیان بۆ خەرج بکرێ.

– سەبارەت بە سێیەم لەهەمان ماددە بکرێت بە دوو بڕگەو بەم جۆرەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:

1- بەشی باوك و دایك تا لە ژیاندا مابن سەرف بکرێ.

2- بەشی ژن و مێرد تا ئەو کاتەی خێزانێکی نوێ پێك دەهێنن, سەرف بکرێ.

چوارەم: سەبارەت بە ماددەی هەشتەم (1) بڕگەی یەکەم, بەم جۆرەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:-

خانەوادەی شەهیدی خەباتکار و کیمیاباران و ئەنفال و هاوولاتیان یەکەیێکی نیشتەجێبوونیان لە شوێنی لەدایك بوونی خۆی بۆ دابین بکرێ.

– سەبارەت بە دووەم لەهەمان مادده برگە دووەم (کچان)ی بۆ زیاد بکرێ.

ئەوانەی سەرەوە راسپاردەو بۆچوونی ئەندامانی لیژنەکەمان بوو, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, بۆ هەردوو لیژنە یاسایی و مافی مرۆڤ, ئێستا دێینە سەر ئەسڵی ماددەکە, مادده بە مادده دەیخوێنین, ئینجا رای لیژنەی یاسایی و رای لیژنە مافی مرۆڤ و رای جەنابی وەزیر وەردەگرین و دەرگاش دەکەینەوە بۆ موناقەشە, فەرموو بۆ خوێندنەوەی ئەسڵی یاساکە و, موقتەرەحەکەی لیژنە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا کاك زانا پڕۆژەی یاساکە بەکوردی دەخوێنێتەوە.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یاسای مافەکانی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوانی هەرێمی کوردستان_عێراق

بەشی یەکەم

پێناسەکان

ماددەی یەکەم: ئەو دەستەواژانەی لە خوارەوە هاتوون ئەو واتایانەی بەرامبەریان دەگەیەنن, بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

1-هەرێم: هەرێمی کوردستانی عێراق.

2-وەزارەت: وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان.

3-وەزیر: وەزیری کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان.

4-یاسا: یاسای ماف و تایبەتکاریەکانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان.

5-ئەنفالکراو: هەرکەسێك ژیانی لەدەست دابێ, یان زەرەرمەندبێ, یان تا ئێستا چارەنووسی نادیار بێ لەئەنجامی تاوانەکانی جینۆساید دژ بە گەلی کوردستان.

6-شەهید: بە شەهید دادەنرێت هەر کەسێك ژیانی لە دەست دابێ بەپێی ئم پێناسانەی خوارەوە:

أ-شەهیدی خەباتگێر: هەر کەسێك بە گیانی خۆی لە سەنگەری خەباتی چەکدارانەدا قوربانی دابێ یان لە خەباتی سیاسی، یان لە هەردووکیان دژبە رژێمە یەك لە دوای یەکەکان لە بەرگری کردندا لە بزافی رزگاریخوازی کوردستان و ئەوەی لە دوایدا هاتووە.

ب-قوربانیــانی جینۆســاید: هــەر کەســێك ژیــانی لەدەســت دابــێ, لــە ئــەنجامی تاوانــەکانی کۆمــەڵکوژی (جینۆساید) لـە کـاتی تاوانـەکانی ئـەنفال یـان بـەکارهێنانی چـەکی کیمیـاوی یـان لـەناوبردن و داپڵۆسـینی بارزانی و فەیلییەکان.

ج- قوربانیـان لـە هاووڵاتیـان: هـەر کەسـێك شـەهید بـووبێ، یـان ژیـانی لەئـەنجامی کارەکـانی جـەنگ یـان کردەوەیەکی تیرۆر یان لەکاتی کۆچەڕەوی ملیۆنی گەلی کوردستان لەدەست دابێ.

7- کەس و کاری قوربانیان و ئەنفالکراو: مێردو ژنان و کوڕ, باوك, براکان, خوشکان, یان ئەو کەسـانەی بـە بڕیاری دادوەری، شەهید بەخێوی دەکردن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی مافی مرۆڤ, موقتەرەحتان لەسەر ئەم ماددەیە هەیە؟

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم لە بڕگەی حەوتەم, بەم جۆرەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:

(کەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوان: مێردو ژنان و کوڕو کـچ و بـاوك و دایـك و خوشـك و برایـەکان، یـان ئەو کەسانەی کە بەبڕیاری دادوەری شەهید و ئەنفالکراو بە خێـوی دەکـردن)، لـەوێ تـەنها کـوڕ هەیـە کـچ نییە, ئێمە لێرە کچیشمان ئیزافە کردووە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی قانونی خاڵە هینەکانتان بخوێنەوە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە راپۆرتی لیژنەی یاسایی بەکوردی.

1- سەبارەت بە بڕگە (6)ی ماددەی یەکـەم لیژنـەکـەمان پێشـنیار دەکـات کـە دووبـارە دابڕێژرێتـەوە و بـەم جۆرە بخوێندرێتەوە:-

6- شـەهید: هـەر کەسـێکە گیـانی خـۆی لەدەسـت دابێـت لـە سـەنگەری خـەباتی چـەکداری یـان سیاسـی بـۆ بەرگریکردن لە بزوتنەوەی رزگاری خوازی کوردستانی لە دژی رژێمە ستەمکارە یەك لەدوای یەکەکاندا یان لەسەرەنجامی تاوانەکانی کۆمـەڵکوژی (جینۆسـاید) یـان کـردەوە جەنگیـەکانی دژ بـە گـەلی کوردسـتان, بـەم جۆرەی خوارەوەش پۆلێن دەکرێن:

أ- شەهیدی خەباتگێڕ: هەر کەسێکە خۆی کردبێتە قوربانی لەسەنگەری خەباتی چەکداری یان سیاسی یـان هەردووکیان لە دژی ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکان لەکاتی بەرگری کردن لە بزاڤی رزگاری خوازی کوردسـتان و ئەوەی لەدوای دا هات.

ب- شەهیدی کۆمەڵکوژی: هەر کەسێ شەهید بووبێ یان گیانی لە دەست دابێت بەهۆی تاوانەکانی کۆمەڵکوژی لەکاتی تاوانەکانی ئەنفال و بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی یان هەڵمەتە سەرکوتەکەرەکانی دژ بە بارزانی و فەیلیەکان ئەنجامدرا.

ج- شەهیدی هاووڵاتی: هەر کەسێ شەهید بووە یان گیانی لەدەست داوە بەهۆی کردارە جەنگیەکان یان کردەوە تیرۆریستیەکان یان لەکاتی کۆڕەوە ملیۆنیەکەی گەلی کوردستان.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە لیژنەی یاسایی لێرەدا شەهیدی پێناسە کردووە لەماددەی شەش زیادە, هەروەها بڕگەکانی (ب, ج) لەجیاتی (ضحایا) کراوە بە شەهید, لە جیاتی قوربانی کراوە بەشەهید, کە بەعەرەبیەکەی بەم شێوەیە:

1- فيما يتعلق بالفقرة (6) من المادة الأولى تقترح اللجنة اعادة الصياغة وتقرأ كالآتي:

6- الشهيد: كل من فقد حياته في خندق الكفاح المسلح أو النضال السياسي دفاعا عن الحركة التحريرية الكوردستانية ضد الأنظمة القمعية المتعاقبة أو نتيجة جرائم الإبادة الجماعية أو الأعمال الحربية العدوانية ضد شعب كوردستان, ويصنف وفق التعريفات التالية:

أ- الشهيد المناضل: كل من ضحى بنفسة في خندق الكفاح المسلح أو النضال السياسي أو من جرائهما ضد الأنظمة المتعاقبة دفاعا عن الحركة التحريرية الكوردستانية.

ب- شهيد الأبادة الجماعية: كل من استشهد أو فقد حياته نتيجة جرائم الأبادة الجماعية أثناء جرائم الأنفال أو استعمال الأسلحة الكيمياوية أو الحملات القمعية ضد البارزانين و الفيليين.

ج- الشهيد المواطن: كل من استشهد أو فقد حياته نتيجة الأعمال الحربية أو الأعمال الإرهابية أو أثناء الهجرة المليونية لشعب كوردستان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو چنار, هیچ موڵاحەزەیەکت هەیە لەسەر هەردوو ئیقتیراحی لیژنەی مافی مرۆڤ و یاسایی؟

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سوپاسی لیژنەی یاسایی دەکەم, ماندووبووینە پێکەوە دانیشتین, هەروەها بەڕێزان لە لیژنەی مافی مرۆڤ دیارە موڵاحەزاتیان هەیە, بەلاَم ئێمە لەگەڵ لیژنەی یاسایی رێککەوتین لەسەر ئەو گۆڕانکاریانە, گۆڕانکاریەکان لە مەزمون گۆڕانکاری دروست ناکات, بەڵکو تەنها رێکخستنی تەکنیکیە, بۆیە ئێمە هیچ مانیعەتمان نییە، لەگەڵ لیژنەی یاساین, ئەوەی کە لیژنەی مافی مرۆڤ ئاماژەی پێدا باسی کچیان کردووە, دیارە لە کوردیەکە دەرنەچووە, بەلاَم لە عەرەبیەکە هەیە، بۆیە پێم وایە شتەکە هەیە، پێویست بە گۆڕانکاری ناکات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من یەك رجام هەیە, تەبعەن كە موناقەشە دەكەن لەسەر ماددەكە موناقەشە بكەن, لە ماددەی یەكەم ئەو تەعریفاتانە نەچنە سەر مەبادئێكی تر، هەریەك بۆ چوونێكی هەیە, یەعنی موناقەشەكە حەسر بكەن, بە خودی ماددەكە, تكایە، ئەوەی دەیەوێ قسە بكات دەستی بەرزبكاتەوە؟ ناوتان دەنووسم, خاتوو پەخشان, كاك كاملا, مامۆستا انور, كاك ئاریز, كاك بارزان, كاك دلێر, شێخ جعفر, پیر خدر, كاك رشاد, خاتوو سارە, كاك سردار, سۆزان خان, د0 هالە, د0 ناصح, كاك حاتم, كاك عوسمان, خاتوو كەژاڵ, كوردستان خان, كوێستان خان, كاك دیلمان, محمد حكیم, د0 شوكریە, د0 نوری, گەلاوێژ خان, ڤیان خان, كاك بكر, كاك عادل, تكام وایە ئەگەر یەكێ رەئیەكی هەبوو ئەوەی تر هەمان رەئیی تیكرار نەكاتەوە و, هەریەكە لەئێوە بۆی هەیە دوو دەقە قسە بكات, چونكە ماددەی ترمان هەیە وهەر بەیانیشمان لەبەردەست دایە, هەروەها قانونی تریشمان هەیە, ئێستا دەستی پێدەكەین, فەرموو پەخشان خان.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ پێناسەكەی لیژنەی یاسایم بۆ شەهید, عەرەبیەكە دەڵێ (الأعمال الحربیة العدوانیة ضد شعب كوردستان, ویصنف كالتالی) ئیتر تعریفاتی ناوێ، چونكە لەسەرەوە تەعریفی كردووە, (الشهید المناضل, شهید العملیات الأبادة الجماعیة, الشهید المواطن) خەباتگێرو ئەوانەی ئیبادەی عەملیاتی جەماعی هەر هاوولاتین, بۆیە پێم باشە ئەوە ببێت بە شەهیدی مەدەنی, لە برگەی (7)ی هەمان ماددە, ئێمە لەسەرەوە تەعریفی شەهید كراوە لەبەر ئەوە پێویست ناكا موئەنفەل و زەحایە هەر بڵێین كەس و كاری شەهیدان, یەعنی عەوائیلی شەهیدان, سوپاس.

بەڕێز باپیر كاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەسەر فەقەرەی (ج), باس لە قوربانیانی هاوولاتی دەكا, لەشوێنیكیان زۆر بە فراوانی باسی دەكات لەئەنجامی شەر، لەئەنجامی كام شەرە؟ ئەوانەی كە قوربانی هاوولاتین لەئەنجامی كام شەرە؟ ئەو شەرەی كە سەپێنراوە بەسەر گەلی كوردستاندا دەبێ ئەوە بێ, دەنا ئەوە زۆر فراوانە, نەوەك ئەو شەرانەی كە دژی گەلی كوردیشە دەیگرێتەوە, بە رەئیی من دیاری بكرێت, ئەوەی تریش لە كاری دژە تیرۆری یان ئیختلال كردنی سیاسی بە رەئیی من بخرێتە سەر فەقەرەی (أ) یان بكرێتە شەهیدی خەباتگێر, ئەوانەی كە لەئەنجامی كارێكی تیرۆرستیدا, ببێتە شەهیدی خەباتگێر, هەر تەنها ئەو دوو تێبینیەم هەبوو, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من پێشنیار دەكەم, هەر پێنج، شەش كەس قسەی كرد جەنابی وەزیر وەڵامیان بداتەوە, ئەو برادەرانەی تریش ئەگەر قسەكانیان كراوە و وەڵامیان دراوەتەوە ئەوا بڵێن قسەكانمان كراوە بۆ ئەوەی ئیستیفادە لە وەخت بكەین, مامۆستا انور فەرموو.

بەڕێز ملا انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پرسیارێكم لە بەڕێز جەنابی وەزیر هەیە, لەتەعریفی شەهیددا باس لە جینۆساید و, سەنگەری خەبات دەكات, بەڵام لەپاش كۆڕەوەكە خەڵكەكی زۆر دەست بەسەركراو گیراو بزربوو, نەهاتنەوە تا نیوڕانەكەی یەعنی تەقریبەن ئەحكامەكەی عورفی بوو, لەهەولێر چوار سەد، پێنج سەد نەفرە, یەعنی پرسیارەكەم ئەوەیە ئەوانە لە چ بابێك جێگەیان دەبێتەوە و, چ ناوێكیان لێئەنرێ؟ چونكە لەپاشی قانونی وەزارەت شەهید و ئەنفالكراوان گوێم لەخەڵكانێك بوو باسی ئەو كەسانەیان دەكرد, كەمن مەجموعەیەك دەناسم, بزانن ئەوانە لە كوێ جێگایان ئەبێتەوە, سوپاس.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەكەم, ناوی یاساكە (قانون حقوق ذوی الشهداء) بێت و بەس, چونكە كە ئێمە دەڵێین قانونی شوهەدا و موئەنفەلین یەعنی جیا دەكرێتەوە, ئەمە یەك.

دوو: ئەگەر جیاش نەكرێتەوە ئەوا ناوی شەهیدانی كیمیاباران نەهاتووە, مادەم ئێمە لەخوارەوە پۆلێنی شەهیدمان هەیە هەر یاسای كەس و كاری شەهیدان بێت و بەس, پاشان (الشهید المناضل) پێشنیار دەكەم بگۆڕێ و بكرێتە (شەهیدی بەرنگاربوونەوە و شەهیدی ڕووبەڕوو بوونەوە), چونكە ئەوانەی لە شەهیدانی كیمیاباران و شەهیدانی ئەنفالكراوەكان خەڵكی خەباتگێڕو تێكۆشەر بوون, مادەم تەسنیفەكە كراوە من پێشنیار ئەكەم بكرێتە شەهیدی بەرنگاربوونەوە یان شەهیدی رووبەڕوو بوونەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە لە شەشەم, پێناسەی شەهید كراوە دەڵێ (هەر كەسێك كە گیانی خۆی لەدەست دابێت لە سەنگەری خەباتی چەكداری یان سیاسی بۆ بەرگریكردن لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی كوردستان) خۆی بۆ بەرگریكردن لە بزوتنەوەی رزگاریخوازی كوردستان نییە, بزووتنەوەی رزگاریخوازی خۆی هەموو بەرگریكردنە لە گەل و لە نیشتمانی كوردستان، پێویستە ئەمە ئاڵوگۆڕی تیادا بكرێ, چونكە بزووتنەوە بە تێكڕایی بەرگریكردن بووە و, شەهید لەناو بزووتنەوەدا بووە, یەعنی سەردەمی بزووتنەوە رزگاریخوازیەكە وای لێبكرێ، یان بۆ بەرگریكردن لە گەل و نیشتیمان وای لێبكرێ, ئەمە یەك.

دوو: لە پێناسەی شەهیدی خەباتگێڕدا, لێرە دەڵێ (هەر كەسێك كە خۆی كردبێتە قوربانی لەسەنگەری خەباتی چەكداری یان سیاسی یان هەردووكیان) دیارە شەهید لە یەك سەنگەر شەهید دەبێ, سیاسی یان

چەکداریە, من پێناسەیەکی ترم نووسیوە, ئەگەر بە پەسندی بزانن (شەهید هەر کەسێك کە لەپێناوی گەل و نیشتیمان لەسەنگەرەکانی خەباتدا گیانی خۆی بەخشی بێ, جا ئەو سەنگەرە زیندان بێ یان سەنگەری پێشمەرگایەتی یان هەر شتێکی تر بێت) پێم وایە جوانتر لایانەکان دەگرێتەوە.

لە (ب)دا کاتێك باسی لە بارزانیەکان و ئەنفالەکان دەکرێت، بێگومان ئەوە دوو کارەساتی گەورەن, بەلاّم ئێمە دەزانین لەوەتی بەعس هاتۆتە سەر حکوم لە 68 بەرنامەی جێنۆ سایدی کوردی هەبووە, سەرەتا لە فەیلییەکان دەستی پێکرد لە سالّی 75 و 70و لە سالّی 80, 85 بەرە بەرە قورسی کردیە, یەعنی تاریخی جینۆسایدی کورد یان پرۆگرامی بەعس لە قڕکردنی گەلی کوردستان, کو بلّێین تاریخەکەی کەم دەکەینەوە, من پێم وایە ئەم تایبەتمەندیە نەبێ, چونکە لەو رۆژەی کە بەعس هاتە سەر حکوم بەرنامەی قڕکردنی کورد یان لەناو بردنی گەلی کورد بەهەر وەسیلەیەك هەبوو, بەلاّم کە دەلّێن بارزانی و فەیلییەکان جیای ئەکەیتەوە، من پێم وایە هەمووی بەرنامەکەی ئەوە بووە, لەبەر ئەوە ئەوانەش شەهیدن بەبێ ئەوەی ناویان بێنین, ئەوە ئەچێتە تاریخی جینۆ سایدی کورد, شەهیدی هاوولاّتیش, هەروا پێم وایە شەهیدی قڕکردنە, لەبەر ئەوە بەرنامە هەبووە، بۆیە ئەو هەموو شەهیدە هەبووە, یەعنی ئەوەیش پێویست ناکا تایبەتمەندی بۆ بکرێ, چونکە بەشێکە لە شەهیدی کۆمەلّکوژی یاخود شەهیدی بەرنگار بوونەوەیە یان شەهیدی دەستی قڕکردنی گەلی کوردستانە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سرەی یەکەم وابزانم تەواو, جەنابی وەزیر خاتوو چنار وەلاّمیان دەداتەوە, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك باپیر پرسیارەکەی باسی حەربیەکانی کرد, لێرەدا مەبەست ئەوەیە هاوولاّتی هەیە بە فڕۆکە شەهید بووە, لە نەتیجەی ئەوەی مەقەڕاتی پێشمەرگە لە شوێنك بووە لە گوندێ قەسفی کردووە, رەنگە هەدەفی مەقەڕات بووە, بەلاّم گوندەکە زۆربەی بەر قەسەفەکە کەوتووە یان تۆپ باران کراوە, یان قەسفی تەیارە یان ئەلّغام زۆر جار هاوولاّتی بۆتە قوربانی ئەو کارەساتانە, بۆیە کە دەلّێین حەربی، مەبەستمان لەو خەلّکانەیە کە بەم کارەساتانە دەڕۆن, بەلاّم سیڤلن واتە مەدەنینە, دوایی لە شوێنکی تر باسی کۆڕەو کرا, مامۆستا باسی کرد وتی ئەوانەی لە کۆڕەو شەهید بوون، ئەدی ئەوانەی کە لەناو شارەکان مەفقود بوون, بێگومان ئێمە کە باسی کۆڕەو دەکەین جگە لەوانەی کە لەکۆڕەکە، لە رێگایەکە شەهید بوون, ئەوانەش دەگرێتەوە کە لەناو شارەکان مەفقود بوون, یەعنی دەچێتە ناو ئەو پێناسەیە. کاك بارزان باسی ناونیشانی یاسایەکەی کرد, بێگومان ناونیشانی یاسایەکەمان وەکو ناونیشانی وەزارەت هەلّبژاردیە, وەزارەتەکەمان

نـاوی وەزارەتـی کاروبـاری شـەهیدان و ئەنفالکراوەکانـە کـاك زانـا چـەمکەکەت بەشـێوەیەکی تـر هێنـا ئەنفالکراوەکان, بۆیە ئێمە یاسایەکەمان ئەم ناوە لێنایە.

ئەوەی تر کاك ئارێز لە هەندێك لە موستەڵەحات باس دەکا, منیش لەگەڵ کاك ئارێزم، ڕەنگە هەندێ کەم و کورتی لەمەسەلەی داڕشتنی جوملەکان هـەبێ، گۆڕانکاری پێویسـتە چـەند بتـوانین دەوڵەمەنـدی بکـەین ئیشکال نییە, بەلاّم لەمەسەلەی تاریخی قڕکردن کاك ئارێز دەڵێ تاریخەکە زۆر کورت کرایتەوە, کـاك ئـارێز لێرە باسی ئەوە دەکا (نتيجة جرائم الابـادة الجماعيـة), دەڵـێ تـاوانی کۆمـەڵکوژی مانـای ئەوەیـە سـەقفێکی زەمـەنی دانـەناوە, لەکەیـەوە دەسـتی پێکـردووە کۆمـەڵکوژی؟ لـەو تاریخـەی کـە جـەنابت باسـی دەکـەی لـە حەفتایەکان و شێستەکان, ئینجا ئێمە بەعەمدەن ئـەو ناوانـەمان بـاس کردیـە, (سـەدام حسـین) لـە 88 بـە ڕەسمی ناوی لە ئەنفال نا, ئینجا ئێمە بۆ تاریخ ئەمانەوێ بـە قـانون تەسـبیتی بکـەین, مەسـەلەی ئیبـادەی بارزانیـەکان و فەیلییـەکانیش ئەمـە شـتێکی جیـاوازە لەگـەڵ ئـەنفالی 88 لەبـەر ئـەوەی (سـەدام حسـین) ئەوانەی لە 83 یەکێ تریـان لـە 79 لـە 80 دەسـتی پێکردیـە, ئێمـە بـۆ تـاریخ دەمانـەوەێ ئـەم جەریمانـە تەسبیت بکەین لێرە, بەلاّم کە دەڵێین قەمعی جەرائیمی ئیبـادەی جـەماعی, مانـای وایـە هـیچ تاریخێکمـان نییە, لە شەستەکان حیسابی بۆ بکەین, پێم وایە وەلاّمەکان هەر ئەوەندە بوو, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ تەوزیحات, تەوزیحاتەکان پێم وایە ڕاستن, بەلاّم یەك جوملە هەیە لە تعریفی شـەهید کـە دەڵێ (دفاعا عن الحركة التحريرية كوردستانية), ئەو مولاّحەزەیەی کە درا, ئەگەر بکرێ ببێتە (دفاعـا عـن شعب كوردستان و الحركه التحريريه الكوردستانيه) ئەگەر وابکرێ ئـەو مانایـەی کـە کـاك ئـارێز داوای کـرد دەیگرێتـەوە, یـەعنی هـەردووکی دەگرێتـەوە, (الشـهيد المناضـل) ئـەو مولاّحـەزەی کـە درا وەکـو شـەهیدی سـەنگەر وایـە, دەبـێ فـەرقێك هـەبێ, ئـەو کەسـەی بـە ئیختیـاری خـۆی بڕیـار دەدات بچـێتە نـاو (الحركـة التحريريـة) ببێتـە پێشـمەرگە خـەبات بکـات, هـەردووکیان لەنەتیجـە شـەهیدن, بـەلاّم فـەرقیان هەیـە، یـەکێکیان بـەئختیاری خـۆی شـەهید بـووە, ئـەوەی تـریش شـەهیدە لـە نەتیجـەی سیاسـەتی دوژمـن, بۆیـە زەروریە ئەو تەفسیرە لێرە هەبێت, بۆ ئەوەی زوڵم لەوانەی دواوە نەکەین, لـەم لاوە دەسـت پێدەکـەین, د0 هالە فەرموو.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبڕگـە (6) (ب) کۆمـەڵکوژی (جینۆسـاید) نییـە, (جینۆسـاید) یـەعنی تـەتهیر عیرقـی, یـەعنی پاکتـاوی نـەژادی, هیـوادارم ئـەم تەرجومەیـە چـاك بکـرێ و, پرسـیارێکم لـە جـەنابی وەزیـر هەیـە, بەنیسـبەت ئـەو کەسانەی زیانی جەستەییان لێکەوتووە لە ئەنجامی کیمیاباران ماون شەهید نەبوویـنـە, ئەوانـە سـەر بـەکام وەزارەتن, زۆر سوپاس.

بەڕێز د0 نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

به شێك لەو تێبینیانەی کەوا من تۆمارم کردووە, بەشێك لەبرادەران ئاماژەیان بۆ کرد, منیش لەگەڵ بۆچوونی پەخشان خانم کە دەڵێ (شەهیدی مەدەنی چاکترە لە شەهیدی سیڤل), سەبارەت بە شەهیدی خەباتگێڕ بکرێت بە شەهیدی بەرنگاربوونەوە, بەڵام پرسیارێکم هەیە لە جەنابی وەزیر, لەماوەی 64 تاوکو 97 بەهۆی شەڕی ناوەخۆ کۆمەڵێك خەڵك کوژران, بەو تەعریفەی لێرە هاتووە ئەوانە ناگرێتەوە, حەز دەکەم جەنابی وەزیر ئەوەمان بۆ روون بکاتەوە ئەوانە دەچنە چ قالبێکەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شەهیدانی شەڕی ناوەخۆش هەر شەهیدن, چونکە لەئەنجامی بیروباوڕێك بووە, ئەگەر چی ئەوە لایەڕەیەکی سلبیە لاپەڕەیەکی ناخۆشە لە خەباتی گەلەکەمان لە مێژووی گەلەکەماندا, بەڵام شەهیدن ئەوەش ئەسبابێکی تایبەتی هەیە لەتەواو بوونی ئەو حەرەکەیە, حەرەکەی تەحەرروری کوردی, لاپەڕەی گەشی هەیە سەربەرزیە و, لاپەڕەی ناخۆشیشی هەیە، ئەمانە قوربانیانی سیاسەتی غەڵەتن، کە لایەن هەندێك سەرکردە پەیڕەو کرایە بۆتە هۆی ناکۆکی, تەبعەن بەشێکی بەهۆی بەردەوامی سیاسەتی دوژمنان بووە تەئسیری کردووە, لەبەر ئەوە شەهیدانی شەڕی ناوەخۆ هی هەر لایەك بن شەهیدن وەکو شەهیدی سەنگەر, ئەمەش بە ئیتیفاقە لە قیادەی سیاسی لە قانونی شەهیدان لە هەردوو ئیدارەوە ئیعتباری بۆ کراوە, بەڵێ د0 نوری.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرسیارەکەم ئەوەبوو بەو تەعریفەی کەوا لێرە هاتووە, ئەوان ناگرێتەوە بەو چەشنەی کەوا لێرە پێناسە کراوە چاپکرێ, بۆ ئەوەی ئەوانیش بگرێتەوە من مەبەستم ئەمە بوو, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەحقیقەت ئێمە نامانەوێ لە قانونێك تەوسیقی ئەو وشەیە بکەین, کەنامانەوێ تیکرار بکرێتەوە لەبەر ئەوە ئەو وشەیە لەقانون تەوسیق ناکرێ, بەڵام شەهیدی ناوەخۆ شەهیدن وەکو شەهیدی سەنگەر ئیمان و بڕوای هەبووە و بیروباوەڕی هەبووە بە حیزبەکەی، تاریخ ئیسپاتی کردووە هەردوو لا، هەر سێ لا، هەر چوار لا هەمووی غەڵەت بوون, بەڵام شەهیدەکان شەهیدن، جێگای ئیحتیرامن و هەموو حقوقێکیان هەیە، هەموو مافێکیان هەیە، لێرەدا لە شەهیدی سەنگەر دەیان گرێتەوە بەبێ ئەوەی تەعریف بکرێت, د0 ناصح فەرموو.

بەڕێز د.ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە پێش هەموو شتێك ئەو تەسەلسولەی دانراوە, (5) بچێتە جێگای (6) و (6) بچێتە جێگایی (5), چونکە شەهید ناوێکی پیرۆزە و, پلەیەکی بەرزە لە خەباتدا, بۆیە شەهید بخرێتە پێش موئەنفەلینەوە, ئەمە یەك.

دوو: بەنیسبەت شەهید کە پۆلین کراوە, (أ) نووسرایە (شهيد المناضل), من پێم وایە (أ) بکرێتە دوو برگە باشترە لەوەی کە بەم شێوەیە بێت, چونکە لێرە دیسان پۆلین کردنی پێویستە, ئێمە شەهیدی پێشمەرگایەتیمان هەیە, پێشمەرگە وەکو ئەزانین بە ئارەزووی خۆی ئەو رێبازەی هەڵبژاردووە, خۆی ژیانی خۆی خستۆتە مەترسی بۆ ئەوەی خەبات بکات لە پێناوی کورد و کوردستاندا و, ئەوەی کە ماوەو نەمردوون, بەلأم شەهیدی زیندوون, چونکە خوای گەورە ئەوانەی نەبردۆتەوە، ئەگینا شەهیدن, لەبەر ئەوە شەهیدی پێشمەرگایەتی هەبێت, تەبعەن ئەوانەی لەناو خەباتی پێشمەرگایەتی مردن ئەوا شەهیدی پێشمەرگایەتی بیگرێتەوە, هەر لەناو (شهيد المناضل) بکرێتە شەهیدی خەباتی سیاسی و کوردایەتی و کوردستانی بە عەرەبیەکەی (شهيد النضال السياسي في الحركة التحريرية الكوردستانية) ئەوە جیادەکرێتەوە, راستە شەهید هەر شەهیدە بەلأم لێرە شەهیدی سەنگەر, کە ئەڵێین شەهیدی سەنگەر مەبەستمان شەهیدی پێشمەرگایەتیە پێش هەموو شتێك, ئەوانی تریش هەر شەهیدن، بەلأم شەهیدی خەباتی سیاسین, بۆیە (أ) بکرێتە دوو برگە وەك (شەهیدی پێشمەرگایەتی, شەهیدی خەباتی سیاسی کوردایەتی و کوردستانی).

بەنیسبەت ئەوەی تر کەنووسرایە (في النضال السياسي), تەبعەن بکرێتە کورد و کوردستانی, برگەی (ب) نووسرایە (ضحايا الابادة الجماعية) لێرەش پێم وایە پێش و پاش بکرێ باشترە, چونکە ئەگەر بەپێی تەسەلسول بێ دەبێ ئێمە بڵێین شەهیدانی شەستەکان, چونکە لە شەستەکان شەهیدی ئیبادەی جەماعیمان هەبوو, وەك لە کویسنجاق و سلێمانی لەزەمەنی (زەعیم صەدیق) خەڵکیان بەداریێ دەکردو زیندە بە چاڵ دەکردن, بۆیە دەبێ بڵێین شەهیدی شەستەکان ئینجا باسی بکەین و پۆلینیان بکەین (الفيليين والبارزانيين) ئەوانەی لە حەفتاکان یان هەشتاکان ئیستعمالی ئەسلیحەی کیمیایی یەعنی تەسەلسولەکە بەم شێوەیە بێت, دووبارەی دەکەمەوە, شەهیدی شەستەکان, شەهیدی حەفتاکان, هەشتاکان بۆیە پۆلین بکرێن باشترە (الفيليين و البارزانيين), ئینجا دوایی جەرائیمی ئەنفال و ئیستعمالی ئەسلیحەی کیمیاوی, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد حكيم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەگەر هەر تەسنیفی دەکەین, یەکێ لە تەسنیفەکان شەهیدی سەنگەر بێت, پێم وایە شەهیدی سەنگەر لەسەرووی هەموو جۆرەکانی تر بێت, ئەمە تێبینی یەکەم. پاشان لە برگەی (أ) لە تەقریری راپۆرتی لیژنەی یاسایی هاتووە, لەئاخیرەکەی نووسرایە (ئەوەی لەدویدا هات), ئەوە نەمێنێ وازح نییە, (لەدویدا هات) ئەی (کەی دەدرێت), یەعنی من پێم وایە ئەمە لاببردرێت, پاشان هەندێ

ئستیفسارم هەیە لەهەندێ جۆری کوشتن, ئێستا هەیە ئەم جۆرانە دەچنە کام تەسنیفەوە, بۆ نموونە ئەوانەی کە لە موزاهەرە, ئەو گەنجانەی کە رووداوێك دەبێ موزاهەرە دەکەن لە شارێك دەکوژرێن, دوو: ئەوانەی لە رێگا تەقەیان لێئەکرێ هاوولاّتین بەتایبەت ئەمریکیەکان, زۆر جار لەرێگا و بان، یان ئەو دوو, سێ رووداوەی کە لەم ماوەیە لە کوردستان روویدا, دابەزین و گەرەکێك تۆق ئەکەن بۆ ئەوەی بە شوێنێك بگەن, دەبینین هاوولاّتی پێوە ئەبێ, سێیەم: تۆپ باران, هەندێ جار ناوچەکانی کوردستان تۆپ باران دەکرێ و لەم لاو ئەولاو هاوولاّتی بەر دەکەوێ, ئەم جۆرە هاوولاّتیانە لە چ جۆرە تەسنیفێك جێیان ئەکاتەوە وەزارەتی شەهیدان, زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە موعالەجە کراوە لە ئیقتراحی لیژنەی قانونی, خۆی لیژنەی قانونی ئەمەی لابردووە, ئەوانی تریش هاوولاّتین ئەوانە لێرە موعالەجە ناکرێ, مومکینە بە قانونێکی تایبەت موعالەجە بکرێ, یان بە هاوولاّتی ئیعتیباری بۆ بکرێ, ئەگەر نا هەموو رۆژێك قومبەلەیەك, حادیسەیەك دەبێ, یان بەغەلّەت هێزەکانی بیانی کە لێرە شەرِی ناوخۆ ی شەهیدانە بەغیری ئەو تەعریفاتە زۆر بچێتە ناو تەفسیلاتێکی زۆر لەهەدەفەکەی دەردەچین, پێم وایە ئەگەر چی دوایی جەنابی وەزیریش جوابی بداتەوە, گەلاّوێژ خان.

بەرێز گلاویژ شابا ججی:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی (4) تەعریفی قانون (قانون حقوق وامتیازات ذوی الشهداء والمؤنفلین) کەچی عینوانی قانونەکە (قانون حقوق ذوی الشهداء), یەعنی بدون ئیمتیازاتە, ئەمە یەك. بەنیسبەت فەقەرەی (6) برگەی (2) هەروەك کاك ئارێز فەرمووی پالّپشتی دەکەم, تەنیا ئەوەی دەمەوێ زیاتر روونی بکەمەوە هەروەك ئەوەی جەنابی وەزیریش ئیشارەتی پێدا کە دەلّێ (ئەنفال تەحدیدی نەکراوە) و, کاتێ ئەسنائی ئەنفال, جەرائیمی ئیستخدامی ئەسلیحەی کیمیای ئەوا وەختە تەحدید دەکرێ, کەچی ئێمە ئەگەر ئیبادەی جەماعی بێ، ئەگەر ئەنفال بێ کراوە پێش شەستەکانیش, بەنیسبەت ئێمەی گەلی کلدو ئاشووری لە سالّی 33 ئیبادەی جەماعیمان کراوە, ئایا ئەوانە ناچنە ژێر ئەو قانونە؟ زۆر سوپاس.

بەرێز محمد احمد صالح:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە فەقەرەی (5) (المؤنفل)(کل من فقد حیاتە إو تضرر) بە قەناعەتی من زۆربەی خەلّکی کوردستان موتەزەریر بووینە لەئەنفال و عەمەلیات, ئەوە دەبێ تۆزێك موحەدەد بێت, ئەگەر بلّێین (تعوق) یەعنی عەوقی پێ گەشتبێ, ئەوە رەنگە لە زیمنی قانونەکە بێتن, بەلاّم موتەزەریر زۆر فراوانە مومکنە تەحەمولی زۆر تەفسیرات بکات, من لەگەلّ رەئیی پەخشان خانم کە شەهید دوو شەهید بێت, شەهیدی عەسکەری و مەدەنی بێت, مەدەنی هەموویان دەگرێتن, هەتا ئەنفال, ئیبادەی جەماعی, هەموویان دەگرێتەوە, هەر لەبرگەی شەش دا پاش جەرائیمی ئیبادەی جەماعی یان ئەعمالی حەربی, ئەعمالی حەربی فراونترە، ئەگەر

ببێتە عەملیاتی عەسکەری دگەل مولحەقاتی سیاسی, چونکە زۆر خەڵك لەناو زیندانەکان عەزابیان خواردووە و شەهید بووینە, زۆر سوپاس.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس, قسەکانم کران.

بەڕێز کوردستان پیرداود قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەشەهیدان و ئەنفال ئێمە هەرچی بکەین بۆیان هەر کەمە, بەلأم بەنیسبەت پێناسەی شەهید کە لێرە پێناسەی کراوە, شەهیدی خەباتگێڕو شەهیدی سەنگەر, بەلأم لێرە شەهیدی تریشمان هەیە, بۆ نموونە خەباتی سیاسیان کردووە, ئەوانە حەقە شەرحێکیان بۆ بکرێ, یان ئەو جۆرە شەهیدانە چ جۆرە سەنفێك دەیان گرێتەوە, بۆ نموونە شەهیدمان هەیە لەحەپسەکانی سەدام ئیعدام کراون, یان لەژێر ئەشکەنجە کوژرانە و شەهیدکرانە, ئەوانە دەبێ باس لێبکرێن, مەسەلەن قەسف، هەتا ئێستا هیچ باس نەکرایە لە هیچ ئیعلامێك، وەکو دیاریشە بەدەیان کەسمان ئەلەوێ ئیعدام کرایە, بۆیە ئێمە پێمان خۆشە باس لەم وشەیە بکرێ وەکو نموونە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێم وایە شەهیدی خەباتگێڕ دەیگرێتەوە, خاتوو کەژاڵ.

بەڕێز کەژاڵ مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس, پێشنیارەکەمیان وت.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من نوسخە عەرەبیەکەم لایە لە ئەسڵی قانونەکە, لە بڕگەی (ب) ئەوە ئیزافە بکرێ بۆ ئەوەی ئێمە قسە لەسەر پاداشتێك بکەین بۆ کەس و کاری شەهیدان, ئەوانەی کە ماون, ئەگینا قوربانیانی ئێمە لە دروست بوونی دەوڵەتی عێراقەوە دەست پێدەکات، لەشۆڕشی شیخ مەحمودەوە دەست پێدەکات, هەتا ئەو قوناغە ئەبڕین ئێمە قوربانیمان داوە, لە پێناوی بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کورد, ئەمە ئەچێتە مێژووی قوربانیانی شەهیدانەوە, بەلأم کە قسە لەسەر پاداشت دەکەین بۆ ئەوان دەکەین, ئەوانەی کە ئێستا زیندوون و, رەنگە لەکەس و کاری شەهیدان و ئەنفالی ئێستاش هەبێ و, واریسیان نەمابێ ئێمە پاداشتیان بدەین، بۆیە ئەو دوو بڕگەیە جیاوازن و, ناکرێ مێژووی شەهیدان و قوربانیانمان ون بکەین. لە بڕگەی (ب)دا دەکرێ بڵێین دوای ئەوەی کە ئاماژە ئەکرێ بە بارزانییەکان و فەیلییەکان بڵێین یان هەرکەسێکی تر

بـەم شـێوازە گیـانی لەدەسـت دابـێ, چـونکە لەوانـەیـە خـەڵکێك بـێن رووبـەڕووی ئـەوە ببنـەوە, مەسـەلەی زیندانی سیاسی ئەوانەی کە گەڕاونەتەوە بەتایبەت لە ئەنفالەکان قوربانیـەکی زۆر گڕاوەتـەوە تەئسیر لـە جەستەیان هەیە و برینـدارانی کیمیابـاران، ئـەوانیش شـەهیدی زینـدوون، دەکـرێ لـەم وەزارەتـە لەبەرچـاو بگیرێت, بۆیە ئەو دوو لایانە من بە پێویستی دەزانم لەم ماددەیە ئاماژەی پێبدرێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وابزانم سرەی دواوە تەواو بوو, ئێستا رێگا بە جەنابی وەزیر خاتوو چـنار ئـەدەم وەڵامیـان بداتـەوە ئەگـەر لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ چ رەئیەکان هەبوو قسەی بکەن.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیر شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگوڵناز خان دەست پێدەکەم, ئاخیر قسە بوو, هەندێك تێبینی هەبوو لەسەر مەسەلەی شێوازی داڕشـتن و مەسەلەی تاریخ, دەکرێ دەستکاری بکرێ, دوایی بەهاوکاری لەگەڵ لیژنەی یاسایی, بەڵام مەسەلەی زیندانە سیاسیەکان یان ئەوانەی موتەزەریر بووینە, بەڕاستی ئەوە حەقیقەتە دەمـەوێ بەهـەموو بـرادەران بڵـێین, ئـەو وەزارەتـە تـەعامول لەگـەڵ ئـەو کەسـانە دەکا، ئەوانـەی کـە گیانیـان لەدەسـت دایـە, نـە ئەوانـەی کـە زینـدوون یـان جەسـتەیان موتـەزەریر بـووە, یـان ئەوەتـە زینـدانی سیاسـی بووینـە, یـەعنی مەعنەویـەن موتەزەریـر بووینە, بۆیە دەبـێ ئیختیسـاس هـەبێ, یـەعنی تـەوزیعی ئـیش هـەبێ، دەکـرێ موئەسەسـەیەك ئامادە بکرێ لێرە بۆ زیندانە سیاسیەکان دابنرێ و, حکومەت پرۆژە یاسایەك لێـرە ئامـادە بکـرێ تـەنها بـۆ کاری خزمەت کردنی ئەو کەسانە بێ, چ لەخەباتی شۆڕشگێڕی, ئەوانە چاودێری بکرێن, بـەڵام ئێمـە وەکو وەزارەت تەنها چاودێری ئەو کەسانە دەکەین کە خەڵکەکانیان لەدەست دایە, واتە قوربانیانی ئێستا,

کوردستان خان ببورە, ئەگەر پرسـیارەکەت دووبـارە بکەیتـەوە, مەسـەلەی قەسـف ئەوانـە دەچـێتە سـەنفی پێشمەرگە, یەعنی دەچێتە نیتاقی پێشمەرگەی سەنگەر, ئەوانـەی کـە هاووڵاتیشـن کـە لەنەتیجـەی قەسـف گیانیان لەدەست داوە, دەچنە نیتاقی شەهیدی هاووڵاتی (مەدەنی).

من پێم باشە, پەخشان خان و کاك دیلمان ئیشارەیان بەوەکرد موستەلەحی (مەدەنی), ئەگەر بـەکاربهێنین لەبەر ئەوەی ئەوانی تر هاووڵاتی کوردستانی چ لە وەزعەکـە نـاگۆڕێ, رەنگـە زۆر دەقیـق تـر بێـت, دەکـرێ دوایـی گۆڕانکـاری تیـادا بکـەین, کـاك دیلمـان باسـی موئەنفـەلینی کـرد, تەبعـەن کـاك دیلمـان ئێمـە لێـرە موئەنفەلین بەشێوەیەکی عام پێناسە دەکەین, لەبـەر ئـەوەی قـانونی دیکـەمان هەیـە, یاسـای وەزارەتـەمان هەیە لەوێ ئیشارەتی پێکردیە, یاسایەکی تریشـمان هەیـە ئێسـتاکە دەمانـەوێ بیدەینـە پەرلـەمانی بەغـدا, کوتلەی کوردی، قـانونی تەعویزاتـە کـە زیـاتر تایبەتـە بـە خـەڵکی کوردسـتان کـە لـە نەتیجـەی جـەرائیمی ئیبادەی جەماعی موتەزەریر بووینە, لەوێ پێناسەمان کردیە, بۆ ئەوەی پێچەوانە نـەبێ لەگـەڵ تـەعریفی قانونەکانی دیکەدا.

ئێمە بەشێوەیەکی عام تەعریفی دەکەین (کل من فقد حیاتە) ئـەوە ئێمـە تـەعامولی لەگـەڵ دەکـەین واتـە دەبێت شـەهید, بـەڵام ئـەوەی موتـەزەریرە, یـەعنی بـەس سـەروەت و سـامانی لەبەردەسـتی نـەماوە، خـۆی زیندووە, ئەوا ئێمە دەمانـەوێ لـە رێگـای قـانونی تـەعویزات حکومـەتی عێـراق مولـەزەم بکـەین, بۆئـەوەی تەعویزات وەربگرن, بەڵام ئێمە تەعامول لەگەڵ ئەوانە ناکەین ئەوە خـۆی زینـدووە, خـۆی خـۆی دەژێنـێ, بەڵام ئەوەی لایەزال مەسیری مەجهولە, تەبعـەن خـەڵکێکمان هەیـە مـەفقودن, ئـەوەبوو کـاک د0 دلێـر زۆر پێی داگرت, زۆریش رەئیەکەی لە جێی خۆی بوو لەقانونی وەزارەت, خەڵکانێك هەن مەسیریان دیـار نییـە, ئێمە تەعامول لەگەڵ ئەوانە دەکەین کە مەفقودن و, ئەوانەی کە شەهیدن, بەڵام ئەوانەی کە موتـەزەریرن لێرە عەمدەن ئێمە باسی ئەکەین بۆیە تەعریفەکەمان بەشێوەیەکی مـەشمول بـاس کردیـە, بـەڵام وەزارەت کە تەسنیفی شەهید دەکا لێرە دیارە, ئەوانەی لە ئیبادەی جەماعی ژیانیان لە دەست دایـە ئێمـە حقوقیـان دەدینێ, نەك ئەوانەی موتەزەریر بووینە مادییەن, دوای گەلاوێژ خان باسی قانونەکەی کـرد, سـەبارەت بـە ناونیشانەکەی راسـت دەکـا, لێـرە لەسـەر دێـری ناونیشـانەکە قـانون حقـوق و ئیمتیازاتـە, دیـارە ئیمتیـازات نەهاتیە, ئیمتیازەکە زیـاد بکـرێ, دیـارە ئـەوە هەڵـەی تەبعـە, باسـی ئـەوە دەکـا لـە سـاڵی 33 ئاشـووریەکان ئیبادەی جەماعی کراوە, گەلاوێژ خـان ئەگـەر وارسـی شـەرعیان مایـە وەکـو شـەهید لـەلای ئێمـە حقوقیـان دەبێ, وەکو هاووڵاتیەکی کوردستان هیچ ئەشکال نییـە, ئێمـە دەڵێین ئەسـنائی ئیبـادەی جـەماعی، کەواتـە ئەگەر ئیبادەی جەماعی ئەو سەردەمەش کرابێ دەیگرێتەوە. د0ناصح باسی تەسـنیفی شـەهیدی کـرد بـەو شێوەی کە باسی کرد, دەکرێ چەندین جۆری تەسنیف بکرێ, بـەڵام بەشـێوەیەکی گشـتی ئـەوەی ئیتیفـاقی لەسەر کرایە ئەوەیـە, بـەڵام ئـەو بـاس دەکـات تەسـنیفێك بـۆ پێشـمەرگایەتی, خـەڵکانێك هەبووینـە لـەناو تەنزیمی داخیلی لە شارەکان, بەڵام پێشمەرگایەتیان نەکردیە، چەك لەشان نەبووە لە دەرەوە, مەسیری ئـەو ناچێتە ژێر سێبەری شەهیدی سەنگەر بەپێی ئەو تەسنیفەی کە جەنابت دەیڵێی, بۆیە پێویستە ئـەوانیش بە سەنگەر دابنێین, چونکە تـەنزیمی داخیلـی مەبەسـتی چـەکی لەسـەر شـان نـەبووە, رەنگـە زیـاتر ترسـی لەسەر بووبێ لەسەر ژیانی, لە نەتیجەی ئـەوەی رژێـم موتابەعـەی کردیـە. جـەنابی د0 نـوری باسـی سـاڵی (64)و شەڕی براکوژی و ئەو مەسائیلانە دەکا, پـێم وایـە جـەنابی سـەرۆك پەرلـەمان وەڵامەکـەی دروسـت بوو, ئەو کەسانەی کە لەم ماوەیە بەداخەوە ئێمە قەت تەشجیعی ئەوانـە ناکـەین, بۆیـە لـەم یاسـایە نـەمان ویست ئاماژەی پێبکەین, لەبـەر ئـەوە نامانـەوێ شـەرعیەت بـە شـەڕی براکوژی بـدەین, ئەسـڵەن نامانـەوێ ئاماژەی پێبکەین, دەمانەوێ لە بیری بکەین نەك دووبارەی بکەینەوە, بەڵام ئەوانـە بـە ئیتیفـاق پێشـتریش بە شەهیدی سەنگەر لەقەڵەم دراینـە, لەبەرئـەوە هەریەکـە لەوانـە شـەهید بـووە لـەپێناوی مەبـدەئێك کـە گیانی خۆی لەدەستداوە خۆی کردۆتە قوربـانی, پـێم وایـە وەڵامـەکان هـەر ئەوەنـدە بـوون, ئەگـەر نەقسـی هەبێ داوای لێبوردن دەکەم, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, داوا له لیژنەی یاسایی دەکەم ئەو مولاّحەزەتانەی کە پەسەند دەکرێ لەلایەن جەنابی وەزیرەوە, وەکو مولاحەزە وەریبگرن, دوایی ئیزافە بکەن بۆئەوەی پێش تەسویت بیلێین, جگە لەوەش نامەو شتی زۆرمان بۆ هاتیە, لە هەندێ رێکخراو و سەنتەر, موهتەمن بە مەسائیلی شەهیدان و ئەنفال, هەندێکیان پێشنیارن, پێشنیارەکان جێیان لێرە نییە, موناقەشەی لەسەر بکەین, پێشنیارەکە بۆ حکومەت، بۆ وەزارەتەکانە, وەك زیاد کردنی مووچە, ئەوانە هەمووی موقتەرەحاتە دەکرێ ئێمەش پشتگیریان لێبکەین, هەندێك داواکار هەیە ئیمکان نییە, مەسەلەن دەڵێن ئەو یاسایە دەبوایە کەس و کاری شەهیدان بیبینن, چۆن دەکرا یاسایەکی ئەوها دابەش بکەین, بۆ ئەوەی کەس و کاری شەهیدان بیبینن و, رەئیی لەسەر بدەن, ئەی وەزارەت نوێنەرانی ئەوان نییە, ئەی ئێوەی پەرلەمان نوێنەرانی ئەوان نین, هەموو حزبە سیاسیەکان و ئەو سەنتەر و رێکخراوانەی کە موهتەمن بە مەسائیلی شەهیدان، ئەوانیش نوێنەری ئەوانن, پێشنیارێك تەقدیم دەکەن تەعبیر لەوان دەکەن, ئەگەر رابوەستین لەسەر موناقەشەکردنی یاسا لەلایەن کەس و کاری شەهیدانەوە بە چەند ساڵێك یاسا دەرناچێت, لە هەموو حاڵەتێکدا ئەگەر ئەو یاسایەش دەربچێت مانای ئەوە نییە کۆتاییە و ناگۆڕێت, ئەگەر لە رووی عەمەلیەوە رۆژێك وەزارەت بینی یان پەرلەمان بینی, پێویستی بە هەموارکردن هەیە، پرۆژەیەك تەقدیم دەکات لەبەر رۆشنایی وەقایعی ئەم یاسایە کە دەرتان کردووە, ئەگەر لەواقیعەتدا شتێك هەبوو پێویستی کرد دەوڵەمەندی بکەن, چاکی بکەن, ئەوا دیسان بەهەمان شێوەیە، دەتوانین دەستکاری بکەین, چونکە هیچ شتێك نییە بڵێین تەواو ئیجباریە سەد لەسەدا, بەحقیقەت ئیشەکانمان بۆ ئەوەی قانونەکان زوو دەربچەن تەوحیدی بڕیارەکان و قانونەکان پێبکرێ لەنەتیجەی دوو ئیدارەیەکەی دروست بووە, ئەمەش یەکێکە لەوان, بۆیە دواخستنی باش نییە, دەربچێت ئەگەر کەم و کوڕی تێدا بوو دواتر دەتوانین هەمواری بکەین, کاك عادل.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەوزوعی شەهید, پێناسەی شەهید زۆر ئاسان نییە, لەبەرئەوە رەنگە هەریەکە بۆچوون و پێناسەیەکی هەیە بۆ شەهید, من پێناسەیەکم بۆ شەهید ئامادە کردووە هاوشێوەی پێناسەکەی لیژنەی یاسایە بەلاّم گۆڕانکاریم تیادا کردووە, بەم شێوەیە:

(شەهید ئەو کەسەیە کە گیانی لەدەست دابێ, بەهۆی بزووتنەوەکانی رزگاریخوازی گەلی کوردستان لە دژی رژێمە ستەمکاریە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق لە ئەنجامی تاوانەکانی جینۆساید یان کردەوە جەنگیەکان دژ بە گەلی کوردستان یان لەئەنجامی کردەوە تیرۆریستیەکان), سەبارەت بەو پۆلین کردنەش، من لەگەڵ ئەو پۆلینە نیم, چونکە لەکوردستان خەڵکێکی زۆر شەهید بووینە, بۆ نموونە کاك محمد حکیم ئاماژەی بە چەند جۆرە شەهید بوونی خەڵکی داو, من ئەیهێنمە بیرتان ئەو سنوورانەی کە دەمج بوون لەگەڵ

حکومەت دا کۆمەڵێك خەڵك لە پێناوی مەعیشەتدا چوون, بۆ ئەوەی بژێوی ماڵ و منداڵیان دەرکەن, لەوێ شەهید بوون, ئەگەر بەو پۆلینە بڕۆین ئەو شەهیدانە لێرە جێگایان نابێتەوە, جا بۆیە لێرە ئێمە تەنها ئەگەر لەسەر پێناسە عامەکە بمێنینەوە ئەو کاتە ئەوە بەجێبهێڵین بۆ وەزارەت بە گوێرەی ئەو بەلگە ڕەسمیانەی کە ئەیسەلمێنێ, ئەو کەسە چۆن شەهید بووە؟ لەکوێ شەهید بووە؟ دەتوانێ وەزارەت خوێ تەعامولیان لەگەڵدا بکات, ئەو پۆلینە زۆر کەس لەوانەیە بێ بەش بێت, لەو مافانەی کە لەم یاسایەدا هەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ریزبەند کردنی شەهیدان کارێکی ئاسان نییە, زەحمەتە وەکو زۆربەی برادەران ئاماژەیان پێکرد, بەلاّم ئێمە لێرە دانیشتینە مێژووی گەلەکەمان, مێژووی خەبات و سەروەری میللەتەکەمان دەنووسینەوە, بۆیە پێویستە ریزبەندی شەهیدەکان بکەین, مەسەلەن شەهیدی سەنگەر ناکرێ لەگەڵ شەهیدی تر تێکەڵ بکرێ, لەوانەیە ڕۆژێك توانامان بێ قاعەی شەهیدان دروست بکەین, هەر شەهیدێك ناوی خۆی سێ لایەنە، جۆری ئەو شەڕەی کە کردوویەتی و تێدا شەهید بووە, ڕەنگە بینووسین و هەڵیبواسین, بۆیە پێویستە شەهیدی سەنگەر جیابکرێتەوە، ئینجا ئەگەر گران بێ دەبێ, شەهیدەکانی تر ئیعتیادیە چۆن چۆنیەك ریز بەندی بکرێ, مەسەلەن دەڵێی شەهیدی ئەنفال زۆر ئیعتیادیە، بەلاّم شەهیدی سەنگەر دەبێ جیابکرێتەوە, مەسەلەن بڵێین شەهیدی ئەنفال زۆر تەبیعیە, بڵێین شەهیدی کیمیاباران زۆر تەبیعەیە, بەلاّم با مافیان نەخۆرێ, با کەس و کاری شەهید واتێنەگەن کە پاداشتیان لە شەهیدی سەنگەر کەمترە, بۆیە با وای جێبەجێ بکەین هەستی پێنەکەن, بۆ نموونە پیاو هەیە تێکۆشەرە، بەلاّم بە حادیسەی سەیارە شەهید دەبێ, ئەوە ناکرێ بە شەهید لە قەڵەم بدرێ, ڕۆژێك دێ مێژووی نەتەوەکەمان شەهید, ئەگەر ئێمە شەهید بشێوێنین، مێژووی نەتەوەی خۆمان دەشێوێنین, چونکە ئێمە بەو شەهیدانە گەیشتینە ئەوڕۆ, بۆیە بەڕاستی ریزبەندی تەواو بکرێ و جیاش بکرێتەوە, خاڵێکی تر بەراستی ئێمە ئێستا بەهۆی ئەو زوروفانەی کە ئێستا هاتوونە پێشەوە هەندێ کەس شەهید بووە, لەوانەیە پێشی ڕاپەڕین دەیان تێکۆشەری گەلەکەمان بەدەستی وان شەهید کرا بێ, لەگەڵ ئەو شەهیدانەی مونازلن لە یەك شوێن مووچە وەردەگرن، حەقە ئەوە بیرێکی لێ بکرێ, بەڕاستی هەموو ویژدانی کەس و کاری شەهیدەکان برینـدار دەکات, لەگەڵ کەسێك دەچێ مووچە وەردەگرێ لەیەك شوێن سوڕ دەزانی کە براکەی یان باوکی بەدەستی ئەو شەهید کراوە, بەلاّم زروفی کوردستان ئەوەی دروست کردیە, بوویتە یەکێ لە لایونە سیاسیەکان لەو وەزعە شەهید بووە, ناکرێ نەیکەینە شەهید, ئەبێ بکرێتە شەهید, بەلاّم بەراستی جیانەکردنەوەی کێشەیە, وەکو نەخۆشی شێرپەنجەیە بۆ کەس و کاری شەهیدان, قەد لە کۆڵی نابێتەوە, حەقە بەڕاستی لێرە جیایبکەینەوە, شوێنێکی تایبەت هەبێ بۆ ئەوان.

خـاڵێکی تـر مووچـەی شـەهیدان, مـن لەگـەڵ ئـەوەم, بەنیسـبەت خوشـك وبـراو کـوڕ و کچـەوە, عیلاقـەی بەتەمەنەوە نەبێ, ئەگەر کچ بێ چ تەعیین بێ یان شوو بکات, ئینجا مووچەکەی ببڕێ, چ خوشکی شـەهید یان منداڵی شەهید یان دایك و باوکی شەهید هەتا مردن مووچەکانیان هـەبێت, بـەلاّم ئـەوانیش عیلاقـەی بەتەمەنەوە نەبێ, هەتا تەعین دەبێ یان ژیانی هاوسەریەتی پێك دەهێنێ.

پرسیارێکی تـرم هەیـە, بۆچـی بارزانییـەکان لـە شـەهیدی کـورد جیاببنـەوە و, نـاوێکی تریـان هـەبێ وەکـو ئەنفال و جینۆساید و کیمیاباران ئـەوانیش کـوردن, بـۆ بڵـێین بارزانییـەکان, ئـەوانیش کـوردن بۆیـە حـەق نییە بارزانییەکان لە کورد جیابکرێتەوە, ئەوانیش کوردن لەناو کۆمەڵەی کوردان ناویان بێت, سوپاس.

بەڕێز عبدالرحمان احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگـەی (6) فەقـەرەی (ب) باسـی چـەکی کیمیـایی دەکـرێ, دیـارە دەزانـدرێ بـەڕەسمی کیمیـاوی لـەکوێ دراوە, پێم باشە بکـرێ بـەکیمیابارانی هەڵەبجەو ناوچـەکانی تـر, لەبـەر ئـەوە چـنار خـان خۆشـی ئامـاژەی پێکرد ئەو ناوانە بۆ تاریخ بمێنێ, خۆشمان لە هـەر شـوێن بـاس بکـەین دەڵـێین کیمیابـارانی هەڵەبجـە, جـا ئەمە وەکو حەقێکی خۆیان هەزار وەسیقەیان هەیە لەهەموو ناوچەکان هەزاران کەس نەکوژراوە بە کیمیـا باران, ئەگەر نەکرێتە فەرعێك بەس بکرێتە کیمیابارانی هەڵەبجە و ناوچەکانی تر ئەوە تاریخیـە و کـەس و کاری شەهیدانیش دڵیان پێ خۆش دەبێ.

لەبڕگەی (7) پۆلین کراوە, کەس و کاری شەهیدان ئەگەر دایك و باوکی نەما, داپیرەو باپیرەش هەیە , ئایا ئەوانە چۆن هین دەکرێ, ئەگەر باوك و کوڕ نەما مەسەلەن مام هەیە، خاڵ هەیە, دەکرێ ئەوانەش بکرێنـە کەس و کاری شەهید, یان جیا دەکرێنەوە, خەڵك ئاوارە بوو لـە وڵاتـانی دراوسـێ چـەندها سـاڵە, لـە ئـوردن ماوەتەوە بەنەخۆشی مردووە ئایا ئەوانە چ فەقەرەیەك, چ بڕگەیەك دەیانگرێتەوە, هەر لـەپێناوی خـەبات ئاوارە بووینە, زۆر سوپاس.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو پرسیارم هەیە, بەڕەئیی من لێـرە لـە شەشـەم بڕگـەی (ج) دەڵـێ (هـەر کەسـێ شـەهید بـووبێ یـان گیانی لەئەنجامی کرداره جەنگیەکان یان کردەوە تیرۆریستیەکان) لێرە تیرۆر بەرای من لەو یاسـایە جێگـای نابێتەوە, چونکە یاسای تیرۆرمان هەیە, لێرە دەنگمـان لەسـەرداو دەرهـات, بـەڕای مـن ئەوانـەی لەئـەنجامی تیرۆر دەکوژرێن, یان ژیانیان لەدەست دەدەن, بخرێنە ئەو یاسایە، تیرۆر, ئەوە یەك.

دوو: لێرە کە باسی پۆلینی شەهیدان کرا, من لەگەڵ کاك عوسمانم, دەبێ بەتەسەلسول بێینە خـوارێ, لێـرە کە باسی مووچەی کەس و کاری شەهیدان کرا, ئەوە باس نەکرا ئەو پرسیارەشم هەبوو لە جـەنابی وەزیـر,

ئەو ژنانەی کە منداڵیان نییە, بەڵام پیاوەکانیان ئەنفال کراوە, ئایا مووچەکە بە بەر ئـەوان دەکـەوێت یـان بەر کەس و کاری شەهید: دایك و باوکی شەهید دەکەوێت, ئەوە پرسیاری من بوو, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وابزانم ئەو سرەیەش تەواو بوو, ئینجا با خاتوو چنار قسەی خۆی بکات, فەرموو چنار خان.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سوپاس بۆ هەموو تێبینیەکان, کاك عادل ئەگەر لە جـەنابی دەسـت پێبکـەین, لەباسـی پۆلینـەکان دەڵـێ بـا پۆلینەکان نەکەین تەعریفێکی عام بکەین, ئەوەی تر بۆ وەزارەت بەجێبهێڵین, من دەڵێم نەخێر کاك عادل رجائەن ئەو چاکەمان لەگەڵ مەکەن, لەبەر ئەوەی بەڕاستی هەدەفی ئێمـە ئەوەیـە پـۆلین بکـرێ, تەسـنیف بکرێ بەیاساش لێرە تەحدید بکرێ, ئێوەش وەکو نوێنەرانی میللەت دەنگی لەسەر بـدەن, لەبـەر ئـەوە مـن بتوانم تاڕادەیەك دادپەروەر بم, بەڵام وجودی من یەکێکی تر لەوێ کاتی یە, رەنگە بکەوینـە ژێـر مـەزاج و عاتیفەتی خۆمانەوە، نەتوانین عەدالـەت پیادەبکـەین, بۆیـە پێویسـتە بەیاسـا جێبـەجێ بکـرێ, بـۆ ئـەوەی سنوورێك دابنرێ بۆ کارکردنی من و ئەمسالی وەکو من لەوێ, بۆ ئەوەی نـەتوانین موخالەفـە بکـەین, بۆیـە من داوای یاسا دەکەم بەڕاستی, من پێم وایە ئەوەندە سەخت نییە, وەکو کاك عوسمـان باسـی کـرد, دەکـرێ وەکو دەستپێکێك, وەکو شتێکی بیدائیی بێ, رەنگە کەموکوڕیشی تێدابێ, بەڵام ئـەوە خـۆ ئایـەتی قورئـانی, یان بەندی دینی نییە, قابلیەتی گۆڕانکاری هەیە، هەروەك جەنابی سەرۆکی پەرلـەمانیش ئامـاژەی پێکـرد, بەڵام کاك عوسمـان باسـی ئـەوەی کـرد, بۆچـی بارزانییـەکان یـان فەیلییـەکان ناویـان جیایـە؟ تەبعـەن کـاك عوسمان ئێمە دەمانەوێ, هەروەك یەکێ لەبرادەرەکان باسی کرد کـە ئامـاژە بەناوچـەکان و هەنـدێك شـوێن کـرا, کەواتــە بــا باســی هەڵبجــەش بکــەین, باســی کیمیابــارانی هەڵەبجــەش بکــەین, بێگومــان قەزیــەی جینۆسایدکردنەکان ئەشکالی هەبووە, چەندین شێوەی هەیە, قەزەیەکیان خۆی حکومەتی بەعس بەڕەسمی ناوی لێناوە, هەروەك ئەوەی لەگەرمیان و بادینان لە هەشت قۆناغەکـە دەسـتی پێکـرد, بـەڵام جینۆسـایدی بارزانییـەکان جیـاوازە, تایبەتمەنـدی خـۆی هەیـە, قمـع بـووە تـەنها رەگـەزی نێـری تیـادا چـووە, شـێوازی فەیلییەکان ئەوانیش شەریحەیەك بووینـە هـەر عەمـدەن ئێمـە دەمانـەوێ ناویـان بێـنین, چـونکە بـەقانون کوردن, دەبێ لەوێ ناویان هەبێ, جگە لەوە کیمیاباران, ئێمە بەعمومی باس لە کیمیا باران دەکـەین, بـەڵام زۆر ناوچە هەیە لەکوردستان بەر شاڵاوی کیمیا باران کەوتووە, هەڵەبجە رەمزی کیمیابارانە , بـەڵام ئەگـەر نـاوی هەڵەبجە بـێ مـن تەئکیـدم خـەڵکی بالیسـان و گونـدەکانی تـر, دەبـێ ریزبەنـدێك بکـەین, ئەوکاتـە چەمکەکە زۆر دوورو درێژ دەبێ, لەڕووی قانونیەوە ئەگەر شیاوە ئەوا هیچ مانعێك نییە بابینووسین, هیچ کێشەیەك نییە, ئێمە لەگەڵ هەموو شتێکین کە لەبەرژەوەندی خەڵکی کوردستانە.

دوایی ڤیان خان باس لە تیرۆر دەکات لە تەسنیفەکە دەڵێ با لە هاووڵاتیان نەبێ, باشە ڤیان خان, ئەگەر لە هاووڵاتیان نـەبێ لەکوێ دایبنێین, چونکە زۆر هاووڵاتی هەیە لەنەتیجەی ئـەو هـەموو کـارە تیرۆرسـتیانەی

لەكوردستان ڕوودەدات یان بازرگانە یان كاسبە دەچێ لەڕێی موسڵ بە دەستی تیرۆر شەهید دەكرێ, باشە لە كوێی دابنێین ئەو تەسنیفە, یاسای تیرۆر لەوێ حقوقی بۆ دانانێ, بۆیە ئەوە دەبێ وەكو هاوولاتی مامەڵەی لەگەڵدا بكەین, بەلاّم ئەگەر پێشمەرگەیە, پۆلیسە, ئاسایشە ئەوا وەكو شەهیدی سەنگەر مامەڵەی لەگەڵدا دەكەین, بەلاّم بە تیرۆر شەهید بووە, پێم وایە ئەوە تەقریبەن وەلاّمی زۆربەی پرسیارەكان بوو, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عبدالرحمان, نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمان احمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

دیارە لەلای بەڕێزانیش ڕۆن و ئاشكرایە, قەزیەی هەڵەبجە هەروەك خۆشت ئاماژەت پێكرد, تایبەتمەندی خۆی هەیە با تێكەڵ بە .....

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزام نییە, عەفوو قسەش دەكەی, قسەی خۆت وت و جەنابی وەزیریش وەلاّمی دایەوە, كەسێكی تریش یەعنی ئەگەر زۆر موداخەلە كرابا ئەو كاتە دەمان كردە تەسویت, بەلاّم لیژنەی یاسایی بەسەریدا ڕۆیشتووە, جەنابی وەزیر شەرحەكەی كردووە و, تۆش ڕای خۆت وتوە, فەرموو لیژنەی یاسا.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە یاسای بەرنگاربوونەوەی تیرۆر, یاسایەكی عقوباتە بۆ سزادانی تیرۆریستان, یاسای حقوق و ئیمتیازات نییە, بۆیە دەبێ لێرە قوربانیانی تیرۆر جێی بكرێتەوە, لە ڕیزی هاوولاّتیان, ئەوە بۆ ڤیان خان بوو, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دووبارە داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم, ئەو كەلیماتانەی پێویستە بگۆڕدرێن لەبەر ڕۆشنایی موداخەلاتەكان و, دەوڵەمەند كردنی پرۆژەكە تۆماری بكەن, تا لەكۆتایی موناقەشەكاندا بخرێتە سەر ماددەكە, خاتوو سارا فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیروت:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بڕگەی (ب) خاڵی (6) قسەی زۆر لەسەر كرا, بەلاّم هەر دەمەوێ ڕوون كردنەوەیەكی لەسەر بدەم, پێناسەكە زۆر تەسك كراوەتەوە, یەعنی تەحدیدی كردیە, وابزانم ئەگەر شمولی بێت باشترە, دەڵێ

لەئەنجامی تاوانەکانی کۆمەڵکوژی، تاوانەکانی ئەنفال یان بەکارهێنانی چەکی کیمیایی, لێرە چەکەکە زۆر تەحدید کراوە, هەروەك باسکرا زۆر کارەساتی تر هەن کە چەکی تر ئەنجام دراون, بۆ نموونە بۆردومانی ساڵی 74ی لە قەڵادزێ, ژمارەیەکی زۆر و یەکەم کارەساتی کۆمەڵکوژی گەورە بوو لە کوردستان, بۆیەش شارەکە ناونرا شاری شەهید بیدایەت, پاشان بوو بە شاری دووجار شەهید, لەبەر ئەوە دەبێ لە کوێدا جێی ببێتەوە, ئەگەر بکرێ ئێمە چارەسەری بکەین, لێرە دەڵێ بەکارهێنانی چەکی کیمیایی یان هەر چەکێکی کۆمەڵکوژی تر, بۆ ئەوەی ئەوانی تریش بگرێتەوە, چونکە چەکی تریش بەکارهاتووە بۆ کۆمەڵکوژی لەکوردستان, سوپاس.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لە قسەی د0 نوری دەکەم و, پێشنیارم هەیە، بۆیە ناچارم وتەکەی دووبارە بکەمەوە, بەپێی ئەو پێناسەیە شەهیدی قوربانیانی شەڕی ناوەخۆی بگرێتەوە, نەك ئەوانەی تەنها پاش راپەڕین, بەڵکو ئەوانەی پێش راپەڕین، هی ساڵانی (80)کان, جەنابتان باسی ئەوەتان کرد, نامانەوێ تەوسیقی ئەو لاپەڕەیە رەشە نەکەین، بۆیە بە قانون نەبێ, ئەگەر بە قانون نەبێ, خۆمان دەزانین قانون تەنزیمی هەموو حقوق و واجبات و ئیمتیازات و ئیلتیزاماتی هەموو فەردەکان دەکات, ئەگەر بە قانون تەنزیم نەکرێ، مەحروم دەبن, یەعنی باسی ئەوەتان کرد و جەنابی وەزیریش باسی کرد, ئیتیفاق هەیە، ئیتیفاق لەنێوان کێ؟ و چەندیش مولزەم دەبێ؟ پێم وایە ئێمە لێرە دەبێ سیغەکەی بگۆڕین, مەرجیش نییە بەتەنها بڵێین قوربانیانی شەڕی ناوەخۆ, یەعنی سیغەکە مەفهوم بێ, بۆ نموونە من پێشنیارەکم هەیە, دەڵێ (الشهيد المناضل: كل من ضحى بنفسه في خندق الكفاح المسلح أو النضال السياسي) بڵێین (أو نتيجة عنهما) یەعنی نەتیجەی کیفاحی موسەلەح و نیزاڵی سیاسی, یەعنی لێرە شەڕی ناوەخۆش دەگرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە تەحسیل حاسیلە, نەشی نووسیی هەر مانای دەگرێتەوە, سوزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمڕۆ لەوانەیە من زۆر قسە بکەم هەروەك کچە شەهیدێك, و هەروەك نوێنەری دەستەی داکۆکی کردن لەمافی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوان و, ئەندام پەرلەمانیشم, بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان, ناوی وەزارەتەکە بەخۆیەوەتی, وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان جیاکراوەتەوە, هەروەها لە پێناسەکەش هاتووە (المؤنفل) جیاکراوەتەوە, بەڵام ئەبینین لەخاڵی شەشەم لە بڕگەی (ب) جارێکی تر هاتوونە, باسیان لەوە کردۆتەوە (اثناء جرائم الانفال), کەواتە لێرە خەرقێك هەیە, یان ئەنفالکراو تەعریفی خۆی هەیە, ئەو کەسەیە لە پرۆسەی ئەنفال کردن گیانی لەدەست داوە یان زەرەری پێکەوتووە, یان ئەو کەسەیە کە

شـەهید بـووە لـە ڕێگـای جـەرائیمی ئـەنفال، کەواتـە ئێمـە ئـەبێ لـەم یاسـایە یـەك لای بکەینـەوە، یـان ئەنفالکراوەکان شەهیدن، ئیتر ناویان نەهێنین بە ئـەنفال کراوەکـان یـان ئەوەتـە لـەکوێ شـەهیدمان بـەکار هێنـا دەبـێ ئـەنفالی لەگـەڵ بـەکار بهێـنین، چـونکە هـەم وەزارەتەکـەش نـاوی وەزارەتـی شـەهید و ئەنفالکراوەکانە، یەعنی هەر خۆی لە ئەسڵدا لەیاساکە جیاکراوەتـەوە و، لەیاساکەش بـەم شـێوەیە ناویـان هاتووە (شەهیدان و ئەنفالکراوەکان)، بەلاَم کاتێك لە بڕگەکان هاتووە شی کردۆتەوە، لـە پێنجـەم (المؤنفـل) جیای کردۆتەوە لە (شەشەم) برگەی (ب) جارێکی تـر هـاتووە ئـەنفالی وەکو شـەهید حیساب کـردووە، زۆر جـار ئێمـە لـە قاعـەی پەرلـەمان موناقەشـەمان کـردووە، جـارێکی تـریش بـەڕێز د0کمـال خـۆی وتـی ئەنفالکراوەکان قەزیەیەکە ئێمە دیفاعی لێئەکەین، شانازی پێوە ئەکـەین، ناویـان لێنـانێین شـەهید، بـەڵکو دەبێ ناوەکەیان وەکو خۆی بمێنێتەوە.

هـەروەها لەگـەڵ رای لیژنـەی یاسـایم لەباسـی زەحایـە، لـە هـیچ شـوێنێك ئـەو زەحایانـە نـەمێنێ بکـرێ بەشوهەدا: شوهەدائی ئیبادەی جەماعی، و شـوهەدائی مەدەنیـەکان هـەروەك لیژنـەی مـافی مـرۆڤ ئامـاژەی پێکرد.

لەخاڵی حەوتەم کاتێك باس لەوە دەکات (ذوی الضحایا)، هەروەك وتمان زەحایـە نـەمێنێ بکرێـتە شـەهید، (ذوی الشهداء و المؤنفلین)، (زوج و زوجات) ئەتوانین بڵێین ئەرمل و ئەرامل، چونکە لەدواییـدا بـەحێماوە، ئیبن و بنت ئەتوانین بڵێین ئەولاد، دایك و باوك ئەتوانین بڵێین ئەبەوەین، یـەعنی مـن مەبەسـتم ئەوەیـە بەو دووروودرێژیە باسی نەکـەین، (الاخـوة و الاخـوات إو مـن کـان الشـهید المؤنفـل بقـرار قضـائی)، ئـەوە راو بۆچوون و سەرنجەکانی من بوو لەسەر ئەو بڕگەیە، سوپاس.

بەڕێز د0 شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو پرسیارم لەوەزیری شەهیدان هەیە، پرسیاری یەکـەم: ئایـا ئـەو زاراوانـەی کـە لێـرەدا بـاس دەکـرێ (هەرێم، وەزارەت، وەزیـر)، لەیاسای وەزارەت دا باس نەکراوە؟ ئەگەر باسی کرابـێ ئـەوا وەکو مـاددەی یـەك بەڕاو بۆچوونی من لابردرێت، ئەگەر لاشنەبردرێت ئەوا من چەند بۆچوونێکم هەیە، ئێستا دەیڵێم.

پرسیاری دووەم: هەر لەخودی وەزیر دەکەم، ئایا تەحدیـدی سـاڵتان کـردووە، بـۆ مافـەکانی کـەس و کـاری شەهیدان، چ ساڵێکە؟ ئێستا ئەو بابەتەی گەلاوێژ خان وتی ساڵێ 32 بوو، ئەگەر ساڵی 32 بێـت ئـەوا ئێمـە شۆڕشی شێخ مەحمودمان هەیە، شۆڕشی گەلانمان هەیە، شۆڕشی بارزانیمان هەیە، شۆڕشی ئەیلولمان هەیـە، شۆڕشی گولانمان هەیە، ئینجا حەزدەکەم ئەم پرسیارەم وەلاَم بدەنەوە.

بەنیسبەت پرسیاری یەکەم، بەڕاستی ئەنفال خراوەتە پێش شەهیدان، من راو بۆچوونێکی تایبەتیم هەیە، ئەگـەر دوای شـەهیدان بـێ بەڕاسـتی، چـونکە لەخـەباتی گەلەکـەمان ئەگـەر خـەباتێکی سیاسـی بـێ یـان چەکداری بێ پێش ئەنفال بووە، جا بۆیە ئەگەر بێتە خـوارێ باشـترە، لەگـەڵ قوربانیـانی جینۆسـاید وەکـو خـاڵی یەکـەم دابنـرێ، و پێناسـەی بکـرێ و، قوربانیـانی جینۆسـایدیش ئـەو موسـتەڵەحەش بمێنـێ لـەپاڵیا

وشەی قڕكردن دابندرێ, هەرچەندە قڕكردنمان هەیە, ڕەشەكوژیمان هەیە, كۆمەڵ كوژیمان هەیە, ئەمە بەپێی پیلانێكە, ڕژێم داینــاوە بۆ میللەتی كورد, كیمیابارانی هەڵەبجەمان هەیە, ئینجا بۆیە من پێم خۆشە بۆ شەهیدی خەباتگێڕ بەڕاستی ئەوە پێناسەیەكی زۆر دوورو درێژە, ئێمە هەردەم بۆ پێناسەیەكی زاراوە چەند كورت بێت, جوانتر دەبێت بەرای من وەكو پسپۆڕێك لە زمانی كوردی بەم شێوەیە بێت, نەك بڵێی هەر كەسێ بە گیانی خۆی, ئەگەر بوترێ هەركەسێ لەسەنگەری خەباتی سیاسی و چەكداریدا قوربانی بەگیانی خۆیدا بێ دژ بە ڕژێمە یەك لەدوا یەكەكاندا لەكاتی بەریگریكردندا, ئەمە زۆر جوانترە.

خاڵێكی تریشم هەیە, مەسەلەی كۆچڕەو بەڕاستی وەكو موستەڵەحێك ڕۆیشتوە ئەگەر بڵێین كۆڕەوە میلۆنەكەی تاكو كۆچڕەوەیەكە, بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەم دۆسیەی ئەنفال هەیە, ئێستا دۆسیەی بارزانیمان هەیە, دۆسیەی كیمیابارانی هەڵەبجەمان هەیە، پێویستە ئەمانە هەمووی بەتەسەلسول بێت, ڕزگاریشمان دەبێت كە دێتە سەر مەسەلەی جینۆساید بەخاڵ دەست پێبكەین, هەموو شتێك لەكۆڵمان دەبێتەوە, خۆشی ماشاالله ماجستێری هەیە لەڕووی ئەكادیمەوە ئەزانێ چۆن تەرتیب بكات, من ئەوە پێشنیارم بوو, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

وابزانم بەس چوار, پێنج كەس ماوە لەسرەكەی تر, ئەوەیش وەختەكە زۆری بەسەردا چوو, كاك شێخ جەعفەر.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە كاتی خۆی لەدەزگای شەهیدانی هەولێر, موشكیلەیەكی زۆر گەورەمان هەبوو, ئیحتیمالە جەنابی وەزیر لەمەودوا مەعلوماتی لەسەر هەبێت, بۆیە پێشنیار دەكەم لە ماددەی یەكەم لە خاڵی شەشەم بڕگەی (أ), (هەر كەسێ بەگیانی خۆی لەسەنگەری خەباتی چەكداریدا قوربانی دابێت) ئەمەی بۆ زیاد بكرێ, زیاد بكرێ بەهەر وەسیلەیەك, چونكە كابرا لیوا بووە كە فیشەكێك یان بەهۆی دەعمی سەیارە دەمرێ وەكو شەهید حیسابی بۆ ناكرێ, ئەمە موشكیلەیەكی زۆر گەورە بوو. لەبڕگەی (أ) كە تۆ باسی ئەنفال دەكەی ئەبێ بڵێی ئەنفال و كیمیابارانی هەڵەبجە, ئینجا جینۆساید, ئەمە زیاد بكرێ وەك مامۆستا محمد حكیم وتی, لەقوربانیانی جینۆساید هەركەسێ شەهید بێ یان گیانی لەدەست دابێ لەئەنجامی تاوانەكانی كۆمەڵكوژی و كیمیابارانی هەڵەبجە ئینجا (جینۆساید), زیاد كردنی كیمیابارانی هەڵەبجە موشكیلەكە حەل دەكات, زۆر سوپاس.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەرچەندە ئەو بەڕێزانە زۆر قسەیان كرد, بەڵام بەقەناعەتی من ئەو یاسایە زۆر هەڵدەگرێت, حەقە زیاتر هەڵوەستەی تێدا بكرێ, زیاتر وردەكاری تێدا بكرێ, زیاتر خەمخۆری بكرێت بۆ بنەماڵەی شەهیدان و

ئەنفال ئەوانەی بەهۆی قەزیەیەك لە میللەتی ئێمە تیاچوونە, بۆیە من بەشێوەیەکی تایبەت لەگەڵ ئەو تەعریفەی لیژنەی یاسایم کەدایناوە, بەلاَم ماددەی یەك کە پێکهاتووە لە (7) برگە, بابلێین (7) خاڵ پێشنیاری ئەوە دەکەم کە خاڵێکی تری بۆ زیاد بکرێ, لەدوای خاڵی شەش, خاڵی حەوت ببێتە خاڵی هەشت, خاڵی شەش وەکو خۆی پێناسەکە بێ, ببێتە پێناسەی شەهیدانی میللەتەکەمان و, چۆنە و چۆن شمولی دەکات, خاڵی حەوت کە دابنرێ وەکو ئەوەی لەجیاتی بڕگەکانی

(أ, ب) ئەوە بکرێتە پۆلین کردنە (تسنیف کردنە), یەعنی پۆلین کردنەکەی لەگەڵدا نەبێت, ئەوە بەقەناعەتی من پێشنیاری ئەو گۆڕانکاریە دەکەم, یەعنی خاڵێك زیاد بکرێ, یەعنی پۆلین کردنەکە بکرێتە خاڵێك نەك بڕگە, چونکە لەگەڵ تەعریفەکە هاتووە, ئەمە یەك.

دوو: بەنیسبەت عائیلە هەیە, بەحقیقەت ئێمە ئیشارەت بەوە دەدین عائیلە هەیە تەیارە رەمی کردووە, لە دێیەك 10 کەس لە عائیلەکە شەهیدن، نموونەشمان لەسەر ئەوە زۆرە, بەلاَم لێرە یەك وارس نییە, دوو وارس هەیە, حەقە ئەوە وردەکاری بۆ بکرێ, ئەو شەهیدانە چۆن وەرەسە شمولیان دەکات؟

خاڵێکی تر ئەوەیە ئێمە بەتەمەنی درێژایی خەبات و تێکۆشانی میللەتەکەمان ناگەڕێمەوە بۆ عموقی شۆڕش و خەبات و ساڵەکانی تر, بەلاَم شۆڕشی ئەیلول, ئێمە خەڵکمان لە 69 و 74 شەهید بووە, بەلاَم بەشێوەیەکی قانونی وارسی نەماوە, کوڕەکەی ژنی هێناوە, کچەکەی شووی کردووە, دایك و باوکی نەماوە, بەلاَم ئەم کوڕە گوناحی چییە, حکومەتی هەرێمی کوردستان نەبووە, زروفێکی وەها نەبووە, هیچ ئیمتیازێکی وەرنەگرتووە, حەقە ئیعادەی نەزەر بکرێتەوە, ئەوانەی کە شمولیان ناکا 18 ساڵی بۆ حیساب نەکرێ, ئیمتیازێکی لەوە وەربگرێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز خضر سلیمان خلیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یامن سەرنجێکی زمانەوانییە و, گەلەك جار پەیڤت رەق هاتییە, پەیڤت نەنۆرماڵ هاتییە, کرێ نەمەدا نەنەکرێ، بەس ئەڤە پیرۆزترین پەیڤت بۆ گەلێ کورستانێ و, ئەژمبەرەوەیەکی ژێ جێ خودا ژ وەزارەتە کە ناڤێ وان پەیڤا هاتە دانان و, ئیرۆکە برینێ مە درێژە, یەعنی دەها ساڵە تێنەکەلاندن, ئەو بیرتە بیرینامە دەمێ داگیرکەر هات و هێرشی هێنا کوردستانێ, ئێت وان شەڕادان و هێشت وان هاتە کوشتن گۆتنە شەهید, گۆڕی وان بوو گۆڕی سەحابە, ئیشمە شەڕی بەرگری ئێتمە هاتنە کوشتن بوونە گاورو گۆڕی گاورستانە, باب کاری مە نەت گوت گۆڕی گاورستان گوتت گۆڕی (جان گۆریا), جانگۆریا بینڤن ئەڤە بە تشنیف سەعاتە ئەڤ بێن ڤاندو پەیڤا (شهداء وضحایا), ئەڤ بێن خانەکەین و نەقارە خانەکەین, چونکە نەکەلتوری ئێمەیە, بەس کەزڤرنە کەلتوری خۆ جانگۆریا ئەو کەسە کە چەکی بەرگری هەرگرتیە, یان ئەوەی چوویە مەیدانی جەنگی بەرگریشی لە ئاخا خۆ کرد, ئەوە جانگۆریە, ئەوە بێ شەڕیدا بێ حەمدی خۆ هاتە کوشتن ئەوە بێتە قوربانی, مەهینە جانگۆریا یەعنی (شهداء), مەهینە قوربانی یەعنی (ضحایا), ژبۆ خانەکەن زۆر ئاسانی دێتە خانە خانە کرن و, زۆر سوپاس.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی هەر چاوەڕێم كرد, بۆ ئەوەی هیچ برادەرێك تەسەوڕ نەكا موەجەهە بۆ ئەو, بەلاَم پێم باشە ئیلتیزام بكرێ بە دوو دەقەكەوە, چونكە ئەوەی ئیلتیزام ئەكا ئەوا زۆر شت ئەدا بەلاوە, یان بە نووسین ئەیدا, ئەوەی ئیلتیزام ناكا هەر چ شت هەیە ئەیلێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزامەكەت بەجێیە, تكایە ئیلتیزام پێ بكەن, كاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەمن بەس مولاحەزەم لەسەر فەقەرەی (ج) هەیە, (ضحایا من المواطن: كل من استشهد أو فقد حیاته داخل الاقلیم وخارجه) ئیزافە بكرێ, پاشی (نتیجة الاعمال الحربیة او الاعمال الارهابیة او اثناء الهجرة الملیونیة لشعب كوردستان) وەكو خۆی بمێنێ, لەبەر ئەوەی خەڵكێكی زۆر لە دەرەوەی هەرێم وەفاتی كردیە, شەهید بووە, لایەزال یان ئیحتیمالە تەرمیشی نەهاتبێتەوە, دەبێ جێیەك بكەینەوە, بۆ ئەوەی ئەوانیش ئیستیفادە بكەن, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لێرە خۆی بە موتڵەقی هاتووە, یەعنی هەردووك دەگرێتەوە، نەی گووتوە داخیلی هەرێم هەتا نەیگرێتەوە, كەنیوتووە یەعنی هەردووك دەگرێتەوە, كاك دلێر.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمە بابەتێك تاوتۆ دەكەین, دەهێنێ زۆری لەسەر بگوترێ, لەبەرئەوە جگە لەوە, مەسەلەكە پیرۆزیەكی تایبەتی خۆی هەیە, بۆیە من پێم چاك بوو برادەران زۆر بە دەوڵەمەندی تاوتۆیان كرد, زۆر تێبینیم هەبوو, بەلاَم باس كرا, پێم باشە دووبارەی نەكەمەوە, بەلاَم مەسەلەیەك هەیە لە خاڵی پێنج (المؤنفل: كل من فقد حیاته او تضرر او لایزال مصیره مجهولا نتیجة جرائم الابادة الجماعیة ضد شعب كوردستان), ئەگەر بەپێی ئەم پێناسەیە بێت ئەوانەی لە پرۆسەی جەنگ, یان لە پرۆسەیەكی كۆكوژی لە ساڵەكانی 60, 70 كان ئەكەونە ناو خانەی موئەنفەلەوە, بەلاَم لە حقیقەتدا موئەنفەل ئەو كەسەیە كە لەپرۆسەكانی ئەنفال گیانی لەدەست داوە, یان زەرەری لێكەوتووە, یان بێ سەروشوێن كراوە, كە زۆربەی هەر زۆریان لە راستیدا بێ سەرو شوێن كراون, بۆیە ئەم ئیبادە جەماعیە جیابكرێتەوە, شتێكی چاكە, المؤنفل: كل من فقد حیاته او تضرر او لایزال مصیره مجهولا نتیجة جرائم الابادة الجماعیة ضد شعب كوردستان), ئەمە بەس بۆ ئەوەیە جیابكرێتەوە, پێشم چاكە ئەو پێناسەی كاك ئارێز كردی بۆ شەهید دابنرێ, بەلای منەوە شتێكی باشە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خەلاس, وابزانم بەس مامۆستا انور ناوم نووسیوە, قسەت کرد, ناوم نووسی بوو, بەلاّم ئیشارەتم پێنەدابوو, تەواو ئەوانەی قسەیان کردووە, ناوم نووسیبوون هەموو قسەیان کرد, کاك د0کمال داوای قسەی کردووە, فەرمووو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د0کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی وشەی شەهید شامیلە, بەلاّم ئەم تەقسیمە زۆر زۆر لەجێگای خۆیەتی, ئەوەی من مولاحەزەم کرد ناوی پێشمەرگە نییە, یەعنی ناوی پێشمەرگە پێویستە, چونکە یەکەم کەسە دەستیان بە خەباتی چەکداری کرد, خوێنیان رژا لەسەر چیاکانی کوردستان, بۆیە ئەو ناوە پیرۆزە پێویستە دیار بێ, مەسەلەن لە شەشەم فەقەرەی (أ) دەڵێ (الشهيد المناضل: كل من ضحى بنفسه في خندق الكفاح المسلح (البيشمرگە)), ئەوەی تر وەکو خۆی بمێنێتەوە, لە جێگایەکی تر هەر خاڵی شەش فەقەرەی (ب) دەڵێ (ضحايا الابادة الجماعية: كل من استشهد او فقد حياته نتيجة جرائم الابادة الجماعية اثناء جرائم الانفال او استعمال الاسلحة الكيمياوية), باشترە هەڵەبجە و ناوچەکانی تری کوردستانی_عێراق ئیزافە بکەین, چونکە بەحقیقەت هەڵەبجە سونبلێکی گەورەی ئێمەیە پێویستە ئەویش لێرە دیار بێ, (أو الابادة القمعية للبارزانيين و الفيليين) ئەوە هەر لە جێگای خۆیەتی.

فەقەرەی (ج) خاڵی شەش (ضحايا من المواطنين: كل من استشهد او فقد حياته نتيجة الاعمال الحربية او الاعمال الارهابية او اثناء الهجرة المليونية لشعب كوردستان), خاڵێکی تر دوای فەقەرەکە زیاد بکەین هەر لەگەڵی، چونکە ئەمە زۆر شت چارەسەر ئەکا, هەندێ کەس بزر دەبێ مەسەلەن موزاهەرە هەبووە لە کوردستان خەڵکیان لێ کوشتوە, خەڵکیان گرتووە لە زیندان حەپسیان کردووە, ئەمری ئیعدامیان بۆ داوە, سیاسی نەبووە و پێشمەرگەش نەبووە, شکیان لێکردووە و گیانیان لەدەست داوە, بۆیە ئێمە ئیزافەیەکی ئەوانە بکەین, (أو أی اساليب اخرى ضد شعب كوردستان), یەعنی ئەوانەی گیانیان لەدەستداوە جا بەهەر سەبەبێك بێ لە دەستی ئەو دیکتاتۆرە, ئەمە شامیلێکە، ئینجا حەسر نابێ, ئەتوانی جێگای بۆ بکرێتەوە, بەنیسبەت ئەو پێشنیارانەی بۆمان هاتووە, کە دوابخرێ بەڕاستی ئێمە لەگەڵ ئەوە نین, چونکە پێویستە تەواو بکرێ, ئێستا تەواو بێ, پێویستە ئەوانیش دەست بەکاری خۆیان بن, هەر پێشنیارەك بۆ دەوڵەمەند کردنی ئەو پرۆسەیە هەیە, لەهەر رۆژێك لەهەر سەعاتێك, پەرلەمانی کوردستان دەرگای بۆ کەس و کاری شەهید و ئەو رێکخراوانەی دیفاع لە شەهیدان دەکەن کراوەتەوە, بۆیە ئەوەی ئیمڕۆ دەست کەوتووە خوێنی ئەو شەهیدانەیە, لەپێشی هەموویان پێشمەرگە قارەمانەکانە, تکامان وایە ناوی پێشمەرگە لێرە بزر نەبێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا لێرە موناقەشات تەواو بوو, من 20 دەقە دەدم بۆ ئیستراحەت, جەنابی وەزیر لەگەڵ لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ ئەو مولاحەزانەی کە لەلاتان مەقبولە وەریبگرن, دوو وشە هەیە, یەکێکیان: ئیزافە کردنی ئەو پێشمەرگەیە کە کاك د0کمال ئیشارەتی پێدا, ئەوەی تریان ئەو موقتەرەحەیە کە کیمیاباران بنووسرێ, هەڵەبجە و شوێنەکانی تری کوردستانی عێراق, ئەگەر ئیتیفاقتان کرد باشە, ئەگەر ئیتیفاقتان نەکرد دەیخەینە موناقەشە, سەعات (1:00) دەگەڕێینەوە شوێنی خۆمان, ئەو 20 دەقەیە ئیستیراحەیە و, ئیش کردنە بەنیسبەت ئەو دوو لیژنەیە و جەنابی وەزیر, بەڵام ئەمڕۆ هەر تەواوی دەکەین, سوپاس, فەرموون.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهربان.

کۆبوونەوەکەمان دەست پێدەکەینەوە, داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ دەکەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن, دوا سیغە بۆ ماددەی یەك, لەبەر ڕۆشنایی ئەو موداخەلاتانە, بۆمان بخوێننەوە بۆئەوەی بیخەینە دەنگدان.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوای دانیشتن و گفتوگۆ لەگەڵ بەڕێز وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوانی هەرێمی کوردستان, گەیشتینە ئەو بۆچوونە هاوبەشە, ئەویش لەسەرەتادا (قانون حقوق ذوي الشهداء) بووە (قانون حقوق و امتیازات), لەماددەی یەکەم بڕگەی (4) لەبەر ئەوەی پێویست ناکا پێناسە بکرێ لامان‌دا, بڕگەی (6) بەم شێوەی لێهات:

الشهيد: كل من فقد حياته في خندق الكفاح المسلح أو النضال السياسي دفاعا عن الحركة التحريرية الكوردستانية أو نتيجة جرائم الإبادة الجماعية أو العمليات العسكرية ضد شعب كوردستان, وتصنف كالتالي:

أ-الشهيد المناضل: كل من ضحى بنفسة في خندق الكفاح المسلح (پيشمرگايەتی) أو النضال السياسي أو من جرائهما.

ب-شهيد الأبادة الجماعية: كل من استشهد أو فقد حياته نتيجة جرائم الأبادة الجماعية أثناء جرائم الأنفال أو استعمال الأسلحة الكيمياوية(الحلبجه او مناطق اخرى) أو الحملات القمعية ضد البارزانيين و الفيليين.

ج-الشهيد المواطن: كل من استشهد أو فقد حياته نتيجة الأعمال الحربية أو الأعمال الإرهابية أو أثناء الهجرة المليونية لشعب كوردستان أو جراء أی اساليب قمعية اخرى.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەك شتان لەبیر چووە, لەپێناسەکە (كل من فقد حياته في خندق الكفاح المسلح أو النضال السياسي دفاعا عن شعب كوردستان و الحركة التحريرية الكوردستانية), چونکە ئەو کەسەی کە شەهید بووە, نەهاتووە

لەپێناوی حەرەکەی تەحەروری، بەڵکو هاتووە لە پێناوی میللەتێك, گەل و بزووتنەوە رزگاریخوازەکەی بدایەت تێیدابوو, ئەوە لە موداخەلەتەکانیش تێدابوو, باشتر بوو جەنابی وەزیرش رازی بوو لەسەری, (بزووتنەوەی رزگاریخوازی) (گەل و نیشتیمان), (دفاعا عن شعب کوردستان والحرکة التحریریة الکوردستانیة), (الحرکة التحریریة) هەمووی دەگرێتەوە, ئەوە هەڵەبجەکەی تاخیر کرا, ئەو جوملەیەش کە زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان ئیزافەیان کرد هەر ئەسالیبی قەمعی تر, پێشمەرگەش ئیزافە کرا لەو شوێنە, برگەی (4) داواکرابوو لابردرێت, چونکە عینوانەکەی گۆڕا لەبەر داواکاری ئێوە, چونکە لە عینوانەکە بووە قانونی ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان, بۆیە ئەم بڕگەیە لابردرا, خۆتان داواتان کردبوو, ئەگەر هینتان نەبێ دەیخەمە دەنگدان, کێ لەگەڵ ماددەی یەکە بەو تەعدیلاتەی کە خوێندرایەوە, دەستی بڵند بکات؟ فەرموون, کێ لەگەڵدا نییە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا, بڕۆ سەر ماددەی دووەم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەماددەی دووەم هیچ تێبینیەکمان نییە وەکو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية: يهدف هذا القانون الى معالجة الوضع العام لذوى الشهداء و المؤنفلين و رعايتهم ماديا و معنويا بما يتناسب حجم و مكانة التضحيات التي قدمه الشهداء لتخفيف المعاناة عن ذويهم.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: ئامانجی ئەم یاسایە ئەوەیە چارەسەری بارودۆخی گشتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان بکات, وە لەلایەنی دارایی و مەعنەوەیەوە چاودێریان بکات بەجۆرێك لەگەڵ قەبارە و پایەی ئەو قوربانیانەی کە شەهیدەکان پێشکەشیان کردووە بگونجێت, لەپێناوی کەم کردنەوەی ئازاری کەس و کارەکانیان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەس تەنیا لە کوردیەکەی و لە عەرەبیەکەش (يتناسب حجم و مكانة), ئەو (مكان)ە زیادە, یان (جسامة) هەردووکی دەگرێتەوە, لەجیاتی (حجم و مكان) جەسامەتەکە دابنرێ, (يتناسب جسامة التضحيات التى قدمها الشهداء), کەس ئەگەر مولاحەزەی هەیە لەسەر ئەمە؟ باشە, چوار کەس مولاحەزەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە, فەرموو سوزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەکەم جار, جەسامەت تـەنها بـۆ ئـەو هینـە بەکارنایـەت, موستـەڵەحی جەسـامەت بـۆ شـەهید و تـەزحیات بەکارنایەت, بۆ جەرائیم بەکاردێت, ئەمە یەك.

دوو: بەنیسبەت ئەم قانونە کە دەڵێ (یهدف هذا القانون الى معالجة الوضع العام) ئێمە تەنها ئەوزاعی عامان ناوێ چاکەین, یەعنی هەندێك شت هەیە لـەماددەی هەشـت لـە فەقـەرەی (2) ئیقتیراحێك دەکـەم, ئەگـەر بووترێ (یهدف هذا القانون الى معالجة الاوضاع العامة و الخاصة لذوی الشهداء و المؤنفلین و رعایتهم مادیا و معنویا بما یتناسب حجم ومكانه) ئەتوانی (مدة النضال شهادة) بۆی ئیزافە بکەین, (مع)یش لەبیرتان چووە (یتناسب مع), سوپاس.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەماددەی دووەم, من نوسخە عەرەبیەکەم لەلایـە, پـێم باشـە وای لـێ بێـت (یهـدف هـذا القـانون الى معالجـة الوضع العام لذوی الشهداء و المؤنفلین و رعایتهم لتخفیف المعاناة الـذی لحقـت بهـم بفقـدان ذویهـم), یـەعنی ئیختیسارە و هەدەفەکەش زۆر شامل تـر دەبێت, وا تەسەوڕ ئەکەم, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەو وەزعە عامەمە کە سوزان خان باسی کرد, چونکە ئەو قانونە ناتوانێـت وەزعـی عـامی (ذوی شهداء) موعالەجە بکات, تەنها هەندێك حقـوق و ئیمتیازاتیـان پـێ دەدات, بۆیـە ئیقـتیراحم ئەوەیـە بڵـێتن (یهدف هذا القانون الى احقاق و تكریم ذوی الشهداء), چونکە هەنـدێك حقـوق و ئـەوەی تـر قتعـە ئەرزێکـە دەیدات, یەعنی موجەردە تەکریمە هیچی تر نییە, وەزعی عام گەورەتر لەوەی کە قانونەکە پێی هەڵساوە, سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبعـەن ئەهـدافی زۆر گرنگـە, بـەڵام لێـرە کـە دەڵـێ (یهـدف هـذا القـانون الى معالجـة), موعالەجـە یـەعنی گرفتێك هەیە, و موعالەجەی دەکات, جا دەبێ کەلیمەکی تر زیاد بکرێ, یان خدمەت بێ, یـان ئـەوەی کـاك دیلمـان وتـی تکـریم بـێ, یـان خدمـەت و موعالەجـەی وەزعـی عـام, وەك کـە لەکوردیەکـە هـاتووە, ئەگـەر خدمەتی لەگەڵدا نەبێ سیاغەی ماددەکە زەعیف دەبێ, سوپاس.

بەڕێز گولناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە کەم کردنەوەی ئازار بە مادە نـاکرێ, بۆیـە پـێم باشـە بکرێتـە بـاش کردنـی ژیـان و گوزەرانیـان , کـەم کردنەوەی ئازارەکان لابربدرێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر هیچ رەئیت هەیە لەسەر ئەو مولاحەزاتانە؟ فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی هەموو مولاحەزەکان لە جێی خۆی بوون, پێم وایە ئەوەی سۆزان خان باسی کرد, ئەو دەڵێ (خاص)یشی تێدا بێ, پێم وایە نەچینە ناو وردەکاریەکان, ئەگەر (خاص)ی تێدابێ, دەبێ تەدەخولی هەموو ئمورێکی شەخسی عائیلەکە بکەین, بۆیە ئەو وردەکاریە زیاد باری ئێمە قورس بکات, هەر بۆ خودی عائیلەکەش ئەوەی قبول نەبێ, بەلاَم بۆ شتی عام ئێمە دەتوانین هاوکاریان بکەین.

مەسەلەی مادی و مەعنەوی, تەبعەن دەبێ ئەوە لەبیر نەکەین مەسەلەی مادی و مەعنەوی دوو شتی تەواوکەری یەکترن, کاتێك کە کێشەی مادیت چارەسەر کرد, زۆربەی جار کێشە مادیەکان کێشە مەعنەویەکان چارەسەر دەکات, مەسەلەن خیلافێکی عائیلی هەیە, موشکیلەیەکی نەفسی هەیە, موشکیلەکی سەحی هەیە, بەلاَم کە تۆ هەندێ مەسائیلی مادیت بۆ دابین کرد, ئۆتۆماتیکیەن ئەوەی تر چارەسەر دەبێت, بۆیە ئەو دووە تەواوکەری یەکترن, تەئکیدی لەسەر بکرێتەوە, دابنرێت و, دەشکرێ صیاغەکە بەشێوەیەکی تر یان باشتر دابنرێ, بۆ ئەوەی زیاتر هەدەفەکە بگرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەبەر رۆشنایی ئەو مولاحەزاتانەی کە درا, باشترە وای لێبکەین ئەگەر لیژنەی قانونی و جەنابی وەزیر رازی بن, (يهدف هذا القانون الى ضمان حقوق و امتيازات ذوى الشهداء و المؤنفلين و رعايتهم ماديا و معنويا بما يتناسب) جالێرە کەلیمەکە موشکیلە نییە, (عظمة تضحيات) حەز دەکەم بنووسن, پاشی (التي قدمها الشهداء لتخفيف المعاناة عن ذويهم), لە جیاتی جەسامە و حەجمەکەی (عدم التضحيات), ئەگەر پێتان باشە لیژنەی قانونی ئەو صیغەیە دەخەمە دەنگەوە, سۆزان خان دەڵێ جەسامەتەکە ناکرێ هەبێ, لیژنەی قانونیش تەئیدی من دەکەن, راستە جەسامەتەکە هەبێ, بەڵێ جەسامەی جریمە هەیە, جەسامەی تەزحیە هەیە, جەسامەی تەزەرور هەیە, جەسامەی مەعانات هەیە, کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی سۆزان خان دەکەم, جەسامەتەکە لە جێگای خۆی نییە, لەگەڵ ئەو تەزحیاتەی شەهید دەدا ناگونجێ, ئەوەی لە ماددەکەدا هاتیە صیاغەکە لە جێگای خۆیەتی بەقەناعەتی من, بەنیسبەت زەمانیش جەنابی وەزیر ئەگەر موافەقەت بکات, زەمانەکە لە موعالەجەکە زۆر زۆر بەقوەت ترە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازانم, (حجم)ەکەم پێ باشترە, فەرموو پەخشان خان.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ ئەوەی دیفاع لە ڕەئیەکەی خۆم بکەم, پێم وایە (ورعایتهم) چونکە لە دوای ئەو ماددەیەوە ماددەی ڕەواتب و مادی هاتووە, مەعنەویەش هاتووە و ناوی هاتووە, ئەمە یەك.

دوو: (بما یتناسب) بە جەسامە بێت, هەرچی بێت, من لەو باوەڕەم هیچ شتێ (لا یتناسب) لەگەڵ جەسامەت و گەورەوی ئەوە, لەبەرئەوە، ئەوە لابردرێت, یەعنی هەر ناوی نەیەت, چونکە چی هەیە یەعنی تەناسوبی هەبێ لەگەڵ ئەوە, (لتخفیف المعاناة التی لحقت بهم جراء فقدان ذویهم), مەبەستم لە شەهید و ئەنفالە, بۆیە پێم باشە (ورعایتهم مادیا و معنویا) نەمێنێ, چونکە هاتووە لەماددەکانی دوای ئەوە, هیچ شتێك تەناسوب ناکات یەعنی بۆ تەخفیفی ئەو مەعاناتە, یەعنی ئەو موناسب نییە لەگەڵ ئەو شتە, سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من نوسخە عەرەبیەکەم لەلا نییە, وابزانم ئەگەر بەو جۆرەی ئەوان بیری لێبکەنەوە جوملەکە تێك دەچێت, یەعنی هەموو شتێك دەبێ دیار بێ, دەڵێ قەبارەی ئەم ئیشە یەعنی یارمەتیەکی وایان بدەین, یارمەتیەکە لەگەڵ ئەوان بگونجێ, تۆ ئەتەوێ یارمەتیەکە گەورە بکەی, یارمەتیەکە ئەوەندە بێ, موشکیلەی ئەوان چارەسەر بکات, من وابزانم دەبێ دوو شت لەبەر چاو بگرین:

1-ئەمانە مەشاکلیان هەیە, گرفتیان هەیە.

2-ئەبێ خەدەماتەکانیان بەردەوام پێشەکەش بکرێ.

کەواتە لەجیاتی رعایە, چونکە رعایە زەعیف کردنی زەلامە, یەکێك زەعیفە تۆ ئەتەوێ دارەدارەی بۆ بکەی, ئەمە نابێ دارەدارەی بۆ بکەی ئەمە ئەبێ بەبەرز رایبگری, یەکەم, ئەبێ کێشەکانیان چارەسەر بکەین (معالجە مشاکلهم) یان هەر کەلیمەیەك لەو بابەتە, دوو, (تقدیم الخدمات المتواصلە الیهم), ئەم دوو شتەیان پێویستە, ئەوانە هەرچی مەشاکلیان ئەبێ, پێویستە ئەو خەدەماتەش ڕۆژ بەڕۆژ بگۆڕی, مەسەلەن دوێنێ پێویستی بە ئینترنێت نەبوو, ئەمڕۆ پێویستی پێدەبێ, یەعنی بەردەوام خەدەماتەکە پێویستی بە تەجدید هەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرەدا, ئێمە پێمان باشە ئەو ماددەیە هەروەك خۆی بمێنێ لەبەر ئەوەی موعالەجەی وەزعی عامی کەس و کاری شەهید و ئەنفالەکان پێشەکی گیروگرفتیان هەیە لەوەزعی عامدا, بۆیە یەك لە ئامانجەکانی وەزارەت ئەوەیە چارەسەری کێشەو گرفتەکان بکات, دوای ئەوە رعایەتی مادی و مەعنەویان پێشەکەش بکات,

بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەدام (حجم التضحية) لێرە بمێنێ، یا (مكان)ەكە نەمێنێ، ئیتر ماددەكە وەكو خۆی بخرێتە دەنگدان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

وەزعی عام، شتێكی عامە، قسەیەكی عامە تەحدید نییە، لەبەرئەوەی ئەو موقتەرەحەی پێشتر خوێندمانەوە دەقیق ترە, (يهدف هذا القانون الى ضمان الحقوق و امتيازات ذوى الشهداء و المؤنفلين و تكريمهم و مساعدتهم و رعايتهم) ئیزافە بكەین, (بما يتناسب حجم المكان) با بمێنێتەوە, مادەم لەئەصڵی هینەكە هاتووە, (التضحيات التى قدمها الشهداء لتخفيف المعاناة عن ذويهم) ئەوە ئیقتیراح دەكەم دەنگدانی لەسەر بكرێ, بینووسەوە (يهدف هذا القانون الى ضمان حقوق و امتيازات ذوى الشهداء و المؤنفلين و تكريمهم و رعايتهم و مساعدتهم ماديا ومعنويا بما يتناسب وحجم ومكانه التضحية التى قدمه الشهداء لتخفيف المعاناة عن ذويهم), نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو د0ناصح.

بەڕێز د0 ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هیچ شتێك لەم دونیایە هاوتای خوێنی شەهیدان نییە, لەبەرئەوە پێویست ناكا حەجم و مەكانی تێدابێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزام نییە, فەرموو دانیشە ئەوە نوقتەی نیزام نییە, ببورە ئەوە موناقەشەكرا, وتی تێدا بێ، یەكی تر وتی تێدا نەبێ, ئەو سیغەیە مایەوە, بەڵێ جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر ئیجازە هەبێ, لێرە ئەمەوێ ئەوە بە برادەران بڵێم, ئەو پارەیە یان ئەو مادەیە یان ئەو رعایەتە لێرە كە تەقدیمی كەس و كاری شەهیدان یان ئەنفالان دەكرێت قەت موقابیلی روح نییە, چونكە روح ناتوانی بە مادە تەعویزی بكەینەوە, بەلاّم لێرە ئێمە تەسنیفمان هەیە: شەهیدی سەنگەر, شەهیدی جینۆساید, شەهیدی هاووڵاتی لێرە دەگەڕێینەوە بۆ تەسنیفەكە حقوق و مەعاشەتەكان جیاوازە, لێرە (بما يتناسب) مەبەستی سەروە, یەعنی دانانرێ بەدیلی روحی ئەو كەسە, زۆر سوپاس.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من سیغەكەم هەیە, هەروا دەیخوێنمەوە ئەگەر پەسندتان كرد, (يهدف هذا القانون لخدمة و تكريم ذوى الشهداء و المؤنفلين ورعايتهم ماديا و معنويا و تخفيف معاناتهم بما يتناسب مع التضحيات التى قدمها) كورت و موختەسەرە, بەلاّم وابزانم شامیلە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەمــە هــەمان مانــا دەگرێتــەوە, بــەڵام قــانون زەمانــەت دەدات خزمــەت ناكــات, زەمانــەتی ژیــان, ئێمــە لەســەرۆكایەتی پەرلــەمان تەقــدیم دەكــەین ئــەو كەلیمەیــە, پــێم وایــە ئــەو كەلیمــە دەقیــق تــرە, زۆر موناقەشەكرا ئەگەر لیژنەی قانونی و جەنابی وەزیر ئیعتیرازیان نییە, ئەو سیغەیەم پێباشـترە و دەیخەمـە دەنگــەوە (یهـدف هـذا القـانون الى ضـمان حقـوق و امتیـازات ذوی الشـهداء والمـؤنفلین وتكـریمهم ورعـایتهم ومساعدتهم بما یتناسب وحجم ومكانة التضحیة التی قدمه الشهداء لتخفیف المعاناة عن ذویهم), كـێ لەگـەڵ ئەو ماددەیە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فـەرموون, كـێ لەگەڵدا نییـە, دەسـتی بەرزبكاتـەوە؟ فـەرموون, بـەكۆی دەنگ وەرگیرا, برۆ سەر ماددەی پاشی, فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الثالثة: یثبت المشمولین باحكام المادة الاولى من هذا القانون بالوثائق الرسمیـة و في حالـة عـدم وجودهـا یصار الى اثباتها بطرق قانونیة اخرى امام اللجان او المحاكم و الجهات المختصة وتقـدم الى المـدیریات العامـة في محافظات الاقلیم.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم: ئەوانەی دەكەونە ژێر سـێبەری حوكمـەكانی مـاددەی یەكـەم لـەم یاسـایەدا بـە بەڵگەنامـەی فەرمی دەسەلمێندرێ, لەكاتێكدا ئەو بەڵگانە بە دەستەوە نەبێ, دەكرێ بە ڕێگاكانی یاسایی دیكـە لەبـەردەم لیژنە و دادگاكان و لایەنە تایبەتمەندەكان بسەلمێنن و بە بەڕێوەبەرایەتیەگشتیەكانی پارێزگاكانی هـەرێمی پێشكەش بكەن.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم لیژنە پێشنیار دەكات دووبارە دابرێژرێتەوە و بەمجۆرە بخوێندرێتەوە:

ماددەی سێیەم: ئەوانەی بەر حكومی ماددەی یەكەمی ئەم یاسایە دەكەون لەرێگای سەلماندن بـە بەڵگەنامـە ڕەسمیـەكان دیـاری دەكـرێن, لـەكاتی نـەبوونی دا بـەرێگای یاسـایی لەبـەردەم دادگاكـان و لایەنـە پەیوەنـدی دارەكانەوە دەسەلمێندرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پێم وایە لیژنەی قانونی سیغەكەی باشترە, شتێكی واهین نییـە, ئەگـەر كـەس مولاحـەزەی نییـە, دەیخەمـە دەنگەوە, مولاحەزەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو قانونە بۆ ئەوە دانراوە کە حقوق و ئیمتیازاتی کەس و کاری ئەو شەهیدە سەر بەرزانە زۆر بەئاسانی بێتە بەردەستیان, ئەگەر هاتوو ئەو شەهیدانە بەگوێرەی ئەو وەسائیقانەی کە هەیانە, ئیسپات کرا کەئەوانە شەهیدن و موئەنفەلن و کەس وکاری ئەو شەهیدانەیە, چ پێویست دەکات لەبەردەم لیجان و محاکم و جیهاتی موختەس, جیهاتی موختەس چیە؟ باشتر وایە ئەگەر وەسائیقەکان هەیە, موجەرد بە ئیسپات بە تروقی قانونی لەپێش مەحاکم حەسری بکەی, ئیتر بۆچی بچێتە لیجانی تر و جیهاتی موختەس, ئەمە ئەبێتە هۆی دوورکەوتنەوە و ئەرك خستنە سەر کەس و کاری شەهیدان بەدوای ئەم لیژنە و جیهاتی موختەس و مەحاکم, هەر یەکسەر ئیبتدائەن لە ئیشەکەوە, ئەگەر وەسائیق نەبوو لەبەردەم مەحاکەمەی موختەس ئیسپاتی بکات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر باسی ئینتیقال بکەین, دەڵێ لەوەختێکدا ئەگەر موستەمسەکاتیان نەبێ ئینجا, دەڵێ ئەگەر نەبوو بە ڕێگای قانونی ئیسپاتی بکاتن, لەبەردەم مەحاکم و جیهاتە پەیوەندیدارەکان, ئەگەر وەسائیقی نەبوو هیچ, هەندێك کەس هیچ شتی نییە, دەبێ ڕێگایەکی بۆ بدۆزینەوە, مامۆستا فەرموو.

بەڕێز فتاح عبدالله نەقشبەندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەم ماددەیە زیادە, لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ئەمڕۆ گفتوگۆ لەسەر قانونێك دەکەین, بۆ کەس و کاری شەهیدان و قوربانیانە, هەموو ئەو شەهید و قوربانیانەی کە ئێمە باسیان دەکەین, شەهیدی دەستی تەعریب و دەسەڵاتی شۆڤینیستی عەرەبین, بەڵام بەداخەوە دیسان دێینەوە سەر قسەکەی جاران, دەبوایە ئەو پرۆژە یاسایە لەهەموو پرۆژەیاساکان باشتر بە کوردی دابڕێژرابوایە, ئێمە لەپەرلەمان کە عەرەبی نازانین لەسەر وشەی جەسام و ناجەسام گفتوگۆ دەکەین, دێین بەکوردی دەخوێنینەوە, هەندێك برادەریش بەبیانووی لەبەردەست نەبوونی کوردیەکە بەعەرەبی قسە دەکەن, عەرەبیەکەش وەکو باسم کرد نازانین, لەبەرئەوە دەبوایە زیاتر ڕەعایەتی ئەو مەسەلەیە بکرێتن, ئەمە یەك.

دوو: پێش ئەوەی ئەو پرۆژە یاسایە بڵاوبکرێتەوە, لەڕووی زمانەوانیەوە پێیدابچینەوە بەزمانێکی کوردی ڕەوا دابڕێژرێت, ئینجا بڵاوبکرێتەوە من بەش بەحاڵی خۆم تکا دەکەم, مەسەلەی زمانی کوردی بەهەند هەڵبگیرێت, وەکو ئەوەی ئەگەر بەکوردی قسەبکەین یان بەکوردی گفتوگۆ بکەین, یان بەکوردی پرۆژە یاسایەکان دابڕێژین کەم و کورتی تێدابێ کە لەڕاستیدا ئەمە وانییە, بە پێچەوانەوە بە عەرەبی گفتوگۆ کردن و بەعەرەبی پرۆژە دانان کەم و کوڕی لەوەدایە نەك لەکوردیەکە, زۆر سوپاس.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتیوانی لەقسەی کاك ئارێز دەکەم, ئەبوایە ئەم مەشروعە قانونە بە کوردیەکی باش دابڕێژرابوایە و, یەکێك لەم نوقتانە وابزانم یەك لە ئەندام پەرلەمانەکان ئیشارەی پێکرد, مەسەلەی جینۆساید یەعنی(إبادة الجنس), نەك ئیبادەی جەماعی یان کۆمەلکوژ, ئەوە لەزۆر شوێنی کوردیەکە هاتووە ئەلێ کۆمەلکوژی, ئیبادەی جنس یەعنی هەرچی ژیانی لەبەردایە هەمووی ئەکوژێ, نوقتەیەکی تری ئەم ماددەیە, ئەم برادەرە ئەلێ ئەم ماددەیە زۆر زەروری نییە, من ئەم ماددەیە زۆر بە زەروری ئەزانم, چونکە بەڕاستی تێکەلأوکردنی, وەکو چۆن لەماددەی دووەم باسمان کرد مەکانەی تەزحیات و حەجمی تەزحیات ئەو کەسانەی کە تەزحیەیان داوە, لێرە چۆن ئەو ماددەیە تەحدیدی دەکات و, من داوا لەجەنابی وەزیر دەکەم کە لەوەزارەتەوە حالەتێکی وەها دابڕێژن کە جاش نەکرێ بەشەهید و, حەجمی تەزحیات و حەجمی هینەکان هین نەکرێ, چونکە ئەوەی کاك عوسمانیش باسی کرد یەکێ لەموشکیلەی شەهیدەکانمان موعاناتیان بەدەستەوەیە کە هەندێ کەس هەیە هیچ تەزحیەی نەداوە, یان لە شوێنێکی تر شەهید بووە, یان کراوە بە شەهید لەبەر ئەوە داوا دەکەم حالەتێکی وادابنرێ کە کەس مەغدور نەبێ, ئەوانەی کە شەهید بوون فیعلەن بەپێی حەجمی مەکانەتی خۆیان تەقدیریان بکرێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەم ماددەیە زەرورە, شتێکی تازەت هەیە کاك پیر خدر؟ فەرموو.

بەڕێز خضر سلیمان خلیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەئەنجامی پراکتیك, یەعنی لەئەنجامی چەندەها کەس و کاری ئەنفالکراو لەناوچەی تازە رزگار کری, کە وەختی خۆ لە چیایی بووینە, منداڵ بووینە نەهاتینە ناڤ نوسینی سجلێ نفوسێ, تازە گەڕاینەوە ئەو دەوائیرە نفوسێ ناوچە تازە ڕزگار کری, رووی نادەنەوان مەعامەلەتی وان ئاستنگ بن, جەنابی وەزیرش ئاگادارە, جا ئەگەر لیژنەیەك هەبیت, یەعنی ماددەیەك یان شتێك کەمە, ئەگەر لیژنەیەك هەبیت کاری وان ئاسان بکات, ئینجا بۆ خۆ دۆکیومێنت پەیدا بکات, دائیرەیەکی وەکو ئەلقوش و شێخان, یەعنی معامەلاتی وان نامەشیە, ئینجا ئەگەر راسپاردەیەك هەبیت یان لیژنەیەکی ژ دگەل هەبیت, پشتیڤانی وان بکات بۆ بەدەست هێنانی دۆکیومێنتا, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئیجازەم بدەن یەك مولاحەزەیەکی کورت, تەبعەن ئەو ماددەیە زۆر زەرورە هەبێ, لەبەر ئەوەی جارێکی تر شانس دەداتەوە هەر کەس و کاری شەهید یان ئەنفالکراوەکان لەناو وەزارەت, تەبعەن پەلەی

نەکەین لەماددەی پاشی باس دەکات لیژنەیەکی تایبەت دەبێت لەناو وەزارەت، ئەو تەحدید دەکات بەپێی تەحقیقاتی خۆی، ئەوە شەهیدە یان شەهید نییە، یانیش موئنفەلە یان ناء ئەگەر لەوێ ئیسپات نەبوو یان وەزارەت نەگەیشتە ئەو قەناعەتە، ئەو کاتە حەقی هەیە جارێکی تر ئیستیعانە بە مەحاکم بکات، بەڵکو دەڵێ ئەو لیژنەیە غەڵەت بووە، لەوێ ئەو حەقە زامن بکات، ئەوەی کاک پیر خدر باسی کرد، مەسەلەی ئەو کێشەیە هەیە، بەڵێ کەس و کاری ئەنفالکراوەکان ئەو کێشەیان هەیە، نەك هەر لەبادینان بەڵکو لە گەرمیانیش، لەبەر مەسەلەی مەحاکم و عەقدی زەواج و نفوس، ئەو کێشەیەمان چارەسەر کردیەو لیژنەی قانونی ئاگادارن، ئێمە کەس و کاری ئەنفالکراوەکان و شەهیدان هاتن لە لیژنەی قانونی دانیشتن، ئێستا خەریکین پرۆژە یاسایەك ئامادە دەکەین تایبەت بەو کێشانە، لەبەر ئەوە تەوەقوع دەکەم ئینشاالله لەبەهار ئەو یاسایە لێرە دەربچێت، ئەو کێشەیەش چارەسەر دەبێت، سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د0کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ماددەیە زۆر زەرورە کە هەبێ، ئەمە یەك، دوو: ئەوەی لە لیژنەی قانونی هاتووە زۆر بەجوانی تەوزیح کراوە، هەموو ئیحتیمالێکیش وەرگیراوە، وەکو ئەوەی بەڕێز وەزیر روونی کردەوە بەم شێوەیە بێت، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم جەنابت بیخاتە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی من مولاحەزە دەکەم لەو ماددەیە، بەحقیقەت رەقابەیەکی قەزائیی هاتۆتە ناو مەسەلەکە، ئەو رەقابە قەزائیە کە هاتییە، زەمانەتێك دەداتە کەس و کاری شەهیدان، ئەوەی بزانی کە تەڵەباتەکەی لە لیجان رەفز بووە، دەبێ قەراری ئاخیر بۆ قەزا بێت، بۆئەوەی بڕیاری خۆی بۆ بدات، بۆیە بە قەناعەتی من ئەو ماددەیە زەروریە لەو مەشروعە بمێنێ، لەبەر ئەوەی رەقابەیەکی قەزائیی تێدایە کە زەمانەتی کەس و کاری شەهیدان دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

منیش پێم وایە زەرورە و سیغەکەش باش هاتووە، و دیقەتیشی تێدایە و، ئەگەر تەفسیلاتیش پێویست بوو، وەزیر دەتوانێت لەبەر رۆشنایی ئەو قانونە تەفسیلات دەربکات، تەعلیمات دەربکات، بۆیە دەیخەمە دەنگەوە، ماددەکە بە ئیقتیراحی لیژنەی قانونی، کێ لەگەڵیەتی دەستی بەرزبکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نییە، دەستی بەرزبکات، فەرموون، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، یەك مولاحەزە، ئەوەیش ئەوەیە زۆر جار مەسەلەی زمانەوانی مولاحەزە دەدرێت، ئەوە کێشەیەکە بە رۆژەك و دوو رۆژ حەل نابێت، ئێمە خەڵکمان داناوە، خەبیرمان هێناوە، شارەزاشمان داناوە، بەلاَم من یەك داوام هەیە لەئەندامانی پەرلەمان، ئەوانەی کە زمان باش دەزانن، پرۆژەکە کە یەکەم جار دەخوێنێتەوە و تەوزیع دەکرێت، پێش ئەوەی جەلسە دابنرێ

مولاحەزاتی خۆیان لەناحیەی زمانی بدەنە لیژنەی قانونی, بۆ ئەوەی بەرچاوی بکەن و هاوکاری لیژنەی قانونی بکەن, فەرموو کاك ئاریز نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو.

بەڕێز ئاریز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ژمارەیەکی زۆر لە برادەران ئامادەن بۆ ئەم کارە, بەلاَم لەناو هۆلَەکەی دەمانـدەنێ ئێمە چۆن مولاحەزات بدەین, یەعنی ئەگەر زووتر بێت بەتائکید ئەوە ئەرکی ئێمە بیکەین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شتی موستەعجل قەیناکە, بەلاَم عادەتن کە خوێندنەوەی یەکەم دەکرێ, تۆ مولاحەزە وەردەگری ناحیەی زمانەوانی تۆ دەتوانیت بنووسیت, پاشی تەوجیهی بکە, بەلاَم هەندێ شتی پەلە دێتە پێش ئەمە شتێکی ترە, برۆ ماددەی چوار, تکایە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة:

اولا: تشكل لجنة خاصة بموجب احكام هذا القانون برئاسة مدير عام الديوان و عضوية عدد من موظفي الوزارة لايقل عددهم عن (4) اعضاء للنظر في الاعتراضات المقدمة من قبل ذوي الشهداء و المؤنفلين على القرارات الصادرة من المديريات العامة في المحفاظات.

ثانيا: تتولى اللجنة الخاصة المهام التالية:

1-البت في الاعتراضات المقدمة من قبل ذوي الشهداء و المؤنفلين لغرض شمولهم باحكام هذا القانون.

2-يحق لاي شخص ذي مصلحة التظلم لدى اللجنة الخاصة ضد القرار الذي اصدرته خلال (10) عشرة ايام من تاريخ التبليغ او اعتبار مبلغا ويعتبر قرارها نهائيا من الناحية الادارية.

3-تصدر اللجنة قرارها بالاغلبية و يصادق عليه الوزير.

4-يحق لاى شخص ذى المصلحة اللجوء الى المحاكم لاثبات شموله باحكام هذا القانون بعد اصدار اللجنة قرارها بالرفض وتكون محاكم البداءة الجهة المختصة في النظر في النزاعات الناشئة عن تطبيق احكام هذا القانون ويعنى مقدم الطلب من الرسومات العدلية.

5-يكون قرار محاكم البداءة قابلا للطعن امام محكمة الاستئناف بصفتها التمييزية خلال مدة ثلاثين يوما اعتبارا من تاريخ التبليغ بالقرار و اعتباره مبلغا.

6-عند نفاذ هذا القانون يحق لكل ذي مصلحة و خلال مدة ستة اشهر ان يطلب اعتبار الشهداء السابقين من ضحايا المواطنين و شموليهم بامتيازات الواردة في هذا القانون.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: بەپێی حکومـەکانی ئـەم یاسـایە لیژنەیـەکی تایبـەت بـە سـەرۆکایەتی بەڕێوەبـەری گشـتی دیـوان و ئەندامەتی چـەند فەرمانبـەرێکی وەزارەت کـە ژمارەیـان لـە چـوار ئەنـدام کـەمتر نـەبێت, دادەمـەزرێت بـۆ تەماشاکردنی ئـەو نارەزایانـەی کـە لەلایـەن شـەهیدان و ئـەنفالکراوەکان پێشـکەش دەکـرێن, سـەبارەت بـەو بڕیارانەی لەلایەن بەڕێوبەرایەتیەگشتیەکانی پارێزگاکان دەرچوون.

دووەم: لیژنەی تایبەت ئەم کارانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

1-دەست کردن بـە سـەیر کردنـی ئـەو نارەزاییانـەی لەلایـەن کـەس و کـاری شـەهیدان و ئەنفالکراوەکانـەوە پێشەکەش دەکەین, بەمەبەستی ئەوەی حوکمەکانی ئەم یاساییە بیانگرێتەوە.

2-هـەر کەسـێك بەرژوەندییـەکانی هـەبێ بـۆی هەیـە تـەزەلوم لەلایـەن لیژنـەی تایبەتـەوە بکـات دژ بـەو بڕیارەی دەریکـردووە و لـەماوەی (10) رۆژدا لـەرۆژی ئاگادارکردنـەوەی یـان بـە ئاگادارکردنـەوە دانرابێـت, بڕیارەکەی لەلایەنی کارگێڕیەوە بە بڕیاری کۆتایی دادەنرێت.

3-لیژنە بڕیارەکەی بە زۆرینەی دەنگ دەردەکات و وەزیر پەسندی دەکات.

4-هەرکەسێك بەرژەوەندیەکی هەبێ مـافی ئـەوەی هەیـە روو لـە دادگاکـان بکـات بـۆ سـەلماندنی ئـەوەی کـە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە, دوای ئەوەی لیژنە بڕیاری بە رەتکردنەوەی دەرکرد, دادگاکانی بەرایی لایـەنی تایبەتمەنـدن بـەدادگایی کردنـی ئـەو کێشـانەی لەئـەنجامی پیـادەکردنی حوکمـەکانی ئـەم یاسـایە و پێشکەشکەری داواکاری لە رەسمەکانی داد دەبوردرێـت.

5-بڕیارەکانی دادگای بەرایی لەبەردەم تێهەڵچوونەوە بەسیفەتی پێداچوونەوە لە ماوەی (30) رۆژدا تانەی لێدەدرێ لەرۆژی ئاگادارکردنەوە بە بڕیارەکە یان بە ئاگادارکراوە دادەنرێت.

6-لەکاتی پیادە کردنی ئەم یاسایە, هەر کەسێك بەرژەوەندییەکی هـەبێت بـۆی هەیـە لـەماوەی (6) مانگـدا داوای ئەوە بکات کە شەهیدەکانی رابردوو لە قوربانیـان لـەهاووڵاتیان بکەونـە بـەر ئـەو ئیمیتیازانـەی لـەم یاسایەدا هاتووە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی قانونی:

– سـەبارەت بـە بەنـدی دووەم لـەماددەی چـوارەم لـە پرۆژەکـەدا لیژنەکـەمان پێشـنیار دەکـات کـاتی بەسەرچوونی بۆ رەتکردنەوەی شکایەتەکە (التظلم) لە (10) رۆژ بکرێتە (30) رۆژ.

– سەبارەت بە بڕگەکانی (4, 5) دووەم لەهەمان ماددە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات دادگاکـانی بـاری کەسـی تایبەتمەند بن بە دیتنی ئـەو کێشـانەی لەئـەنجامی جێبـەجێ کردنـی ئـەم یاسـایە دروسـت دەبـن لـەجیاتی دادگاکانی (بداءة).

- سەبارەت بە بڕگەی (6) دووەم لەهەمان ماددە لیژنە پێشنیار دەکات لابدرێت, چونکە هەر بەم جۆرە دەبێت و زیادە.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی چوارەم ئێمەش هەروەك لیژنەی یاسایی لە بڕگەی (2) ماوەی (10) رۆژە بکرێ بە (30) رۆژ, لەبەر دوو هۆ, هۆکاری یەکەم ئەتوانین بڵێین نەخوێندەوارن.

دووەم, رۆتینێکی وشك هەیە لەدائیرەکان, بۆیە قەناعەتم نییە ئەوە بە (10) رۆژ تەواو بێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەی چوارەم, لەعەرەبیەکەی (لجنة الخاصة) ئەلف لامەکەی لاببەن, لە دووەم (ضد) دەبێ (من القرار) نەك (ضد القرار), ئەوەی موفتەرەحی لیژنەی قانونییە دوو شتە,

یەك, مودەکە واتە ماوەکە لە 10 رۆژ بکرێتە 30 رۆژ, ئەوە شتێکی مەنتقی زۆر تێدایە, مەحاکمی بەدائە رەبتی بە مەحاکمی ئەحوالی شەخسی هەیە, ئەوەش راستە, فەقەرەی شەشەمیش لابردرێت, ئەگەر کەس تێبینی نییە, باش ناوەکان دەنووسم, پەخشان خان, کاك محمد فرج, کاك ئارێز, سۆزان خان, کاك عمر, گوڵناز خان, پخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ پێشنیارەکەی لیژنەی یاسایم سەبارەت بە بڕگەی (2)ی دووەم و, پێشنیاری سەبارەت بە گۆڕینی مەحکمەی بەدائە بۆ مەحکمەی ئەحوالی شەخسی, بریا شەرحێکیان کردبوایە, یەعنی بۆچی ئەم مەحکمەیان گۆڕیوە؟ شەشەمیش لەگەڵ ئەوەم, خۆی ئەوە ئۆتۆماتێکی وەکو باسیان کرد ئەڕوا, بەس من پرسیارێکم هەیە, حالەت هەیە باسی لێوە دەکرێ, هەندێك شەهید نین, یەعنی هیچ یەك لەو تەعریفانەی لەسەری نابێ, لێرە هەیە بەس کە تعونات بۆ ساحێبی مەسڵەحە و کەس و کاری شەهیدان بۆ ئەوانەیە بەپێی ئەم ماددەیە لەیاسایەکە, باشە ئەی حەقی عام کە کابرایەك شەهید نییە, بەلاّم بەپێی ئەم تەعریفاتانەی شەهید لەکوێ لەم یاسایە جێگای دەبێتەوە, چونکە ئەوەیش عیلاقەی بەمافی شەهیدەوە هەیە, کە یەکێکە شەهید نییە, بەلاّم عائیلەکەی مافی شەهیدێك ئەبات, سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی چوار, یەکەم: بەپێی حکومەکانی ئەم یاسایە لیژنەیەکی تایبەت, من پێم وایە لەهەموو وەزارەتێك بەتایبەتی لەوەزارەتەکەیەوە بەشی یاسا هەیە, یەعنی سەرۆك دیوان ناتوانێ ئەم کارە بکات, بەشی یاسا دەزانی شێوەی سکالاّیەکە چۆنە, جۆری داواکاریەکە چۆنە, ئێوەش لەوەزارەتەکەتان بەشێکی واتان هەیە,

لەبەر ئەوە من داوا ئەکەم ئەمە لابىردرێت, هەر بەشی ئەو یاسایە بەرپرس بێت لەوەرگرتنی ئەم سکالأیە, ئەتوانێ جوانتر رێکی بخات, خۆشی بەعزێکی چارەسەر ئەکات، ئینجا ئەیدا بەئێوە, سوپاس.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتیوانی لەقسەی کاك محمد دەکەم, یاسایەکمان هەیە, یاسای وەزارەت خۆی, یاسای پەیکەری وەزارەت, دوو: لەیاساکەدا هاتووە پەیڕەوی ناوەخۆی وەزارەت کاروباری وەزارەت دەکات, ئەکرێ لەوێ جێی بکاتەوە هیچ پێویست ناکات، بەڵکو هەموو وەزارەتەکە بەکۆی گشتی بەرپرسە لەو خالأنەی کە کرایە (1,2 هەتا 5) لەگەڵ ئەو گۆڕانکاریانەی کە لیژنەی قانونی کردوویەتی, مەبەستمان پێویست ناکا ئەو لیژنەیە لێرەدا دیاری بکرێ,خۆی لە دەسەلأتی وەزارەت لە دوا رۆژدا لە پەیڕەوی ناوەخۆدا جێی بکاتەوە, سوپاس.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی چوار, یەکەم ئەو لیژنەی دەبێ ئیختیساسی بێت, چونکە تەماشای ئیعتیرازات دەکات, قانونی بێت, ئەوەی سەرۆکایەتی ئەو لیژنەیە دەکات مەفروزە دەرەجەی قازی بێت, نوێنەری وەزارەتی عەدل بێت و, لەچەند وەزارەتێك ئەو لیژنەیە پێك بێت, وەزارەتی شەهید و ئەنفالکراوەکان, وەزارەتی مافی مرۆڤ, وەزارەتی پێشمەرگە, ئەو لیژنەیە دەبێتە پالْپشتەك بۆ تەسهیلی ئەمری مەحاکم, هەموو شتەك نەگاتە مەحاکم, چونکە ئەگەر بەو پێوەرە بچینە دووی, موعامەلە بە دوو ساڵ، سێ ساڵ کۆتایی نایێ, مەفروزە وەزارەت تەعلیمات دەرکات, موستەمسەکات دیار دەکات, ئەوەی مەتلۆبە کە شمول بکات شەهید چی دەوێ, ئەو لیژنەیەش لیژنەی ئیعتیرازات بێت, بۆ ئەوەی تەسهیلی ئەمر بۆ مەحاکم بکات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە هاتووە, ئەڵێ ئەو لیژنەیە هەڵدەستێ بەکاری (للنظر في الاعتراضات المقدمة من قبل ذوي الشهداء و المؤنفلين على القرارات الصادرة من المديريات العامة في المحافظات) بەلأم بەداخەوە لە ماددەی سێیەم مودیریاتی عامان لابرد, چونکە ماددەی سێمان گۆڕی بەشێوەیەکی تر, باشە ئەم کەس و کاری شەهید و ئەنفالە موعامەلاتی خۆیان پێشکەشی کوێ ئەکەن, ئێمە مودیریاتی عامان لابرد, یەعنی مودیریاتی عام ئیلغا کرایەوە, هەموو شتەکان ئەچێتە مەحکەمە وایە, خۆیان هیچ سلأحیەتێکیان نییە، ئێستا ئەوەشیان لێبستێننەوە, من شتێکی تریشم هەیە, لەگەڵ ئەوەم لە 30 رۆژەکە، لەگەڵ ئەوەم مەحکەمەی ئەحوالی شەخسی، بەلأم ئەم برگە شەشە هیچ لێی تێناگەم بۆچی لابىردرێت, یەعنی لە ئیقتیراحەکە لابردراوە, سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە فەقەرەی (2)ی ماددەی چوار هەر ئیلغا بكرێ, چونكە تەزەڵوم بەگوێرەی قانونی موڕافەعاتی مەدەنی لەقەراری مەحاكم ئەدرێ لە ئەوامری ولائیی, ئێمە مادەم حەقێكمان داوە لەفەقەرەی چوار, كە بچێتە بەردەم مەحكەمەی بەدائە, ئەگەر هاتوو قەرارەكەی وەرنەگرت, بچێتە بەردەم مەحكەمەی ئیستئناف تەعنی لێبدات لەو قەرارە, بەواتا ئەگەر ئێمە تەزەڵومێك لێرە ڕووبدات لەفەقەرە دوو, لە فەقەرەی چواریش حەق بدات بە مەحكەمە و, هەدەفی ئەم قانونەش كار ئاسانی بۆ شەهیدان بكات, ئەوەندە سەرقاڵ نەبن بە مەحاكم, تەزەڵوم, لیجان و ئیستیئنافەوە, باشتر وایە ئەو فەقەرە دووە لابردرێت, مادەم حەقی هەیە, چونكە لە فەقەرەی چواریش ئەڵێ (یحق لای شخص ذی المصلحة للجوء الی المحاكم), چووە مەحاكم ئەوە شامل ترە, بەڵام بەنیسبەت رای لیژنەی قانونی, من زۆر ڕێزم هەیە بۆیان, ئەڵێ بابچێتە مەحكەمەی شەرعی، ئەحوالی شەخصی, مەحكەمەی ئەحوالی شەخسی سلاٌحیەتەكانی تەحدید كراوە, ئەمەش دەعوای مال ئەبێت, چونكە ئیمتیازات و حقوق بریتیە لە مال و پارەو مولك, ئەمە ناچێتە ئیختیساسی مەحكمەی شەرعی, بۆیە باشترە لەمەحكەمەی بەدائە بمێنێتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەوەم, بڕگەی (6)ی ئەو ماوەی (6) مانگە لابردرێت, چونكە لەلای ئێمە ڕۆتین زۆرە, كێشەی زۆربەی كەس وكاری شەهید ئەوەیە كە نفوسیان نییە, كێشەیەكی یاسایمان هەیە, ئێمە لەڕووبەڕووبوونەوەی ئەو كێشانەی كە هاتوونە بەردەست, لەساڵی 1999 یاسایەك دەرچووە لەپەرلەمان, ئەو كاتە حكومەت دوو ئیدارە بووە, ئەو یاسایە ئێستا لە ئیدارەی دووەم ئیشی پێناكرێ, من نوسخەیەكم بردووە بۆ مەحاكمەكان, وتویانە هەتا بە قەرارێكی پەرلەمان یان بەقەرارێكی وەزارەتی داد فەرز نەكرێ بەسەرمان ناتوانین بیخەینە خزمەت بۆ كەس وكاری شەهیدان, بۆیە ئەوان ئێستا كۆمەڵێك كێشەی یاسایی گەورەیان هەیە, پێشتر چارەسەری كێشەكانیان بكەین, ئینجا ئەوكات ئەتوانین لێرە جێگایان بكەینەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خاتوو چنار جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبداللە/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كاك رشاد و كاك ئارێز, باسی ئەوەیان كرد كە ئەو لیژنە تەحقیقیە یان بەو سیغەیە نەبێت, یان بەو شكلە نەبێ, یان هەر نەبێ, لێرە زكر نەكرێ, بەڵكو بۆ تەعلیمات دوایی خودی وەزیر و ئەو دەسەڵاتە بدرێتە ئەو, من ئەڵێم با هەبێ لەبەر ئەوە ئێمە مەلائیكەت نین, رەنگە ئەگەر ئەوە بەقانون تەسبیت نەبێ،

بەیانی مـن غـەدر بکـەم, یـان سکرتێرەکەی خـۆم دادەنـێم,یـان ئیحتیمالـە کەسـێك خزمەکـەی خۆمـە، یـان ئیعیتمـاد لەسـەر خـەڵکانێك دەکـەم,بـەڵام لەسـەر خـەڵکانێکی تـر ناکـەم, مەزاجیـەت و عاتیفـە لێـرە دەوردەبینێت, بۆیـە ئەگـەر بـەقانون تەسـبیت بێت, ئـەو دەمـای هـەر کـێ بێت مـودیر عـام, خـۆ تەبعـەن قانونیش هەر لەوێ دەبێت, مودیریەتە یاسایەکە لـەوێ لـەناو وەزارەت ئەنـدام دەبـێ لـەو لیژنەیـە, مـودیر عامیشمان یەعنی ویستیتمان مەسەلەکە زۆر گەورەی بکەین و تەعزیمی بکەین, لەبەر ئەوە نەمان ویستیە لە سنووری یەك مودیریـەتی یاسایی بیهێڵینـەوە, بـەڵکو دەمانـەوێ مـودیری عـامی دیـوانیش لـەوێ بێـت, لەهەمان کات مودیری یاسا, ئەوانی تریش لیژنەکان تەحدیـدمان نەکردیـە, ئـەوەی کـە بـەزەروری دەزانـین دەبێتە عەزو لەو لیژنەیـە, بـەڵام ئەگـەر بـەقانون دانـرا, پـێم وایـە ئـەوە تۆزێـك دەسـەڵاتی وەزیـر حەسـڕ دەکات, من داوا دەکەم دەسەڵاتی وەزیر حەسڕ بکات, سوپاس.

بەڕێز غفور طاهر سعید مخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەماددەی چوارەم بڕگەی (2) پێم باشە خاڵەك زیاد بکرێ, ئەویش ئەو لیژنەیە ئەرکەکانی ئـەوەبێت چاو بەهەموو ئەو لیستانە بخشێنێت, کـە تائێستا لـە دەزگـا و وەزارەتـی شـەهیدان و ئـەنفالکراوەکان ماوەتـەوە, بەداخەوە هـەر هەسـت ئەکـەی کـە تێکەڵیـەك هەیـە, مـن نموونەیـەك زۆر بەسـیت دەهێـنم, ئێمـە شـەهید (سەربەست مەحمود) کەئەندامی مەکتەبی سیاسمانە, جاشێك راتب و ئیمتیازاتی زۆر لەوی زیاترە, یەعنی تەماشا دەکەین جاش, ئەگـەر لـە شـەڕی نـاوەخۆ بـێ یـان لـە هـەر شـوێنێکی تـر شـەهید بـووبێ, لـە پـێش شەهیدانی سەنگەر حیسابی بۆ کـراوە, بۆیـە پێویسـتە ئـەرکێکی ئـەم لیژنەیـە سـەر راسـت کردنـەوەی ئـەم لیستانە بێت, ئەمە خاڵێك و, لەهەمان کاتدا ئەوەی کـە تێبینـی دەکـرێ لـە تەسـنیف کـردن, ئـەو تەسـنیف کردنە کە کراوە, دیسان ئەو لیژنەیە دەبێ لەناو خۆی چەند لیژنەیەکی تر پێك بهێنـێ, ئێمـە لێـرەدا ئـەو شتانە ورد نەکراوەتەوە و, ئەگەر هـەموو شـتێك بـۆ پێـڕەوی نـاوەخۆ بـەجێبهێڵین, لەلایـەن وەزارەتەکـەوە دادەنرێ, من تەسەوڕ دەکەم دیسان هەمان شت ئەمانە دووبارە دەبێـتەوە, لەبەر ئـەوەی لەوانەیـە لـەوەیش بەمیزاجی کۆمەڵێك کەس پەیڕەوە ناوەخۆیەکە دابڕێژرێتـەوە, یـەعنی جاش و بـاش تێکـەڵ بکـرێ, بۆیـە یەعنی ئیزافە بکرێ بەو شێوەیە, یەك لە ئەرکەکان ئەوەبێ پێداچوونەوەی سەرجەم لیستەکانی شـەهیدان لە وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان, زۆر سوپاس.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە تەرخان کردنی دادگای باری کەسی بۆ ئەوەی تەزەلوم روونەدات, لەبەر ئەوەی لیژنەی یاسـایی ئەوەی داناوە، چونکە کاروبارەکان هەمووی هی خێزانی شەهیدانە, دائیمەن دادگای بـاری کەسـیش تایبەتـە بە کاروباری خێزان, بۆیە ئەمەمان دانا نەمان هێشت بگاتە دادگای بەدائە, سوپاس.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەر بۆ ئیزافەی قسەكانی مامۆستا كاكە, ئەو كێشەی دەچێتە بەردەم دادگا بۆ ئەوەی ئیسپات بكرێ, ئەوە شەهیدە یان نا ء بۆ ئەوە نییە كە حقوقی مالی موناقەشە بكرێ, دیارە ئیسپاتی شەهیدبوون و شەهیدنەبوون چەند شتێكی دەوێ, ئیسپاتی وەفاتی دەوێ, ئیسپاتی قەسام شەرعی دەوێ, زەوجیەی دەوێ, یەعنی بڵێین ئەوە ژنی فلانە شەهیدە, لەبەرئەوەی ئەو شتانە هەمووی ئیختیساسی مەحكەمەی ئەحوالی شەخسیە, بۆیە مەحكەمەی ئەحوالی شەخسی تایبەت ترە لە مەحكەمەی بەدائە, سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د0كمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت وشەی تەزەڵوم منیش پێم دروستە لابچێتن, چونكە ئیحتیمالە ئەو كەسەی بچێتە مەحكەمە ئەو خاوەن حەق نەبێت, ئەو غەڵەت بێ و وەزارەتەكە قەرارەكەی دروست بێ, لەبەر ئەوە ئەو وشە شەرت نییە ئەوەی بچێتە مەحكەمە زوڵمی لێكرابێ, ئەمە یەك, بەنیسبەت تەعن, مودەی تەعن چونكە قەرارەكە قەراری مەحكەمە نییە, قەراری ئیداریە، بۆیە ماوەكەی ئەگەر زۆرتر بێت باشترە, چونكە ئەگەر قەراری دادگا بوایە 15 رۆژ یان 10 رۆژ بوایە ئەوكات هیچ موشكیلەك نەبوو, بەس ئیحتیمالە ئەو وەزارەتە یان ئەو لیژنەیە ئیشتیباه بكا لەقەرارەكەی, بۆیە 30 رۆژ بێت باشترە, سوپاس.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەزەڵوم كە باس دەكرێ مانای ئەوە نییە زوڵمی لێكرایە دەچێتە بەردەم مەحكەمە, تەزەڵوم لەپێش ئەوە لیژنەیە كە بڕیاری دەركردیە دووبارە سكالاَیەكەی پێشكەش دەكات, ئەوە دووبارە لەڕووی قانونییەوە لەزمانی یاسا پێدەڵێین تەزەڵوم, لەهەمان دائیرە یان هەمان لیژنە پێشكەش دەكات داواكەی, ئەمە پێدەڵێین تەزەڵوم, دوای ئەوەی كە تەزەڵوم خلاس بوو هیچی بۆ ناكرێ, خۆناكرێ لەوێ بسەلمێنرێ, عەدالەت وا دەخوازی روو لە دادگا بكات, لەدادگا داواكەی بسەلمێنرێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی ئەمڕۆ زۆر موناقەشە كرا, بەنیسبەت ئەو ئیعتیرازەی كاك غفور مەخموری, ئەوە نابێ لەقانون دا هەبێ, ئەوە وەزیر مەجبورە پێدا بچێتەوە, ئیش و كاری وەزارەت موعەڕەزە بۆ رەقابەی مالی, رەقابەی مالی ئەگەر هەر كەسێك بەشەهید نووسرابێ, مەرجی شەهیدی تێدا نەبێ, ئیعتیرازی دەگرێت, من لەئیدارەی سلێمانی راپۆرتی رەقابەی مالیم خوێندەوە, كۆمەڵەك ئیعتیرازی گرتووە لەسەر ئەو بڕیارانەی كە دراوە بۆ تەعریف كردنی شەهید, هەروەها ئەرز دراوە بە كەسانێك بەناوی ئەوەی كە شەهیدن, ئەو شروتەی كە هەیە متەوەفر نییە ئیعتیرازیان لەسەر گرتووە, لەبەر ئەوە لە قانون نابێتن, بەلاَم ئەوە ئیشی وەزارەتە, دەبێ بەپێی ئەو قانونە, ئەوەی پێشیش كراوە پێدابچێتەوە, هەر پێناسەیەك مەرجی شەهیدی لەسەر

تەتبیق نـەبێ دەبـێ لای ببات، پێویست ناکات بنووسرێـت, بەنیسبەت بڕگە (2, 4) برگـە (2) لیژنـەکـە تایبەتە لەناو وەزارەت بۆماوەی 30 رۆژ، ئەگەر ئەو لیژنەیە حەقی نەداتێ, صاحێبی شکایەتەکە هەستی کـرد کـە زوڵمـی لێکرایـە, ئـەو کـات بـۆی هەیـە بچێتە مەحکەمـە, بـەڵام لێـرە ئیختـیلاف هەیـە بەڕاسـتی مەحکەمەی بەدائە نووسراوە و, ئیقتیراحیش ئەوەیە کە مەحکەمەی ئەحوالی شەخسی بنووسرێ, هـەردوو مەحکەمـە شـتەکان دەبیـنن بەڕاسـتی, هەنـدێکیان لـە مەحکەمـەی شەخسیە و هەنـدێکیان لـە محکەمـەی بەدائەیە, لەبەرئەوەی پێم باشە بنووسـرێ مەحکمـەی موختەسـە, ئـەوەی عیلاقـەی بەمحکەمـەی ئـەحوالی شەخسی بێت, ئەگەر قەسامی شەرعی بێت پێویستی بە مەحکەمەی ئەحوالی شەخسیە, کاك فرست رەئیـی وایە زۆر شت هەیە دەبێ لەمەحکەمەی بەدائە بێت, کاك شیروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی دوو رەئیی هەیە, رەئیەك هەیە دەڵێ مەحکەمەی بەدائە رەنگە موختەس بێت, رەئیەکیش هەیـە دەڵێ مەحکەمەی ئەحوالی شەخسیە, ئێمە وا لۆی دەچین کە مەحکەمەی ئـەحوالی شەخسـی موختەسـە بـۆ دیتنی ئەو دەعوایانە, تەبیعی ئەو مەحکەمەش نزیکە لە قەساماتی شـەرعی و حوجـەتی وەفات, ئیسـپاتی بنوەت لەئیسپاتی نەسب....الخ), بۆیە ئەوەش ئیسپاتی شەهادەیە، دەڵێین ئیسپاتی شەهادەش هەر وەك ئەو حوجانەیە, ئیمکان هەیە ئەوە لە ئـەحوالی شەخسـی بزانـدرێ ئەمـە یـەك, دوو ئێمـە دەبـێ دەسـت نیشـانی مەحکەمـە بکـەین لـەناو قانونەکـە ئایـا مەحکەمـەی بدائەیـە یـان مەحکەمـەی ئـەحوالی شەخسـیە, ئەگـەر مەحکەمەی بەدائە بێ چۆن دەست نیشانی دەکات, ئەگەر ئێمە بە قانون ئەو دەسەڵاتە نەدەینە مەحکەمە, مەحکەمە ناتوانێ سەربەخۆ دەست نیشانی مەحکەمە بکات, ئەوە موختەسـە, دەبـێ ئێمـە بـەقانون دەسـت نیشانی ئەوە بکەین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك فرست رەئیی خۆی هەیە, فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەناحیەی ئیختیساسی مەحاکم قانونی مورافەعاتی مەدەنی ئیختیساسی هەموو مەحاکمەکان دیاری دەکات, بەگوێرەی ئیختیساس هەر نیزاعێك ببێتن, تەشخیس کـرا بێـت یـان نـەکرا بێـت, ئـەوا بـەم جـۆرە قـانونی مورافەعاتی مەدەنی ئیختیساسەکان دیاری دەکات, بەڵام نیزاع لەو مەوزوعە تەنها لەسەر واقیعەتی شەهادە نییە, دوور نییە نیزاع لەسەر حصەی تەقاعودی بێتن, دوور نییـە نیـزاع لەسـەر ئیسـتحقاقی حصـە بـێتن, یەك بڵێتن ئەمن موستەحەقم, یەکێ تر بڵێ موستەحەق نـی, دوور نییـە نیـزاع لەسـەر حـەقی تەمـەلوکی عەردێك بێتن, لەبەر ئەوە من دەڵێم ئەصڵەکە بیدائەیە ئەوەی تر هەمووی ئیستسنائە, زۆر سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە دەبێ ئیسپات بکەین ئەوە شەهیدە یان شەهید نییە, ئینجا ئیستحقاقی تەقاعودی دەبێتن, ئیستحقاقی حقوق و واجباتی دەبێتن, ئیستحقاقی حصەی دەبێت, موراجەعەی مەحکەمەی بەدائە دەکات, لێرە لەو قانونە بەس بۆ ئیسپاتی بەیانی شەهاداتە, سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە کێشەکە لەوەدانییە ئەو کەسە شەهیدە یان نـاء چونکە بەپێی خاڵێك لەم یاسایە دەیگرێتەوە کە شەهیدە, چونکە باسمان کرد ئەو کەسەی جاش, ئێستا لێرە زۆر برادەران ئەو قسەیان درووژاند, حەقە ئێوە بەنەزەری ئیعتیباری وەربگرن, من پشتگیری قسەکانی کاك غفور دەکەم و, پێشتریش خۆم باسم کرد, حەقە جاش بەمانای جاشی ئیعتیادی تەبیعیە بێتە ناو خانەی شەهیدان, بەلاَم جاشێك پلەی هەبووە, ئامری مەفرەزەیەك بووە یان موستەشار بووە, یان مەفرەزەی ئەمن بووە, ئەوانە دەبێ بەیاسا دەربکرێ, نابێ بەهیچ شێوەیەك مووچە لەو شوێنە وەربگرن کە شەهیدانی گەلی کوردستان مووچەی لێ وەردەگرن, بەیاسا شمولیان دەکات، چونکە پێشمەرگەبووە لە شەڕی ناوەخۆش شەهید بووە, بەیاسا شمولیان دەکات ئەوە شەهید بووە, بەپێی یاسا ناتوانین جیایانبکەینەوە, بەلاَم ئێمە دەبێ بەپێی قەرارێك جیای بکەینەوە, چونکە بەڕاستی ئێمە دەبێ شەهیدانی خۆمان ئاسوودە بکەین, ئەگەر ئەوە تێکەڵ بکەین زۆر دڵ گران و نارەحەتیان دەکەین, لێرە ئەوە یەکلابکەینەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من دەمەوێ بزانم جەنابی وەزیر چ دەڵێ, چونکە من تێکەلاَویەکە نابینم, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

برادەران هەمووی لە دڵسۆزیە ئەو نیقاشە توندە دەکەن, بەس لێرە مەسەلەکە زیاتر لەوەیە کە ئیسپات بکەین شەهیدە یان شەهید نییە, یەعنی قسە لەسەر مەرحەلەی دووەم نەکرایە, کە مەعاشەکان نیزاعیان هەیە یان نیتیان, یان ئەو پارچە عاردەی کە وەری دەگرن, جەنابی سکرتێری پەرلەمان لەمەرحەلەی یەکەم دەمانەوێ ئەوە ئیسپات بکەین, ئەگەر لەوەزارەت کابرا هەستی کرد زوڵمی لێ دەکرێ, یان لیژنەکە زوڵمی لێ کرد, لێرەدا ئەو قانونە ئیستیعانە بەوە دەکات, دەتوانێ بچێت لەمەحکەمە شکایەت بکات, بۆ ئەوەی مەحکەمە ئیسپات بکات کە شەهیدە بە دەلائیل, لێرە دەبێ ئیستیعانە بەکام مەحکەمە بکات؟ کاك فرست ئەوە پرسیارەکەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەعقیبێکم هەیە لەسەر قسەکانی کاک غفور و کاک عوسمان, بەحقیقەت منیش لەگەڵ ئەوەدام, بەلاّم پێناسەی شەهید مەجالی ئەوە نادا کە کابرایەك جاش بێ یان بەڕووداو بێ کەبەشەهید حیساب بکرێ ئەمە یەك, بەلاّم لە حاڵەتی دووەم یەکێك بێ ئیدیعا بکات کە شەهیدی هەیە وەدەریش بچێ کە راست نییە, لێرە پێم وایە هەندێك عقوباتی جەزائیی دابنێین وەکو رەدعێك, هەم دەبێتە زەمانێك بۆ مافی کەس و کاری شەهیدان, لێرە دوو حاڵەت هەیە, پێش تەشریعیەتی ئەو قانونە لەوانەیە یەکێك ئیدیعا بکات کە شەهیدی هەیە, من پێشنیاردەکەم تەنها غەرامەی لەسەر بێ, لەحاڵەتی دووەم ئەگەر پاش تەشریعی ئەو قانونە ئیدیعای کرد بێ کە ئەوکات پێم وایە حەپسیشی لەگەڵدا بێت, بەلاّم لەم ماددەیە موعالەجە ناکرێ، لەئەحکامی عام لەماددەی 9 ئەوە پێشنیار دەکات, سوپاس.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەوزوعی ئەو جاشانەی کەباسیان کرد و پێشمەرگە, ئەو جاشانە پێش 4 ساڵ 5 ساڵ مەعاشی وەردەگرن هی مەفرەزە خاصەکانە بەتایبەتی هەندێکیان دەتوانم ناویان بڵێم, ئەوە دەرچووە کە ئایا ئەو جاشانە مەعاشیان بەردەکەوێ یان بەر ناکەوێ ئەوە تەواو بووە, بەلاّم من داوا دەکەم لەجەنابی وەزیر ئەو نوقتەیە زۆر بە ئیهتیمام وەربگرێ, من سەد لەسەد تەئیدی قسەکانی کاک عوسمان دەکەم, گوناحێکی زۆر گەورەیە شەهیدێکی پێشمەرگە لەگەڵ یەکێکی مەفرەزە خاصە پێکەوە بچن لەیەك دەزگای شەهید، یان یەك بانق مەعاش وەربگرن, ئەوە جەریمەیە و, هەشە, بەلاّم لیژنەیەکی پێداچوونەوە لەوەزارەت تەشکیل بکرێ, ئەگەر ئەو لیژنەیە بتوانێ و بوێرێ ئەو برا جاشانە لەو قائیمەیە دەربهێنێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبعەن ئەوانەی برادەران دەڵێن من بۆخۆم ئەنتی جاشم, یەعنی دژی جاشم بەهەموو نەوعێك، تەبعەن لەگەڵ رێژم هەندێك جاش هەبوونە لەبنەوە هاوکاری پێشمەرگەیان کردیە ئەوە ئینکاری ناکرێ, دوایی هەندێکمان هەبووە موجریمن بەڕاستی حەقە وەکو صدام حسین و داروودەستەکەی تەعامولی لەگەڵ بکەین, ئەوە مەسەلەیەکی عاتیفیە و سیاسیە لەهەمان کاتدا دەبێ ئیشی بۆ بکەین, بەلاّم لەبیر مەکەن بەرەی کوردستانی لە ساڵی لە 91 عەفوی عامی دەرکرد بۆ هەموو ئەوانەی ئەو دەمەی لەگەڵ حکومەتی بەعس ئیشیان کردبوو, چ ئەمن با یان موستەشار بوایە, تەبعەن من سەردانی سەرۆکی هەرێمم کرد ئەو مەسەلەیەم لەگەڵ شەرح کرد, گوتم کەس و کاری شەهید گلەییان هەیە, یەعنی کورە شەهیدەك کە پێشمەرگە بووە لەگەڵ جاشەك مووچە وەربگرن, حەتا گوتم یان ئەمن یان ئەو جاشانە, ئەویش گوتی بڕیاری بەرەی کوردستانیە, عەفوی عام درایە, پاشی عەفوی عام کە درا, ئەوان هەر کەسەو تەوزیع بوون بەسەر ئەحزابە کوردیەکان، بوونە پێشمەرگە, شەڕی برا کوژیشیان کرد لەگەڵ ئەحزابەکان, مانای ئەوەیە ئەوەی کە پێشتر لە 91 لە جاشاتی کوژرایە, ئەوە جەریمەیە مەعاشی بدرێتی, بەلاّم ئەوانەی لەناو

ئەحزابەکان, یەعنی ئێوە واقیعی بن هەشیانە مەسئولیەتی هەیە زیندیە, ئەدی ئەوان چ لێبکەین, یان ئەوەتە هەمووی حەسم بکەین, ئەوەش قەرارێکی سیاسی دەوێ, یان ئەوەتە دەبێ لەهەمووان دەست پێبکەین, ئەوە ئیشێکی قورسە من لەگەڵ ئێوەم, بەلاّم بە مەرحەلە, لەو زەرفە سیاسیە پێم وایە ئەوە سەختە، زەحمەتە خۆمان تووشی ئەو گەردەواڵەیە بکەین, سوپاس.

بەڕێز خورشید سلیم شیرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە باسی ئەو جاشانە ناکەین, کە عەفوی دراینە و هاتینە ناو حزبەکان و کوژراینە, ئەوانە شەهیدن و قبوڵمانە, من و کاك عوسمان و کاك غفور باسی ئەوانە دەکەین کە پێش ئینتیفازە کوژراینە, بە جاشاتی کوژراینە بە ناوی حزبەکان کوژراینە, ئەوانەی ئێستا لەناو لیستی شەهیدانی ئێمەنە حزبەکان دیفاعی لێدەکەن, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ببورە سەرۆکی پەرلەمان, داوا لەو برادەرانە دەکەین, ئەو ناوانە بدەنە مە بۆ ئەوەی تەصفیەی بکەین, سوپاس.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من وا ئەزانم ئێمە لە موناقەشەی چوارچێوەی یاساکە دەرچووین, چونکە یاساکە خۆی پێناسەی شەهید و موئەنفەلی کردووە, ئێمە لەوە دەرچووین, جا با بگەڕێینەوە باشترە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

منیش پێم وایە نوقتەی نیزامەکەت راستە, لەمەوزوع دەرچووین, کوێستان خان ئەگەر دەگەڕێیەوە سەر مەوزوع باشە, چونکە نوقتەی نیزامی کرد, فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێم وانییە, هیچ سەرۆك جاشێك یان هەر جاشێك کە دەستی بە خوێنی پێشمەرگەی هەر لایەکەوە سوور بێت, لەبنەوە پەیوەندی بە هیچ حزبێك هەبێت, ناکرێ یەکێتی کۆمەڵێك جاش و موستەشار بخاتە بن باڵی خۆی, بلێ پێش راپەڕین پەیوەندی بەمنەوە هەبووە دەستی لە کوشتنی کۆمەڵێك پێشمەرگەی پارتی هەبووبێت پێش راپەرین, ئەمە شتێکە حەقە ببینێ, دووەم ئەوەی کاك عوسمان دەڵێ سەرکردە هەیە فیعلەن ئێستا هەیە لەگەڵ بکوژەکەی لەیەك لیست مەعاش وەردەگرێ, با لەدوو بانقی جیاواز وەریبگرێت, با لەلیستێکی جیاواز بێت, لەشەڕی ناوەخۆ کوژراوە یان هەرچیەك بووە, بەلاّم بە دوو لیستی جیا, لەدوو

بانقی جیا, ناکرێ من شەهیدێکم لەگەڵ بکوژەکەم بەیەك لیست مـەعاش وەربگـرم, یـان لەیـەك رۆژ بچـین مەعاش وەربگرین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من دوو سێ مولاحەزە دەدەم, ئیجازەم بدەن, هەر جاشێك لەپێش راپەرین کوژرابێت بەناوی شەهید, ئـەوە قبوڵ نییە, دەبێ وەزیر ئەمە تەحقیق بکات, ئەمە یەك.

دوو: ئەو ئیتلاقیەتە نییە, لەڕاستیدا ئەوەی جەنابت دەفەرمووی کوێستان خـان, هـەبووە مـن خۆشـم دژی جاش بووم, هاوکار بووەو من خۆشم یەکێك لەوانەم, ئەگەر جـاش نەبوایـە مـن دەمـردم, منیـان گواسـتەوە بەناوی جەیشی عێراقـی لەگـەڵ برادەرێکـی تـر لەگـەڵم بـوو, هـەتا ئێمـەیان گەیانـدە مەنتیقـەی قـەڵادزێ, لـەوێش رۆیشـتین هـەتا ناوچـەی قـەڵاتوکان هـەتا تەسـلیمی پێشـمەرگەیان کـردم مـن هـەر جـاش بـووم, لەبەرئەوە ناکرێ بەو ئیتلاقیە بڵێین, لەبەر ئەوە تەنزیم هەبوو, ئێمە تەنزیمی یـەکێتی بـووین بەنامـە و شتی تر, بەڵام بەناویش جاش بووین, لەبەر ئـەوە هەیـە، بـەڵام ئەقەلیەتـە لەوانەیـە لـە سـەدا یـەك بێـت, بەس ئەو ئیتلاقەیەی بڵێـی هـەر هـەموویان وانییـە, هەبوونـە دەوریشـیان هـەبووە, هاوکاریشـیان کـردووە, فەرموو نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ناڵێم هەر نەبووە, بەڵام موستەشارێك پێشمەرگەی لایەنێکی شەهید کردبێ ئەگەر لەبنـەوە پەیوەنـدی بەهەر حزبێکیش هەبێت ئەچێتە خانەی خیانەتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باس ناکەین, تەواو هەمووی خارج مەوزوعە, فەرموو کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارەك دەکەم ئەوانەی مەسئولیەتیان هەبووە لەجاشاتی, ئەوانە خۆیان سەر بەچ حزبێـك بووینـە, لە ناو حکومەت نەمێنێن حزبەکە خۆی تەحەمولیان بکات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەمــەوزوع دەرچــووین تــەواو کــاك غفــور تــەواو, لەمــەوزوع دەرچــووین وەکــو پەخشــان خــان گــووتی, تەعریفەکەمان کردووە, خاتوو چنار خارجی مەوزوع, خـارجی قـانون موکەلەفـە بـەوەی کـە ئـەوەی جـاش بووبێت لەپێش راپەرین, پاش راپەرین ناوی پێناسەی شەهیدی وەرگرتبێ, دەبێ لابدرێت, خـارجی قانونـە دەگەڕێینەوە سەر برگە (4) قسە هەیە, فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر لەسەر ئەو ماددەیە نوقتەی نیزامێکم هەیە، بەنیسبەت شەهیدی سەنگەر، لەعینوانی شەهیدی سەنگەر هیچ کێشەیەکمان نییە، عینوانی شەهیدە، بەڵام خۆتان باش دەزانن قەزیەی ئەنفال و کیمیابارانی هەڵەبجە هیچ موستەمەسەکاتیان نەماوە، عائیلە هەیە 15 کەسی شەهید بووە، هیچ هەویەی نەماوە ئیتر کوڕو کچیان هیچیان نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزام نییە، کاك فرست فەقەرەی (4) تەوزیح دەکات، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەتیجەی موناقەشە و گفتوگۆی برادەران، وا دیاری کرد بڕگەی (4) شاملی یەك حاڵەتە، ئەوەیش ئیسپات کردنی شەهادەیە، منیش ئەڵێم وانییە، قسەی منیش زیاتر لایەنی برادەرانی حقوقیە، ئەگەر تەماشا بکەین فەقەرەکە بەعەرەبی (صدر و عجز)ی هەیە، صەدرەکە بیدایەتەکەیە، چۆن ئیسپاتی واقیعەی شەهادەکەیە، بەعەرەبی (یحق لأی شخص ذی مصلحة اللجوء الی المحاکم لاثبات شموله باحکام هذا القانون بعد اصدار اللجنة قراراها بالرفض)، ئەوە حاڵەتی ئیسپاتی شەهادەکەیە، مەشمولە بەو قانونە یان ناء بابچینە عجزی ماددەکە، عجزی ماددەکە (تکون محاکم البداءة الجهة المختصة في النظر في النزاعات)، چونکە موشەریع لێرە تەوقوع دەکات مەجموعەیەك نیزاعات دەربچێت، وەکو من باسم کرد، بابڵێین خیبرەی من یان زانینی من ئەو قانونە مەجموعەی نیزاعاتی لێ دەرئەچێ، یەکێك لەوان شەهیدێك دەرئەچێت خێزانێکی هەیە ناوی لە قەسام نییە، ئەوە ئەچێتە مەحکەمەی ئەحوالی شەخصی، تەصحیحی ئەو ئەحوالە دەکات، بەس دوور نییە وا تەصەوڕ بکات کە غەدر لەبەشە تەقاعودەکە بووە، شەرت نییە تەسەورەکەش راست بێ یان ناء دوور نییە وا تەسەور بکات بەشەکەی کەمە، یان وەرسەکانی غەدریان لێ کردیە، لێرە دێ دەعوایەك دەکات، ئەو دەعوایە بەڕەیی من مادەم دەعوای حصەی تەقاعودیە، یان دوور نییە دەعوای ئیستیحقاق بێت، لەسەر تەعویزی عەردێك بێت، یان دەعوای مولك بێت، یان دەعوایەکی تر لەو شوێنەیە بێت، ئەصڵەکە مەحکەمەی بەدائیە، عجزەکەش بەم شێوەیە (تکون محاکم البداءة الجهة المختصة في النظر في النزاعات الناشئة عن تطبيق احكام هذا القانون)، بە موتڵەقی هاتووە و، تەوقوع کراوە کە زۆر نیزاع لە تەتبیق کردنی قانون بێت، مەوزوع نییە، ئەو قانونە تەنزیمی حالەتی شەهادە بەتەنیا ناکات، تەنزیمی ماف و ئیمتیازاتی شەهیدان ئەکات، ماف و ئیمتیازاتیش ئێمە ناتوانین حەصری بکەین بە فەقەرەیەك، یان بە ئیمتیازێك یان بە مافێك، سوپاس.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بڕگەی (4) تەنها و تەنها شمولی سەلماندنی حالەتی شەهادەت دەگەینێ، نیزاعی تر ئەگەر رووبدات ئەحکامی عامە هەیە، مەحاکمی تر هەیە، هەر مەحکەمەیەك بەپێی ئیختیصاصی خۆی ئەو نیزاعانە

چارەسەر دەكات, بەلأم مەسەلەی ئیسپاتی واقیعی حالی شەهادەكە دەبیّ لەو یاسایە دیاری بكریّت, ئـەوەیش ئیّمە وامان پیّ پەسەندە, مەحكەمەی ئەحوالی شەخصی باشترین مەحكەمەیـە نزیكـە لـە مەسـەلەی دیـاری كردنی ئەم حالەتە, سوپاس.

بەرِیّز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی قانونی بەرای من ئەو صیغەیە وای لیّبیّتن باشترە (یحق لأی شخص ذی المصلحة اللجوء الی المحاكم لاثبات شموله باحكام هذا القانون بعد اصدار اللجنة قرارها بالرفض و تكون محاكم البـداءة الاول ای محاكم الاحوال الشخصية كل حسب اختصاصه في النظر في النزاعات الناشئة عن تطبيـق احكام هـذا القـانون), كاك عمر فەرموو.

بەرِیّز عمر عبدالرحمن علی:

بەرِیّز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەلّ رەئیەكەی لیژنەی یاسایی تـا حـەدیّك لەگـەلّیان بـووم بـۆ ئیسـپات كردنـی شـەهید, بـەلأم خـۆی ئیسپات كردنی شەهید مەفروزە لەلایەن حزبەكانەوە بیّت, ئەوانەی كە شەهیدن, شەهیدی سەنگەر ناویـان لە حزبەكان هەیە, ئەوانەی لەسەر خەباتی سیاسی لە زیندانەكان گیراون, ئیعـدام كـراون ناویـان لـە لیسـتی حزبەكانی خۆیان هەیە, هیچ پیّویستی بە ئیسپاتی مەحكەمـە نییـە, بلّیّن فلانـە كـەس شـەهیدە یـان نـاء ماعەدا چەند حالەتیّكی كەم دەمیّنیّتەوە, لەبەرئەوە وەكو كاك فرست باسـی كـرد, نیزاعـات بـە شـیّوەیەكی عام و شامل هاتووە, چونكە فەقەرەیەك لە فەقەرەكان باس لەو شـەهیدە دەكـەیت ئـەلّیی (أو مـن یعـولهم), حوجەی ئیعالەی بۆ دەرئەهیّنی, ئەو حوجە ئیعالیەش لە مەحكەمەی بەدائەت دەرئـەهیّنریّ, چـونكە ئـەم نیزاع و حقوقانەی شەهید حقوقی مالین زیاتر, سوپاس.

بەرِیّز شیّروان ناصح حیدری:

بەرِیّز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر برادەرانی لیژنەی یاسایی موافق بن, من حـەلیّكی تـرم هەیـە, بەنیسـبەت ئیسـپاتی شـەهادە بدریّتـە مەحكەمەی ئەحوالی شەخصی, بەنیسبەت بەقییەی نیزاعات بدریّـتە مەحكەمەی بەدائە, سوپاس.

بەرِیّز عبدالكریم ابوبكر مصطفی:

بەرِیّز سەرۆكی ئەنجومەن.

لـە موناقەشـەی بـرادەران دا دەردەكـەویّت, مەحكەمـەی ئـەحوالی شەخصـی تـەنها موختەسـە بـە نەسـب و حەسـب و قەسـامی شـەرعی, نـەخیّر ئـەحوالی شەخصـی زۆر زۆر وردەكـاری تـری هەیـە, وەك تـەخارج كـە حقوقی مەدەنیە, وەكو حقوقی مەدەنی بۆ ئەو كەسانەی كە ئـەفرادی عائیلـەن, بـۆ ئـەملاك كـرِین بـۆ زۆر شتی تر, خۆی حاكمی محكەمەی ئەحوالی شەخصی هیچ فەرقیّكی نییە لەگەلّ حاكمی مەحكەمەی بەدائـە, هەمان ئیمكانیەت و قابلیەت و مەعلوماتی هەیە, كەواتە چ جیاوازیەك هەیە لەنیّوان مەحكەمەی بەدائە و

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

40

سالْی/ 2007 – بەرگی چل

چاپی یەکەم/ سالْی 2007

پێڕیست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/17 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/18 ل77

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/24 ل127

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/25 ل181

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/7 ل241

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/5/9 ل319

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/14 ل361

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/5/15 ل405

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/5/27 ل457

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل519

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/5/29 ل585

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (12)

سێ شەممە رێكەوتی 2007/4/24

كاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 2007/4/24 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (12)ی خولی گرێدانی یەكەمی ساڵی سێیەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی كوردستان – عێراق, بەرنامەی كار بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای مافی كەسوكاری شەهیدان و ئەنفالكراوانی هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای دەزگای گشتی بۆ كاروباری مین لەهەرێمی كوردستان.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەكەینەوە, بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات(11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێكەوتی 2007/4/24دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای مافی كەسوكاری شەهیدان و ئەنفالكراوانی هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای دەزگای گشتی بۆ كاروباری مین لەهەرێمی كوردستان.

ئەندامانی بەڕێز پیش ئەوەی دەست بە بەرنامەی كار بكەین, ئەمڕۆ 4/24 یادی بۆردومان كردنی شاری قەڵادزەیە لە ساڵی 1974, دوژمنانی لەناو چووی گەلەكەمان لە قەصفێكی وەحشیانە ئەم شارە قەصف كرا, هەر لەبەر ئەمە قوتابیان و خوێندكارانی زانكۆی سلێمانی بڕیاریاندا پشتگیری لە شۆڕشی گەلەكەمان بكەن, لەو شۆڕشەدا بەشداریان كردو زانكۆیان بە جێهێشت, بڕیار وابوو قەڵادزێ ببێتە مەڵبەندی زانكۆی شۆڕشگێڕی قوتابیان و خوێندكاران لەگەڵ ژمارەیەكی زۆر لە مامۆستایان, بەو بڕیارە بەشداریان كرد لە شۆڕشدا, ڕژێم لەو وەختەدا دەركەوت كە بڕیاری داوە بە هێرشێكی فراوان, بە سیاسەتێكی داڕێژراو دژی گەلەكەمان و, دژی شۆڕشەكەی لە قەڵادزێوە, دەستی پێكرد لە ڕۆژێكی وەكو ئەمڕۆدا, بە چەند تەیارەیەكی جۆراو جۆر بوردومانی ئەو شارەی كرد, بووە هۆی ئەوەی 160 قوتابی و خوێندكار شەهید بن, 350ی تریش بریندار بن و, دەیان خانوو و ماڵ و دوكان وێران بن, ئەم تاوانە ئەو وەختە هەمووو گەلەكەمانی هەژاند, ڕاستە وەكو ئەمڕۆ ئاسان نەبوو ئەم تاوانە بگاتە دنیا, بەلاَم تا حەدەكی باش توانیمان

ئەم تاوانە بگەینە دنیا و، خەڵك بزانێ چ نەوعە دوژمنێکی درندەیەی گەلی کوردستان لە بەغدا حکوم دەکات، ئەوەندەشی پێنەچوو شوێنەکانی تریشی قەسف کرد، گەلاڵە، چۆمان، بادینان هەر شوێنك قەڵەباڵغی تێدابا، خەڵکی تێدابا، خەڵکی بێ تاوان، بوردومانی دەکرد بەهۆی ئەوەی دەیان یان سەدان کەس لە تێکۆشەرانی گەلەکەمان لەنەوەی گەلەکەمان ببنە قوربانی ئەم سیاسەتە چەپەڵە، بەلأم راستەیەك هەبوو، ئەم رژێمە هیچ کات ئەم راستەیەی لەبەر چاوی خۆی دانەنابوو، ئەو راستەیەش ئەوەبوو کە چەند جەریمە بەرامبەر گەلەکەمان دەکرا، ئەوەندە ئیسراری ئەم گەلە، بەردەوامی ئەم گەلە لەخەبات دژی ئەم رژێمە زیاتری دەکرد، ئەگەر چی لە 1975 توانی رژێم پاش رێکەوتنی نامەشروعی جەزائیر لە 6 ی ئازاردا توانی کۆتایی بە شۆڕشی ئەیلول بێنێ، بەلأم قەت نەیتوانی ئیرادەی ئەم گەلە لەناو ببات، زۆری پێنەچوو شۆڕشی نوێ دەستی پێکردەوە، لەزروفێکی زۆر زەحمەتدا، بەلأم بەئیرادەیەکی بەقوەتەوە، رووبەڕووی ئەم رژێمە بووینەوە، هەرئەوەندەشی پێنەچوو چەند ساڵێکی تر لەسەر بۆردومانی قەلأدزێ لەساڵی 1982 لەیادی قەسفی قەلأدزێدا، خوێندکاران و خەڵکی قەلأدزێ راپەڕین دژی سیاسەتی بەعس و، دژی ئەو رەفتارانەی کە بەرامبەر گەلەکەمان دەکرا و، بووە هۆی شەهید بوونی دوو خوێندکاری تریش و، بووە هۆی دەستگیرکردنی دەیان کەس و کاری ئەو خۆپێشاندەرانە و، بووە هۆی ئەوەی دەنگی راپەڕینی خەڵکی قەلأدزی و شارەکانی تری کوردستان یەکبگرێتەوە، هەمووومان لەبیرمانە ساڵی 1982 چۆن گەلەکەمان لە راپەرینێکی بێ وێنەدا کە لەزانکۆکان دەستی پێکرد، ئیرادەی خۆی پێشانی ئەم رژێمەی دا، پشتگیری لە شۆڕشەکەی دەکات دژی سیاسەتی بەعسی لەناوچوو، داوای ئازادی و داوای مافی گەلەکەمان دەکات، رژێم ئەو سیاسەتەی بە بوردومانی قەلأدزێ لە ساڵی 1974 وەکو عەرزم کردن سیاسەتێکی فراوان بوو بۆ لەناو بردنی گەلەکەمان، ئەوەندەی پێنەچوو ئەو سیاسەتە لە هەشتاکاندا سیماو تەفصیلاتی زۆرتر دیار بوو، بەلأم گواستنەوە و تێکدان و وێرانکردنی دێهاتەکانمان گەیشتە ئەو رادەیەی 4500 دێهاتمان وێرانکرا، خەڵکەکانمان بگوازێتەوە بۆ خوارووی عێراق، تاگەیشتە ئەوەی چەکی کیمیایی لە دژی گەلەکەمان بەکاربهێنێ، عەملیاتی بەناوی ئەنفال دژی دەیان هەزار کەس ئەنجام بدات، هەر بەرامبەر ئەو شارە قارمانە، شاری قەلأدزێ و، لەبەرئەوەی دەیزانی مەڵبەندی شۆڕش و مەڵبەندی خەباتە رژێم لەساڵی 1989 بڕیاری تێکدانی ئەم شارەی دا و دەستیشی پێکرد و تێکیشیدا، چەند شاری تر و شارۆچکەی تری تێکدا، هەر لە ڕێگای ئەوەی لادێ لە کوردستان نەهێڵێ، کە داینەمۆی شۆڕشی گەلەکەمان بوو، بەلأم لەگەڵ ئەوەشدا نەیتوانێ ئەو ئیرادەیە دیسان خەلق بکات، چەند ئەو تاوانانەی گەورە دەکرد، چەندئەوەندە رق و کینی گەلەکەمان دژی ئەو رژێمە گۆڕبەگۆڕچووە زیادی دەکرد، ئەمڕۆ یادی قەلأدزێ دەکەینەوە، دوێنێ یادی ئەنفالمان کرد، پێشتر یادی کیمیابارانمان کرد، ئەمانە هەمووی ناسنامەی گەلی کوردستانن، ئەمانە هەمووی هێز و توانای گەلەکەمانن کە بۆ هەموو دونیا سەلماندمان، هێزە لە بن نایەت، کۆتایی نایەت، تا سەرکەوتنی تەواو بە دەست نەهێنێ، ئەم یادە دەکەینەوە هێشتا هەڕەشەی دوژمنان بەرامبەربە گەلەکەمان بەردەوامە، جۆرێکی تری وەرگرتووە، ئەم رژێمە لەناو چووە، خەڵکێکی تر دژ بە ئازادی و دژ

بە گەلی کوردستان ئەیانەوێ ئەم ئەزموونە تێك بدەن, ڕێگای ئازادی بشێوێنن, عێراق کە ئەمڕۆ عێراقێکی تازەیە, گەلی عێراق ئەمڕۆ بە گشتی هەوڵ دەدات دەوڵەتێکی تازە دروست بکات, لەسەر بنەمای دیموکراسیەت و مافی مرۆڤ و فیدرالّیەت, دوژمنانی گەلەکەمان دەیانەوێ ئەم ڕێبازە تێك بدەن, بیشێوێنن, تاریخ بگەڕێنەوە دواوە, هەر بۆیە تەماشا بکەن تاوان بەدوای تاوان دژ بە گەلەکەمان, دژ بە گەلی عێراق ئەنجام ئەدرێ, تاوانە گەورەیەکەی دژ بە برا یەزیدیەکان لە موصلّ ئەنجامدرا, بەشێکە لەو پیلانەی کە دەیانەوێ گەلانی عێراق دوژمن بەیەکتر بن, کوردستان تێك بدەن و, ئەو ئارامییەی لە کوردستان هەیە نەهێڵن و, تیرۆرستان توانیان ئەم تاوانە ئەنجام بدەن, دژ بەو یەزیدیانە کە هیچ تاوانێکیان نەبوو تەنیا ئەوەندە نەبێ کە کوردن, یەزیدین, دواتریش تاوانەکەی بەرامبەر بارگای پارتی دیموکراتی کوردستان هەر لەو ناوچەیە, پێش ئەوەش لە کەرکووك چەندین کاری تیرۆرستی ئەنجامدراوە, هەمیشە خەڵکی مەدەنی بوونە قوربانی ئەم سیاسەتە, چەند ڕۆژێك پێش ئێستا لە بەغدا دیسان کورد هەدەف بوو لەو پیلانانەی کە لە شاری ئەلکیفاح دەیان کورد بوونە قوربانی ئەو کارە تیرۆرستە, حقیقەتێك هەیە هەم دوژمنان دەبێ بزانن و, هەم گەلەکەمان دەبێ بەباوەڕەوە ئەم حەقیقەتە لەبەردەم خۆی دابنێ, ئەم کارە دوژمنانەی کە بەرامبەر گەلەکەمان دەکرێ, ئەبد ئیرادەمان پێی زەعیف نابێ, ئەگەر تەماشای مێژوو بکەین چەند قوربانیمان داوە, ئەوەندە میللەتەکەمان بەقوەتتر بووە, چەند دوژمنان بەهێز بووینە, ئەوەندە میللەتەکەی ئێمەش بەهێز تر بووە, بۆیە من دڵنیام لەوەی کە گەلەکەمان لەوەشدا سەرکەوتوو دەبێت بەسەر تیرۆرستان و دوژمنانی دیموکراسی, بۆ گیانی پاکی شەهیدانی قەڵادزێ, ئەمڕۆ یادی قەسەفەکەیە, یادی بۆردومانەکەیە, بۆ گیانی پاکی شەهیدانی ئازادی, بۆ گیانی پاکی شەهیدانی برایەزیدیەکان, بۆ گیانی پاکی ئەندامانی پارتی, بۆ گیانی پاکی ئەندامانی یەکێتی, بۆ گیانی پاکی هەموو ئەندامانی هێزە سیاسەیەکانی کوردستان, بۆ گیانی پاکی شەهیدانی ڕێگای ئازادی کە بەدەست تیرۆرستان شەهید بووینە, دەقیقەیەك بووەستین تکایە, فەرموون, هەر بەم موناسەبەیەوە لە دوو سێ ڕۆژی ڕابردوودا دوو وەفدی شاری قەڵادزێ سەردانی پەرلەمانیان کرد, دەیان کەسی هاووڵاتی و قوتابی و خوێندکار بوون, لەگەڵ ئێمە دانیشتن باس لە وەزعی شارەکەیان کرا, داواکاریەکانیان پێشکەش بە ئێمە کرد و, ئێمەش بەڵێنمان پێدان کە زۆربەی زۆری داواکاریەکانیان جێبەجێ بکەین و, پشتگیریان لێبکەین لەگەڵ پشتگیری خۆمان ئاراستەی حکومەتی هەرێمی کوردستانی دەکەین, بۆ ئەوەی بەپێی ئیمکان داواکاریەکانیان جێبەجێ بکرێ, بخرێتە بەرنامەی کاری حکومەت, داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەکانی پەیوەندیدار دەکەم, خاڵی یەکەمی بەرنامەکەمان (بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای مافی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوانی هەرێمی کوردستان), بێن لێرە دابنیشن, لێژنەی مافی مرۆڤ و لیژنەی قانونی و لیژنەی مالیە و دارایی یان ئێوە ڕاپۆرتان نییە, ئەوە بەردەوابوونە لەسەر دانیشتنەکە, لە دانیشتنەکەی ڕابردوو ڕاپۆرتەکان خوێندرایەوە, وابزانم یەك دوو ماددەشمان ئیقرار کرد, پێش ئەوە داوا لە لیژنەی یاسایی بکەم کە لەو شوێنەی دەست پێکەن کە ڕاوستابووین, بەخێرهاتنی خاتوو چنار (وەزیر شەهیدان و

ئەنفال) و کاك سعد (وەزیری هەرێم بۆ کاروباری ئەنجومەن) دەکەم, داوا لە خاتوو چنار دەکەم چەند روون کردنەوەیەکی هەیە پێشکەشی بکات, ئینجا دەست بە موناقەشە دەکەین, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا سوپاس بۆ دڵسۆزی برادەرانی پەرلەمان و سەرۆکایەتی, جارێکی تر دادەنیشینەوە بەپەلەش ئەو دانیشتنەمان کرد, بۆ ئەوەی یاسایەکە دەربچێت, من لێرە بە پێویستی دەزانم روونکردنەوەك بدەم بە برادەرانی پەرلەمانتار, هەروەها لە ڕێگای کەناڵەکانی راگەیاندن ئەو روونکردنەوەیە بدەین بە خەڵکی کوردستان بە تایبەتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان, ماوەیەکە بەداخەوە چەند پڕوپاگەندەیەك دەبیستین لەدەڤەری گەرمیان لەلایەن خەڵکی ئەنفالکراو, هەروەها تازە برادەرێك باسی کرد کە لەسلێمانی دەنگۆیەك هەیە, گوایە ئەو یاسایەی کە دەردەچێت دژی بەرژەوەندیەکانی ئەوانە, بەراستی سەیرم پێدێ, باوەڕناکەم برادەرانی پەرلەمان جەنابیشتنان لێرە ئامادەبن, یاسایەك دەربکەن دژی مەساڵحی ئەو خەڵکانە, دوایی ئامانجی ئەو وەزارەتە تەشکیل بوونە لە پێناو خزمەت کردنی ئەوان, چۆن ئێمە کارێك دەکەین دژی بەرژەوەندی ئەوان, ئەو یاسایە ئەوان وا تەوقوع دەکەن مووچەی ئەوان کەم دەکاتەوە, نەخێر بەپێچەوانە مووچەیان زیاد دەکات, بەتایبەتی کەس و کاری شەهیدان زۆر سوودمەندن لەوە, ئیمتیازاتی زۆری تێدایە کە ئێمە خاڵ خاڵ دێین تا ئێستا لێی مەحروم بوون, لێرەدا ئێمە بە قانون تەسبیتمان کردیە, یەعنی من دەمەوێ ئەم روون کردنەوەیە بدەم تکا دەکەم خەڵکانێك هەنە رەنگە بەتایبەتی ئەوانەی بەنا عەدالەتی هاتوونە ناو یاساکە و سوودمەند بووینە, رەنگە بەرژەوەندیان دەکەوێتە خەتەر و ئەو دەنگۆیە بڵاودەکەنەوە, کە کەس و کاری شەهیدان ناڕازینە, ئەوانەی واقیعین, لەبەر ئەوەیە دیعایەی زۆر خەتەر بڵاودەکەنەوە, تکایان لێدەکەین کە جێگای متمانە بین, موتەئەکید بن ئێمەش وەکو ئەوان دڵسۆزی مەسەلەکەین, هەر ئەو روونکردنەوەیە دەم ویست بدەم, دواتر قسەی لێدەکەین, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە لەوە دڵنیاین, جارێك خۆت کچە شەهیدی, وەزیری وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوەکانی, پێم وایە دەبێ و هەر واشە لەهەمووومان بەپەرۆشتربیت, ئەو یاسایە لە بەرژەوەندی کەس و کاری شەهید و ئەنفالەکان بێت, هەموو ئەندامانی پەرلەمانیش هەمان شتیان هەیە, بەڵام تەقییم لەکۆتایی دەکرێت, تەقییم پاش ئەوەی کە یاسایەکە تەواو دەبێت وەکو پرۆژە دەرئەچێت ئەو وەختی تەقییم دەکرێت, کاك عمر فەرموو, ئەگەر نوقتەی نیزام نەبێ دەیبڕم, فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم یاسایە پێویستی بەلیژنەی پێشمەرگە و لیژنەی دارایی و مالیەش هەیە, بانگت نەکردن, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمە بانگمان كرد كە نەهاتن, دیارە هیچیان نییە, ئەگەر شتێكتان هەیە وەرن, ئەتوانن لە شوێنی خۆشتان كە دانیشتن, وەكو لیژنە پێویستیەكان رەئی خۆتان بڵێن, ماددەی سێیەم دەنگی لەسەر درا, ماددەی چوارەم بە كوردی و عەرەبی بخوێنەوە, ئینجا رای لیژنی یاسایی و ئەوانی تر و ئەندامانی پەرلەمان بڵێن, فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی چوارەم:

یەكەم: بەپێی حكومەكانی ئەم یاسایە لیژنەیەكی تایبەت بە سەرۆكایەتی بەڕێوەبەری گشتی دیوان و ئەندامەتی چەند فەرمانبەرێكی وەزارەت كە ژمارەیان لە چوار ئەندام كەمتر نەبێت, دادەمەزرێت بۆ تەماشاكردنی ئەو نارەزایانەی كە لەلایەن شەهیدان و ئەنفالكراوەكان پێشكەش دەكرێن, سەبارەت بەو بڕیارانەی لەلایەن بەڕێوبەرایەتیەگشتیەكانی پارێزگاكان دەرچوون.

دووەم: لیژنەی تایبەت ئەم كارانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

1-دەست كردن بە سەیر كردنی ئەو نارەزاییانەی لەلایەن كەس و كاری شەهیدان و ئەنفالكراوەكانەوە پێشەكەش دەكرێن, بەمەبەستی ئەوەی حوكمەكانی ئەم یاساییە بیانگرێتەوە.

2-هەر كەسێك بەرژوەندییەكانی هەبێ بۆی هەیە تەزەلوم لەلایەن لیژنەی تایبەتەوە بكات دژ بەو بڕیارەی دەریكردووە و لەماوەی (10) رۆژدا لەرۆژی ئاگاداركردنەوەی یان بە ئاگاداركردنەوە دانرابێت, بڕیارەكەی لەلایەنی كارگێڕیەوە بە بڕیاری كۆتایی دادەنرێت.

3-لیژنە بڕیارەكەی بە زۆرینەی دەنگ دەردەكات و وەزیر پەسندی دەكات.

4-هەركەسێك بەرژەوەندیەكی هەبێ مافی ئەوەی هەیە روو لە دادگاكان بكات بۆ سەلماندنی ئەوەی كە حوكمەكانی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە, دوای ئەوەی لیژنە بڕیاری بە رەتكردنەوەی دەركرد, دادگاكانی بەرایی لایەنی تایبەتمەندن بەدادگایی كردنی ئەو كێشانەی لەئەنجامی پیادەكردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە و پێشكەشكەری داواكاری لە رەسمەكانی داد دەبوردرێت.

5-بڕیارەكانی دادگای بەرایی لەبەردەم تێهەڵچوونەوە بەسیفەتی پێداچوونەوە لە ماوەی (30) رۆژدا تانەی لێدەدرێ لەڕۆژی ئاگاداركردنەوە بە بڕیارەكە یان بە ئاگاداركراوە دادەنرێت.

6-لەكاتی پیادە كردنی ئەم یاسایە, هەر كەسێك بەرژەوەندییەكی هەبێت بۆی هەیە لەماوەی (6) مانگدا داوای ئەوە بكات كە شەهیدەكانی ڕابردووی لە قوربانیان لەهاوولاَتیان بكەونە بەر ئەو ئیمیتیازانەی لەم یاسایەدا هاتووە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێستا ماددەی چوار بەعەرەبی دەخوێنینەوە لەئەصڵی پرۆژەکە.

بەڕێز قادر سعيد خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة:

اولا: تشكل لجنة خاصة بموجب احكام هذا القانون برئاسة مدير عام الديوان و عضوية عدد من موظفى الوزارة لايقل عددهم عن (4) اعضاء للنظر في الاعتراضات المقدمة من قبل ذوي الشهداء و المؤنفلين على القرارات الصادرة من المديريات العامة في المحافظات.

ثانيا: تتولى اللجنة الخاصة المهام التالية:

1-البت في الاعتراضات المقدمة من قبل ذوي الشهداء و المؤنفلين لغرض شمولهم باحكام هذا القانون.

2-يحق لاي شخص ذي مصلحة التظلم لدى اللجنة الخاصة ضد القرار الذي اصدرته خلال (10) عشرة ايام من تاريخ التبليغ او اعتبار مبلغا ويعتبر قرارها نهائيا من الناحية الادارية.

3-تصدر اللجنة قراراها بالاغلبية و يصادق عليه الوزير.

4-يحق لاى شخص ذى مصلحة اللجوء الى المحاكم لاثبات شموله باحكام هذا القانون بعد اصدار اللجنة قرارها بالرفض وتكون محاكم البداءة الجهة المختصة في النظر في النزاعات الناشئة عن تطبيق احكام هذا القانون ويعفى مقدم الطلب من الرسومات العدلية.

5-يكون قرار محاكم البداءة قابلا للطعن امام محكمة الاستئناف بصفتها التمييزية خلال مدة ثلاثين يوما اعتبارا من تاريخ التبليغ بالقرار و اعتباره مبلغا.

6-عند نفاذ هذا القانون يحق لكل ذي مصلحة و خلال مدة ستة اشهر ان يطلب اعتبار شهداءه السابقين من ضحايا المواطنين و شمولهم بامتيازات الواردة في هذا القانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی قانونی:

– سەبارەت بە بەندی دووەم لەماددەی چوارەم لە پرۆژەکەدا لیژنەکەمان پێشنیار دەکات کاتی بەسەرچوونی بۆ ڕەتکردنەوەی شکایەتەکە (التظلم) لە (10) ڕۆژ بکرێتە (30) ڕۆژ.

– سەبارەت بە بڕگەکانی (4, 5) دووەم لەهەمان ماددە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات دادگاکانی باری کەسی تایبەتمەند بن بە دیتنی ئەو کێشانەی لەئەنجامی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دروست دەبن لەجیاتی دادگاکانی (بداءە).

– سەبارەت بە بڕگەی (6) دووەم لەهەمان ماددە لیژنە پێشنیار دەکات لابدرێت, چونکە هەر بەم جۆرە دەبێت و زیادە.

رای لیژنە بەعەرەبی:

– فيما يتعلق بالفقرة (ثانيا) من المادة الرابعة من المشروع تقترح اللجنة زيادة السقف الزمنى لرفع التظلم من (10) عشرة أيام الى (30) ثلاثين يوما.

– أما فيما يتعلق بالفقرة (4, 5) من المادة نفسها تقترح اللجنة اعتبار محاكم الأحوال الشخصية هي المختصة للنظر في النزاعات الناشئة عن تطبيق أحكام هذا القانون بدلا من محاكم البدأءة.

– أما بالنسبة للفقرة (6) من المادة نفسها تقترح اللجنة إلغاءها لأنها من قبيل تحصيل الحاصل.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی مافی مرۆڤ راتان چییە لەسەر ئەو ماددەیە.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە پشتگیری لە پرۆژە ئەصڵەكە دەكەین, بەڵام لە برگەی (2) وەكو لیژنەی یاسایی پێشنیاری زیادكردنی ماوەكە دەكەین, كە ماوەی (10) رۆژە بكرێ بە (30) رۆژ, سوپاس.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەم ماددەیە جارێكی تر هەمووی خوێندرایەوە و رەئیەكانیش خوێندرایەوە, تەنها مابوو خوشك و برایان موناقەشەی لەسەر بكەن, ئینجا داوا لەبەڕێزتان دەكەین ئەوەی راوبۆچوونی هەیە پێشكەشی بكات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی ماددەكە خوێندرایەوە رای لیژنەی یاسایش خوێندرایەوە و هەروەها لیژنەی مافی مرۆڤیش, موناقەشەی لەسەر كرا, بەڵام موناقەشەكەی تەواو نەبوو, لەبەر ئەوەی مەوزوعەكە هەندێك خیلاف هەبوو لەسەر مەحكەمەی بەدائە و مەحكەمەی ئەحوالی شەخصی, وابزانم ئەو دوو شتە جەوهەری بوون لە موداخەلاتی ئێوەش, ئەگەر كەسێ ئیزافەتان هەیە قسەتان هەیە, ئەگەر نا ئەو 10 رۆژە لیژنەی مافی مرۆڤیش دەیكاتە 30 رۆژ و لیژنەی یاسایش رازیە بیكاتە 30 رۆژ, وەزیرش موافق بووە كە لەگەڵ لیژنەكە دانیشتبوو, تەنیا هەندێك ئەختائیش هەیە, وەك مودیر عامی دیوان كە داواكراوە ببێـتە مودیر عامی ئیدارەو زاتییە, ئەگەر وەزیر موافیقە ئەویش هین دەبێ, (الرسوم العدلية) وابزانم (الرسومات العدلية) دەبێ ببێتە (الرسوم العدلية), كاك كاكە, (الرسومات العدلية) (الرسوم العدلية) باشترە, هەندێك غەڵەتی مەتبەعی هەیە, دوای ئینتیباهی بۆ بكەن, ئەگەر كەس قسەی هەیە, ناوەكان دەنووسم. كاك جعفر, كاك شیروان, كاك عوسمان, كاك عمر, سوزان خان, كاك رشاد, كاك سردار, خاتوو پەخشان, كاك شێخ الله, كاك جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 4 برگە یەك, كاتی یەك موشكیلە هەبوو لەدەزگای شەهیدان ئێستا ئەو موشكیلەیە دووبارە دەبێتەوە, بۆیە من پێشنیاردەكەم لەكۆتایی برگەكە زیاد بكرێ, لیژنەكە دروست بكرێ, پێویستە ئەو لیژنەیە رەچاوی هەموو پارێزگاكان بكات, كەسانێك بن كە هەریەكەیان خەڵكی پارێزگایەك بێت, بۆ زیاتر شارەزابوون و ناسینی كەس و كاری شەهیدان, چونكە ئەو كەسانە ئەگەر خەڵكی هەولێر بن, لەوانەیە ئیشكال لەلای شارەكان دروست بكات, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

چنار خان مولاحەزەتەكان لەلای خۆت بنووسە, هەروەها لیژنەی قانونی و لیژنەی مافی مرۆڤیش, كاك شیروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوەی مامۆستا كاكە خوێندیەوە مودیریە عامەی ئیداری و زاتیە نییە, بەڵكو مودیریە عامەی ئیداری و مالییە, لەجیاتی مودیری دیوانی عام, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

دوو قسەم هەبوو, كاك جعفر هی یەكەمی تەواو كرد, بەلاَم هی دووەم لەسەر برگەی دووەم بوو, لیژنەی مافی مرۆڤ و وەزارەت باسیان كرد, كە 10 رۆژەكە كەمە, هەم خەڵكی خۆمان دەناسین و هەم واقیعی ئیعلامیش, من وابزانم 30 رۆژیش كەمە, پێم وایە 40 رۆژ بێت, سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمان علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەم 10 رۆژە كە باس لە مودەی تەزەڵومەكە دەكات لەقراری لیژنەكە, ئەگەر تەزەڵوم وەكو قانونی مورافەعاتی مەدەنی حیسابی بۆ بكەین, مودەی تەزەڵومەكە زۆر كەمە و, شەهیدان خۆیان تەئخیر بووینە لەحقوقی خۆیان, ئەگەر مودەی تەزەڵومەكەشی بۆ زیاد بكەین, پێ ئەچێ ئەوەندەی تر تەئخیر بێت, لەوەرگرتنی حەقی خۆیان بۆیە من پێم وایە مودەی 10رۆژەكە زۆر زۆر كافیە, هەرچی فەقەرەی (2) شتێكی ئیزافیە, چونكە حەقی خۆیەتی بچێتەوە مەحكەمەی بەدائە یان هەر مەحكەمەیەكی تر بۆ ئیسپات كردنی حەقی خۆی و شمول كردنی بەم قانونە, ئەمە مەسەلەیەكە لە كەس و كاری شەهیدان دوور بخرێتەوە, لەبەرئەوەی بۆ ئەوەی زوو بگات بە حقی خۆی, ئەگەر تیایدا بێ تەزەڵومەكە هیچ موشكیلە نابێ لە قەراری لیجنەكە تەزەڵوم بكات لەقەراری ئەوانەوە, بەنسبەت فەقەرەی (4), مەحكەمەی ئەحوالی شەخصی زیاتر موختەص ترە بە كاروباری شەهیدانەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ کاك عمر هەمان رەئیم هەیە لە بارەی مەحکەمەی ئەحوالی شەخصی, لەسەر خاڵی (2) کە باس لەوەدەکات 10 رۆژ (من أيام تبليغ), ئێمە هەر ئەصڵن سیستەمی پۆستیشمان نییە هەتا تەبلیغ بکرێ, یان ئەوەتە بە تەلفزیۆن یان لەڕێگای رادیۆیەکان و رۆژنامەکان دەبێت, لەبەر ئەوە پێویستە چارەسەرێك بۆ ئەو تەبلیغە بدۆزینەوە و, زیاد کردنی مودەکەش, چونکە ئەبێ کاتیان بدەینێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی مودەکە هەم لیژنەی یاسایی و هەم لیژنەی مافی مرۆڤیش باسیان کردیە کە ببێتە 30 رۆژ, وەزیرش موافەقەتی کردیە, ئەگەر موافیقن, باشە ئەگەر موقتەرەحتان هەیە بیڵێن, کاك رشاد.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار دەکەم پێکهاتەی لیژنەی ئیعتیرازات بەم شێوەیە بێت:

(نوێنەری وەزارەتی داد بە دەرجەی قازی, نوێنەری وەزارەتی شەهیدان, وەزارەتی مافی مرۆڤ, وەزارەتی پێشمەرگە), چونکە ئەوانە لایەنی پەیوەندیدارن بەراستی, بۆ ئەوەی تەماشا بکەن, بەسەلیمی قەراری لەسەر بدەن, زۆر سوپاس.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لەو لیجنەیە و لەو ماددەیە دەکەین, بەحقیقەت دامەزراندنی ئەو لیجنەیە شتێکی باشە, بەلاّم ئەوەی تێبینم کردووە تەنیا یەك صلاّحیاتی هەیە, هیچ صلاّحیاتی تری نییە, ئەوەیش لەفەقەرە یەك تەنزیم کرایە, من پێم وایە صلاّحیەتێکی تری بدەینێ, ئەوەیش ئەوەیە بۆ زیاتر زەمانەت کردنی مافی ئەوانەی شەهیدیان هەیە یان ئەنفالکراویان هەیە, خەڵکانێك هەن لەوانەیە ئیدیعا بکەن کە ئەنفالیان هەیە, یان شەهیدان هەیە, ئەگەر رێگا بگیرێ پێم وایە ئەوە زیاتر زەمانەت دەداتە مافەکانی ئەوان, بۆیە ئەگەر برگەیەك زیاد بکرێ (تحقق في توفر شروط في الذين شملهم احكام هذا القانون), زۆر سوپاس.

بەڕێز پەخشان عبداللە زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە رای لیژنی مافی مرۆڤ و لیژنەی یاسایی دەکەم, بۆ زیاد کردنی فەترەی تەزەڵوم, یەعنی نازانم پێویستە کەلیمەی تەزەڵوم بێت یان کەلیمەیەکی تر موناسب لەجێگای دابنرێ باشترە, لەکوردیەکە فەقەرەی یەك تەرجومەکەی ناگونجێ لەگەڵ یەك, ئەو ئەڵێ (البت), ئەو ئەڵێ دەست پێکردن بە چاو گێڕان یان شتێکی وا, (البت) مانایەکی تری هەیە ئەوەیش حەسمی دەکات, بەنیسبەت مەحکەمەی بەدائە و

مەحكەمەی ئەحوالی شەخسی, لە كۆبوونەوەی پێشوو باسی ئەمە كرا, منیش لەگەڵ مەحكەمەی ئەحوالی شەخسی, بەڵام هەندێ جار بەعزێ ناكۆكی تر كە عیلاقەی بە ئەحوالی شەخسی نییە دێتە ئاراوە, وەكو مەسەلەی موڵكایەتیە, یەعنی لەم جۆرە شتانە, ئەوا پێویستە لیژنەی قانونی لەگەڵ وەزارەت, یان ئێستا بڕیارێكی لەسەر بدات, یەعنی لایانەك هەبێت بۆ ئەم جۆرە ئیعتیرازاتانە, سەبارەت بەبڕگەی (6) منیش لەگەڵ راپۆرتی لیژنەی یاسایم كە ئەو بڕگەیە پێویست نییە و, لەهەمان كاتدا من تووشی دڵەڕاوەكی هاتم, یەعنی خەڵكانێك هەن ئەم سیفەتانەی شەهیدیان لەسەریان جێبەجێ نابێ, بەڵام وەكو ئێستا هەندێ جار ئەبینی زیادە رۆیی ئەكرێ, لەوەشا زیادە رۆیی بكرێ, بۆیە بەباشی ئەزانم ئەو بڕگە (6)ە لابېردرێت, سوپاس.

بەڕێز شیخ الله ابراهیم شیخ الله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش بەهەمان شێوە لەسەر 10 رۆژەكە بكرێتە 30 رۆژ, چونكە ماوەكە زۆر بەكورتی دەزانم, كەس و كاری شەهید زەحمەت بتوانن بەرهەمەكانی خۆێنیان بهێننەجێ, دەربارى بڕگەی (6)ی خاڵی دووەم, پشتگیری لەو رەئیە دەكەم, پێم وایە زیادە, لەبەر ئەوە پێویست ناكا هەبێـتن, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

قسەكان بەعام لەگەڵ راپۆرتی لیژنەی مافی مرۆڤ و لیژنەی قانونی موتەفیقن, تەنیا دوو نوقتە هەیە, ئەگەر چنار خان رای لەسەر دا, ئەو نوێنەرەی داوایان كردووە, نوێنەری وەزارەتی داد و ئەو بڕگەیەی كاك سرداریش داوای كرد, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری كاروباری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە وەكو وەزارەت لەگەڵ موفتەرەحی هەردوو لیژنەكە موافقین, لەو گۆڕانكاریانەی كە كردوویانە, مەسەلەی زیاد كردنی مودەكە لەگەڵ حەزف كردنی ئەو فەقەرەیە, هەندێ گۆڕانكاری یاسایی كە بەڕاستی مافی ئەوانە لیژنەی یاسایی قسەی لەسەر بكات, كاك شێخ جعفر باسی ئەوەی كرد مەسەلەی تەحقیقەكە, ترسی لەوە هەبوو كە دەبێ خەڵكی ناوچەكە ئەندام بن لەوێ لە لیژنەكە, كاك شێخ جعفر ئێمە لیژنەیەكی تایبەتیمان هەیە بۆ تەحقیق, ئەو لیژنەیە جیاوازە, كاتێك كەس و كاری شەهید مەعامەلاتی خۆیان تەقدیم دەكەن, یان كەس و كاری ئەنفال یان كیمیاباران, لیژنەی تەحقیقی مەعلوماتی تەواو وەردەگرێ, ئەندامەكانیشی سەربەهەمان ناوچەن و, دەبێ زانیاریان هەبێ, ئینجا ئیحالە دەكرێ بۆ لیژنەی دی و ئەوان موناقەشەی دەكەن, ئەوەی دیكە كە كاك سردار باسی كرد, باسی زیادكردنی عەزوەكانیان كرد, ئێمە لەوەختی پێویست ئەگەر زێڕەڤانی یان لەوەزارەتی پێشمەرگە یان لەوەزارتی داخلی خەڵكی ئەوانمان بۆ هات, كەوادری ئەوان شەهید بوون, ئەگەر ئیعتیرازاتیان هەبوو, نوێنەری ئەوان بانگ دەكەین لەوەختی پێویست, بەڵام مەرج نییە هەموو كات ئەوان لەناو دابن, چونكە جاری وا هەیە ئەصڵەن نە پێشمەرگەنە

نە پۆلیسن و نەئاسایشن, وەزارەتی دادیش لەوەختی پێویست ئیستیعانەیان پێدەکەین, بۆیە پێمان باشە تەوزیعی ئەعمال هەبێ, هەر وەزارەت و ئیشی خۆی بکات, وەزارەتی مافی مرۆڤ, رەنگە مەعلوماتیان نەبێ لەسەر یاسایەکە, رەنگە نەتوانن ئەصڵن بڕیاریش لەسەری بدەن, بۆیە پێمان باشە ئەوە بدرێتە لیژنەکەی ئێمە, ئێمە ئەو مافەمان داوە بە کەس و کاری شەهید, ئەگەر زانی ناعەدالەتی کرد هەر دەتوانێ دیسان بچێتەوە مەحاکم و, لەوێ دیسان وەزارەتی داد دەتوانێ پشتیوانی بکات لەمەسەلەکە, ئەوەی کاك سردار بەڕاستی ئەمن زۆر حالی نەبووم, لەئیزافەکەی کەباسی کرد, ئەگەر دووبارەی بکاتەوە, کاك سردار ئەگەر زەحمەت نییە, سوپاس.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینی ئەوەم کردیە ئەو لیژنەیە تەنها یەك صلاّحیاتی هەیە, ئەو صلاّحیەتەش لەفەقەرەی یەك دیاری کرایە, پێم وایە زیاتر بۆ زەمانەتی حقوقی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال, پێم وایە کەسانێك هەنە ئیدیعا بکەن کە شەهیدیان هەیە, ئەنفالیان هەیە, دەبێ رێگایان لێبگیرێ, بەچ رێگایان لێدەگیرێ؟ فەقەرەیەك ئیزافە بکەین ئەوە لیژنە صلاّحیەتی ئەوەی هەبێ پێدابچێتەوە لە ئەوراقی ئەو کەسانەی کە گومانیان لێ هەیە, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ببورە, لیژنەی ئیعتیرازاتمان هەیە, با ئەوەی بە جەماعەت رابگەینم, لیژنەیەکی تەحقیقی هەیە, لیژنەیەکی ئیعتیرازات هەیە, لیژنەیەکی دیکە کە موعامەلاتی نوێ دێ و بڕیاری لەسەر دەدات, لیژنەی ئیعتیرازات پاشی کە ئەو ئیعتیراز دەکات, ئەوا دێتە لیژنەی ئیعتیرازات و دووبارە پێداچوونەوە دەکەین, ئەوان حەقی بڕیاردانیان هەیە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, ئێستا ئەو گۆڕانکاریانە دەخەمە دەنگەوە, یەك, بڕگە دوو 10 رۆژەکە بکرێتە 30 رۆژ موقتەرەحی لیژنەی یاسایی و مافی مرۆڤ ئێوەش تەئیدتان کرد, کێ لەگەڵ ئەوە فەقەرەیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ دا نییە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون یەك کەس لەگەڵ دانییە, دەبێتە زۆرینەی دەنگ, موقتەرەحی دووەم, غەڵەتێکە هەر دەبێ چاکی بکرێتەوە, مودیر عام نووسراوە دیوان, ئەمە هەر بۆ تەصحیح کردنە, بڕگە شەش موقتەرەحە کە ئیلغا بکرێ ئەگەر وەزیر موافیقە, وەزیر موافیق بووە لەگەڵیانە, هەم لیژنەکان هەم چەند ئەندامێکی پەرلەمان پێیان وایە زیادە, کێ لەگەڵ ئەوەیە کە شەتب بکرێ و زیادە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ دا نییە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, بە کۆی دەنگ ئەوەش شەتب کرا, لەماددەی چوار تەنها ئەوە ماوەتەوە کە مەحکەمەکە

مەحكەمەی ئەحوالی شەخسی بێت یان بەدائە بێت, ئەوەش وابزانم ئەگەر لیژنەی یاسایی رەئیەكی بدەن لەگەڵ جەنابی وەزیر, دواتر هینی بكەین, فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە كە لیژنەی یاساین وامان ئیقتیراح كردیە, كەوا دادگای باری كەسایەتی بێ, چونكە خۆی پتر پسپۆڕە لەكاروباری خێزان, ئەمانەش هەمووی پێویستی بە قەسام هەیە پێویستی بە وەلایە هەیە, پێویستی بە وەصایە هەیە, پێویستی بەوە هەیە ئایا تەفریق بووە یان تەفریق نەبووە؟ زواجی حەقیقی یە یان نییە, ئەوەش لەمەحكەمی ئەحوالی شەخصی دەكرێ نەك لەمەحكەمەی بەدائە, هەمان لەكاتیشدا ئەو حاكمەی لە ئەحوالی شەخصییە جیاوازی نییە, لەگەڵ ئەو حاكمەی كە لەمەحكەمەی بدائەیە, هەمان ئیختیصاصیان هەیە, هەمان قانونییە, بۆیە ئەوەمان بە پەسەند زانی, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو, سۆزان خان نوقەی نیزامت هەیە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مەحكەمەكە بۆ ئیسپات و حەلی مەشاكیلەكە نییە, بۆ تەزەڵومەكەیە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

چنار خان ئێوە راتان چییە؟ فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی لەسەر مەسائیلە یاسایەكە رەنگە نەتوانین قسەبكەین, ئەوە بۆ لیژنەی یاسایی و سەرۆكایەتی پەرلەمان بەجێدەهێڵم, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عونی رەئێكی قانونیمان بدێ, فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە پرسیارەكەی سۆزان خان, ئێمە لەقانون, قانون موعارەزەی كردیە جێگای تەبلیغات, قانونی مورافەعاتی مەدەنی لەماددەی یەكەم مەرجەعی عامە بۆ هەموو قەوانین, دووەم, لەماددەی سێیەم, تەوزیحی كردیە تەبلیغات چۆن دەكرێ, ئەوە مەوزوعی تەبلیغات حەل بوو, بەلاَم پێشنیاری لیژنەی قانونی ئەگەر ببێتە مەحكەمەی ئەحوالی شەخصی, دەبێ فەقەرە (5) لەماددەكە گۆڕانكاری لەسەر بكرێ, مەحكەمەی ئیستیئناف بكرێتە مەحكەمەی تەمییز, چونكە قەراراتی مەحاكمی شەرعی تەمییز دەكرێ لەمەحكەمەی تەمییز, نا لە مەحكەمە ئیستیئناف بەصیفەی تەمییز, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس, بۆ ئەو مولاحەزەیە, فعلەن مەحکەمەی ئەحوالی شەخصی لە مەحکەمەی تەمییز دەبێ, لەبەر ئەوە موقتەرەحی لیژنی یاسایی دەڵێ قەراری مەحکەمەی بەدائە ببێتە قەرارای مەحکەمەی ئەحوالی شەخصی و, مەحکەمە ئیستیئناف ببێتە مەحکەمەی تەمییز وەکو کاك عونی هینی کرد, جەنابی وەزیرش موافیقە, دەیخەمە دەنگەوە ئەو گۆڕانکاریە مەحکەمەی ئەحوالی شەخصی بێت و, لەجیاتی ئیستیئناف تەمییز بێت, کێ لەگەڵ ئەو گۆڕانکاریەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ دا نییە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ وەرگیرا, ئێستا ماددەکە بەهەموو گۆڕانکاریەکانییەوە دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵ ماددەی چوارە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ دا نییە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ وەرگیرا, ماددەی چوار قبوڵ کرا, بڕۆ سەر ماددەی پێنجەم, فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی سێیەم

پۆلینکردنی شەهیدان و دیاریکردنی مووچە بۆ کەس و کاریان

ماددەی پێنجەم: شەهیداکان بەم شێوەیە پۆلین دەکرێن:-

1-شەهیدی خەباتکار.

2-قوربانیانی جینۆساید.

3-قوربانیان لە هاووڵاتیان.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الثالث

تصنيف الشهداء و تحديد وراتب ذويهم

المادة الخامسة: يصنف الشهداء كما يلي:

1-الشهيد المناضل:

2-ضحايا الابادة الجماعية.

3-ضحايا المواطنين.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی (پێنجەم) لیژنە پێی وایە شەهیدەکان بەم جۆرە پۆڵین بکرێن:-

یەکەم: شەهیدی خەباتگێڕ.

دووەم: شەهید کۆمەڵکوژی.

سێیەم: شەهیدی هاووڵاتی.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی موتەفیقن لەگەڵ ئەصڵی پڕۆژەکە.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ئەو پۆلێنەمان جودا کردبۆوە, شەهیدی خەباتکار, شەهیدی کیمیاباران لەگەڵ قوربانیانی ئەنفال, یەعنی ناوەکانی بێت, یەعنی لەم یاسایە ئەم ناوانە بزر نەبن, لەگەڵ قوربانیانی هاووڵاتیان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر چ رەئیەکت هەبوو بیڵێی, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیر شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای ئێمە لەگەڵ رای لیژنەی یاسایە, برای بەڕێز کاك محمد لیژنەی مافی مرۆڤ کە دەڵێ ببێتە شەهیدی کیمیایی و شەهیدی ئەنفال, لەبیر نەکەین لەتەعریفەکە لەماددەی یەکەم, لەوێ ئاماژە بە مەسەلەی کیمیاباران و مەسەلەی ئەنفال کرایە, بەلأم بۆ دووبارە نەبوونەوە بە بەردەوامی درێژ نەبوونی جینۆساید لەهەموو ئەوانەی کە بوونە قوربانی کارەساتی جینۆساید بە ئەنفال و بە کیمیاباران ئێمە خستومانەتە ناو ئەو ئیتارە, بەلأم لە بیدایەتی کە تەعریفی جینۆساید دەڵێ ئەمە مەشمولی کیمیاباران و ئەنفال و هەموو ئەوانە دەگرێتەوە, ئەوەی تریش دەگەڕێینەوە بۆ دەنگدانی برادەران, ئەوان دەتوانن حەسمی بکەن, سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەعریف هەمیشە رەنگدانەوەی ئەو حەقیقەتەیە کە لەناوەوە باسی دەکەین, یەعنی ناو مەزمونەکەی, ئەبێ لێرە بنووسرێ, تەعریفەکە کۆی گشتییە, وەکو ئەڵێ جامع و مانیعە, مەرج نییە تەعریفەکە ئەمە بگرێتەوە, ئەمە بەندەکەیە, ماددەکەیە لێرە ئەبێ باس بکرێ, یەعنی لێرە ئەمە جیا بکرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موناقەشەی لەسەرە, باشە ناوەکان دەنووسم, کاك ئارێز, سۆزان خان, کاك کاك عوسمان, مەلا ئەنوەر, کاك حاتم, کاك عادل, کاك جعفر, کاك دلێر, کاك غفور, د0 شکریە, کاك عوسمان عبداللە, ناوەکان دەخوێنمەوە ئەگەر کەسێکم لەبیر کردبوو ئیشارەت بدات, کاك ئارێز فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەماددەی پێنجەم, سەرەتا یەكەم نووسرایە شەهیدەكان لەرووی ڕێزمانیەوە شەهیدان بێت, چونكە خۆیان شەهیدان ناسراون ئەمە یەك, دوو وەزارەتەكە خۆی ناوی شەهیدانە, نەك شەهیدەكان, ئەمە چاك بكرێتەوە. شەهیدی خەباتگێر یان شۆڕشگێڕ ڕەنگە شۆڕشگێر بەكارهێنانی باشتر بێت, بەلأم لەمەسەلەی قوربانیانی جینۆساید, جینۆساید واتە هەموو ئەوانەی بە كیمیاباران و بە ئەنفال بێت و, ڕەنگە كەسێك حوكمی ئیعدام كرابێ, بەلأم ئامانجی جینۆسایدكردنی میللەتەكەمان بێ, جینۆساید هەمووی ئەگرێتەوە و, ئەگەر بشنووسرێت لەناو كەوانە شتەكانی تر جیابكرێتەوە, بەلأم ئامانجی جینۆساید بووە, جا ئەگەر بە ئیعدام بێ یان بە لەناو بردن بێ, یان بەراگواستن بێ, قوربانیانی جینۆ ساید هەمووی ئەگەرێتەوە, ئێمە خۆشمان ئەمانەوێ مەسەلەی جینۆساید بكەین بە مەسەلەیەكی نێودەولەتی, دەمانەوێ كێشەی ئەنفال و كیمیاباران و, ئیعدام كردن و ڕاگواستن و هەموو ئەوانە وەكو جینۆسایدی گەلەكەمان بناسێنین, لەبەر ئەوەی بەكارهێنانی پڕ بە پیستی خۆیەتی, ئەوەی خالی سێیەمیش قوربانیان لەهاوولأتیان, بەرای خۆمەوە قوربانیان لە هاوولأتیان ئەوە نییە, قوربانیانی جەنگ ڕاسترە, چونكە ئێمە جەنگێكمان بەسەردا سپێنراوە, لەنەتیجەی ئەو جەنگە كە بەسەرماندا سەپێنراوە, سەدان خەلك بۆتە قوربانی, لەبەر ئەوە وام پێ باشە قوربانیانی جەنگ بێت, جا ئەو قوربانیەی جەنگ سیڤل بێ یان هەر هاوولأتیەكی تر بێت, سوپاس.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لەهەولی ئەوە داین كە كوشتن و بڕینی خەلكی كورد بە جینۆساید بناسین, كەچی لەناو هینی وەزارەتەكەدا هاتووە ئەلێ (ضحايا الابادة الجماعية), جینۆساید یەعنی (ضحايا الابادة العرقية), ئێمە لەبەر ئەوە كورد بووین ڤڕكراوین, ئیبادەی جەماعی یەعنی كۆمەلكوژی, ئیتر گوێ نەدایتێ كوردە, عەرەبە, توركمانە, ئەرمەنە, هەرچیەكە بیخاتە ناو گۆڕەكەوە, لەبەرئەوە هیوادارم هەمووی تەوحید بكرێ, چ لەكوردیەكە چ لەعەرەبیەكە, ئیبادەی عەرقی بێت لەجیاتی ئیبادەی جەماعی, یەعنی بكرێت بەجینۆساید وەكو هینەكە, دووەم: لەفەقەرەی یەك لەماددەی یەك, قوربانیانمان لابردووە, وتمان ئەمانە هەمووی شەهیدن, لەبەرئەوە ئەبێ بگۆڕدرێ ئەو قوربانیانەش بەشەهید, سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە لە پۆلین كردنی شەهیدەكان, هەندێك قسەم هەیە, مەسەلەی شەهیدی خەباتگێڕ فروان بووە, زۆر خەلك دەگرێتەوە و, جاری دیكە زۆر موناقەشە لەسەر ئەمە كرا, بەلأم حەزدەكەم جارێكی تر

دووبارەی بکەمەوە کە ناوێکی تر بۆ هەندێك کەسانی تر دابنرێن بکرێن بە شەهیدی تایبەت, شەهیدی خەباتگێڕ دەبێ ئیلا شەهیدی سەنگەر بێت و, خەڵکیش دەکەوێتە ناو ئەو رستەیە کە بەشدار بووە لەئەنفال, لە جینۆسایدکردنی میللەتەکەمان, ناکرێ لەدەزگایەك مووچە وەربگری لەگەڵ کەس و کاری ئەنفال بێ, یان کەس وکاری شەهید بێ, بۆیە من پێشنیار دەکەم هەندێك حاڵەتی تایبەت هەیە لەناو شەهیدی خەباتگێڕ, بکرێن بە شەهیدی تایبەت و دەربێن, تەنیا ئەو کەسانە شەهیدی خەباتگێڕ بن کە شەهیدی سەنگەرن و, لە خزمەتی رژێمی لەناو چوو, بەشداری ئەنفال و جینۆسایدی میللەتەکەمانیان نەکردیە, حاڵەتی وەها بەدەست ئێمە نییە, واقیعەتی کوردستان وابووە, لەهەموو شوێنك هەیە, دەربارەی قوربانیانی جینۆساید نازانم ئێمە تەبعەن ئەوە پرسیارە لە ئێوەی دەکەم, ئێمە دەتوانین ئەو حەقەی بدەین, یان ئەو بڕیارە بدەین لە پەرلەمانی کوردستان, ئەنفال بکەین بە جینۆساید ئەگەر بکرێ شتێکی باشە و, دەربارەی شەهیدی هاوولاّتی ئەوەیش زیاتر ورد بکرێتەوە, قوربانیان لەهاوولاّتیان هەموو کەسێ دەگرێتەوە, بۆیە من پێم باشە شەهیدی کۆڕە و بێ یان شەهیدانی راپەرین بێت, بەڕاستی ئەوە زیاتر خورد بکرێتەوە و, پرسیار لەجەنابی وەزیرش دەکەم ئەوە زیاتر تەوزیع بکات, سوپاس.

بەڕێز ملا انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چۆن لەخاڵێ یەکەم وشەی شەهیدی مونازەڵ هاتووە, پێم خۆشە لەدووەم و سێیەمیش بەناوی (الشهداء من الضحايا الابادة الجماعية, الشهداء من ضحايا المواطنين), یەعنی کەلیمەی شوهەدا بۆیان بەکار بێتن, هەروەك چۆن شەهیدی مونازەڵ هاتووە, ئەوجا ئەگەر قەوسێك بکرێتەوە لەزەحایەی ئیبادەی جەماعی بەناوی جینۆساید, چونکە زیاتر شمول تر دەبێ, چونکە ئەوە قانونە تا شمول تر بێت باشترە بۆ ناساندن و, پشتگیری لەرەئیەکانی سۆزان خان دەکەم, لەو بابەتەی کە باسی کرد, سوپاس.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆربەی قسەکانم برادەران کردیان, بەلاّم پێشتر ئێمە لەپێناسەی شەهید, ئێمە ئیشارەتمان بە شەهید دا, کە شەهید کێ یە, و چۆن پێناسە دەکرێ و چۆن ناونراوە بەشەهید, بەلاّم ئەوە نەهاتووە لەڕووی سیاسیەکەیەوە, ئەوا جێگای خۆیەتی کە جینۆساید لەبیر نەچێت و هەر لەو بوارە بمێنێتەوە, بەلاّم یەك حاڵەت هەیە شەهیدی سەنگەر و شەهیدی ئەنفال هەروەك شەهید لەبواری ئیمتیازت حیسابی بۆ بکرێ, سوپاس.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیاری ئەوە دەکەم ئەو ماددەیە لابېردرێت, چونکە زیادە, لەماددەی یەکەم ئێمە زۆر بەجوانی پێناسەی هەموومان کرد, هیچ شتێك نە زیاد دەکا, نە کەم دەکا ئەگەر ئەوە لاببەین, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەڵبەتە دەربارەی شەهید, هەموو خەڵك شەهیدە یەعنی هیچ گومانێك لەوە نییە, جینۆساید خۆی ئەگەر یەك کەسیش بێت نەك کۆمەڵ, دوژمن هەوڵی داوە ئەو میللەتە لەناو ببات, جا یەك کەس بێت, کۆمەڵ بێت, دووان بێت, ئەو قەناعەتی وایە وەکو ئەوەی کوردە و لەناوی ببات, ئەوە پێم وایە جینۆساید هەمووی ئەگرێتەوە, ئەگەر کەسێك بێت, کۆمەڵ بێت, ئێمە کاری بۆ بکەین باشە, بەلاّم وەکو خانەی شەهیدەکان شەهیدی خەباتگێر و شۆڕشگێر, شەهیدی ئەنفال, یان شەهیدی کیمیایی, یان شەهیدی هاوولاّتی ئەوانە هەریەکە خانەی خۆی هەبێت, لەلای خۆمان, بەلاّم بەعام هەمووی شەهیدە, زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارێکم هەیە, شەهید ئەشکالاتی زۆری لێ دروست بووە لەئەوەل تا ئاخیر, ئەوەی کاك عوسمان بانی مارانی باسی کرد, ئەگەر لەبڕگەی یەکەم بنووسرێ (شەهیدی سەنگەرو خەباتکار), خەباتکار مەبەستمان رێکخستنەکان دێت, چونکە شوێنکی زۆرماندا بە رێکخستنەکان, کێ ئیعدام کرا, کێ لەژێر تەعزیبا مردن, یان کێ حکومەت لەسەر لایەنێکی سیاسی گرتنی و کوشتنی, ئەگەر بکرێ بەشەهیدی سەنگەر و خەباتکار, ئەوکات شەهیدی سەنگەر ئەوانەی کە پێشمەرگەن, شەهیدی خەباتکار ئەوانەی کە لەگەڵ رێکخستنەکەن, بەلاّم هەموویان بەیەك جۆر شموول بکرێن, بەنیسبەت برگەی دووەم ئەوەی کاك محمد فرج گوتی بکرێت بەقوربانیانی کیمیاباران و ئەنفال و جینۆسایدی گەلی کوردستان, لێرە کیمیابارانەکە زیاد بکرێ, لەگەڵ ئەنفال و, جینۆسایدی گەلی کوردستان, چونکە جینۆساید هەموو بەشەکان ئەگەرێتەوە, خاڵی سێیەم قوربانیانی هاوولاّتی, بلّێ بەهەر وەسیلەیەك بێ کە دوژمن شەهیدی کردبێ, چونکە دوو, سێ رەئیی هەیە لەسەر قوربانیانی هاوولاّتی, بەعزێ خەڵك رەئیان وایە کە تەنها شەهیدی راپەڕین دەگرێتەوە, بەلاّم هەیە بە ئەلّغام شەهید بووە, هەیە بە قەسفی تەیارە شەهید بووە, وەکو ئەوانەی قەلاّدزێ و هەڵەبجە, بۆیە ئەگەر خاڵی سێیەم بکرێتە قوربانیانی هاوولاّتی بەهەر وەسیلەیەکی دوژمن شەهید بووبن, سوپاس.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستی من پشتگیری ئەو رایەی کاك عادل دەکەم, کە ئەم پۆلێن کردنە بچێتە ماددەی یەك باشترە, دووەمیان, بەڕاستی شەهیدی شۆڕشگێڕ گونجاو ترە, لێرەش هەروەها لەعەرەبیەکە تەرجوومە کراوەتەوە بەمونازڵ, ئینجا ئێمە بە شۆڕشگێر دایبنێین, ئینجا تەرجوومەی بکەین بۆ عەرەبیەکە, لەدوومیان جینۆساید پێم وایە زۆر گونجاوە کوردیەکەشی بەرامبەر بە کۆمەڵکوژی دێت, ئێمە ئەگەر وا سەیری کۆمەڵکوژی بکەین, هەم ئیبادەی عەرقیش دەگەرێتەوە, هەم ئیبادەی بەشەریش دەگرێتەوە, گشتی دەگرێتەوە, چونکە عەمەلەکە خۆی عەمەلیەی کۆمەڵکوژیە, لەبەر ئەوە جینۆساید هەم بۆ مەسەلەیەکی نێودەوڵەتی کەلیمەیەکی گونجاوترە و, ئەشکرێ ئێمە تەرجومەکەی لەتەنیشتی لە قەوسا کۆمەڵکوژی

بنووسین, سێیەمیان, هاوولآتی بکرێت بە سیڤل گونجاو ترە, هاوولآتی مەدەنی دەگرێتەوە, ئێمەش تەرجومەیەکی راستەوخۆمان نییە بۆ مەدەنی لەسیڤل زیاتر نەبێ, سوپاستان دەکەم.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ببورە, رەئیەکەی من گوترا.

بەڕێز د0شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پێشنیاز دەکەم ئەم ماددەیە بخرێتە ماددەی یەکەم, کە لەوێش باس کراوە, ئەگەر ئەوەش نەکرا, ماددەی پێنجەم لەخوارەوە نووسراوە شەهیدەکان بەم شێوەیە پۆلین دەکرێن, مادام زاراوەی شەهیدەکان هاتووە, پێشنیار دەکەم خاڵی یەکەم و دووەم و سێیەم, هەر ببێت بە شەهیدان, چونکە لێرە موفەرەدە شەهیدی خەباتکار و قوربانیان, قوربانیانیش بکرێ بە شەهیدان, قوربانیانی هاوولآتی بکرێ بە شەهیدانی هاوولآتی, ئەمە خاڵی یەکەم, خاڵی دووەمم کە هەیە, رائیەکەم ئەخەمە پاڵ رای کاك جعفر, شەهیدی سەنگەر بگرێتەوە, بیلفیعل ئێمە شەهیدی خەباتکاری ژێرزەمینیشمان هەیە, کەوا لەناو سیجنەکان تەعزیب دراون و کوژراون, خاڵێکی ترم هەیە دەربارەی شەهیدانی جینۆساید, لەناو دوو کەوانە, رام لەگەڵ لیژنەی مافی مرۆڤ هەیە, ئەنفال و کیمیابارانیش دووبارە ببێتەوە, لەگەڵ رێز و سوپاس.

بەڕێز عثمان احمد حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ماددەیە زۆر بەزەرور دەزانم, ئەوە فەقەرەی یەکەم شەهیدی مونازڵ دیارە, بەلآم زەحایەی ئیبادەی جەماعی تەبعەن بەڕاستی موستەڵەح و زاراوەی شەهید لەناو خەڵکی کوردستاندا ناوێکی زۆر پیرۆزە, بۆیە زەحایەی ئیبادەی جەماعی موستەڵەح و زاراوەی شەهیدی لەگەڵ نییە, یەعنی خەڵکێك لەڕووی دەروونیەوە وا تەصەوڕ دەکا نزم کراوەتەوە, ئیعتیباری رێز لێنانی شەهیدی بۆ نەکراوە, بۆیە بەڕاستی پرسیارێك لە لیژنەی یاسایی دەکەم, ئایا لەجیاتی (ضحايا الابادة الجماعية), (شهداء الابادة الجماعية) بێت, لەڕووی قانونیەوە گرفتێکی قانونی بۆ دروست دەبێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵلا موناقەشەی زۆر کرا, چەند ئەندامێکی پەرلەمان ئیشارەتی ئەوەیان کرد کە ئەمە زیادە, بەڕاستی ئەگەر بگەڕێنەوە سەر ماددەی یەك کە دەنگتان بۆ داوە, هەرسێ شتەکان لەوێ هەیە, یەك, دەڵێ شەهید ئەو کەسەیە گیانی خۆی لە دەستداوە, لەشەهیدی مونازڵ ئەو کەسەیە کە گیانی خۆی لە خەندەقی موسەلەح واتە پێشمەرگایەتی یان خەندەقی کیفاح گیانی خۆی لەدەست داوە, ئەوە بڕگەی یەك دەگرێتەوە, (ضحايا الابادة الجماعية) وەصفی کردیە (كل من استشهد او فقد حياته), (فقد حياته) ئەوە زیادە لەوێ, (كل من استشهد نتيجة جرائم الابادة الجماعية اثناء جرائم الانفال) ئەوەشی لەوێ شەرح کردووە, (ضحايا من المواطنين: كل من استشهد نتيجة الاعمال الحربية او الاعمال الارهابية), یەعنی

هەمووی لەویٚ هاتووە بەڕاستی، ئەوانەی کە ئەو مولاٌحەزەیان دا راستە، بەلاٌم یەك شت هەیە، نازانم لەماددەی یەك (أو فقد حیاتە) ماوە یان ناء من دەمەویٚ بۆم شەرح بکەن، کاك محمد فرج تۆ ئەلیٚی بمیٚنیٚ بۆ؟ بۆم شەرح بکە، فەرموو.

بەڕیٚز محمد فرج احمد:

بەڕیٚز سەرۆکی ئەنجومەن.

هی دەزگای شەهید هی عیٚراقی فیدرالیٚ، یەعنی کۆمەلیٚك خەلکانمان هەیە، کابرا زیندان بووە، ئەم زیندانیە، هەندیٚکی لەناو زیندانیەکە مردووە بەهۆی تەعزیبەوە، هەندیٚکی تر هاتۆتە دەرەوە، لەدەرەوە مردووە، یەعنی ئەمانە لەکویٚ حیسابیان بۆ ئەکەی ئەبیٚ ناویان هەبیٚ، مەبەستم ئەوەیە، ئەوەی سەرۆکی ئەنجومەن دەلیٚ (أو فقد حیاتە) ئەوەیە، سوپاس.

بەڕیٚز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە ماددەی یەکە تەصویتمان بۆ کرد، وامان ئیتیفاق کرد بەپیٚی ئیتیفاقی لیژنەی قانونی صیاغەکە هین بکریٚ، لەسەر ئەو کەلیماتە راوەستاین، کە تەصویتمان کرد، گوتمان ئاخر صیاغە جەنابی وەزیر لەگەلیٚ لیژنەی قانونی و لیژنەی مافی مرۆڤ صیاغەکەی هین بکەن، ئیٚستا ئەو ئیقتیراحەی پیٚشوو دەخەمە دەنگەوە، هەندیٚك ئەندام پیٚیان وایە ئەگەر جەنابی وەزیر موافیق بیٚتن ئەو ماددەی پیٚی زیاد بیٚت، و لیژنەی قانونیش پیٚی زیاد بیٚت، جەنابی وەزیر رات چییە؟ ئەو ماددە زیادە، ئەوەی لەسەر تەصنیفەکە لەماددەی یەك هاتووە، فەرموو.

بەڕیٚز چنار سعد عبداللە/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕیٚز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پیٚم وایە هەبوونی پیٚداگرتنە لەسەر تەصنیفەکە، چونکە ریٚ دەگریٚ لەوەی کۆمەلیٚك بیٚتە ناو مەسەلەکە، چوارچیٚوەیەکمان بۆ دەست نیشان دەکات، راستە لەبیدایەت نییە، بەلاٌم ئیسرار کردنە لەسەر ئەو تەصنیفە و، ئەگەر لیژنەی یاسایی و برادەران بە پەسەندی دەزانن و بەزیادی دەزانن، دەکریٚ حەزف بکریٚ، بەلاٌم زیاتر پیٚداگرتنە بۆ ئەوەی بەراستی سنوورەکە ئەبیٚ ئیٚمە بزانین چۆن تەصنیفی بکەین، بەپیٚی ئەو تەصنیفەی کە ئیٚستا هەیە، سوپاس.

بەڕیٚز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی لەماددە یەك تەصنیف کراوە، زۆر جوانتر تەصنیف کراوە، لیژنەی قانونی لەسەر ئەو موقتەرەحەی کە هەندیٚ برادەرانی پەرلەمان کردوویانە، دەلیٚن ئەو ماددەیە لە ماددە یەك هاتووە، رەئیتان چییە؟

بەڕیٚز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕیٚز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر پیٚشنیاری ئەو برادەرانە ئەوها بیٚ ئیٚمە مانعمان نییە، ئەگەر سەحبی بکەینەوە، بەڕاستی شتیٚکی پەسەندە، چونکە تیکراریٚکی تیٚدا هەیە، سوپاس.

بەڕیٚز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی یەك بریتیە لە ناساندن, ئەم دەستەواژانە ئەناسێنن, بەڵام ئەوەی قوەی قانونەكەی هەیە, ئەوەیە ئەو پۆلین كردنەیە, یەعنی وەزارەت ئەم شەهیدانە ئەوها پۆلێن ئەكات, ئەمە مەسەلەیەكی ئەساسیە ئەبێ لێرەدا هەبێ, بەڵام بەم جۆرەی كە ئەنفال و كیمیابارانی تێدابێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

با رەئیی دوو كەسی لیژنەی قانونیش وەربگرین, كاك شیروان و كاك كریم, فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

عادەتن تەعاریف دێ بۆ ئەوەی لەقانونەكە تیكرار نەبیتن, ناوەكە هات ئیتر دەگەڕێیەوە قانونەكە, یەكسەر ناوەكە پێناسەكراوە, عادەتن تەعاریف لۆ ئەو غایەتەیە سەرف دەكرێتن, ئەوەی كە كرایە لەماددەی یەك هەم تەعریفەكە هاتییە هەم تەصنیفەكەش هاتییە, هەردووكیشی رەئیی لەسەر درایە, منیش پێم وایە ئەوە لێرە زیادە, زۆر سوپاس.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی رەئیی كاك محمد فرج دەكەم, چونكە ئەوەی یەكەم پێناسەیە, بەڵام لەماددەی پێنج ئەوە تەصنیفە, تەصنیفیش بۆ تەحدیدی حقوق و ئیمتیازاتە نەك بۆ مەسەلەیەكی دیكە, لەوێ كە تەصنیفەكەت كرد دەگەڕێیەوە سەر پێناسەكە, ئەوە تەعریفە هی یەكەم, بەڵام هی دووەم تەصنیفە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێستا دوو رەئیی جیاواز هەیە, رەئیەك موفتەرەحی تازەیە, دەڵێ ئەو ماددەیە زیادە, هەندێك ئەندامانی پەرلەمان ئاماژەیان پێكرد, لیژنەی یاسایش رەئی دا, دوایش دوو كەس قسەی كرد, یەكێك لەگەڵە, و ئەوەی تریش لەگەڵدا نییە, دەڵێن ئەو ماددە زیادە لەبەر ئەوەی لەماددەی یەك لەتەعریفەكە هاتووە زیاتر بە تەفصیل, دەیخەمە دەنگەوە, كێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو ماددەیە ئیلغا بكرێ, لەبەر ئەوەی لە ماددەی یەك لەتەعریف هاتووە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, كێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, ئەقەلیەتە, لادەبردرێت, فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەبوایە بمژماردبوایە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێ, دەستی بەرزبکاتەوە؟ 53 دەنگ, کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بمێنێتەوە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ 34 دەنگ, 53 بە 34, فەرموو کاك کریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من جارێکی تر ئەو داوایە دووبارە دەکەمەوە, سەرۆکایەتی پێش وەخت رەئیی خۆی نەدات, بۆ ئەوەی کاریگەری خۆی نەخاتە سەر ئەندامانی پەرلەمان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوجا با رەدت بدەمەوە, بەسەریعی خوا رەحمی کرد ئەتو رەئیس نی, ئەگەر نا ئەتوو لەهەموو کەس زیاتر دەتەوێ رەئیی خۆت فەرز بکەی, ئەوە دوو جارە موقتەرەحەکەت سەری ناگرێ, ئەو رەخنەیەی دەدەی لەقانون شتی وەها نییە, سەرۆك نابێ دەنگ بدات, منیش رەئیم هەیە وەکو ئێوە, خۆ بەتەنیا مودیر جەلسەك نیمە, ئەندامم وەکو ئێوە, رەئیم هەیە, رەئیەکەم قابلی ئەوەیە ئەگەر مەنتقی بەقوەت بوو وەردەگیرێ, مەنتقی بەقوەت نەبوو وەرناگیرێ, ئێستا دەچینە سەر ماددەی تر, بەڵێ فەرموو کاك جمال بزانم نوقتەی نیزامت چییە؟

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی تێبینی دەکەم لەرەئی برادەران, ئەیانەوێ ئیبادەی جەماعی بکەنە جینۆساید, یەعنی شەرحەکە وازح نییە, لەهەموو ئەو شوێنانە کە جینۆ ساید روویداوە لە زۆر بەی وڵاتەکان کەجینۆسایدی لێ کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزام نییە, ماددەکە تەصویتی لەسەر کراوە, تەواو, بڕۆ ماددەی تر.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەکە بەتەسەلسول ماددەی شەش دەبێتە ماددەی پێنج,

ماددەی پێنجەم:

یەکەم: کەس و کاری شەهیدی خەباتکار و ئەنفالکراو و هاووڵاتی بەپێی ڕێنماییەکانی تایبەت کە وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی دەریدەکات مافی خانەنشینکردنی هەیە.

دووەم: ئەوانەی دەکەونە بەر سێبەری حوکمەکانی بڕگەی یەکەم لەماددەی شەشەم ئەمانەن:

1-مێردو و ژنان.

2-کوڕ تاوەکو تەمەنی (21) تەواو دەکات ئەگەر لەسەر خوێندن بەردەوام نەبێت.

3-کچ: تاوەکو دادەمەزرێت.

4-منداڵە پەك كەوتەكان: منداڵە پەك كەوتەكان بەدەرن لەمەرجەكانى كە لەم ماددەيەدا هاتووە, بەپێى ڕێنماييەكانى كە وەزارەت دەرى دەكات.

5-دايك و باوك.

6-براو خوشكان ئەوانەى شەهيد بەبڕيارى دادوەرى بەخێوى دەكردن.

سێيەم: بەشى باوك و دايك و ژن, تا لەژياندا مابن سەرف دەكرێت.

چوارەم: ئەگەر بەشى ئەوانەى دەكەونە ژێر حوكمەكانى ئەم ياسايە بڕا, ئەوا بەشى ئەوانە دەدرێ بەوانى ديكە كە موستەحەقن.

بەڕێز قادر سعيد خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

المادة السادسة تتحول الى المادة الخامسة,

المادة الخامسة:

اولا: يستحق ذوى الشهيد المناضل و المؤنفل حقوقا تقاعدية بموجب تعليمات خاصة تصدرها الوزارة بالتنسيق مع وزارة المالية.

ثانيا: المشمولون باحكام الفقرة/ اولا من المادة السادسة هم:

1-الزوج او الزوجات.

2-الابن الى حين اكمال الحادية و العشرين من العمر اذا لم يكن مستمرا على الدراسة.

3-البنت: لحين التعيين.

4-الأولاد العاجزين: يستثنى الاولاد العاجزين من الشروط الواردة في هذة المادة وفقا لتعليمات تصدرها الوزارة.

5-الوالدين.

6-الاخوة و الاخوات او من كان الشهيد يعيلهم بقرار قضائى.

ثالثا: تصرف مستحقات الوالد و الوالدة و الزوجة مدى الحياة.

رابعا: عند قطع مستحقات المشمولين باحكم هذا القانون تضاف استحقاقهم الى استحقاق بقية المستحقين.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

راى ليژنەى ياسايى بەكوردى:

سەبارەت بەبڕگەى (1)ى لەماددەى شەشەم ليژنە پێشنيار دەكات دووبارە دابڕێژرێتەوە و بەم جۆرە بخوێندرێتەوە:

يەكەم: كەس و كارى شەهيدانى خەباتگێرى و كۆمەڵكوژى و هاووڵاتيان مافى خانە نشينيان دەبێت بە پێى پەيڕەوێكى تايبەت كە لە لايەن ئەنجومەنى وەزيرانەوە دەردەچێت.

-سەبارەت بە بڕگەی-3- (دووەم) لەهەمان مادده لیژنە پێشنیار دەکات وشەی (یان مێرد)ی بۆ زیاد بکرێت.
-سەبارەت بە بڕگەی-3-(سێیەم) لەهەمان مادده لیژنە ڕای وایە وشەی (مێرد)ی بۆ زیاد بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕای لێژنە بخوێنەوە بەعەرەبی.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕای لیژنەی یاسایی بە عەرەبی:

فیما یتعلق بالفقرة (أولاً) من المادة السادسة تقترح اللجنة اعادة صیاغتها و تقرأ کالآتي:

أولاً: یستحق ذووا الشهید المناضل و شهید ألإبادة الجماعیة و الشهید المواطن حقوقا تقاعدیة بموجب نظام خاص یصدره مجلس الوزراء.

* أما فیما یتعلق بالفقرة 3 (ثانیا) من المادة نفسها تقترح اللجنة اضافة کلمة (أو الزوج).
* و فیما یتعلق بالفقرة (ثالثا) من المادة نفسها تری اللجنة اضافة کلمة (والزوج).

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەگەڵ پێشنیارەکەی لیژنەی یاساین تەنیا ئەمە نەبێت:

سەبارەت بە ماددەی شەش,

یەکەم: بەم جۆرە دابڕێژرێتەوە: (کەس و کاری شەهیدی خەبات کاری کیمیاباران و ئەنفالکراو و هاووڵاتی) یەعنی کەلیمەی (کیمیاباران)ی بۆ زیاد بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەسەر موفتەرەحی لیژنەی یاسایی, پێم وایە ئەو هینە داڕێژرێتەوە, بەئیتیفاقە لەگەڵ وەزیر دانیشتوونە ئەو هینەیان کردووە, دەڵێ (یستحق ذووا الشهید المناضل و شهید ألإبادة الجماعیة و الشهید المواطن حقوقا تقاعدیة بموجب نظام خاص یصدره مجلس الوزراء) یەعنی ئەو تەفصیلاتە مەجلیسی وەزەرا دابنێتن لەبەر ڕۆشنایی ئەوەی چەند تەفصیلاتێکی لایە, وەزیری مالیەی لایە ئیمکانیەتی جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی باشتر تەقدیم دەکات, تەفصیلاتێکی زۆر هەیە, ڕەنگە زۆر دەقیق نەبین ئەگەر بچینە ناو تەفاصیلەوە, وەزیر موافقە, و لیژنەی مافی مرۆڤیش موافیقە, یەك نوقتە هەیە ئەویش لەهیندا هاتووە, ئەو کچانەی کە شەهیدانە وەردەگرن دەڵێ (لحین التعیین), موفتەرەحی لیژنەی یاسایی (أو الزواج), پێم وایە ئەوە هەڵدەگرێ، هەندێك موناقەشە بکرێ لەسەری, بۆیە ئەگەر کەسێك ڕەئیی هەیە بەعام ناو دەنووسم, خاتوو نەسرین, د. ناصح, خاتوو نازناز, کاك دیلمان, خاتوو گیلاس, خاتوو گوڵناز, خاتوو گەلاوێژ, خاتوو کوێستان, کاك کریم, ڤیان خان, کاك عوسمان, کاك عادل, کاك شێخ الله, د0شکریە, خاتوو

سۆزان, كاك دلێر, كاك حمد, كاك حاتم, خاتوو تاڤگە, پەخشان خان, كاك مەلا ئەنوەر, كاك ئارێز, كاك ئاخر, كاك بارزان, پێشەكی رێگا بە جەنابی وەزیر ئەدەم قسە بكات, چنار خان فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری كاروباری شەهیدان ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەرلەوە برادەران موناقەشە بكەن لەسەر ئەوە, خاڵێك هەیە ئێمە دوێنێ لەگەڵ برادەرانی لیژنەی قانونی موناقەشەمان كرد, ئەوەیش مەسەلەی كچ تاوەكو دادەمەزرێت, یان شوو دەكات, شووكردنەكە ئێمە وەكو وەزارەت لەسەر ئەوە نین كە شووكردنەكەی تێدا بمێنێت, بۆیە دەمانەوێ ئافرەت ئیستقلالی و سەربەخۆیی ئابووری خۆی هەبێت, چاوی لەدەست پیاو نەبێت, لەبەر ئەوە مەسەلەی شوو دەكات لادەبەین وەكو كوڕ تاوەكو دادەمەزرێت, ئێمە لەگەڵ ئەوەینە, لەسەر ئەوانی تریش موناقەشە دەكەین و تەعدیلی دەكەین, زۆر سوپاس.

بەڕێز نسرین محمد صالح:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی شەشەوە دوو هینم هەیە, ماددەی شەش بڕگەی دوو خاڵی (3) كچی وارس مەرج نەبێ بە مووچە وەرگرتن, لەبەر یەك: تەنها خۆیان ماونەتەوە سەرجەم ئەندامانی خێزانەكانیان ئەنفالە, دوو: ئەم بڕگەیە, هانی دامەزراندنی كچانی وارس و ئەنفال دەدا, ئەمەش مافێكە لەو كەسە زەوت دەكرێ, هەر لەماددەی شەشەمی بڕگەی دووی خاڵی (6), خوشك و برا, هەمان ئیمتیازی كچ و كوڕی شەهید و ئەنفالی هەبێ, بەمەرجێ شەهیدەكە شەهیدی خەبات بێت, یان جینۆساید, زۆر سوپاس.

بەڕێز د0ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە لە بیدایەت, دەڵێ (یستحق ذوی الشهید المناضل و المؤنفل و المواطن) لێرە لە كوردیەكەش ئەشكالێك دروست دەبێ, ئێمە لەپێناسەكە نەمان وت شەهیدی مواتەن بە شێوەیەكی تر پێناسەمان كرد, لەبەر ئەوە من پێم وایە ئەگەر بەكوردیەكە بوترێ (كەس و كاری شەهیدی خەباتكار و ئەنفالكراو و قوربانی هاووڵاتی), چونكە یان ئەبێ (شەهید)ەكە لەگەڵ بەكار بێ, یان ئەبێ بڵێین (شەهیدی خەباتكارو ئەنفالكراو و شەهیدی هاووڵاتی) یان باشترە بڵێین قوربانی هاووڵاتی, چونكە ئێمە شەهیدی هاووڵاتی ئەو تەعریفەمان نییە لەپێشەكی باس لە قوربانی هاووڵاتی ئەكەین, ئینجا پێم وایە ئەوە تەعدیل بكرێ, ئەمە یەك.

دوو: بەنسبەت ئەو شەهیدانەی یان ئەو ئەنفالانەی كە تەنها یەك كەسیان ئەمێنێتەوە, جا شەرت نییە باوك و دایك و كوڕو كچی بێت, یەعنی برایەكی ئەمێنێتەوە بەتەنها تەمسیلی ئەو شەهیدە ئەكات, یان تەمسیلی ئەو ئەنفالە ئەكات, من پێم وایە ئەمەش جیابكرێتە, چونكە مادەم لەم بنەماڵەیە یەك كەس ماوەتەوە, پێویستە ئەو كەسە وەكو وارسی شەرعی ئەو ئەنفالە بمێنێتەوە, یان ئەو شەهیدە, یەعنی

تایبەتمەندیەکی بۆ دابنرێ, بۆ ئەوەی ئەو رەمزە بزر نەبێ, بلێین ئەوە بنەماڵەی فلان شەهید بوو, جا بەبێ ئەو شەرت و شوروتەی کە بۆ وارس دانراوە, لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز نازناز محمد القادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەسەر فەقەرەی سێ, تەئکید و تەئیدی رای وەزارەتی کاروباری شەهیدان ئەکەم لەپرۆژەی یاساکە, تا دامەزراندن حەقوحقوقەکەی موسەلەم بێت ئەو کچە, چونکە زەواج مانای سەربەخۆی مادی ناگەیەنێت بەنیسبەت ئافرەت, بۆیە داواکارم لەسەرجەم ئەعزای ئافرەتانی پەرلەمان, دەنگ بۆ ئەوە بدەن, نەك بۆ ئەوەی لیژنەی یاسایی, پرۆژە یاساکەی وەزارەتی کاروباری شەهیدان رایەکەی زۆر پێشکەوتووترە و عەصری ترە, لەوەی کە لیژنەی یاسایی دایناوە, ئەوە لە صالحی ئەو کچە هەژارە و منداڵە شەهیدانەیە کە تا دادەمەزرێن, مەگەر دامەزرێن لە حکومەت مەعاش وەربگرن, ئەو کاتە دەتوانین ئێمە پێیان بلێین ئێوە سەربەخۆن, نەوەك شووکردن بەمانای سەربەخۆی ژیانی یەك ئافرەت ناگەیەنێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو یاسایە جەوهەری خۆی داوە ئیمتیازاتە زۆرتر, بلێین ئیمتیازات دەبێ زۆر مەرج و ئەوانە بۆ ئیمتیازات نەدانێن, لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەم زۆربەی ئەو مەرجانە هاتینە لەو ماددەیە نەمینێتن, بەتایبەتی کچەکە فەعلەن من تەئیدی ئەو رەئیە دەکەم, دەڵێ شوو دەکات مانای ئیستیقلالی ئیقتیصادی نییە, هەتا کورەکەش 21 ساڵە, ئەگەر هاتوو نەخوێنێ, ئەگەر هاتوو عاتڵ بێ و ئیش نەکات, ئەوە چۆن دەبێ؟ لەبەرئەوە بە قەناعەتی من ئەو مەرجانە هەندێ قاسین, چونکە ئەوە ئیمتیازاتە و ئەو مەمەرجانە نەمێنێ و, زەواجیش نەبێتە شەرتێکی ئەساس بۆ ئەم مەسەلەیە, زۆر سوپاس.

بەڕێز گیلاس محی الدین محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش هەمان پێشنیارم هەیە, تەمەن نەمێنێ, چونکە 19 ساڵە ئەنفال کراوە ئێستا ئەوانەی یەك ساڵ بووینە تەمەنیان 18 ساڵە, کەواتە ئەو ئیمتیازاتە زۆر کەمتر شمولیان دەکات, بۆیە ئەوە هەر وەکو ئیمتیازێك بمێنێ, خاڵێکی ترم هەیە پێش 5 ساڵە کە مووچە بۆ ئەنفال بڕاوەتەوە, ئەو ساڵانەی پێشوو, چی لێ ئەکرێ؟ پێشنیار دەکەم کە بڕگەیەك بۆ قەرەبووی ئەو ساڵانەی پێشوو دیار بکرێن, سوپاس.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستەیەك هەیە لەسێ رووداوی گەورەی کوردستان, قوربانیانی بارزانی و کیمیاباران و ئەنفال, ئەم سێ جۆرەو لە پێناسەی شەهید جیان لەڕووی زیانەکانیانەوە, چونکە زۆربەی خێزانەکان لە شەهیدێك زیاتریان هەیەو, لەگەڵ شەهیدبوونی قوربانیەکانیانەوە, بنەمای ئابووری و دێهات وماڵیان لەدەست داوە,

بۆیە دەکرێ لەم بەندە بۆ ئەوە بگەڕێنەوە وشەی (خانەنشین) لەگەڵ ئەوان ناگونجێ, چونکە ئەگەر هاتوو باسی خانەنشینمان کرد لەڕووی یاساییەوە, لەگەڵ مووچەیەکی تر لێکی ئەدەن و نابێتە پاداشت بۆیان, ئەمە یەك, دووەم: ئەگەر بەساڵ بژمێرین, قوربانیانی بارزانی 24 ساڵە منداڵەکانیان محروم ئەبن و, ڕەنگە ژن و منداڵیان هەر نەمابێ, چونکە تەمەنێکە و, قوربانیانی کیمیاباران و ئەنفال 19 ساڵن, بۆیە دەکرێ لەهەندێ ڕووەوە ئەوان بەدەرکرێن لەو بەندانەی کە لەسەر خێزانی شەهید جێبەجێ دەکرێ و, پشتگیری لەو خاڵەی نازناز خان دەکەم, چونکە زۆربەی کچان لەو تەمەنەش شوو دەکەن و نابنە خاوەن ئیقتیصادی خۆیان و, ماڵە باوانی خۆیان لەدەست داوە و, یەکێك لەیاداشتەکانی کەس وکاری ئەنفال گەیشتۆتە دەستی ئێمە کە بەوردی باسی ئەو خاڵانەی تێدا کراوە, ئەو خاڵانە قابیلی جێبەجێ کردنن, لەڕووی یاسای و پراکتیکەوە, چونکە هەر یەکێك لەو خاڵانە بەجۆرێك لە جۆرەکان, مەسەلەن ئەگەر کوڕێك کەس وکاری لەدەست داوە و دایکی نەماوە مووچە وەرئەگرێ, یان باوکی نەماوە ئەکرێ ئەو پاداشتە بۆ خۆی بگەڕێتەوە, هەر لەماددەی شەشەمدا هاتووە خاڵی شەشەم, باسی خوشك و برا ئەکا, هەمان ئیمتیازی کوڕ و کچی شەهیدانی هەبێ, بەتایبەتی ئەو سێ جۆرەی کە باسم کرد و, لەزۆربەیاندا شەهیدەکە سەڵتە, ڕەنگە ئێستا دایك و باوکیشی نەمابێ, بۆیە ئەکرێ ئەو ئیمتیازاتانە بۆ ئەوان بگەڕێتەوە, هەر لەماددەی شەشەمدا بڕگەیەك هەیە کە بەشی دایك و باوك جیابکرێتەوە, چونکە ئێمە لێرە دووچاری گرفتێك بووینە لە قوربانیانی شەهید و کیمیاباران و ئەنفال, بۆ نموونە خێزانێك بووك و کوڕی پێکەوە ئەنفال کراوە, لێرە باوکی هەردوو قوربانیەکە داوای ئیمتیازات ئەکەن, حەقی خۆشیانە باوکێك ئەگەر کچەکەی ئەنفال بووە, ناکرێ تەنها بۆ ماڵی خەزوورانی بگەڕێتەوە, لێرە ئاماژە بەوە بدرێ, سوپاس.

بەڕێز گەلاویژ شابا ججی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لەرەئیی نازناز خان دەکەم, هەمان رەئیم هەبوو, لەگەڵ ئەو خاڵەی (الابن) پشتگیری کاك دیلمان دەکەم, سوپاس.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم لە یەکەم, من پێم وایە بنووسرێ کەس و کاری شەهید, ئەو خەباتگێڕ و ئەنفال و هاووڵاتییە جیایە, چونکە پێشتر وەکو باسمان کرد تەعریفی شەهید کراوە, منیش لەگەڵ ڕەئیی گوڵناز خانم, خانەنشین نەبێتە هۆکاری ئەوەی کە خێزانی شەهیدێك دوو مووچەی هەیە, مووچەیەکی کەمێك کارگوزاریە, یان مامۆستایەتی بێ, یەعنی ئەوە ببێتە ڕێز لێنان, یەعنی ئەگەر خانەنشین بێت هەر دوو مووچەکەی بەردەوام بێت, خاڵی یەکەم ئەو (مێرد و ژنە) بکرێتە (ژن و مێرد), لەگەڵ ئەوەشم هیچ مەرجێك نەمێنێ, مەرجی شووکردن, دامەزراندن, مەرجی 21 ساڵی, ئەو دایك و باوکە خاڵی (5) بکرێتە

خاڵی (4), خاڵی (4) بكرێته خاڵی (5), ئەوەی سێیەم بەشی دایك و باوك و ژن تا لەژیان مابن سەرف بكرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز كريم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی منیش پێم وایە ئەوەی ئەنفال كرایە, ئەوەی قوربانی كیمیابارانە ئەوانەی پێشمەرگەی سەنگەرە, ئەوانە خازعی قانونی خدمەی مەدەنی نەبووینە, بۆیە ئەوانە قانونی خانەنشینی نایانگرێتەوە, دەبێ لەڕووی یاساییەوە ناوێكی دیكەیان بۆ دانێن, دەتوانین بڵێین حقوقی ئیمتیازین, یان رێز لێنان یان هەر شتێكی تر, بەهەمان شێوە من پشتگیری لە قسەكانی گوڵاڵە خان دەكەم, سوپاس.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من هەمان بۆچوونا نازناز خانێ و چنار خانێ هەبوو سەبارەت خالا كچێ حەتا دادەمەزرێت, ژبەرێ پشتگیرێ ئەوانا دكەم, سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پشتگیری ئەو رایە دەكەم, كەس و كاری ئەنفالەكان زۆری تێدایە یەك كەس ماوە, پشتگیری دەكەم هەتا لەحەیات مایە, مووچەكەیان بەردەوام بێ, رەنگە ژمارەیان زۆر نەبێ, ئەگەر لە بنەماڵەكەیان یەك كەس مابێ, هەر لەو ماددەیە لە بڕگەی چوارەم, دەڵێ ئەگەر (بەشی ئەوانەی كە دەكەونە ژێر حوكمەكانی ئەم یاسایە بڕا, ئەوا بەشی ئەوانە دەدرێ بەوانی كە موستەحەقن), ئینجا ئەو موستەحقە نازانم كێیە؟ حەقە ئەوە روون بكرێتەوە, چونكە لەوانەیە هەر كەسێ یەكێ دابنێ بڵێ ئەوە موستەحەقە, سوپاس.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وابزانم لەدانانی حكومەتی هەرێمەوە, ئەوە یەكەم ماف و ئیمتیازە, بەشێوەیەكی قانونی ئێمە بتوانین لێرە ئەمڕۆ مافەكانی كەس و كاری ئەنفال و شەهیدان لێرە تەسبیت بكەین, بەڕاستی من ئەم یاسایە بۆ خۆم بە دەستكەوتێكی گەورە ئەزانم, پێویستە هەموو ئەندامان هەوڵی ئەوە بدەین كە تا ئەو رادەیەی پێمان ئەكرێ عەدالەتی تیابێ و مافی راستەقینەی هەموو لایەك دەستە بەر بكرێت, بەتایبەتی ئەگەر ئێمە بڕوانینە شەهید لەگەڵ ئەنفال جیاوازیەكی زۆری هەیە, لەبەر ئەوەی شەهید رەنگە لەشاخیش بووبێت یارمەتیەكی كەمی پێدرابێ, بەڵام ئەنفال ئێمە هەموومان دەزانین هەر لەساڵی 2002 و ئەو دەوروبەرەوە یارمەتیەكیان داوە ناویان ناوە مووچە, بۆیە من باس لە ئەنفال و شەهید ناكەم, بەڵام بە زەروری ئەزانم باس لە مافی كەس و كاری ئەنفال بكەم, لەبەرئەوەی كەس و كاری ئەنفال هەموومان دەزانین ئەنفال چ كارەساتێكە, بەڵام هەندێ حەقایق و وردەكاری پاشماوەی ژیانی ئەنفالكراوەكان هەیە

زۆرمان ئاگامان لێ نییە بەڕاستی, خەڵکی وا هەیە 22 و 23 کەسی ئەنفالە, تاکە پیرەمێردێك ماوە لەدێیەکە, یان لەکەلاوەیەك ئەژێ, تاکو ئێستا وەکو پێویست نەتوانراوە خزمەت بکرێ, خزمەت کراوە بەلأم وەکو ئەو رادەیە نییە ژیانی گۆڕی بێت, سەدان حاڵەتی وامان هەیە, کەسێك ماوەتەوە, پیرەمێردەك ماوەتەوە, ژنێك و چەند منداڵێك ماونەتەوە, بۆیە هەڵوێستەی زۆری ئەوێ بەڕاستی و, من بەرای خۆم جەوهەری ماددەکە لێرەیە, ئێمە لێرە هاتووین باس لە مافی خانەنشین دەکەین, ئەگەر بێتو ئێمە ئەو مەوزوعە حەسم نەکەین قانونێکمان هەیە بەناوی قانونی تەقاعود, یەعنی مافی ئەوان بینینە ناو قانونی تەقاعود, کۆمەڵە ئیجرائاتی تیایە, رەنگە هەندێکیان بێ بەش بن لەو مافە و, قانونی تەقاعودیش بە نیزامی عام دەژمێرین, ئەگەر ئێمە نەتوانین لێرە بە دەقێکی قانونی نەتوانین دەریبکەین, رەنگە نەتوانین لە جێبەجێ کردنی ئەو قانونە مافەکانی بپارێزین, بۆیە من لەبڕگەی یەکەم ئەڵێم تەنیا بنووسن (کەس و کاری شەهیدان مافی مووچیان بۆ دیاری دەکرێ بەپێی رێنماییەکانی ئەنجومەنی وەزیران), ئەوە کافی ئەبێ بۆ ئەوەی ئێمە لەوە رزگارمان ببێ, باسی خانەنشینی و ئەوە ئەکەین, لەبەر ئەوەی وەك وتم خانەنیشین زۆری ئەوێ, جا سەبارەت بە بڕگەی دووەم باس لە کوڕ ئەکات, تاوەکو تەمەنی 21 ساڵ, یەعنی بەڕاستی پشتگیری لەو بەڕێزانە ئەکەم, پێشتر قسەیان کرد, یەعنی ئەنفالێك ئەگەر سێ ساڵە یارەمەتیەکی پێدرابێ, ئایا لە تەمەنی دوو, سێ ساڵیەوە, لە 88 ەوە تا ئێستا لەنازی دایکایەتی و باوکایەتی و لەهەموو شتێ بێ بەش بووە, ئەو فەترە زۆرە پێویستە بەڕاستی ئێمە چارەسەرێکی بۆ بدۆزینەوە, پشتگیری لە رایەکەی کاك عوسمان ئەکەم, هەق وایە ئێمە بڕگەیەك زیاد بکەین بنووسین (کەس و کاری ئەنفال ئەو مووچەیە هەتا لەژیان ماوە بۆی سەرف بکرێ), زۆر سوپاس.

بەڕێز شیخ الله ابراهیم شیخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە رای لیژنەی یاسایی و وەزارەت دەکەم, کە لەسەری رێك کەوتونە, زۆر سوپاس.

بەڕێز د0شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو روونکردنانەوە کە وەزیری شەهیدان و ئەنفال پێشکەشی کرد, من دڵنیام زۆر بە دڵسۆزییە, چونکە کچە شەهیدە لەگەڵ هەموو داخوازیەکانی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان, ئینجا بۆیە من پێشنیارێکم هەیە لەخاڵی یەکەم, دەڵێ هەماهەنگیێ لەگەڵ وەزارەتی دارایی دەریدەکات مافی خانەنشینیان هەیە, من پێشنیازەکەم مافی خانەنشین بکرێ بە مافی شەهیدانە, یان مافی واریسان, ئەمە خاڵێ یەکەم.

خاڵێ دووەم: پەیوەندی بە بڕگەی دوو هەیە, (کوڕ تاوەکو تەمەنی 21 ساڵ), من پێشنیاز دەکەم ئەم تەمەنە نەمێنێ, دەڵێ لەسەر خوێندن بەردەوام بێ تاوەکو خوێندنی تەواو بێ, باشە ئەگەر خوێندنی تەواو کرد, لەپەیمانگەش مەعاشەکەی زۆر کەمە لە کولیەش 150000 هەزارە, بەلأم ئەگەر هی وارس وەربگرێ 300000, لەو کاتە ئێمە چی بکەین, ئینجا بۆیە من پێشنیار دەکەم تەمەنەکە نەمێنێ,

بەردەوام بوون لەسەر خوێندن, با هەر وەریبگرێ, چونکە ئەمە حەقێکی شەرعیە, حکومەتی مەرکەزی ئەبێ بیدات, پێشنیازێکی تر ئەکەم لەخاڵی کۆتایە, ئەگەر زیاد بکرێ, بۆ قەرەبووەکردنەوەی ئەنفالەکان کە حکومەتی مەرکەزی دەیدات, لەو کاتە حیساب بکرێ کە ئەنفال کراوە, یان شەهید کراون, یان کیمیاباران کراون, خاڵێکی ترم هەیە برگە (3) دەڵێ (بەشی دایك و باوك و ژن) لەبەر ئەوەی (ژن و مێرد) لە خاڵی یەکەم هاتوون, یان لێرە دووبارە بکرێتەوە, یان ژنەکە لابېردرێت, چونکە ژن و مێرد لەخاڵی یەکەم نووسراوە, (مێرد و ژن) لەڕووی کوردیەوە زۆر ناشرینە, بۆیە بکرێ بە (ژن و مێرد), خاڵی کۆتاییم, لە چوارەم هاتووە (مستحق), بەڕاستی لەگەڵ کاك عوسمان هاوڕام, پێویستە روون بکرێتەوە کێ موستەحەقە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابت پشتگیری لیژنەی یاسایی و وەزیرت کرد بیدایەتەکەی, تۆ نەبووی باش, سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاتێك کە کەس و کارمان بەرەو مەرگەوە رۆیشتن و شەهید بوون, و ئەچوونە بەردەمی پەتی سێدارە, یاخود بە لۆری ئەبران و ئەنفال ئەکران, دڵیان خۆش بوو ئەیان وت رۆژێ لە رۆژان حکومەتێکمان بۆ دروست ئەبێ ئاگای لە ماڵ و منداڵەکەمان ئەبێ, لێرە کە تۆ باس لە حقوقی تەقاعودی ئەکەی, نازانم لەسەر ساڵانی پێشمەرگایەتی بۆی حیساب ئەکەی, ئەی ئەگەر ئەو کابرایە لە حیاتی تەعیین نەبووبێ, هی واهامان هەیە لەشەشی سەرەتایی چووە بۆتە پێشمەرگە و پاشماوەیەك شەهید بووە, ئەی ئەمانە چۆن ئەکرێتە حقوقی تەقاعود, من لێرە داوا ئەکەم, یەکەم: حقوقی تەقاعودی نەمێنێ بکرێتە رێز لێنان, پێشنیار دەکەم, بەڵێ پێشنیارەکەم داواکاریە, ئەو ئیکرامەیە هیچ شەرت و شروتێکی لەسەر نەبێ, پشتگیری قسەکانی گوڵناز خان دەکەم, هینی گێلاس خان دەکەم, منالێکی ئەنفال کە دایك و باوکی ئەنفال کراوە, خۆی بەجێماوە و ساڵێك بووبێ, حکومەتی هەرێمی کوردستان پاش 16 ساڵ حکومڕانی, هەمووی سێ چوار ساڵە مەعاشی ئەنفال ئەدات, ئێستاش 21 ساڵە, بڵێ برۆ بەخۆت خۆت بەخێو بکە, لەم کاتی دەوڵەمەندیەی حکومەتیش, بودجەی خۆمان هەیە, بەڕاستی ئەمانە هیچی نەمێنێ, ئەگەر ماش ئەوا ئەوسا قسەیەکی تری لێئەکەین, ئەوەی ئەبێ کچ شووبکات, ئەو مەرجە با نەمێنێ, بەلاَم هیوادارم بەچاوێکی نەك تەنها یاساییەوە, تۆزێ بیر لەوەش بکەنەوە ئەبێ عەدالەت و ئینسانیەتیشی تێدابێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەندێك مولاحەزاتم هەیە, یەکەمیان لەبڕگەی یەکەمە, ئەبێ ئەنفال بکەین بە جینۆساید, لەبەر ئەوەی لەماددەی یەکەم وا تەعریف کراوە, ئەبێ موتابق بێ لەگەڵ تەعریفەکەی, دووەم: بەڕاستی

خانەنشین, من نامەوێ زیاتر قسەی لەسەر بکەم, بێ مانایە لێرە, چونکە ئێمە تەعامول ناکەین لەگەڵ قانونی تەقاعودی, ئەمە خۆی قانونێکی ئیستسنایە بۆ حاڵەتێکی تایبەت, مەسەلەی شەهید و ئەنفال و شۆرش کە بزووتنەوەیەکی رزگاریخوازی هەبووە لە قوناغێکی دیاری کراودا, ئەمەش ئیحتیمالە تەنها لەوڵاتی ئێمە و هەندێك وڵات ئەم حاڵەتانەیان هەبێ, وەکو ئیمتیازێکە لەبەر ئەوە بەباشی نازانم خانەنیشن بێ, رێز لێنان بێ باشترە, هەر لەبڕگە دووەم خاڵی دووەم, مەرجی دانان بە 21 ساڵ تەمەن بۆ کوڕ, شتێکی راست نابینم هەتا بۆ کچیش ئەو مەرجانە بەگونجاو نابینم, ئێمە با سەیری ئەوە بکەین, یەعنی ئەگەر بەو مەرجانە بێ, هەموو ئەو شەهیدانە لە 75, 76, 77, 78, تا ساڵی 90 شەهید بوون, لەساڵانی پێشمەرگایەتی بەشی زۆریان لەگەڵ مندا بوون و شەهید بوون, هەیانە لەتەك من شەهید بووە, و یەك منالی هەبووە یان دوو, ئێستا هیچ شتێك شوملی ناکات, چونکە هەمووی لەسەرووی 21 ساڵە, ئەمانە لەحاڵەتێکی قانونی تریش دروست دەکات, کاتێك کە ئەوە رەفز دەبێتەوە ئەوە شەهیدانە, موستەحەقات دەگەڕێتەوە بۆ براو خوشکی شەهید, لەکاتێك کە ئەوان ماون و کوڕ و کچەکەی خۆی ماوە, ئەچێت بۆ براو خوشکی شەهید بەپێی ئیستحقاق, لەم حاڵەتە کێشەیەکی خێزانی دروست ئەکەین ئێمە, من پێم وایە ئەو کوڕ و کچەی شەهید کەماون بەدرێژایی ماوەی ژیانی بدرێ پێیان, تا زروفێکی سیاسی تر دێتە پێشەوە, یان ئیحتیمالە لەماوەی 10 تا 15 ساڵی تر قۆناغێکی تر بێت, ئیتر پێویست نەکات, خاڵێکی تر, خاڵی شەشەم, براو خوشکی شەهید, بەڕاستی من وای ئەبینم لەکاتێك کە شەهید یان ئەنفال کراوە, کە ئەڵێم شەهید مەبەستم هەموویەتی, کاتێك ژنی نەهێناوە, منالێشی نییە, و دایك و باوکیشی نەماوە, بەراستی زەرورەت وایە تەعامول لەگەڵ براو خوشکەکەی بکرێ بەبێ مەرج و شەرت, تەعامولی وارسی حەقیقی لەگەڵ بکرێ, چونکە تاکە رەبت بەشەهید ئەو کەسانەیە ئەمێنێنەوە, حاڵەتێکی تر لە خاڵی سێیەم, بەڕاستی ئەو ژنەی کە شوو ئەکاتەوە, زەرورەت ئەوەیە لابرردرێت, چونکە ئەو کاتە حەقی ئەوەی هەبێت شەهیدانەی مێردەکەی وەربگرێت, کە بەردەوامە لەو خێزانە, چونکە کاتێك کە شوو ئەکاتەوە, کۆمەڵێك ئەشکالی عائیلی دروست ئەبێ, لەکاتێك براو خوشکەکەی شمولیان ناکات, ناتوانن ببنە وارس, ئەو ژنە دیسان وارسە, ئێستا حاڵەتی وەها هەیە, شووی کردۆتەوە کۆمەڵێك کێشەو مەشاکیلی عائیلی دروست کردووە, ئەمەش بەڕاستی نازانم, زۆر سوپاس.

بەڕێز حمد عبدالله محمود (بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش هەر لەسەر مەسەلەی خانەنشین, بەڕاستی پشتگیری لەو پێشنیارانەی پێشوو دەکەم, بکرێتە مافی شەهیدان نەك رێز لێنان, ئێستا ناو موجتەمەعی ئێمە هەموو دەڵێن مووچەی شەهیدانە و مافی شەهیدانە, ئەوە باشترە بەڕاست, خاڵی چوارەم, باس لەمناڵە پەککەوتووەکان دەکات, مناڵەپەککەوتووەکان کێن؟ کوڕیەتی, برایەتی, خوشکیەتی, دەبێ ئەوە روون بکرێتەوە, من پێشنیاری ئەوە دەکەم, خوشك و براو و مناڵە پەککەوتووەکان بێ, شەهید هەیە برای پەککەوتووە, شەهید هەیە خوشکی پەککەوتووە,

شەرت نییە بەس منداڵی پەککەوتوو بێت, لەبەر ئەوە پێویستە ئەو خاڵە زیاتر روون بکرێتەوە, ئەوەی تر پشتگیری لە رایەکانی کاك دلێر دەکەم, بەڕاستی ئەوە کێشەی یاسایی زۆر گەورە دروست دەکات, پێشنیارەکانی کاك دلێر دووبارە دەکەمەوە و بەباشی دەزانم, زۆر سوپاس.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەوە جەلسەیەك نییە, ئەوە چەند جەلسەیەکە بە ئامادەبوونی وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان, موناقەشە بکەین و قسە لەسەر ئەم بابەتە ئەکەین, خۆی زیاتریش هەڵئەگرێ, لەبەر ئەوەی ئەم حکومەت و پەرلەمانە و حکومەتی هەرێمی کوردستان هەمووی خوێنی شەهیدانە, و خوێنی ئەوانە گەیشتۆتە ئەو کاتە, جا حەقی خۆیەتی چەند قسە, لەسەر بکەین, بەڵام لێرە یەك حاڵەت هەیە, ئەوەی کە زیاتر قەناعەتی خۆمە, ئەوەی زیاتر وای لێکردووین, زیاتر دیراستی مەسەلەکە بکەین و بەشوێنیان بڕۆین, نەبوونی ئەحصایەکی تەواوە, تاکو لەکوردستانی ئێمە, ئێمە راستە ئەڵێین. 18200 ئەنفال, 8000 شەهیدی بارزانی, 7000 شەهیدی فەیلی, 5000 شەهیدی هەڵبجە, بەڵام تاکو ئێستا بەقەناعەتی من لەکوردستان هیچ ئامارێکی جدی و وردمان نییە, بتوانین پەنجەی لەپاڵ دانێین و بەگوێرەی ئەو تەعامول لەگەڵ بەخێوکردن و خزمەت کردنی بنەماڵەی شەهید گەشت بوارەکانی بکەین, ئەمە یەك, دوو: ئەو بەڕێزانە زۆر باسیان کرد, کێ وارسی ئەو شەهیدانەیە کە ئێستا حەقی ئیمتیازیان هەیە و, مووچەش وەکو شتێکی عام, من زیاتر لەگەڵ ئەوەم ئەگەر مەجال هەبێ لەرووی قانونیەوە, ئەو مووچە کەمەی لەشوێنکی تر وەردەگرێ, وەك دائیرەیەك لە شوێنەکە, مۆزەفێکە, نەخرێتە قالبی مووچەی شەهیدانەکەی, ئەمە وەکو پێشنیارێك, دووەمیش: ئێمە لەهەموو مەنتیقەی کوردستان, رەنگە 100 یان 150 کەسمان نەبێ, ئەوانەی کە تاقانەن و, یەك کەسی ماوە لە خێزانێك, ئەگەر لەرووی قانونیەوە بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێ, ئەوانە ئیستسنا بکرێن لەم حاڵەتانە, ئەو مووچەی پێیان ئەدرێ خزمەت کردنە بە کەس و کاری شەهیدان, یان ئەوەی عەرزی جەنابتانم کرد, گوناهی چییە؟ من نموونەم زۆرە بۆ ئەمە, لە 74, لە 72, لە 69 لە هەشتاکان یەك کوڕی بووە, پاشان بەخۆی شەهید بووە, تاکو ئێستا بۆ خۆی هیچ ئیمتیازێکی نییە, بەهیچ شێوەیەك هیچ ئیمتیازاتی زەوی و خانوو, هیچی نییە, جا لێرە دەرفەت هەبێ سەیر بکرێ لەرووی قانونیەوە شتێکی باشە, ئێمەش ئینشاالله ئەمڕۆ ئاخر رۆژە, ئەم رۆژەش گرنگە بەنیسبەت بنەماڵەی شەهیدو ئەنفال, وابزانم گوێشمان لێ رائەگرن, وەکو پەرلەمانیش ئەمڕۆ بتوانین تاقە یاسایەك دەربکەین, لەدوای ساڵی 1992 و تاکو ئێستا, زۆر سوپاس.

بەڕێز تاڤگە محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارەکانمان زۆربەیان وتراوە, بەڵام تەئکیدی لێ ئەکەمەوە, سەبارەت بە کوڕ عومری تەحدید نەکرێ, سەبارەت بە کچ سەبەرخۆی ئابووری لەوە نییە شووی کرد لێی ببڕن, ئەو قسەی کاك دلێریش ئیشارەتی

پێ کرد, ئەگەر ئافرەت شووی کرد لێ ببڕن, بەڕاستی ئێمە ناتوانین حوکم بدەین, ئەوەش هەر ئیستقلالیەتێکی ماددیە, ئافرەتێك 10, 12 ساڵە دانیشتووە, بەڵام لەبەرئەوەی ئەگەر مەجالێك یان فرصەتێکی شووکردن هاتە پێشەوە مەعاشەکەی, یان تەقاعودیەکەی دەبڕن, ئەو مەجالەشی لەبەردەم نامێنێ, بۆیە تەئکید دەکەینەوە شووکردنی ئافرەت نەبێتە هۆی بڕینی ئەو تەقاعودیەی هەیەتی, سوپاس.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبڕگەی یەکەم, من عەرەبییەکەم لەلایە, لەگەڵ ئەوەم مصتەڵەحاتەکان یەك بخرێتەوە, وەکو ئەوەی لەتەعریفەکە هاتووە, سەبارەت بەو شەرت و شروتانەی کە دانراوە, من لەگەڵ رەئیەکەی کاك دیلمانم, دەڵێم لەجیاتی ئەو شەرت و شروتە, لێرە تەعلیماتی تایبەتی لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەرئەچێ, ئەگەر خصوصیەتێکی هەبێ ئەوا رەچاوی بکە, دوو: (الزوج و الزوجات) پێشنیار ئەکەم کە (الزوجات) ببێتە (الزوجة) چونکە لەماددەی دوای ئەو ئەڵێ, ئەگەر زیاتر لەژنێکی هەبوو, ئەوە هینە, چونکە ئەوە دیاریدەیەکی گشتی نییە, سەبارەت بە کچان منیش لەگەڵ ئەوەم شووکردن نەبێتە مایەی ئەوەی, ئەوە ببڕن, لەگەڵ رایەکەی لیژنەی قانونیم, سێیەم (الزوج) ئیزافە بکرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر لەپێشنیارەکان گوتران, بەڵام بەکورتی تەبیعی پەرلەمانی ئێمە, حکومەتی ئێمە بەرهەمی خوێنی شەهیدان و خەباتێکی دوورودرێژی گەلی کوردە, جا ئەوەی کە پلەی شەهادەتی بەدەست کەوتووە و, ئەوەی کە ماوە, ئەوە هەمووومان لەو خەباتە ئەگەر بەشێوازێك لە شێوازەکان بەشداری کراوە, وەکو پەرلەمان و حکومەت و وڵاتانی تر نییە, بە ئینقیلابە یان بە شێوازێك هاتبێ, بۆیە ئەمڕۆ بەڕاستی و, رۆژانی رابردووش کە باس لە حقوق و مافەکانی ئەنفالکراوەکان کراوە, جێی دڵ خۆشییە هەم بۆ ئەندامانی پەرلەمان و هەم بۆ گەلی کوردی ستەم دیدە, چەند ساڵە وابووە, ئەمە حاڵەتێکە بەڕاستی ئەبێ زیاتر بەدەنگیەوە بین, ئەو یاسایە کە ئێستا دەردەچێت, بۆ بەدەست کەوتنی حقوقی کەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوەکان, ئەوە لە قۆناغێك و لە حاڵەتێك دایە کە هەموومان هەست بە زەرورەتی ئەوە دەکەین, دەبوایە لە یەکەم رۆژی دروست بوونی پەرلەمان لە 92 ەوە ئەوە کرابا, بەڵام بەداخەوە لەبەر چەند زروف و هۆکارێك نەکراوە, ئەمڕۆ لەم قۆناغە ئەکرێ, ئەکرێ رۆژانە بەرەو پێش بچێت, خۆناکرێ گەلی کورد هەر لە فەقیری و هەژاری دابێت, ئەکرێ قۆناغێکی تر بێتە پێش, ئەو خەڵکانە لەو پەڕی رەفاهیەت دا بژین, ئەو کات ئەکرێ ئەو قانونە پێداچوونەی تیادا بکرێ, بۆیە من پێم چاکە لەخاڵی دووەم لەماددەی شەشەم کە باسی لێوە ئەکەین, ئەو عومرە نەمێنێ, مەسەلەی 21 ساڵەکە نەمێنێ, مەفتوح بێت, هەروەها لە سێیەم کە باس لە کچ دەکات تەعین بوون یەعنی چ, یەعنی دیار نییە کە هەموو کچێك دەرئەچێت یان شوو ئەکات, لێرەش ئەو مەرجە نەمێنێ بە مەفتوحی بمێنێتەوە, تا ئەو قوناغەی کە هەیەتی, مەسەلەی

زوجه كه باس ئەكرێ لەسێیەم, وەكو دایك و باوك حیساب كراوە, ئەمن پرسیارم هەیە, هەرچەند لەگەڵ ئەو رەئیەم كە زوجە بمێنێتەوە, ئەگەر شووش بكاتەوە, بەلاّم بەمەرجێك بەربەست بگیرێ لەو پێشنیارانەی كە كاك دلێر كردی, حەقیقەتەن ئێمە زۆرجار بەهۆی مووچەوە كێشە دروست دەكەین, لەناو خانەوادەی شەهیداندا, لەنێوان باوك و كەس و كاری دا, ئەگەر بكرێ هەر كەسێ بچێت, وەكو ئیمتیازاتێك كە حكومەت بۆی كردووە, نەك وەك مافێكی ئەو دایكە بێ, یان ئەو باوكی, یان ئەو خوشكە بێ, درابێتە ئەو كچەی كە شووكردبێتەوە, بكرێتە كێشەیەك, یەعنی هەر كەسێك هەویەی خۆی هەبێت, خۆی سەرپەرشتی مەوزوعەكە بكات, بەم شێوازە بچێت, نەك بەئیجازەی یەكێكی تر, زۆر سوپاس.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تێبینم هەبوو لەسەر ئەو خالأنە, پێم وایە تەقاعودی بگۆڕێ بۆ تەكریم كردن, بۆ خەڵكی كەس و كاری ئەنفال بەتایبەتی, ئەگەر ئێستا تەعین بوون لەژیانیاندا هەر مەكسەبێكی مادديان بەدەست كەوتە بەرەنج كێشانی خۆیانە, بەلاّم بەرامبەر ئەوەی لە ئەنفالە, حەقی خوێنی شەهیدەكانیەتی, دەبێ تەفریق هەبێ لەوانە, ناكرێ كەس و كاری ئەنفال واز لە حەقی خۆیان بهێنن, بەرامبەر بەوەی كە دەست كەوتی شەخصی خۆیانە, ئەوە تەكریمە جۆرێكە لە قەرەبووكردنەوە بۆ حەقی خوێنەكانیان كە رۆیشتووە لە كوردایەتی, من پێم وایە و, ئیقتیراحیش دەكەم شەهیدی سەنگەر و ئەنفال, ئەو تەصنیفە جیاوازی دروست دەكا لە مەعاش و رەواتب, پێم وایە شەهیدی ئەنفال و سەنگەر یەك ئیمتیازیان هەبێ, یەك مەعاشیان هەبێ, چونكە تەنها سەنگەرەكانمان پەلامار نەدراون, ئێمە بەپانایی نیشتیمان پەلامار دراوین, لەهەموو بوارەكان تەنها شەهیدی سەنگەر نەبووە, لە جینۆسایدش پەلامار دراوین, بۆیە دەبێ قەرەبووكردنەوەی كامل و شامل و متوازن بێت, چونكە سەنگەری مقاوەمە هەیە, خەڵك لەپشتەوەی جەبهە بووە, شۆڕش لێی بەرپرسیار بووە خەڵكی تیابووە, مەفروز وایە بەپێی تەزحیەكان قەرەبوو بدرێتەوە, لە حاڵەتی متەوازن و عادیلانە, زۆر سوپاس.

بەڕێز ئاریز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەرەتا تەئیدی برادەران دەكەم, كە ئەوە تەنها شەهیدانە بێ شتی تر نەبێ, ئێمە لەكوردستان روون كردنەوەیەك هەیە ئێستا ئەمەوێ بیدەم, سەدان خەڵك رۆژانە بەناوی هونەرمەند رێزلێنان وەرئەگرێ, سەدان خەڵك بەناوی رۆژنامەنووس رێزلێنان وەرئەگرێ, سەدان كەس بەناوی نووسەر رێزلێنان وەرئەگرێ, لەكاتێكدا زۆربەی هەرە زۆریان ناڵێم هەموویان, بەلاّم زۆربەی هەرە زۆریان نە نووسەرن, نە رۆژنامەنووسن, نە هونەرمەندن, بەلاّم ئەوانە هەمووی شەهیدن, لە سەنگەر بووبێ, لە ئەنفال بووبێ, لەبارزان بووبی, لەبەر ئەوە لەگەڵ ئەوەین كە ئەوە شەهیدانە بێت.

له یەکەم هاتووە کەس و کاری شەهیدان، کەس و کاری شەهیدان پێویست ناکات، ئێمە پێناسەمان کردووە، کە دەڵێین کەس و کاری شەهیدان، هاووڵاتیان هەمووی ئەگرێتەوە پێویست بەوە ناکات کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوان، یەکسەر کەس و کاری شەهیدان، یەکسەر هەمووی ئەگرێتەوە.

له دووەم لەپرۆژەی یاسای مافی کەس و کاری شەهیدان، حەقە کوردیەکە ئەصڵ بوایە، بەڕاستی زۆر بەداخەوەم، یەعنی دیسان ئیعتیماد دەکەینە سەر عەرەبیەکەی، لەجیاتی ژن و مێرد (هاوسەر) لەکوردیەکەی بەکاردەهێنرێت، هەردووکی دەگرێتەوە، ئەگەر ئەوەی بەکار بهێنین، سەبارەت بە کوڕ و کچ، من لەگەڵ ئەوەم هەتا ژیانیان بەردەوامە ئەو مووچەیان هەبێتن، بەڵام لەیەك شت دەترسم، ئەوەیش لەئاستی بەرهەم هێنان، تەمبەڵی دورست دەکات....، مەسەلەکە وایە، بۆیە پێم وایە ئەوە بکرێتە 30 ساڵ، لەبەر یەك شتیش بکرێتە 30 ساڵ، لەبەرئەوەی یەك: ماوەیەکی زۆریان لەدەست چووە لەرابردوودا کە مووچەیان نەبووە، دوو: با ئەو ماوەیە جۆرێك دەست گرتن بێت تا ئەگەنە 30 ساڵ ، مێرد ئەکەن، ژن دەهێنن، جۆرێك دەست گرتن بێت، بۆ ئەوەی باشتر بتوانن بنیاتنانی خۆیان بکەن، بەجۆرێك تەعویز بکرێنەوە، من بەهیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەوە نیمە، کچ تا شوو ئەکات، تەئیدی جەنابی وەزیری شەهیدان و ئەنفال کراوان دەکەم، سەبارەت بە خاڵی شەشەم، براو خوشکان، من دەڵێم با بەو مەرجە بێت، سەرچاوەیەکی تری داهاتی هەموو خوشکان و برایان بگرێتەوە، بەو مەرجەی سەرچاوەیەکی تری داهاتیان نەبێت و، بڕە پارەیەش لە مووچەی مناڵەکان و دایك و باوك کەم نەکاتەوە، یەعنی شتێکی تایبەتیان هەبێ، لەگەڵ رێزمدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز اخر شیخ جمال انور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی راستی بێ، پێویستە ئێمە هەموو کۆمەڵکوژیەکان ناوێکیان لێبنێین، کۆمەڵکوژی جینۆساید، چونکە زۆرشتمان هەیە باسمان نەکرد و لایەکمان کرد، بۆ نموونە ساڵی 85 تەیارەکان لە ئۆردگای زێوەیان دا، زیاتر لە 300 کەس شەهید بوون، هەزار کەس بریندار بوون، ئەورۆ یادی قەلادزێمان کردەوە، هەر لە ساڵی 74 لە هەڵەبجەی دا، بەدەیان قوتابی شەهید بوو، بۆیە ئەگەر ئێمە هەمووی بەناوی جینۆساید ناوبنێین، هەمووی ئەگرێتەوە، جینۆسایدیش وشەیەکی نێودەوڵەتیە، ئیدانەی دیکتاتۆرەکانی پێدەکرێ، لەگەڵ قسەی کاك ئارێز دامە، کە تەمەنی کوڕ و کچ بکرێتە 30 ساڵ، یەعنی حدودێك دابنرێ، چونکە مەعقول نییە 50 ساڵ بێت هەر ئەو یارمەتیە وەربگرێ، چونکە ئەبێ زروفەکە بگۆڕین، سوپاس.

بەڕێز محمد حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەربارەی تەمەن، بەڕاستی منیش هەر لەگەڵ جەنابی وەزیر و ئەوانەی کە هینیان کرد، لەگەڵ تەمەنەکە نیم، ئێمە ئەوەی ئێستا لە کوردستان هەیە، یان ئەو وەزعەی کە لەکوردستان هەبووە، شتێکی جیاوازە، لە 61 ەوە شەهید هەیە تاوەکو ئێستا، لە 61 ەوە شەهیدی هەیە، ئێستا تەمەنی چەندە، مەسەلەن ئێمە

ئەگەر شتێ بکەین غەیری قانونی بێ, یەعنی غەیری قانونی خانەنشین, چونکە ئێمە جارێکی تر شۆرش ناکەینەوە, یەعنی بەو جۆرەی بدەینە شاخ, نە کیمیایی دووبارە ئەبێتەوە, نەئەنفالیش دووبارە ئەبێتەوە, شتێکە شازە لەکوردستان روویداوە, ئەمانە شتێکی تایبەتین, ئیتر هەرچ ناوێکی لێئەنرێ هەتا ماون با هەیانبێ, مەسەلەن ئێستا کوڕەکەی لەساڵی 80 کان 70 کان باوکی شەهید بووە, کوڕەکە ئێستا تەمەنی 50 ساڵە, باشە تەمەنی 50 ساڵە یەعنی 20 ساڵی تر بیدەینێ هەتا تەواو ئەبێ, یەعنی بەرەئیی من ئەوەی لێنەبڕێ, ئەمە شتێکە تایبەتیە, هاتۆتە سەر ئەو میللەتە, چ کیمیایە, چ ئەنفالە, لەئەنفال پێش 20 ساڵ تەمەنی 2 ساڵ بووە, ئێستا تەمەنی 20 ساڵە, لە 88 تەمەنی 20 ساڵە, ئەوانە بەرەئیی من بکرێ بەبەردەوامی, تا ئەو جیلە ئەمێنێ, مەسەلەی فەرقی کچ و کوڕ نەبێت, بەلاَم یەك موشکیلە هەیە لەنێوان ئەوەی کە ژنەکە شوو ئەکاتەوە, یاخود خوشکەکەی, ئێستا ئێمە خۆمان رۆیشتووین, ژنەکە شووی کردۆتەوە هاتووین پارەکەمان بەش کردووە لەنێوان خۆمان, پارەکەمان بەش کردووە لەنێوان کوڕەکاندا یان لەنێوان ژنەکاندا, یان هەیە ئێستا چوار خوشکی هەیە, هەر چواریان داوا ئەکەن, یەعنی موشکیلەکە لەوەیە, یەعنی خۆمان گیرۆدەی ئەوە بووین, ئێستا هەندێکمان هەر راگرتووە لای خۆمان بۆ ئەوەی چارەسەری کێشەکانیان بکەین, جا ئەوان ئەگەر حەلێکیان بۆ بدۆزنەوە, من لەگەڵ ئەوەم کە ئەوە بەردەوام بێت, چونکە ئەوە شتێکی تایبەتیە بۆیان, ئەکرێ وەکو باس کرا لە خێزانێك 20 یان 18 ساڵە ئەنفال کراوە تەنها کەسێکیان ماوە, یاخود شەهیدەکە لە ساڵی 61 شەهید بووە, باشە منالەکەی ئێستا تەمەنی 50 ساڵە, چۆن دەبێ, سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د0کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستی شەهید زۆر وشەیەکی بەرزە, زۆر وشەیەکی پیرۆزە, سەرووەری هەمووومانە, ئیمرۆ ئێمە لێرەین بەرهەمی خوێنی ئەو شەهیدانەیە, هەرچی بۆیان بکەین, لەسەروەتی ئەوەی لەبەر دەستمان دایە, ئەوە ناگەڕێنێتەوە کە منالێکی کورد ئەنفال کرابێ, یان پێشمەرگەیەك لەسەنگەر شەهید کرابێ, ئەوە حەقیقەتە, بەس واش نەکەین حالەتێك پەیدا بکەین کە زیاتر بیمرێنێ, مەسەلەن لەدەرەوە خەڵکێك هەیە, ئەچن شتێکی بەسیت وەرئەگرن بۆ ژیانیان, بەس بۆ ئەوەیە (بژێن و نەمرن), نەپێش ئەکەون لەژیان, نە ئەمرن, ئەوە خۆی مردنێکی بەتیئە, بەڕێزان باسی رێزلێنان لە جێگای خۆی نییە, مەسەلەن کوێخای گوندێك, لەبەر ئەوەی دیوەخانی هەیە, پارەی پێئەدەن بۆ ئەوەی دیوەخانی هەبێ, ئەمە پێی ئەڵێن رێز لێنان, ئەمە ئەبێ شتێکی تری بۆ بدۆزینەوە, شتێکی بەرز و پیرۆزە بۆ بدۆزینەوە کە لەگەڵ ئەم بەڕێزانە بێت, من وەکو پێشنیارێك, بەس باشترە ئێوەش بیری لێبکەنەوە, کە مافی وەرگرتنی مووچەی شەهیدانی جینۆساید, یەعنی شتێکی وابێ, مافەکەی لەگەڵ بێ هی جینۆساید, ئەوانەی بەر جینۆساید کەوتوونە, ئینجا وەزارەت لەگەڵ ئەوانی تر دەست نیشانی ئەکەن, بەپێی ئەو یاساییەی کە ئەوانە کێن, بەنیسبەت دامەزراندن لەعەرەبیەکە و کوردیەکە دوو شتی موخالف هاتووە, مەسەلەی خاڵی

3 (لحين التعيين)، لێرە تەعین بەدامەزراندن لە ئیش دێت، بەڵام لەکوردەواری دامەزراندن، یەعنی کچ لەماڵی خۆی دابمەزرێ، یەعنی ماڵی خۆی دروست بکات، بۆیە ئەمەش ئەبێ روون بێت.

بەلای من ئەوەی کە لەخاڵی یەکەم باسی ئەکات، (الزوج و الزوجة) بڵێین (الاسرة)، یەعنی ئافرەت لەهەموو دنیا لەریز برِوا ئەیخەنە پێشەوە، لێرە ئێمە خستومانەتە دواوە، پێویستە ئەمە چاك بکەین، بەنیسبەت خاڵێکی تر کە حقوق، منیش لەگەڵ ئەوەم ئەو عومرە لاببردرێت، چونکە ئەم ئەنفال و ئەم جینۆسایدە، و ئەوەی کە ئێستا کاك ئاخر باسی کرد، ئەوەی لەزێوە روویدا چەند ساڵ پێشتر بووە، ئەوەی لە قوشتەپە، ئەوەی لەگەرمیان، لە هەموو شوێنێکی کوردستان، مناڵێکی ناو بێشکە بووبێ، ئێستا پیاوێکی پیرە و هەموو ریش و سمێڵی سپییە، بۆیە ئەو عومرەش لابدەین و، لە هیچ جێگایەك فەرق لە کورِ و کچ نەکەین، ئەمەی لێرە ئەڵێ (لحين التعيين)، یەعنی هەتاکو دائەمەزرێ، یەعنی تۆ حافزێکی پێئەدەی، بۆ ئەوەی دانەمەزرێت، یەعنی حقوقێکی هەیە موناسیبە، بۆچی دانەمەزرێت، لەلایەکی تریش بەناوی شووکردن لەوێ شوو نەکات، یەعنی وەزعەکەی لێی تێکدەدین، بۆیە کورِ و کچ بەیەك چاو تەماشا بکرێ، یەك حقوقیان هەبێ و، هی خاڵی یەکەمیش مافی وەرگرتنی مووچەی شەهیدانی جینۆساید بێت، من رێزم بۆ هەموو ئەو بەرِێزانە هەیە، ئەو موناقەشەیەی کردتان هەمووی لەدڵسۆزی و حیرسە بۆ ئەوەی شتێکی باشتر بکرێت بۆ ئەو عەزیزانمان کە رۆیشتوونە، بەم شێوەیە چۆن پاداشتیان بدەینەوە، فەرقە لەگەڵ یەکێك دیوەخانێکی هەیە، رێزی لێدەگیرێ، مانگانە حقوقێکی پێ ئەدەی، لەگەڵ قەهرەمانێك لەسەر چیا شەهید بووە، بەرامبەر هاوەن و تۆپی ئەو رژێمانە، یان بە کیمیاباران لە هەڵەبجە، یان لە گەرمیان ئەنفال کراوە، زۆر سوپاس.

بەرِێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەحقیقەت ئەوەی دەیڵێم رەئیی نییە، تەنها شەرحە، ئەو هەموو موداخەلاتانەی کە کرا، هەمووی لەحیرسەوەیە، بەڵام هەندێکیان عاتیفەتی تێدایە، بێ ئەوەی دەقەکەتان باش خوێندبێتەوە، داوای لێبووردن دەکەین، خاڵێکی تێدایە، خاڵی چوارەم کەستان ئینتیباهتان بۆ نەکرد لە قسەکانتان، تەبعەن مووچەکە دابەش دەکرێ، خۆ ئەوها نییە هەموویان هەمان مووچەیان هەبێ، مەسەلەن مووچەکە هەزار دینار بێت، ئەوا ئەو هەزارە دابەش دەکرێ بەسەر دایك، باوك، خوشك، برا، ژن، منداڵ، کچ، ئەگەر یەکێ لەوانە مووچەکەی برِا حصەکەی نارِوا بۆ دەوڵەت، ئەگەرِێتەوە بۆ ئەوانی تر بەهەمان نیسبە، کەواتە یەعنی خانەوادەکە مووچەکەیان بەردەوامە، تا کۆتایی ژیانی دایك و باوك و خێزان، ئەمە زۆر گرنگە، ئەمە یەك.

دوو/ مەسەلەی ئەوەی کە ژن تا دادەمەزرێت، یان مێرد دەکات، من تەئیدی ئەوەم کە مێرد کردنەکە لابردرێت، وەك ئەصڵی مەشروعە وەها هاتووە، داوا دەکەم لیژنەی قانونی ئینسیحاب بکەن، زۆر لەئەندامانیش ئاماژەیان بەوە کرد، لەبەر ئەوەی ژن هەروەها پیاویش کە دادەمەزرێت بۆ دابین کردنی موستەقبەلیەتی، هەروەها ژیانێك دەست پێ بکات، تۆ ئەو مەعاشەت لێبرِی بەهۆی مێرد کردنیەوە، بەزەعیفی دەبێ ئەو خێزانە، کەچی بەقوەت ترە بەو مووچەیەوە خێزانەکە دابمەزرێنی لەگەڵ

هاوسەرەکەی, کەواتە بەرامبەر هاوسەرەکەی بەقوەت تر دەبێت, بە رێز تر دەبێت, ژیانیشیان باشتر دەبێت, لەبەر ئەوە بەڕەئیی منیش وەکو ئەندامانی پەرلەمان, نابێ ئەو مووچەیە قەتع بکرێ بەهۆی مێردکردنیەوە, بەلاّم کە دابمەزرێتن, دامەزراندن هەتا ئەگەر شەهیدیش نەبووبێ لەژیاندا مابوو, کوڕەکەی دامەزرا ئۆتۆماتیکیەن ئیعتیماد لەسەر خۆی دەکات, ئەو برِگەیە دەبێ هەبێت, لەبەر ئەوەی تۆ تەنها هەدەفت ئەوە نییە, مووچە بدەیتە خێزانی شەهید, دەبێ باش لەپێش چاوت بێ, خێزانی شەهید دەرجە یەك و دوو, باوك و دایك خێزانە, تا لە ژیان ماون مافیان لێرە پارێزراوە, کچ و کوڕەکە دەبێ یارمەتیان بدەین تاوەکو خۆیان پێبگەیەنن, نەك ئیحساسێکی بدەیتێ, ئەو مووچەیە تا لەژیاندا ماوە, لە سەفی پێنجی ئیبتیدائی پالّبداتەوە بلّێ من مووچەیەکم هەیە, بەلّکو دەبێ ئیحساسێکی هەبێتن, ئەو مووچەیە بۆ ئەوەیە خوێندن تەواو بکا, بۆ ئەوەی بێتە ژیان بە قوەت بێتە ژیان, لەبەر ئەوەی ئەو تەمەنە مانەوەی زەروریە, لەهەمان کاتدا تەئکید لەسەر ئەو خالّە دەکەمەوە کە ئینتیباهتان بۆ نەکرد, ئەو مووچە کە لەو کوڕە یان لەو کچە دەبڕێ کاتی دامەزراندن, یەعنی تەعین بوونی, مووچەکە دەگەڕێتەوە بۆ ئەندامەکانی خێزانەکە و دابەش دەکرێ بەسەریان, بەپێی ئەو قانونەی کە موستەحەقن, ئەگەر کەسیشی نەبوو, حالّەتی وەها زۆر کەمە, من ئیستیسنائی دەکەم, یەعنی بەقەراری تێگەیشتنی من بێت, هەرچەندە ئەوە نەهاتووە, بەلاّم حالەتی وەها ئیستسنا بکرێ, چونکە حالّەتی وەها زۆر کەمە, لەوانەیە وەزیر خۆی هینی بکات پاشان, ئەمە یەك, دوو/ ئیشارەتان بەوە کرد (جینۆساید) هەبێتن, زۆر جێگای خۆیەتی, ئەوە قەراری خۆمانە, خەلّکی تر دەلّێ ئیبادە جەماعەیە و بەکۆمەلّکوژیە, ئێمە بەجینۆسایدی تێدەگەین لەناو قانون هەبێ زۆر تەبیعیە, خانەنشین هەمووتان ئاماژەتان کرد (خانەنشین) نەمێنێ, لەجیاتی ئەوە موقتەرەحەکە بەتەعدیلەوە دەخوێنمەوە, موقتەرەحی د0کەمال و موقتەرەحێکیش لە لیژنەی قانون هاتووە بەتەعدیلەوە ئەو موقتەرەحە بەباشتری دەزانم, بلّێن (حقوق وامتیازت ذوی الشهداء یتقاضون بنظام أو بقانون بقرار مجلس الوزراء) لەجیاتی خانەنشین (حقوق وامتیازات), چونکە مووچەی شەهیدان بەکوردیەکەی دێ, بەلاّم بەعەرەبیەکەی (راتب الشهداء) تۆزێ هینە, لەبەر ئەوەی بلّێین (حقوق و امتیازات الشهید), کاك رشاد نوقتەی نیزامی هەیە, فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حقوق و ئیمتیاز لەماددەی هەشت هاتییە بەتەفاصیل, بەناوی حقوق و ئیمتیازات هاتییە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەماددەی شەش لەیەکەمە (یستحق ذوی الشهید المناظل و المؤنفل و المواطن حقوق و امتیازات الشهید بموجب نظام یصدره مجلس الوزراء), هەمووی شەهیدن, بەلّێ جەنابی وەزیر من ئەو قسانەم کرد بۆ ئەوەی کاری ئاسان بکەم, ئەگەر نوقتەی نیزامتان نییە, ئێستا دەوری وەزیرە, کاك عوسمان فەرموو, نوقتەی نیزامت هەیە.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەصڵی مەسەلەكە, راستە ناوەكە بەدەرجە یەك تەئسیری خۆی هەیە, بەلاَم ئیمتیازەكە لەسەرووی ناوەكەیە, چونكە ئەوان دەیانەوێ بەناوی خانەنشین, ئەگەر مووچەكی تریان هەبێ لێنەگەڕێ, ئەگەر مووچەكەیان چ نا خانەنشین بێ چ ئیمتیازات بێت, بەردەوامیان هەبێ هەتا ئەوانە لە ژیانیان ماون, ئەصڵی مەسەلەكە ئەوەیە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عوسمان دیارە لەقسەكانی من باش تێنەگەیشتووی, یان خۆم باشم تەعبیر نەكردووە, ئەو پارەیە تەنها حاڵەتی ئیستسنائیان نەبێ, بۆ دایك و باوك و خێزان تا لەژیان ماوە, بۆ كچ و كوڕ تا پێدەگەن, كە پێگەیشتن حەقی ئەوان كە دەبڕن ناڕوا بۆ حكومەت, حەقی ئەوان تەوزیع دەبێتەوە بۆ دایك و باوك و خێزان, یەعنی ئەو پارەیە لەحاڵەتی تەبیعی, سەدا نەوەت و پێنجی حاڵەتەكان ئەوهایە, كە ئەو مووچەیە ئەمێنێ بۆ دایك و باوك و خێزان تا لەژیان ماون, بۆ مناڵەكان كوڕ و كچ بەو مەرجەی تاكو خوێندن تەواو ئەكەن, تاوەكو دائەمەزرێن, كە داش دەمەزرێن قەتعی دەكەن, قەتع كردنەكەش ناگەڕێتەوە بۆ حكومەت, دەگەڕێتەوە بۆ ئەوانی تر, خاڵێك هەیە لێرە باسی كردووە بەوازحی, دەڵێ (هەر كەسێ مووچەی لێبڕا بەپێی ئەو قانونە, بەشەكەی تەوزیع دەكرێتە سەر ئەو كەسانەی كە موستەحەقن), ئەو قانونە قانونێكی زۆر باشە بۆ خزمەت كردنی كەس و كاری شەهیدان, لێیان نابڕێتەوە, جاران لێیان ئەبڕاوە, ئەگەڕاوە وەزارەتی مالیە, ئێستا ناگەڕێتەوە وەزارەتی مالیە, جارێكی تر ئەچێتە سەر ئەو كەسانەی كە موستەحەقن بەپێی ئەو قانونە, نوقتەی نیزام نەما, ئەوا دەوری وەزیرە, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری كاروباری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر ئیجازەم بدەن, هەندێك شەرح هەیە, رەنگە جوابی كۆمەڵەك پرسیاری ئەوان ئەداتەوە, كەئێستا بەنوقتەی نیزام بە موڵاحەزە دەریدەبڕن, جەنابی سەرۆكی پەرلەمان سوپاس بۆ موڵاحەزاتەكانتان, هی دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان و هی هەموو برادەران, تەئكیدم لەوەی كە دڵسۆزان دەیانەوێ قانونەكە دەوڵەمەند بكەن, بەلاَم یەك پرسیارم هەیە, هەدەف لەو مەعاشە چییە, با جوابی ئەو پرسیارە بدەینەوە, ئەو مووچەیە بۆ دائەنرێ, ئەوەڵن ئەو قانونە دوو جانبی تێدایە, جانبی مەعنەوی و ماددی, مەعنەوەیەكە مووچەیە و كۆمەڵێك شتی ترە و ئیمتیازاتە, بەلاَم برادەران بەس دەست دادەگرن لەسەر مووچەكە بەتەنها, ئەو مووچەیە, لەبەرئەوەی كەسێك شەهید دەبێ لەبنەماڵەیەك, یان ئەنفالكرایە, مەصدەری مەعیشی نەمایە, باوكە, برایە ئەوە سەرچاوەی ئابووریەكەی لەدەست دایە, حكومەتی هەرێمی كوردستان مولزەمە ئەو سەرچاوە ئابووریە جێبەجێ بكات بۆیان تا ئەو دەمەی كەموحتاج نەبن, ئەوە عورفێكە لەهەموو دنیا لە رعایەی ئیجتیماعی و لە وەزارات و لەموئەسەساتی تایبەتی پەیڕەو دەكرێ,

بەلأم تا ئەو کاتەی ئەو کەسە مەصدەری مەعیشی نییە, ئەوە ئیمتیازێکی تایبەتە, تەبعەن ئەوە بەدیلی خوێنی شەهیدەکان و ئەنفالەکان نییە, برادەران زۆرجار قەرەبوو یان مافی ئەوانە, نەخێر ئەوە بەدیلی خوێنی ئەوان نییە, ئەوە تەنها بۆ ئەوەی بژین, بۆ ئەوەی بتوانن بەردەوام بن لەژیان, تا ئەو دەمەی خۆیان پێدەگەین, لێرە مەسەلەك تەرح کرایە, دەڵێ داك و باوك وەکو جەنابتان ئیشارەتان پێکرد, دایك و باوك خێزانەکەی ئیمتیازێکی تایبەتیان پێدرایە, کە تاماون لەژیان ئەیاندرێتێ, لەبەر ئەوەی موعاناتێکی زۆریان کێشایەبەدەرەجەی یەکن, مەسەلەی ئەوەی کە تەمەن دانرایە, مەرجی تەمەن بۆ کوڕ و کچی شەهید, بەڕاستی هەدەفەکە ئەوە بووە, موجتەمەعەکەی خۆمان تەمبەڵ نەکەین, لەبەر ئەوەی کچ و کوڕی شەهید گەنجە پێدەگا بتوانێ ئیش بکات, دەبێ ئیش بکات, نەك چاوی لەوە بێ بە صەدەقە بەخێو بکرێت, واز لەئیش بهێنێ, ئەوەی تر من دەمەوێ ئەوە بڵێم, یەعنی برادەران لێرە زۆر باسیان کرد, مەسەلەی تەمەن ئەوە قابیلی گۆڕانکاریە, دەتوانن ئەوان باسی لێوەبکەن, تەعدیلی بکەن, لە 21 ساڵی بیکەنە هەرچەندێك, بەلأم لەوێ لەبیر مەکەن دەڵێ تا ئەو دەمەی بەردەوام بێ لەخوێندن, یەعنی ئەگەر دکتۆراش بخوێنی مەعاشەکەی ئەدرێتێ, بەلأم کە شەهادەی هەبوو, ئیدی دامەزرا, دەبێ تەشجیعی بکەین کە کار بکات, یەعنی ئەوە هەدەفە بۆ زیاتر نەشیت کردنی خەڵکی ئێمە, ئەو قانونە لەسەر ئەساسێکی لە سفرەوە دانەمەزراوە, ئێمە دوو دەزگامان هەبوو پێشتر, کۆمەڵێك بنەما هەبوو لەهەردوو دەزگا, هەردووکیان رەچاو کرایە, لەسەر ئەو ئەساسە دامەزراوە ئەو قانونە, لەدەزگای شەهیدانی گەلی کوردستان لەئیدارەی سلێمانی ئەو قانونە موتەبەع بووە, کە کوڕ و کچی شەهید تەمەنی گەیشتە 18 ساڵ نەك 21 ساڵ مووچەکەی بڕایە, لەبەرئەوەی تەمەنەکەی وەزیفەکی هەبووە, تەنها ئەگەر وەزیفەشی نەبووە, ئەوە پەیڕەو کراوە, بەس نازانم ئێستا بۆ هاوار هاوارە, من دەزانم ئەو قانونە بەداخەوە لەوانەیە لە ئیدارەی سلێمانی تەنها لەسەر خەڵکی فەقیرو هەژار تەتبیق کرابێ, بەلأم ئەوەی دەوڵەمەند و کەفوئە تەتبیق نەکرایە, لەبەر ئەوەیە خەڵکانێك هەن مەصلەحەتیان دەکەوێتە خەتەر, ئەو قانونە بەس بەسەر هەژار تەتبیق کرایە, ئێمە دەمانەوێ ئەو حەقە بگەڕێنینەوە بۆیان.

رێزم هەیە لەسەر رەئیی هەردوو خوشکە بەڕێزانە, موتەئکیدم ئەوانیش دڵسۆزن, هەمووومان دڵسۆزی مەسەلەکەینە, چونکە بەشێکین لەو موجتەمەعە, بەلأم سۆزان خان من لەدەزگای شەهیدانی گەلی کوردستان کۆبوونەوەم کردووە, حەزدەکەی لەگەڵ برادەران دابنیشە, ئەو تەعلیماتە لەخۆمەوە نەمهێناوە, هەتا ئاخر لەحزەی کە هاتمە ئێرە, لەگەڵ برادەرانی ئەوێ قسەم کرد, گوتیان ئەو تەعلیماتە هەبووە لەلای ئێمە, موتەبەعیش بووە ئێمە جێبەجێمان کردووە, یەعنی من دەمەوێ بڵێم ئەوە هەبووە شتێکی نوێ نییە, لەدەزگای شەهیدانی ئیدارەی پارتی, ئیدارەی سلێمانی هەردوولا کۆمەڵەك تەعلیمات هەبووە, لێرە جێی کراوەتەوە, هەوڵدراوە بۆ بەرژەوەندی ئەوان, جا بڕیاری نیهائی بەڕاستی مەسەلەی قەرەبووکردنەوە شتێکی ترە, ئێمە هەوڵدەدین قەرەبووی ئەوان بکەینەوە بەشێوەیەکی تر, ئەوە لەحکومەتی بەعس داوا دەکەینەوە, ئەو جەریمەکەی کردووە, دەوڵەتی عیراق مولزەمە ئەو قەرەبووە بداتەوە, مەسەلەی جینۆساید

باسکرا, کاك عوسمان جینۆسایدی تەرح کرد, من لەراپۆرت کە بۆ وەزارەت تەقدیمم کرد, وتم بەشێوەیەکی یاسایی تاوانی ئەنفال بە جینۆساید ناسراوە, بەشێوەیەکی یاسایی لە محکمەی عێراقی, لەبەرئەوەی کە ئیحالەی مەحکمە کرایە وەکو جینۆساید ئیحالە کرایە, و قبول کرایە, کەواتە ئەمە جینۆسایدە هیچ شکی تیانیە و, حەقیشمان هەیە لێرە بەو شێوەیە زیکر بکرێ, بەلأم تکا دەکەم لێرە یەك تۆز ورد ببنەوە, ئەمە ئەوەلن مەرحەلەی بیدائیە, لە سفرەوە ئێمە هاتووینە قانون دادەرێژین, قابیلی ئەوەیە زۆر خەلەلی تێدابێ, قابلی ئەوەشی هەیە لە موستەقبەل تەعدیلی بکەین, لەبەرئەوە تکا دەکەم وامەزانن ئەوە ئایەتێکی قورئانیە, یان هەر بەندێکی موقەدەسی قورئانە, لەبەرئەوە قابیلی گۆڕانە و, داوای لێبوردن دەکەم لەو برادەرانە, تەبعەن من مەبەستم ئەندامانی پەرلەمان نەبوو, بەلأم من دەزانم هاوار هاوار لە دەرەوە هەیە, لەبەرئەوە خەلّکانێك هەیە لەدەرەوە هاوار دەکەن کە ئێمە مافی ئەوانمان خواردووە, نەك مافیان بۆ دابین بکەین, مەسەلەی ئەنفالیش دەکرێ تایبەتمەندی هەبێ, جوابی نیهائیش بۆ خودی ئێوەیە, ئێوە دەتوانن حەسمی بکەن, بەو شێوەیە کە بۆ بەرژەوەندی عامە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, تەفسیرەکەت مەقبولە, هاوار هاوار لەدەرەوە هەیە, فەرموو کاك محمد فرج.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو خالّم هەیە, خالّی یەکەمیان/ ئێمە شەرێکی زاراوەمان هەیە, هەر لەدروست بوونی تاریخەوە, یەعنی کەلیماتەکان لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر جیایە, لەئەوروپا بەگشتی زەحایە بەکاردێت, ئێمە لێرە کەلیمەی شەهید بەکاردەهێنن, یەعنی کەلیمەکە لای ئێمە هەر قودسیبیەتێکی هەیە, دووەم/ ئەم بەشانەی کەباسمان کرد, ئەم یاسایە کە لێرە دەرچووە, یاسایە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان, ئەگینا لە ئەصلّە ئەم مەسەلەی جینۆسایدە, لەوانەیە من موخالف بم لەگەلّ چنار خان, ئەمە بە جینۆساید نەناسراوە, کاتێك بە جینۆساید ئەناسرێت، کە لە ئومەم موتەحیدە ئیقرار بکرێ, مەحکەمەیەکی عێراقی عقوبات, ناتوانێت ئەمە بکات, ئەوە ئەبێ لە ئومەم موتەحیدە وەکو ئەرمەن ئیقرار بکرێ, ئەگەر ئێمە توانیمان ئەو وەزارەتەی ئێوە یەکێ لەئیشەکانی لە داهاتوو ئەوە بێ ئەمە بەجینۆساید بناسرێنێ, ئەم مەسەلەیە ئەمێنێتەوە, من دوو نموونە ئەخەمە بەرچاوتان: لە ئەرمەن 92 سالّ پێش ئێستا کراوە, کێ ماوە ئێستا, لە کوڕی, هەر ئەو رۆژەش لەداك بووبێ یان پێنج مانگ دوای ئەوە لەدایك بووبێ, کەسیان نەماوە ئێستا, یەعنی مندالّی ئەو جیلە نەماوە, بەلأم قەزیەکەیان باقیە, یەهود 63 سالّ پێش ئێستا کراوە, هەتا 2020 ئەخایەنێ, هەتا ئێستا 40 ملیار دۆلاریان وەرگرتووە, ئەمە پەیوەندی نییە بەوە بلّێی کچەکەی ماوە یان کوڕەکەی ماوە, ئەمە مەسەلەیەکی خەتارناکە کە دروست بووە, ئەمانە هەمووی ئەبێ قەرەبوو بکرێنەوە, ئەوەی کە تیا چووە, ئەوانەی کە شەهید بووینە, لەبەر ئەوەی من پێشنیار دەکەم, کەلیمەی شەهید بەکاربهێنین (شەهیدەکانی سەنگەر و کیمیاباران و ئەنفال و هاوولأتی), ئەی بۆ هاوولأتی

ئەو هەموو خەڵکە تیا ئەچێ, هەر ئەمڕۆ قەلأدزێمان باس کرد, ئەی ئەوانە شەهید نین, بەیانی دوو بەیانی باسی هەڵەبجە دەکەین, ئەوانە شەهید نین, لەبەر ئەوە ئەم کەلیماتانە لەلای ئێمە بەم صیاغەیە دابڕێژین و, ئەو وەزارەتە کار بکا بۆ ئەمە لەنەتەوەیەکگرتووەکان, ئێمە ئەوە ئیقرار بکەین, بۆ ئەوەی بتوانین ئەم حاڵەتانە دروست بکەین:

1-دەبێ ئەوانە قەرەبوو بکرێنەوە.

2-ئەمانە هەر نیزامی تەقاعودی ئەوانە بگرێتەوە, هەر شتێ ئەبێ بەقانون بێ, رێزلێنان شتێکی موئەقەت و کاتییە, بەیانی وەزارەت ئەتوانێ بیبڕێ, حاڵەتێکی ئیستسنائیی بۆ دروست دەبێ و ئەتوانێ بیبڕێ, بەلأم تەقاعودی سیسەتەمێکی نۆڕماڵە لەهەموو دنیا, بەلأم بڵێین شەهیدانە قسەسەیەکەی جوانە, دووەم/ دەبێ ئەم یادانە رایبگیرێت, بەپێی ئەو پرنسیپە نێودەوڵەتیە, نابێ نەوەکان ئەمە لەبیر بکەن, ئەبێ هەموو ساڵێ ئەم یادانە زۆر بەزیندوو بەگەورەیی رابگیرێ و, مەسەلەی یادوەری ئەبێ لەهەموو جێگایەك ئەوانە نەصبێك بکرێ, هەموو جارێ خەڵك سەیری بکات, نەوەکان ئەوانەیان لەبیر نەچێت, یەك خاڵی ترم ماوە, بۆ کەس و کارەکانیان, ئاوەدان کردنەوەی گوندەکانیان, ئەو ئیمتیازاتانەی کە هەیە شمولی کەس و کارەکانیان بکات, ئەگەر دوو نەوەش بێ, سێ نەوەش بێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەسە موناقەشە زۆر کرا, داوا لە لیژنەی قانونی دەکەم, موقتەرەحی خۆیان سەحب بکەنەوە, لەوەی کە ژن لەکاتی شووکردنی مووچەکەی دەبڕێ, ئەگەر سەحبی ناکەن دەیخەمە دەنگەوە, فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ئەو موقتەرەحەی سەحب دەکەین, مادەم بە پەسەندی دەزانن.

بەڕێز د0ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەلەن رێز لێنان باش بوو کاك محمد باسی کرد, رێز لێنان بۆ جارێکە, لەگەڵ رێزمدا بۆ ئەو وشە پیرۆزە, بەلأم رێز لێنان بۆ جارێکە, ئەمە یەك, دوو/ خاڵێکمان باس کرد, یەکەم من دەست نیشانم کرد, و برادەرانیش زۆر تەئکیدیان لەسەر کردەوە, لەیاساکەدا نەهاتووە, ئەگەر بنەماڵەیەکی شەهید, یان بنەماڵەیەکی ئەنفال یەك کەسیان مابێتەوە, ئەبێ تا ماوە لەژیان مەعاشەکەی هەر هەبێ, وەکو دایك و باوك و خێزان, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, ئەوە رەئیی بوو, نوقتەی نیزام نەبوو, ئێستا لەبەر رۆشنایی لیژنەی قانونی و لیژنەی مافی مرۆڤ و وەزیر و رای زۆربەی ئەندامەکان, لەماددەی شەشەم بەو شێوەیە دەگۆڕێت:

اولا: یستحق ذوی الشهید المناضل و المؤنفل حقوق و امتیازات الشهید بموجب نظام یصدره مجلس الوزارة.

بەم شێوەیە گۆڕاوە, کێ لەگەڵ ئەم گۆڕانکاریەیە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون. کێ لەگەڵ نییە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, بەتێکڕای دەنگ وەرگیرا.

ثانیا: المشمولون باحكام الفقرة/ اولا من المادة السادسة هم:

1-الزوجة أو الزوج.

رەئیەکەی کوێستان خان, با هینەك بکەین, لەقانوندا موزەکەر و موئەنس ئەگەر بەتاکیش بوو, مانای جەمع بگرێتەوە, کەوتت (الزوجە) ئەگەر سێ زوجەیش بێت, یەك شتە.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زوجات بێت باشترە, لەبەرئەوەی ئەگەر یەك زوجە بێت, حەقی یەك زوجە تەقسیم دەکرێ بەسەر هەموویان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەخێر وانیە, بۆیە (الزوجە أو الزوج), بەم شێوەیە خاڵێ یەکەم دەگۆڕێ,

2-الابن الى حين اكمال الحادية و العشرين من العمر اذا لم يكن مستمرا على الدراسة.

ئەم خاڵە زۆر موناقەشەی لەسەر کرا, لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە, من ئیقتیراحەك دەکەم, ئەگەر جەنابی وەزیر موافەقەت بکات, تەمەنەکەی بکەینە 24 ساڵ, لەبەر ئەوەی ئیمکان هەیە درنگ چووتە مەکتەب, ئەگەر موافقن, لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ, جەنابی وەزیر رەئیی چییە؟ فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بەر لەوەی ئەم یاسایە دابنێین, نوێنەری وەزارەتی دارایی ئامادە بوو, بەڕاستی دەبێ میزانییەی حکومەت لەبەرچاو بگرین لەو مەسەلەیە, راستە کەس و کاری ئەنفال و شەهید موستەحەقی ئەوەن زۆر زۆریان پێبدرێ, بەلاّم دیسان تەئکید دەکەمەوە, ئەوە بۆ ئەوەیە پێی بژین, بەلاّم دواتر لەسەر پێی خۆیان بوەستن و کار بکەن, تەبعەن شمولی دایك و باوك و خێزانی شەهید ناکات, ئەگەر مەعاشی خۆشیان هەبێ, ئەوا ئەو مەعاشە هەر وەرئەگرن, بەس تەنها کوڕو کچ لێرە بوویتە ئیشکال, کچ و کوڕی شەهید یان ئەنفالکراوەکان, ئەوانیش هەدەفەکە دوو جانبی هەیە, رەنگە هەندێکیان بەغەدر حیساب دەبێ ئەگەر لێیان ببڕین لەو مەرحەلەیە, لەهەمان کاتدا جانبە ئیجابییەکەش ئەوەیە دەمانەوێ تەشجیعیان بکەین کە ئیش بکەن, چاویان لەوە نەبێ, دەکرێ تەمەنەکە زیاد بکەین, چونکە حکومەتی هەرێمی کوردستان رەنگە نەتوانێ دوو مووچە بدا بەیەك کەس, هەر خۆی دژی تەعلیماتی وەزارەتی دارایی کە تەعلیماتی دەردەکات, دەڵێ دوو مووچە نابێت بدرێتە یەك کەس, ئەوە حەقە, ئەوە مووچەیە, بەهەر حاڵ ئێوە حەسمی دەکەن, لەبەرئەوەی ئیمکانیەتی دارایمان لەبەر چاو گرتووە, رەنگە تۆزێك سەخت بووە, بۆ دارایی دوو مووچە بدات, ئێمە پێمان باشە وەکو موقتەرەح ئەگەر تەمەنەکە زیاد بکرێ, یان موقتەرەحێکی ترمان هەیە,

وەكو رای وەزارەت, ئەوە بۆ ئەنفال و جینۆساید ئیستسنا بكرێ, تا ئەو كاتە قەرەبوو دەكرێتەوە ئەو حقوقە بمێنێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

چنار خان ئەوە مەنتیقە دیفاعم بۆ ئێوە كرد, ئێستا لە زدتان بەكار دەهێنم, ئەگەر 21ساڵ یان 24 ساڵ بێت, ئەگەر قەتع بوو ناگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی مالیە, دەچێتەوە سەر وەرەسەكان, ئەگەر 21 یان 24 ساڵ بێت, پارەكە هەمان پارەیە, بەنیسبەت وەزارەتی مالیە هەمان شتە, ئەگەر قەتع بكرێ بەپێی خاڵی چوارەم دەگەڕێتەوە بۆ وەرەسەكان, لەبەر رۆشنایی موداخەلاتی ئێوە ئەوا 21 زیاد بكرێ بۆ 24 ساڵ, ئەگەر لەخوێندنیش بەردەوام بوو, ئەوا تا خوێندنی تەواو دەكات مەعاشەكەی بەردەوام پێئەدرێ, واتە كوڕ تا دەگاتە 21 ساڵ لەئەصڵی مەشروعەكە هاتووە, ئەگەر لە خوێندن بەردەوام نەبوو, لەبەر رۆشنایی موداخەلاتی ئێوە, دەڵێین ئەو 21 ساڵە كەمە ئەم تەمەنە, بۆیە كردمانە 24 ساڵ و, ئەگەر لە 24 ساڵیش هەر لە جامعە بەردەوام بوو, ئەوا مەعاشەكە هەر بەردەوامە و, ئەگەر پارەكەشی قەتع كرا ناگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی مالیە, دەچێتەوە سەر بەقیەی وەرەسە (دایكە, باوكە, خێزانە, خوشكەكانیەتی), پێم وایە وازحە ئێستا, دەیخەمە دەنگەوە, فەرموو چنار خان.

بەڕێز چنار سعد عبداللە/(وەزیری كاروباری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

برادەران زیاتر تەئكید لەسەر ئەو كەسانە دەكەن, كە دایك و باوكەكەی نەماوە, لەحاڵەتێك كەتەمەنی یاساییان تەواو كرد, ئیدی ناچێتە سەر كەس تەنها لە حاڵەتێك ئەگەر خوشكەكەی شووی نەكردبوو, یان خوشك و برای عاجز بوون, یان پەككەوتوو بوون, لێرە دەچێتە سەر زیمەی ئەوان, ئەوان مووچەكە وەرئەگرن, لێرە ئەو كێشەیە چۆن چارەسەر ئەكەین, من دەڵێم وەك رەئیی وەزارەت, بۆ ئەنفال و قوربانیان و شەهیدان و جینۆساید تا ئەو دەمەی قەرەبوو وەرئەگرنەوە, مەعاشەكە هەر بەردەوام بێت, بەلاَم ئیستسنا بكرێ تەنها بۆ جینۆساید, نەك بۆ شەهیدان, چونكە پێشتر لەهی شەهیدان ئەو رێنمایە موتەبەع بووە, پەیڕەو كراوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

با صیغەیەك بدۆزینەوە, بۆ ئەو حاڵەتانە ئیستسنا كە باسیان دەكەین, كاك دلێر فەرموو نوقتەی نیزامە.

بەڕێز دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوە مەنتیقە كە ئێمە موناقەشەی پێئەكەین, دائیمەن باس لەشتێكی رابردوو ئەكەین, ئێمە ئەم یاسایە بۆ ئەوە ناكەین كە رابردووە تەنها, بۆ ئەوە ناكەین كە ئەنفال كراوە یان شەهیدەكان لە 60 ەكان تاكو چەند ساڵ لەمەوپێش شەهید كراون, ئێمە دوێنێ خێزانێك لەكەركووك قەتلی عام كران, ئەمە ئەكەوێتە ئەم یاسایە, پێرێ كرێكارەكانی یەزیدی قەتلی عام كران, بزووتنەوەی رزگاریخوازی كوردستان كۆتایی

نەهاتووە, لەبەرەئەوە ئێمە ئەم یاسایە دەرئەکەین بۆ ئەو کەسانەی کە لەئایندەش ئەیانگرێتەوە, لەبەر ئەوە هیوام وایە بۆ ئەو کۆمەڵە کەسە وارس نەمێنێ, یان بە مەنتیقێکی تر ئەوە موناقەشە بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزام نییە, هەرچەندە ڕێگاشم پێدای, ئەوە ڕەئییە, فکرەکەت گەیشت, سوپاس, دەکرێ ئەو حاڵەتە تایبەتیە کە باسمان لێوە کرد, ئەگەر کوڕ وکچ بەتەنها وارس بێت, دەکرێ بە پرۆژەیەکی تایبەت هەموار کردن بیکەینە قرارێکی تایبەت, یان دەکرێ لێرە ئیزافەیەك بکەین, دەکرێ لێرە فەقەرەیەك ئیزافە بکەین, (ئەو کەس و کاری شەهیدان کە بریتین لە کوڕو کچ, ئەگەر تەنیا وارس کوڕ و کچەکە بن, بەردەوام بێت وەکو دایك و باوك و خێزان), ئەوەتان پێ باشە, من موفتەرەحێك بۆتان دەخوێنمەوە, ئەگەر وەزیر موافەقەت بکات, هەرچەندە پێم باشە, چونکە داواکاریەکە بۆ شەهیدانە, لە پاشی فەقەرەیەك ئیزافە بکەین, بڵێین (ئەو ئیستحقاقە ئەو حقوق و ئیمتیازە بۆ کوڕ یان بۆ کچ تا ژیانی ماوە بۆی دەمێنێ, ئەگەر تەنیا وارس بوو), باشە ئەوە, نوقتەی نیزام نییە, کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەتەنیا یەك کەس نییە, چونکە ئەگەر بەتەنیا یەك کەس بوو, یەعنی یەك منداڵ, لێرە دایك و باوکیان نەماوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کە وتت موستەحەق بوون, مەبەستت کوڕ و کچەکەیە, یەکێکیان دەگرێتەوە, یان کوڕەکە یان کچەکە, پارەکە ئەگەر چوار کوڕو کچ بن, ئەگەر کوڕەکە تەعین بوو پارەکە دەچێتن بۆ سێ کەسەکەی تر, ئەوی تر تەعیین بوو پارەکە دەچێت بۆ دووەکەی تر, ئەوەی تر تەعیین بوو پارەکە دەچێت بۆ ئەوەی تر, ئەگەر ئەویش دامەزرا پارەکە نامێنێ, صیغەکە بەتەعدیلێکی بەسیتەوە, بەعەرەبی دەخوێنمەوە و لەگەڵ کوردیەکەش (یؤول الاستحقاق الی الابن أو البنت), یەعنی (ئەو مووچەیە یان ئەو مافانە دەگەڕێتەوە بۆ کچەکە یان کوڕەکە تا ژیانی ماوە ئەگەر هەر یەکێ لەوان تەنیا کەس بوون), بەعەرەبیەکەی (یؤول الاستحقاق الی الابن إو البنت طیلة الحیاة اذا کان ای منهم المستحق الوحید), وازحە کاك شێروان, کاك عونی, کاك کاکە, کاك محمد فرج, جەنابی وەزیر, دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵ ئەو فەقەرەیە, دەستی بەرزبکاتەوە؟فەرموون, کێ لەگەڵ نییە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ ئەم فەقەرەیەش تەسبیت کرا.

ساڵەکە ببێتە 24 ساڵ, هەمان شتە فەرقی نییە, موافقن, ئەوەش دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵ ئەوەیە تەمەنەکە بکرێتە 24 ساڵ, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ ئەوەیە تەمەنەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ ئەوەش تەسبیت کرا, تەواو.

چوارەم/ (يستثنى الاولاد العاجزين من الشروط الواردة في هذة المادة)، من پێم وایە (وفقا لتعليمات تصدرها الوزارة) زیادە، دەبێ شەتبی بکەین، چونکە لێرە کردوومانە قانون، دەبێ ئەو تەعلیماتە بەپێی قانون دەربچێت، کەواتە چوارەم (هەموو منداڵەکان کە کەم ئەندامن تا ژیانیان ماوە مافەکەیان بەردەوام دەبێت) تەبعەن ئەگەر وتت ئەولاد کوڕ و کچ دەگرێتەوە، یەعنی نە بە 21 ساڵی یان 24 ساڵی نەبەتعیین بوون یان بە شووکردن مافەکەیان نابڕێ، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو فەقەرەیەیە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ نییە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون، تەواو، ئەوانی تر گۆڕانکاری بەسەر نەهاتووە، ماددەکە هەمووی دەخەمە دەنگەوە بەو گۆڕانکاریانەی کە دەنگتان بۆدا، فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەنگی دەرنەچووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە لە لیژنەی قانونی هەیە، موفتەرەحی لیژنەی قانونییە، مولاحەزە وەردەگیرێ، فەرموو

بەڕێز گولناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلەی ساڵەکە دەنگی بۆدرا، بەکەمی ئەویش زۆرینە نەبوو، ئەو ساڵە یەکلا بکرێتەوە، ئەبێ بژمێردرێ، زۆر کەم بوو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە دوێنێ لەگەڵ جەنابی وەزیر دانیشتبووین، دوای ئەوەی کە ئیعادەی نەزەرمان کردەوە، لە فەقەرەی شەشەم (الاخوة والاخوات) بە موتڵەقی هاتووە، تەبعەن ئەوە ئیمکان نییە (الابن والبنت) شەرتیان بۆ دابنێین و، (الاخوة والاخوات) شەرتیان بۆ دانەنێین، بۆیە وامان دانا (الاخوة و الاخوات مع مراعات الفقرتين (2، 3) الاعلى)، بۆ ئەوەی هەمان شەرتی 24 ساڵەکە یان تەعیینەکە لەسەریان فەرز بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا فەقەرەی (6) وازحە لاتان، یان شەرحی بکەین، د0شوکریە فەقەرەی (3) تەواو بوو، دەنگمان بۆدا، کردمانە 24 ساڵ، تۆ ئیقتیراحت ئەوە بوو لاببردرێت، بەڵام کە دە ئەندام رازی نەبوو لەسەر ئەوە، موفتەرەحەکەت وەرناگیرێ، ئەوە رەئیی خۆتە، قسەکانیشت هەمووی تەسجیل کراوە، لە پرۆتۆکۆل قسەت کردووە کە لاببردرێت، برادەری تر، ئەندامانی تر وتیان ئەبێ زیاد بکرێ، شەش کەس، حەوت کەس ئەو داوایەیان کرد، کە زیاد بکرێ، بۆیە من کردمە موفتەرەحێك سێ ساڵم بۆ زیاد، وەزیر موافەقەتی کرد، زۆربەی ئەندامانیش موافەقەتیان کرد، زۆربەیان بەدڵیان بوو، بەڵام من پێم وایە ئەوە باشە و، زەرەر لە

وەزارەتی مالیە نادات, بۆیە خستمانە دەنگدان, و دەنگیان لەسەردا, سێیەمەکە (لحين التعيين) موفقتەرەحی لیژنە یاساییە سەحبی کرد, دەڵێ (أو الزواج) لیژنەی یاسایی خۆی موفقتەرەحەکەی سەحب کردەوە, کەواتە (لحين التعيين).

(الأولاد العاجزين) دەنگمان بۆدا, (وفقا لتعليمات تصدرها الوزارة) لادراوە, ئەوەش دەنگمان بۆدا, (الوالدين) ئەوە هەروەك خۆیەتی گۆڕانکاری بەسەر نەهاتووە, (الاخوة و الاخوات مع مراعات الفقرتين (2, 3)), یەعنی خوشك و برای شەهیدان وەکو کوڕ و کچی شەهید شمولیان دەکات, بەلاَم بە موراعاتی تەمەنەکە, موراعاتی تەعیینەکە, ئەو موراعاتە تەعدیل کراوە, کێ لەگەڵ ئەو تەعدیلەیە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ نییە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, باشە بە ئەکسەریەت وەرگیرا, تکایە قسە مەکەن, پاشان یەکێ دەڵێ من ئاگام لێنەبوو, پێی وایە نەخراوتە دەنگدانەوە, ماددە تازەکە کە خوێندمانەوە دەنگمان لەسەردا, جەنابی وەزیر مولاَحەزیەکی هەیە, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیر کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئکید دەکەمەوە لەسەر ئیقتیراحەکەی خۆم, ئەگەر بکرێ ئەو خاڵە زیاد بکرێ (کوڕ و کچی قوربانیان یان شەهیدانی جینۆساید موستەسنا بکرێن), واتە لەخاڵی دووەم تەحدیدی عومرەکە تا ئەو دەمە قەرەبوو دەکرێنەوە, ئەگەر ئەو خاڵە ئیزافە بکرێ من پێم وایە شتێکی باشترە, بۆ کەس و کاری جینۆساید ئەوە زیاد بکرێ, نەك شەهیدانی تر, ئەوە پێشتر ئەو تەعلیماتە هەبووە, و موتەبەعیش بووە, سەبارەت بە شەهیدان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی ئێوە رەئیتان چییە؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی ئیعتیرازمان لەو موفقتەرەحە نییە, و شتێکی باشە بۆیان.

بەڕێز عادل محمد امين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە دەنگمان دا بۆ ئەوەی کە تاقانەیە, تا لەژیاندا مایە, پێویست بە موناقەشە ناکات و, باسی لێوە بکەینەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باسی ئەوە نییە کاك عادل, کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی چنار خان ئیشارەتی پێدا, ئەوا مەسەلەی تەعویزە, ئەوە حەقەکە کە دائیمە بەڕاستی, ئەوە نابێتە بەدیل, بۆیە کە نەصەکە هاتووە لەجێگایی خۆیەتی, ئەمە یەك.

دوو/ من حەزدەکەم ئیشارەت بەوە بدەم, لەماددەی شەش باس لە شەهیدی مونازل و موئەنفەل و مواتن هاتووە, بەلاّم لەماددەی یەك, مونازڵ لە زیمنی ئیبادەی جەماعی حیساب کراوە, دەبیّ لێرەش تەصحیح بکریّ, لەبەرئەوەی شەهیدی ئیبادەی جەماعیە, هەروەك چۆن لە تەصنیفەکە هاتووە, زۆر سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قەرەبوو مافی کەس و کاری شەهید نابڕیّ, یەعنی کاتێك قەرەبوو کراوە مافی هەر ئەمێنیّ, حەقی خۆیەتی, ئەمە یەك.

دوو/ لەوە تێنەگەیشتم خوشك و برای شەهید تەمەن چۆن تەعاروز ناکا لەگەڵ 24 ساڵەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزام نەبوو, بەلاّم بۆت روون دەکەمەوە, یەکەم قەرەبوو لەسەر داوای وەزیر بوو, ئەمە یەك, دوو/ بەنسبەت خوشك و برایەکە, لەویّ شەرحمان کرد, و گوتمان بە موراعاتی فەقەرەی (2,3)یە, وەکو کوڕ و کچی شەهیدە و ئیشارەتمان کردو دەنگمان بۆ دا, ئەو موقتەرەحەی وەزیر موقتەرەحێکی تازەیە, بەلاّم کاك شێروان شەرحی کر, قەرەبوو مانای ئەوە نییە مووچەی لێببڕیّ, قەرەبوو رەنگە تەعویز بدریّ بە خانوو بە ئەرز, بەلاّم مووچەکە شتێکی ترە, چنار خان فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەڵێم ئەو مووچەیە کە قەرارە هی کوڕ و کچی شەهید ببڕیّ, ئەوکاتەی کە تەمەنی دەگاتە 24 ساڵ, جا شەهیدانی جینۆساید بیّ, یان شەهیدانی سەنگەرو هاوولاّتی, موقتەرەحی من بۆ جینۆساید تایبەتمەندیەکی بکەین, برادەران هەموو تەئکید لەسەر ئەوە دەکەنەوە, یەعنی ئەوان موعاناتێکی تایبەتیان هەیە, بۆیە من تەئکید دەکەمەوە دەڵێم (ئەو قانونەی 24 ساڵەکە شمولی کوڕ و کچی شەهیدانی جینۆساید نەکات تا ئەو دەمەی قەرەبوو دەکرێنەوە, واتە کە قەرەبووەکەیان وەرگرت ئەوکات مەشمول بن بەو قانونەی 24 ساڵەکە), جا ئەگەر بکریّ ئەو فەقەرەیە زیاد بکریّ ئەوە پاڵپشتیەکە بۆیان, و ئەو حەقەیان پێبدریّ 2 ساڵی دی یان 4 ساڵی دی, ئێمە هەوڵ دەدین بە قەرەبوو, رەنگە بەماوەی 2 ساڵی دی قانونەکە دەرچوو بە بڕیاری مەحکەمە, ئێمە داوای قەرەبوو دەکەین, یەعنی سەقفێکی زەمەنی دادەنێین تا قەرەبوو دەکرێنەوە, ئەوان مەشمول نابن بە فەقەرەی 2 هەرئەوەندە, بەس کوڕ وکچیان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من خۆم ئێستا تێگەیشتم, مەبەستی جەنابی وەزیر ئەوەیە ئەوانەی موئەنفەلن یان بە كیمیاباران شەهید بووینە, ئەو شەرتانەی كە دامان نا بۆ وەرگرتنی مووچە بۆ كوڕ و كچی شەهیدان, تەمەنی 24 ساڵ, تەعین بوون, ئەوان نەگرێتەوە تاكو قەرەبوو دەكرێنەوە, كە قەرەبوو كران, ئەو شەرتانە بیانگرێتەوە, مەنتقێكی تیایە صیغەیەك بنووسن بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان, نوقتەی نیزامە, فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر باشا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەسەر قەرەبوو, مادەم مەسەلەی قەرەبوو هاتە گۆڕێ, لێرە دەبێ دەست نیشانی ئەوە بكرێ, كە قەرەبووی گشتی و قەرەبوو تایبەتی هەیە, بەگوێرەی قانونی مەدەنی عێراقی, قەرەبووی تایبەتی خاص بەكەسێكە كە زەرەری كردووە یان شتێكی لەدەست داوە, بەلاَم قەرەبووی عام ئەوەیە گشتییە و عام دەگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی مەبەست لێرە ئەوەی كە جەنابی وەزیر باسی كرد, مەبەست لەقەرەبوو كردنەوەكە, باوازح بێ لامان, مەبەست لەوەیە قەراری بەغدا كە تەشكیل كراوە, موحاكەمەكردنی ئەو تاوانبارانە, یەك لە داواكاریەكانمان ئەوەیە مەحكەمەیە قەرار بدا بە قەرەبوو كردنەوەی زیانی كیمیاباران و ئەنفال, تا ئەو قەرارە جێبەجێ دەكرێ, لەلایەن حكومەتی عێراق قەرەبوو دەكرێنەوە, داوای وەزیر ئەوەیە منداڵانی ئەنفال و كیمیاباران مەشمول نەبن بە تەمەن و تەعیین, كاك سردار تۆ موقتەرەحت چییە؟

بەڕێز سردار صباح بوزو هركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەجومەن.

نەصەكە بەم شێوەیە دەبێ (لایتم تطبیق الشروط الواردة في الفقرات السابقة على ولاية ضحايا الانفال و الاسلحة الكيمياوية لحين تعويضهم), زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د0كمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێشنیاری چنار خان ئەوهایە دیارە من لەگەڵ كاك فرست باش لێك حاڵی نەبووین, ئەم عومرە بەردەوام دەبێت هەتا هەمووی ئەگەنە تەعویز, كە قەرەبوو كران ئینجا ئەم قانونە جێبەجێ دەكرێ لەسەریان, یەعنی رەئیەكی باشە و, ئینقاز كردنی ئەو مەوقیفەیە, بۆیە بەم شێوەیە بێت باشە, سوپاس.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوەی من تێگەیشتووم, ئەگەر مەوزوع زەرەر بێت, تەعویزی ئەو زەرەرە قانونیەن وەك مەبدەئو قەواعیدی عام هیچ عیلاقەی بە عومر نییە, هەریەك ئیسپات بوو كە زەرەری پێكەوتووە, نەتیجەی ئیشێكی ناقانونی, یان موتەهیمێك كردبیتن ئەوەی كە حوكمی مەحكەمەی وەرگرتبێ, موستەحەقی

تەعویزە و عیلاقەی دگەل عومر نییە, ئێمە لێرە بۆ باسی 21 ساڵ و 24 ساڵی, یان ئیسپات بێت کە برای شەهیدە, یان کوڕی شەهیدە, یان خێزانی شەهیدە, موستەحەقی تەعویزە ئەگەر هاتوو وەرگیرا, نزانم حەز دەکەم برادەران ئەو شتە روون بکەنەوە باشترە, یەعنی باسی عومر بکەی یان نەکەی, ئیستسنائی بکەی یان نەیکەی مەشمولی بە تەعویزە, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلەی ئەوەی من دەڵێم بەڵێ تەعویزەکە رەبتی بە تەمەن نییە, ئەوەی جەنابت دەیڵێی کاك فرست هەمووی راستە, بەڵام مەبەستمە لێرە, ئێمە دەمانەوێ حەلێکی وەسەت دابنێین, بۆ ئەوانەی کە زەرەرمەند بووینە لە تاوانی جینۆساید, بەتایبەتی کوڕ و کچی کیمیاباران و ئەنفال دەڵێین با ئەو قانونەی فەقەرەی (2) کە 24 ساڵە دامان ناوە مەشمولی ئەوان نەبێ, تا ئەو دەمەی تەعویز وەردەگرن, یەعنی کوڕ و کچەکە ئەو چانسەیان بدەینێ, با جارێ ئەو مەعاشە و ئەو حقوقە وەربگرن, تا ئەو دەمەی تەعویز وەردەگرن, ئەو کات ئەو قانونە لەسەر ئەوان و لەسەر شەهیدان وەکو یەك جێبەجێ دەکرێ, یەعنی ئەوە شتێکە منداڵەکەش وەریدەگرێ و پیرەکەش وەریدەگرێ, نازانم تا چەند وازحە, سوپاس.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا من دڵنیام لەوەی کە سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان پێیان خۆشە هەرچی لە ئیمکان هەبێ لەدەستی حکومەتی هەرێم بێت, بۆ کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و کیمیاباران بۆیان ئەنجام بدرێت و بۆیان بکرێت, بەڵام ئەگەر ئێمە باس لە قەرەبوو بکەین, بۆ کوڕو کچی ئەنفال و جینۆساید فەرقێك دروست دەکەین لەنێوان کەس و کاری پێشمەرگە, لەبەر ئەوەی ئەگەر ئەوان چاوەڕێی قەرەبوو بکەن لەحکومەت, من دڵنیام لەوەی کە کەس و کاری تر چاوەڕێی جۆرە قەرەبوو دەکەن, ئەگەر خزمەت گوزاریش بێت لە هەرێم, بۆیە من تۆزێك لەو مەسەلەیە ئەوەبووم, بۆچی ئەو جیاوازەیە بکەین, ئەگەر هەشبێ با شمولی هەموویان بکات, سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی کاك ئارام دەیڵێ, پێشمەرگە و هاووڵاتی, ئەوە واجبی حکومەتە, ئەو تەعویزەی چنار خان دەیڵێ مەسەلەیەکی نێودەوڵەتییە, ئەو مەسەلەیە جینۆسایدە, یەعنی قەواعیدی خۆی هەیە, یەعنی داوای لێبوردن دەکەم, پێشمەرگە و هاووڵاتی و ئەوانەی کە لەزیندان بووینە و مەسائیلی سیاسی, ئەوانە واجبی حکومەتن قەرەبوویان بکاتەوە, مەعاشەکەیان بەردەوام بکات, ئەم قەرەبووکردنەوەیە, قەرەبووکردنەوەیەکی جیاوازە, یەعنی قەواعید و ڕێسای تایبەتی خۆی هەیە, نێودەوڵەتیە و نۆرماڵە, هیچ

پەیوەندی بە وەتەنی نییە, یەعنی هیچ وڵاتێك ئەو قانونە پیادە ناكات, ئەگەر ئەم قانونە ئیقرار كرا بەپێی قانونی نەتەوەیەكگرتووەكان دایناوە, ئەوە ئەو قانونە پیادە دەكرێ, سوپاس.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی كاك ارام دەكەم, حەق نییە ئەو فەرقە بكرێ, ئەوەی حكومەت پێی دەكرێ حەقە بۆ هەمووان بكات, نەك بۆ ئەنفال بكات و بۆ ئەوانی تر نەكات, حكومەتی خۆمان چی بۆ شەهیدان كردووە تاكو ئێستا, هەر شەهیدێك پارچە زەویەكی وەرگرتیە, پارچە زەویەك چییە, ئەویش ناعادالەتییەكی زۆری تیایە, شەهید هەیە پارچە زەویەكی وەرگرتییە بە ملیۆن دینار فرۆشتیەتی, شەهیدیش هەیە پارچە زەویەكی وەرگرتیە تا ئێستا 10 هەزار ناكات, هەقە عەدالەت هەبێت, شەهید هەمووی وەكو یەك بێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە قسە زۆر كرا بەڕاستی, زۆر شتیش بۆ شەهید كرا, هەرچەندیش بكرێ هەر كەمە, كە زۆر شت كراوە مەبەستمان نییە كەس و كاری شەهیدان رازی بكەین, چونكە ئەو زیانە قەد قەرەبوو ناكرێتەوە, نەبەحكومەتی هەرێم, و نەبەدنیا, چونكە تۆ ناتوانی ئەوانە زیندوو بكەیەوە, ئینجا بڵێی هیچ نەكراوە, حكومەتی هەرێم بەپێێ توانای خۆی, من دەتوانم بڵێم بەدڵنیاوە لە سەدا 80 ئەرزیان وەرگرتیە, كیمیاباران و ئەنفال نا, شەهیدانی سەنگەر و هاووڵاتی, ئەوانە 80٪ ئەرزیان وەرگرتیە, مەعاشی مانگانەشیان هەیە, بێجگە لەوەی لە كولیە و لە شوێنی تریش ئیستسنائێكی ئیجگار زۆریان بۆ كراوە, حەقی خۆشیانە منەت نییە لەسەریان, هەرچش بكەین بۆیان هەر كەمە, بەڵام بڵێین هیچمان نەكردووە, گوناح بەخۆمان دەكەین, قەرارەكان خۆمان دامان ناوە, من یەكێكم لەوانەی بە تەفصیل دەزانم, 3 ساڵ وەزیری مالیە بووم, ساڵێك و نیو جێگیری سەرۆكی وەزیران بووم, ئیمزام نەكردووە بۆ یەك نەفەر تەنیا كەس وكاری شەهیدان نەبێ, یان ئەنفال و كیمیاباران نەبێت, بۆ وەرگرتنی ئەرز, سەدان قائیمەم تەوقیع كردووە بۆ وەرگرتنی ئەرز بۆ كەس و كاری شەهیدان, لێرە لە سلێمانی لەشوێنی تر, بەڵام تەبعەن عەدالەتی تەواو نییە, یەعنی ئەو رۆژە باسم كرد, ئەو عەدالەتی ئێمە دەمانەوێ, بەداخەوە تۆزێ خەیاڵیە, چونكە لەگەڵ جیهاندا ناگونجێ, تۆ جارێ ئەو ئیمكانیەت نییە قەرەبووی زیانیان بكەیتەوە, كەواتە ناتوانی عەدالەت بیت, هەیە شەهیدە 15 یان 16 ساڵە لە راپەرین شەهید بووە, كوڕەكەی نەهاتووە, كەواتە لێرە تۆ ناتوانی عەدالەتەكە بگەینیتە جێ, هەفتەیەك پێشتر خەڵك موراجەعاتی منیان كرد, كوڕیان شەهید بووە لەكاتی هجوم كردنی سەر هەولێر شەهید, تا ئێستا نەئەرزیان وەرگرتیە نەمووچەیان وەرگرتیە, لێی دەپرسی بۆ خۆی نەهاتووە, لێرە خۆی مەسئولە لەسەر تەبیق نەكردنی عەدالەت, رەنگە یەكێ هاتبێ بەهۆی ئەو پەیوەندیانە توانیبێ دوو مەعاش وەربگرێ, ئەوە مانای ئەوە نییە تۆ هیچت نەكردووە, هەندێ جاریش مەسئولێك هەیە وەجهەی نەزەری نەوعێكە لایەك بە موستەحەق تر دەزانێ لە لایەكەی تر, ئەمانە هەمووی بەشێكن لەژیان, ئێمەش خۆ لەئاسمان نەهاتووینە, بەهەر حاڵ

موقتەرەحەکەی جەنابی وەزیر، ئەگەر موسڕن لەسەری دەیخەمە دەنگەوە، موقتەرەحە تازەکەی دەڵێ (ئیستسنا دەکرێ کەس و کاری زەحایای جینۆساید لەو مەرجانەی کە لە فەقەرەی (2, 3) هاتووە، تاکو زیانەکانیان قەرەبوو دەکرێنەوە)، فەرموو کاک عوسمان.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلەی تەمەن 21 ساڵ یان 24 ساڵ هیچ لە مەسەلەکە ناگۆڕێ، چونکە ئەوە مەعاشی دایك و باوکەکەیە، ئەگەر منداڵەکە گەورەبوو ئەو مەعاشە دەگەڕێتەوە بۆ دایك و باوکەکە، ئەصڵەن هیچ مەسەلەیەك نییە، حەز دەکەم ئەمە بۆ ئەندامانی پەرلەمان بەرچاو بخەم، ئەمە یەك، دوو/ مەسەلەی قەرەبوو کردنەوەی جینۆساید، من پێشتر باسم کرد، نازانم جەنابی وەزیر باش لێم تێنەگەیشت، ئەگەر ئێمە توانیمان کۆمەڵکوژی میللەتەکەمان بە جینۆساید دابنێین لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی ئەوا قەرەبوو وەکو نەتەوەش وەردەگرین، لەوانەیە ئەوەی بەشی کیمیاباران بێت، چ کۆمپانیایەکە رەنگە ولاتێکی تر بێت، رەنگە ئەڵمان بێت، رەنگە ئەو شەهیدە کەس وکاری نەمابوو، ئێمە وەکو نەتەوە قەرەبووەکە وەردەگرینەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزام نەبوو، شەرح بوو، فەرموو کاک شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی قسەکانی کاك عوسمان دەکەم سەد لەسەد لەسەر مەسەلەی تەعویز، مەسەلەی تەقاعود نابێ رەبتی تەعویز بێت، ئەمە یەك، بەس برای بەڕێزم کاك محمد فرج، دوو سێ جارە مەسەلەی جینۆساید دەینێتە گۆڕێ، ئێمە ئەگەر وشەی جینۆساید لەیاساکانی خۆمان رەنگدانەوەی پێنەکەین، ئینتیزار بکەین هەتا نێودەوڵەتی ئیعتیرافی پێ دەکات، ئێمە با لەیاساکانی خۆمان پیادەی بکەین، ئینجا محاوەلە دەکەین لەڕووی نێودەوڵەتیەوە پەسند بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز فخریە مصطفی محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنسبەت من کە باوك و برام شەهید بووە، ئێمە هەمووومان گەورە بووینە حمدوللە. راستە من موحتاج نییم، بەلاّم برایەکەم تەقاعود بووە و، ئەو موحتاجە، ئایا ئەوان چیان بۆ دەکرێ؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باسی کردووە قانونەکە لە حاڵەتی تایبەت لێرە ناتوانین موناقەشە بکەین، بەلاّم وتوومانە لە ئەنجومەنی وەزیران قانونێك هەیە، ئەو تەفصیلاتەی تێدایە، ئێستا تەبعەن لە موداخەلاتی ئەندامانی پەرلەمان هەردوو سەرۆك فەراکیسۆن پێیان ئەو فەرقە زیادە، ئینجا جەنابی لەبەر ئەوەی ئەگەر سەحبی دەکەی،

ئەگەر سەحبی ناکەی مەجبورم بیخەمە دەنگەوە, ئەو فەقەرەیە کە چنار خان ئیقتیراحی کردووە, وەزیری وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کە دەڵێ (زەحایای ئیبادەی جەماعی لە شەرتی فەقەرەی (2, 3) بەدەر بن تاکو تەعویز وەردەگرن), کێ لەگەڵ ئەو موفتەرەحەیە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, 37 کەس, کێ لەگەڵ ئەو موفتەرەحە نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, 36 دەنگ, کەواتە وەرگیرا بە هۆی یەك دەنگ, ماددەکە دەخەمە دەنگەوە بەهەمووی, فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێش ئەوەی ماددەکە بخوێنیەوە, کاك شیروان شتێکی باس کرد من تەئیدی دەکەم, وشەی شەهیدی ئیبادەی جەماعی بەکاربهێنین, چونکە ئەگەر تەحدیدی بکەین بە ئەنفال یان شەهیدانی کیمیاباران, هەندێ حاڵەت هەیە ئیبادەی جەماعی نایگرێتەوە, ئەو ئیستحقاقاتە یان شەهید بەگشتی بێت, وەك لەماددەی یەك لەتەصنیفەکە, یان هەر سێ جۆر بنووسرێ, بۆ ئەوەی هەموو ئەو ئیمتیازاتانە بیانگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەکە هەمووی دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ وەرگیرا, باش بەیانی کۆبوونەوەیە سەعات 10:30, سوپاس.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13)

چوار شەممە رێکەوتی 25\4\2007

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (13)

شەممە ڕێكەوتی 2007/4/25

كاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی رۆژی چوار شەممە ڕێكەوتی 2007/4/25 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (13)ی خولی گرێدانی یەكەمی ساڵی سێیەمی خولی هەڵبـژاردنی دووەمی پەرلەمانی كوردستان – عێراق, بەرنامەی كار بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی یاسای مافەكانی كەس وكاری شەهیدان و ئەنفالكراوانی هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای دەزگای گشتی بۆ كاروباری مین لەهەرێمی كوردستان.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەكەینەوە، بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە ڕێكەوتی 2007/4/25دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی یاسای مافەكانی كەس وكاری شەهیدان و ئەنفالكراوانی هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای دەزگای گشتی بۆ كاروباری مین لەهەرێمی كوردستان.

داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ دەكەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن, سەرەتا بەخێر هاتنی بەڕێز خاتوو چنار (وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان) و بەڕێز كاك سعد (وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان) دەكەم, بەخێر بێن سەرچاو, دوێنی ماددەی پێنجمان تەواو كرد, پێشتر شەش بوو, چونكە ماددەیەكمان ئیلغا كرد, ئێستا لە پرۆژەكە نووسراوە حەوت, لیژنەی قانونی بۆ خوێندنەوەی پرۆژەكە, فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی حەوتەم لەئەصڵی پرۆژەکە بەپێی تەسەلسولەکەی ماددەی شەشە, چونکە ماددەیەکی ئیلغا کرا, بۆیە دەبێتە ماددەی حەوت,

ماددەی حەوتەم: مافی خانەنشینی بەسەر مافگیرەکان بەیەکسانی دابەش دەکرێت.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السابعة: توزع الحقوق التقاعدية على المستحقين بالتساوي.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسای هیچ تێبینیەکی لەسەر ئەم ماددەیە نییە.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی مافی مرۆڤ پێشنیاری هەمان ئەصڵی پرۆژەکە دەکات.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەنیا ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێ پەسند بکرێ, حقوقی تەقاعودیەکە, دەبێتە حقوقی شەهید.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو تەساویە تۆزی شەرح بکەن, جەنابی وەزیر تۆزێ شەرحی بکات لەنێوان دایك و باوك و خێزان و منداڵ، فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەو بڕگەیە یاسا کەدەڵێ بەیەکسانی دابەش بکرێ, بێ گومان ئەوە لەسەر ئەساسی کۆمەڵەك مەشاکیل کە رۆژانە رووبەڕووی وەزارەت دەبێتەوە, ئەو فەقەرەیەمان ئیزافە کردیە, پێشتر بەپێی قەسامی شەرعی مووچەکە دابەش دەکرا بەسەریان, حصەکی زۆر کەم ژنەکە بەبەری دەکەوت, کەدەکاتە خێزانی شەهید, بەتایبەتی ئەگەر منداڵی نەبێ, بەڕاستی غەدرێکی کۆمەڵایەتی گەورە لە ئافرەتەکە دەکرێ, جاری وا هەبووە منداڵەکەشیان لێستاندیتەوە, خێزانەکە لەماڵی بابی دەکەوێت و حصەکی زۆر کەمی بەردەکەوێ, لەگەڵ ئەوەش ماڵی بابی زۆر هەژارن, لەبەر ئەوەی پێمان باش بوو حصەکەی ئەو ئەگەر بەقەد باوك ودایکی شەهید بێ, ئەو کاتە تۆزێ هاوکاری کردنە بۆ ئەو ئافرەتە باش دەبێ, لەبەر ئەوە من پێم وایە بەدەرجەی یەك خێزانی شەهید, ئافرەتەکەی شەهید موتەزەڕیڕە لێرە, ئینجا دایك و

باوكی شەهید, لەبەر ئەوەی پێمان باش بوو ئەو مەسەلەی تەساویە بمێنێ باشە, بۆ ئەوەی ئافرەتەكە كە دەكاتە هاوسەری شەهید لێرە موستەفید بێت, ئەوەیە مەسەلەكە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من پرسیارم لەلیژنەی یاسایی هەیە, یەعنی ئەو تەساویە كێ و كێ ئەگرێتەوە, دایك و باوك و منداڵ و خێزان, یەعنی هەموویان وەكو یەك بن.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر بەپێی ئەو ماددەیە بێت, ژن و مێرد, كوڕ و كچ, منداڵی عاجز, خوشك و برا, ئەوانە هەموویان وەكو یەك وەردەگرن, ئەوەش لەحقیقەتدا موخالیفی قەسامی شەرعییە و, موخالیفی قەسامی قانونیشە, نەك قەسامی شەرعی بەتەنیا, زۆر سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بێگومان تا وارسی دەرجە یەك هەبێ, ئەولەویات بۆ وارسی دەرجە یەكە, كە دەكاتە دایك و باوك, كچ و كوڕ و خێزانەكەی, ئەولەویەت بۆ ئەوانە, ئەوە ئەگەر وارسی دەرجە یەك هەبوو, ئەگەر وارسی دەرجە دوو, دەكاتە خوشك و برا هەبوو, لەوێدا دێینە سەر ئەو مەسەلە, تەبعەن لە قانونەكە یەكسانی باس كرایە, خوشك و برا ئەگەر قاسر بوون, ئەگەر, شروتە قانونیەكانیان تێدابوو دەیانگرێتەوە, بەڵام دەكرێ لێرە بەپێی قەسامی شەرعی, تەبعەن رێزم هەیەبۆ برادەران لەوانەیە گلەیان هەبێ, بەڵام بەپێی قەسام زۆربەی كات غەدر لە ئافرەتەكە كرایە, واتە غەدر لە ژنی شەهید كرایە, ئەوە حقیقەتێكە رووبەڕووی ئێمە دەبێتەوە, بۆیە ئێمە دەمانەوێ خارجی قەسام لێرە فەقەرەیەك, بڕگەیەك ئیستسنا بكرێ, بۆ ئەوەی ژنی شەهید مەغدور نەكرێ, لەو مەسەلەیە, جا برادەرانی یاسایی چۆن دەتوانن دەقێك بیینەوە بۆ ئەوەی عەدالەتەكە رەچاو بكەن, ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوان, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جارێ پەلە مەكەن لەقسەكردن, جارێ با مەوزوعەكە روون ببێتەوە بۆتان, بۆ ئەوەی موداخەلەتەكەتان سوودی هەبێ, من خۆم هێشتا ئیستیعابم نەكردووە, ئەو دابەش كردنی مووچەی خانەنشینی, بەچ تەریقەیەك دەبێ, ناومان لێنەنایە خانەنشینی, بەڵام یەكێ خانەنشین دەكرێ, مووچەكەی چۆن تەوزیع دەكرێ, ئایا بە تەساوی تەوزیع دەكرێ, یان بەپێی قەسامی شەرعی, ئەوەم بۆ روون بكەنەوە, لیژنەی یاسایی تكایە, فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چ لە ئەحکامی قانونی تەقاعودی چ لە ئەحکامی ئەم قانونەش, قەسامی شەرعی تەنیا بۆ ئیسپاتی وەراسەتە, ئەمە یەك. دوو/ ئەوەی لەئەحکامی قانونی تەقاعودی مەدەنی هاتیە, بە ئەساسی حصەصی شەرعی نەهاتیە و, لەو قانونەش لەسەر ئەساسی حصەصی شەرعی نەهاتییە و, پێم وایە ئەو نیسەبەیە بەتەساوی تەوزیع بکرێ, عەدالەتێکی تێدایە بەنیسبەت هەموو کەس وکاری شەهیدان, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەزانم عەدالەتە, بەلاَم پێویست ناکات بڵێی ئەوانەی دەرجەی یەکن؟

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێویست ناکات, چونکە هەمووی بەتەساوی کراینە بەڕاستی, کە دەڵێی بەتەساوی یەعنی هەموویان بەتەساوی وەردەگرن, یەعنی لێرە هەیە وارس نییە, بەلاَم مومکینە حصەی تەقاعودی وەربگرێ, وەکو (الاخوة و الاخوات), سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی ئەوە بۆ ئەوەی هاوکاری هەندێك برادەر بکەن, مەعاشی تەقاعودی و مووچەی شەهیدان تەریکە نییە, تەریکە نییە بۆ ئەوەی بڵێین بە قەسام تەوزیع دەکرێ, لەبەر ئەوەی تەریکە بەپێی شەرع بە قەسام تەوزیع دەکرێ, بەلاَم ئەوە لەبەر ئەوەی تەریکە نییە, ئینتیباهی ئەوە بکەن رەبتی نەکەن و تێکەلاَوی نەکەن, ئێستا کەواتە لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ ئیعتیرازیان نییە و, جەنابی وەزیرش ئیعتیرازی نییە, پێیان وایە ئەو ماددەیە بەو شێوەیە هەبێتن, بەتەنیا حقوقی تەقاعودیەکە وەك ئەوەی ئیتیفاقمان کرد بگوترێتن حقوقی ئیمتیازاتی شەهیدان لەسەر موستەحەقین بەتەساوی تەوزیع بکرێ, ئینجا کێ قسەی لەسەر ئەوە هەیە ناوی دەنووسم, کاك ئارام, کاك ئارێز, مەلا ئەنوەر, کاك بارزان, کاك بەلێن, کاك خورشید, خەمان خان, کاك دلێر, کاك زرار, مەلا سەعدەدین, سوزان خان, کاك عادل, کاك عبدالرحمن, کاك عوسمان بانی مارانی, کاك عوسمان, کاك عمر, کوێستان خان, گوڵناز خان, د. هالە, ئەو حەلەی بۆ دابین کردنی عەدالەت هەم وەزارەت تەقدیمی کردووە, هەم لیژنەی یاسایش پشتگیری لێکردووە, هەم لیژنەی مافی مرۆڤیش ئیعتیرازی لەسەر نییە, لەبەر ئەوە شەرحی مەکەن تکایە, ئەگەر بەدیلەکتان هەیە بیلێن, ئەگەر شەرحی بکەن تا سەعاتێکی تر ماددەیەکی ئەوها بەسیت لێنابینەوە, لەناحیەی شەرحا.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەدڵنیایەوە هەموومان پێمان خۆشە ئەو مووچەیە بەیەکسانی دابەش بکرێ و, پێشنیارێکی باشە, بەلاَم حاڵەتێك هەیە, هەوڵ بدەین کە ئەوەش بەشێوەیەك جیابکەینەوە لەو عەدالەتە, لە بڕگەکانی پێشوودا

ئەنجومەن بڕیاری لەسەر ئەوەدا كە مووچە بۆ خێزانی شەهید بەردەوام بێت, هەتا ئەگەر شووش بكاتەوە, چەند حاڵەتێكمان هەیە خێزانی شەهید شووی كردۆتەوە, بەلاَم مناڵەكانی دووانیان یان سیانیان, یان سێ مناڵی هەبووە, ئەو مناڵاَنەی لەگەڵ خۆی نەبردووە, بێ وارس ماونەتەوە یان لەلای نەنك و یان لەلای مامیان یان شوێنی تر, نازانین ئەوە ئەگەر بكرێ عەدالەتێك لەوێ هەبێ, مووچەی ئەوانیش بەشێوەیەك جێبكرێتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجوومەن:

نازانم هەرچەندە ئەوە لیژنەی یاسایی هین دەكات, بەلاَم بەپێی خیبرەی من هەرچەندە قانونیش نیم, بەلاَم خیبرەم هەیە, ژن ئەگەر مێردی كردەوە منالی هەبوو, مناڵەكە حەقی دایك وباوكی شەهیدە وەریگرنەوە, حقوقی ئەو مندالاَنە باوك و دایكی شەهید وەریدەگرن, ژنەكە كە مێردی كرد ئەو حەقەی نامێنێ, كاك ئارێز.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پشتیوانی لەدەقی یاساكە دەكەم, بەلاَم دوو تێبینیم هەیە لەسەری, یەك/ كوردیەكەی بەشێوەیەكی باش دابڕێژرێتەوە, بەو شكلە بێت داڕشتنەكەی, چونكە بەڕاستی كوردیەكەی غەڵەتە, لەجیاتی مافی خانەنشین هەر بنووسرێ شەهیدانە, شەهیدان خۆی یەعنی مافی شەهیدان, (شەهیدانە بەیەكسانی لەسەر مافگرەكان دابەش بكرێ), یەعنی لەڕووی زمانەوانیەوە شەهیدانەكە لەجیاتی مافی شەهیدانە, ئەوە بكرێت و پشتیوانیشی دەكەم, مافگر, نەك مافگیر, چونكە مافگر ڕاسترە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

هەرچ مولاَحەزەی زمانەوانی هەیە, بنووسن و بیدەنە لیژنەی یاسایی پێش ئەوەی ئیمزا بكرێ, كاك مەلا ئەنوەر.

بەڕێز انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەسەر تەساوی و عەدالەت تێبینیم هەیە, هەمووی تەساویەك, عەدالەت نییە, یەعنی فەرق هەیە لەنێوان تەساوی و عەدالەت, لەبەر ئەوە باس لەوانەیە كە حقوقیان هەیە لەماددەی شەش دیاری كراوە, دەبێ ئەوانە حەقی دایك و باوك زیاترە لەپێشترە, لەحەقی كوڕ و كچێك كە لەوانەیە توانای ئیش كردنی هەبێت, لەوانەیە تەمەنی موساعید تر بێت, بۆیە لێرە وا بەچاكی ئەزانم ئەگەر باس لە تەحقیقی عەدالەت بێت (وللعاجزین استزادە), یەعنی شتێك لەوانە زیاد بكرێ لەسەر ئەو ماددەیە, یەعنی ئەوانەی عەجزیان هەیە لەدایكە لەباوكە, یان كوڕێكیان هەیە عەجزە, ئیستزادە بێ لەوەی كە تاقەت و توانایی هەیە, سوپاس.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پرسیارم هەبوو, ئەو تەساویە حەقی وارسی دەرجە یەك ناخوا؟ یەعنی ناعەدالەتی تیا نییە؟ من پێم وایە ئەو موناقەشە كردنە هەموو ئیشەكان و وردەكاریەكانی شەهیدان و ئەنفال جێبەجێ ناكات, داوا لە وەزیر دەكەم ئەنزیمە و تەعلیمات و وردەكاری زیاتر دەربكات, زۆر سوپاس.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەلێن):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زۆرترین كێشە لەهەرێمی كوردستان, مەسەلەی تەوزیع كردنی مافی شەهیدانە لە خێزان, مافی خێزانە, كێشەكە هەموو لێرە كۆدەبێتەوە, زۆرترین كێشە لەكوردستان لەسەر تەوزیع كردنی مووچە, یان مافەكانی ئەو شەهیدەیە, خێزانی شەهید لەوانەیە سەرپەرشتی منالەكان بكات و هیچ موشكیلەی نییە, بەلام وەختێ كە شوو دەكاتن, خێزانێكی تر پێك دەهێنێ, دوو منالی جێهێشتووە, دایكی یان باوكی شەهید, یان باپیری یان داپیری ئەو منالە بەخێو دەكاتن, دوێنێ بەداخەوە مولاحەزەشم نووسی و, زۆریش قسەكرا لەسەر ئەو مەسەلەیە بەلام تێپەڕی, یەعنی ئەو خێزانە كە شووی كردۆتەوە و كە حەقی شەرعی خۆیەتی, بەلام چۆن دەتوانی بەتەساوی تاهەتایەش حصەی لەگەلْ منالەكانی كە جێی هێشتووە لەلای دایك و باوكی شەهید, یەعنی من دوێنێ ئەو مولاحەزەیەم نووسی, زۆرترین كێشە لەكوردستان لەسەر ئەو نوقتەیەیە و كێشەی تر نییە, نەدایك و باوك نەمنالەكان كێشەیان نییە, زۆرترین كێشە لەتەوزیعی مافی شەهیدە لەسەر خێزان, جا بەتایبەتی كە شووی كردیە, منالەكانی لەلای مالی باوكی شەهید بەجێهشتووە, جا لێرەدا بەڕاستی ئەو تەساویە هاتووە, بەڕاستی كێشەكی گەورەیە, دەبێ عیلاج بكرێ, سوپاس.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من مولاحەزەم لەسەر قسەكانی چنار خان هەیە, دەلێ ئەو ژنانەی كە مێردی دەكەنەوە, منالەكانیان بەجێدەمێنێ, یان منالیان لێستاندۆتەوە, ئەوە نسبیە, من سەد لە سەد تەئیدی قسەكانی كاك بەلێن دەكەم و, قسەكانی جەنابیشت, ئافرەتێك كەمێردی كردەوە لەدنیا شتی وانییە, هیچ حەقێكی شەرعی و قانونیشی نابێ, چونكە ئەو مێردەی موكەلەفە هەم لەناو موجتەمەعی ئێمە, هەم لەناحیەی قانونیش, كەمێردی كردەوە عیلاقەی بەعائیلەكەی تر نامێنێ, حقوقی تەقاعودی بۆ منالەكانی تر هەیە, لەبەر ئەوەی زۆر ناحەقە ئەگەر مێردی كردەوە ئیمتیازی بدرێتێ وەكو ئەوانی تر, هیچ حەقێكی شەرعی نامێنێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز خەمان زرار اسعد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشەكی پشتگیری تەواوی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال دەكەم, هەر لەسەر قسەی ئەو بەڕێزانەی پێشتر قسەیان كرد, دەلێن ئەمە شتێكی نسبیە, رەنگە هەندێ ژن شووبكەنەوە, جارێ زۆر زۆر كەمن, خۆشمان

دەزانین لەموجتەمەعی ئێمە زۆر کەمن، ئەوانەی شوو دەکەنەوە، دووش، ئەوە عەقڵیەتێکی زۆر کۆنە، رەجعەیەتی خۆمانە کەپێمان وایە ژن ئەبێ بەردەوام بەرەش پۆشی بمێنێتەوە، وەك وەفایەك بۆ مێردی شەهیدی یان مێردی ئەنفالی، هەتا ئێستا پیاوش لەمە بێ بەش نەکرد، یەعنی نەمان وتوە ئەگەر پیاوەکە ژن بێنێتەوە، ئەوکاتە ئیمتیازاتی نابێ یان مافەکانی لێئەسێنرێتەوە، لەبەر ئەوە بەراستی زۆر کەمن ئەو حاڵەتانە، دەبێ ئەساسی ئەو قانونە بزانین بۆچییە؟ یەعنی ئەگەر ژنێك مێردەکەی ئەنفال کراوە، یەعنی هیچ زەرەرێکی پێنەگەیاندراوە؟ یەعنی هیچ مافێکی نابێ لەپاش ئەو زەرەرەی کە پێی گەیشتووە، یەعنی جارێکی تر ئێمە هەم لەلای مەعنەوی و هەم لەلای مادديەوە تەعویزێکی بۆ بکەینەوە، یەعنی جارێکی تر حکومەت بەس پێی بڵێ تۆ رۆژێ لەرۆژان زەرەرت پێگەیشتووە، لەبەر ئەوە تکایە با ئەوندە بەتەسکی بیر نەکەینەوە، یەعنی خەڵکیش بە بیانووی ئەوەی شووی ئەکاتەوە یان شوو ناکاتەوە، ئەو خەڵکانە یان ئەو خانمانە، لەم مافە بێ بەش نەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لەپێشنیارەکەی وەزارەت دەکەم، شتێك هەیە ئەبێ روون بکرێـتەوە، ئێمە کاتێك باس لەو یەکسانیە ئەکەین بەتەبیعەتی حاڵ، جارێك تێکەڵ نەکرێت لەگەڵ یەکتری، کەس وکاری شەهید کێیە؟ شەهید دایك و باوکی، ئینجا ئەگەر ژنی هێنابێ، ژنیەتی، ئەگەر منالی هەبێ، مناڵەکانیەتی، ئیحتیمالە لەمانە هیچی نەمێنێ، ژنی نەهێنابێ و دایك و باوکیشی مردبێ، ئینجا ئەبێتە خوشك وبرا ، نەك لەو یەکسانیە یەکسەر دایك وباوك و خێزان و خوشك وبراو، هەمووی وانییە، تا ئێستا یەکسانی لەمناڵی شەهید ناچێ شەهیدانە وەربگرێ، یەك کەس وارسی گشتیانە، ئەچێ وەریئەگرێ، ئەگەر دایکەکە بچێ خزم سەرفی ئەکات، ناچێ بەجیاجیا گیرفانی وەریبگرێتەوە، لەبەر ئەوە ئەو یەکسانیە بەراستی زەروریەتە لێرە هەبێ بۆ کۆمەڵێ حاڵەت، چونکە دایك و باوکەکە یەکسانی ئەویێ لەوانەیە و، خێزانەکەش لەبەر ئەوە ئیشکالیەت هەیە، منیش تەئیدی قسەکانی کاك بەڵێن تەئکید دەکەمەوە دوێنێش من وتم ئەلێرە کێشە دروست ئەبێ، کاتێ خێزان هەندێ جار شووشی نەکردووە و، لەماڵەکەی خۆیەتی و باوك و دایك بەحکومی عورفی کۆمەڵایەتی ئێمە زوڵمی لێئەکات، ئینجا هەندێ جار ئەینێرنەوە بۆ ماڵی باوکی خۆی، ئەوە بەجارێ کێشەی بۆ دروست ئەبێ، هەموومان ئەزانین کۆمەڵێك شەهید هەیە لەناو ئەحزابەکان ئەو حاڵەتانەمان بینیوە بەچاوی خۆمان، ئەوە ئەگەر شووی کردبێ هەر قوری بۆ ئەگێرێـتەوە، هیچی پێنادرێ، لەبەر ئەوە بەراستی دەرجەکە وای لێدێت، باوك و دایك و ژن و منال، ئەگەر ئەوانە نەمان ئینجا خوشك وبرا دێنە ناوەوە، ئەگینا نەدراوە بەخوشك و برا لەتەك دایك وباوك و لەتەك مناڵەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتیوانی لەقسەکانی کاك دلێر دەکەم، بەراستی هەتا خێزان هەبێ، خۆی نادرێ بەپوورزا و کوڕەزاو بە خزمەکانی کەدوورن، بۆیە پێم باشە نەصی ماددەکە بەم شێوەیە بنووسرێتەوە (ماف و ئیمتیازاتی

شەهید بەسەر مافگرەکان بەپێی پلەی خزمایەتی دابەش بکرێ)، پێشنیار دەکەم ماددەی شەشەم بەم شێوەیە بنووسرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێ خۆی ئیمتیازات چۆن بەتەساوی دابەش دەکرێ، یەعنی لەوانەیە خۆشم هەمان هەڵەم کردبێ، ئیمتیازاتێکت داوەتە منداڵێکی شەهید، لەکولیە بەئیستسنا وەربگیرێ، ئەوە چۆن تەوزیع دەکرێ، ئەو ئیمتیازاتە، بەهەر حاڵ برێکی تر موناقەشە بکەن تا زیاتر روون دەبێتەوە، مەلا سەعدالدین، فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جارێ لەماددەی شەشەم، ئەم خانەنشینە هەر لابرردرێت، بنووسرێ مافی شەهیدانە، چونکە خانەنیشن قانونی خاصی خۆی هەیە، ئەوە جانبی یەکەم، جانبی دووەم، لەحقوق وەکو پارە موشکیلە نییە، بەلام لە موڵك مەشاکیل دروست دەبێ، عاردێکە دەبینی دووسەد مەتر دراوەتە ماڵە شەهیدەکەی، ژنە شەهیدەکە منالێکی هەیە، توزیع دەکرێ، یەعنی سەهەم سەهەم تەوزیع کرایە، سەد مەتر بۆ وی، ئەوە زۆر کێشە دروست دەبێت، زیاتر ئەوەیە ئیلتیزامات دیاری بکرێ، یەعنی ئیلتیزاماتی دایك و باوك دیاری بکرێ، ئیلتیزاماتی منالەکە ئەگەر لەحالەتی لەدایك بوونی لەگەڵ ژنەکە دیاری بکرێ، هەتا ئەو منالە لەگەڵ ئەو ژنەدایە و گەورە دەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لەداواکەی وەزارەتی ئەنفال و شەهیدان ئەکەم و، لەدانیشتنێك لەگەڵ پارێزەری دەزگای شەهیدانی پێشوو لەئیدارەی سلێمانی زۆر باسی لەو کێشانە کرد، لەوێ برپارێك دەرچووە، بەیەکسانی بێت، بەدایك وباوکەکە بەشێك ئەدەیت، بەژنەکە و منالەکانیش بەشێك ئەدەیت، ئەوە برپارە، هەر بۆ ئەوەی مەشاکیل زۆر بووە، بڵێین ژنەکە ئەچێ بەشی خۆی و منالەکان وەرئەگرێ، دایك و باوکەکەش ئەچێ بەشی خۆیان وەرئەگرن، بەلام من لێرە پرسیارێکم هەیە، یەعنی من لێرە سەد لەسەد لەگەڵ ئەوەم بەتەساوی بێت، بەلام زۆرجار هەیە پیاوەکە ژنەکەی شەهید بووە، چووە ژنێکی تری هێناوە، تەبعەن کە ژنەکەی شەهید بووە، شەهیدانە وەرئەگرێ، منالەکانیشی ناردۆتەوە بۆ لای یان دایك وباوکی خۆی، یان لای دایك و باوکی ژنە شەهیدەکە، ئەوە لەو حالەتە چۆن ئەبێ، ئایا پیاوەکە هەر مافی ئەمێنێ، لەوەرگرتنی شەهیدانەکە؟ یاخود ئەدرێ بەمنالەکان و دایك وباوکەکە؟ ئەگەر وەلامان بدرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر تەماشای دەقەکە بکەین، ئەلێ ماف، یەعنی بەشێوەیەکی عام قسە دەکات، ماف زۆرە لەمووچەوە، لە خوێندنەوە، لە مافی مەعنەویات، یەعنی شتەکان زۆرە، مەفروزە لێرە ئێمە شتەکان دیاری بکەین، ئایا

مەبەستمان لێرە ئەو مووچەیەیە؟ ئەگەر وای لێنەکەین بەڕاستی موتڵەقە، یەعنی نەصێك بە موتڵەقی ئەبێ بەئیتڵاق وەریبگرین، ئینجا لێرە ئەڵێ ماف گرەکانی، راستە ئێمە لەماددەی شەش، تەقریبەن مافگرەکانمان دیاری کردووە، ئێمە لەمەوزوعی میرات ئەکەوێتە ژێر قەسامی شەرعی و نیزامی عامە راستە نەصێکی قانونی مەدەنی، ئەڵێ هەر نیزامێکی عام بۆت هەیە بەنەصێکی خاص تۆ لەو نیزامە عامە دەربچیت، ئێمە لێرە دێین قانونێك دائەنێین مافەکان دیاری دەکەین، یەعنی مەفروزە ئەو دەقەی کە ئێمە لێرە دایئەنێین زۆر روون و ئاشکرا بێت، ئینجا بەڕاستی من بەناعەدالەتی ئەبینم، ئەو مافە بەیەکسانی دابەش بکرێت بەتایبەتی مووچەکە، لەبەر ئەوەی ئایا ئازاری دایکێك کەکوڕێکی شەهید ئەبێ وەکو یەکە لەگەڵ ژنەکە لەگەڵ کوڕەکە، یەعنی تەئسیرە مەعنەویەکە، تەئسیرە بژێویەکە وەکو یەك نییە، یەعنی عەدالەت نییە، ئێمە ئەو شتانە یەعنی بڵێین مافەکە وەکو یەك دابەش دەکرێ، من پێشنیاری ئەوە ئەکەم رێژە دابنرێ، یەعنی مافەکە دیاری بکرێ، ئایا مەبەست مووچەیە، تا ئێستا زەوی بەپێی قەسامی شەرعی دراوەتە کەس وکاری شەهید، تا ئەو دەقەیە، بەڵام لەئێستاو بەدواوە ئەمانە ئەبڕێتەوە، یەعنی حەق وایە ئێمە رێژەیەك دیاری بکەین، بڵێین دایك ئەوە، باوك ئەوە، ژن ئەوە وەرئەگرێ، لەبەر ئەوە نابێ ئەو نەصە بەئیتلاقی بمێنێتەوە، من ئەڵێم مادەم هاتووین قانونێك دائەنێین، ئەو قانونە مافی پێ دیاری دەکەین، مەفروزە ئێمە رێژەکان دیاری بکەین، چونکە ئەوە نەبەقەسامی شەرعی ئەیکەین، نەبەقەسامی قانونی، ئەوە دوو بابەتە حەق دیاری دەکات، هەریکە رێژەی خۆی هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە خۆی ئیقتیراحی وەزارەتە و پشتگیری لیژنەکانە، لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ، یەعنی دوو رێگا هەیە، یان بگەڕێینەوە سەر قەسامی شەرعی، یان موقتەرەحێك تەقدیم بکەن، یەعنی هەر ئەوەندە نابێ، تۆ دەڵێی ئەوە بەیەکسانی نابێت، یان دەبێ بڵێی قەسامەکە باشترە، یان رێژەیەك هەبێـن، خۆ ئەوە بەهەوا ناکرێـتن بڵێین نابێ، دەبێ بەدیلت هەبێ، قسەت کرد دەبێ بەدیلت هەبێ، فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر بەقەسام بێ، لەماددەی شەش هەندێکمان دەرکردووە، قانونەن حەقی هەیە، باپیر و داپیر حەقی هەیە، بەڵام لەماددەی شەش ناومان نەهێناوە، ئێمە لێرە بۆ خۆمان قانونێك دەرئەکەین، من لێرە پێم باشە بڵێن دایك لە سەدا ئەوندە مووچە وەرئەگرێ، باوك لەسەدا ئەوندە، کوڕ ئەوەندە، خێزان ئەوەندە، یەعنی رێژەکان دیاری بکەین، ئێمە دەرچووین لەقەسامی شەرعی بەڕاستی،

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم باشە چەند بنەمایەك هەبێ بۆ تەحقیق کردنی عەدالەت، بۆ نموونە دایکێك و دوو منالْ پێکەوەن، دایکەکە مەسروفی ماڵ و جل و بەرگی ئەوانە هەمووی دەکێشێت، دەکرێ ئەوە لەگەڵ منالەکە

یەکسان بێت, مەسروف لەسەر دایکەکەیە لەخانەوادەکە, ئەوە یەك, دوو/ خانەوادەی وا هەیە, مەسەلەن چل کەس لەخانەوادەکەی شەهید بووە و بووە بەزەحیە, یەك کەسی بەجێماوە, دەکرێ ئەوە تایبەتمەندیەکی نەبێ ئەو کەسە, کە چل کەسی تیا چووە و تەنیا خۆی ماوە و, نموونە هەیە لەو بابەتانە, لەبەر ئەوە چەند بنەمایەك هەبێت بۆ تەحقیقی عەدالەت لەو بابەتانە پێم باشە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی خۆی ئێمە کە قسە دەکەین, هەموومان باسی عەدالەت دەکەین, دە قانونی تر دەربکەین لەسەر ئەو مەوزوعە, عەدالەتی موتڵەق ناتوانین دەربکەین, هەر ناکرێ, ئێستا من هەر ئەوا بکەم چەند شەهید هەیە کوڕەکەی هاتووە, پارچە زەویەکی وەرگرتووە بەناوی خۆی, شەش مانگی تر یان ساڵێکی تر, باوکی هاتووە ئەڵێ کورەکەم یەك فلسی نەداوە بەمن, من حەقی خۆم هەیە, مەجبور بووی بیدەیتە ئەویش, لەبەر ئەوە باسی عەدالەت دەکەین, عەدالەتی موتڵەق نییە, بەلاّم ئینسان هەوڵ بدات, نیسبەتێکی زۆر لەعەدالەت جێبەجێ بکات, ئەگەر بمانەوێ عەدالەتێکی موتڵەق, وەللاّ هیچمان پێناکرێ, هەر موناقەشە دەکەین, حاڵەتێك لەوێ هەر پەیدا دەبێ, دیسان دەمانگەڕێنێتەوە سەر سفر, لەبەر ئەوە کە قسە ئەکەین بەئەکسەریەت قسە ئەکەین, حالاّتی تایبەتی ئەبێ بمێنێتەوە, بەقەرارێکی تایبەت موعالەجە بکرێ, ئەگەر نا بمانەوێ هەمووی موعالەجە بکەین, ئاماژە پێکرا, ئەی ئەگەر ژنی شەهید بووبێ, پیاوەکە چوو ژنێکی تری هێنا, ئەمە رەنگە حاڵەتی زۆر تایبەت بێ, ئەو حاڵەتانە دەمانخاتە ناو تەفاصیلێکی زۆر, ئەوەی عەکسەکەی زۆر هەیە, ئەوەی کە مێردی شەهید دەبێ ژنەکە دوا رۆژ چ دەکا, ئەوە قاعیدەیە, ئەوەی تر ئیستسنایە, لەبەر ئیستسنائەکە قاعیدەکەمان لێ تێك نەچێ,

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە یەکسانی دابەش کردنی مافی کەس و کاری شەهیدان, بەڕاستی عەدالەت نییە, لەبەر دوو سەبەب, یەکەمیان/ ئەوەیە کە فیعلەن حەقە خێزان و ماڵ و مناڵ بکەینە دەرجە, من پێم وایە مناڵی شەهید دەرجە یەکە, خێزانی شەهید دەرجە دووە, دایك وباوك دەرجە سێیە, رەنگە هەندێ برادەر بە پێچەوانە باسی بکەن, بەلاّم ئیلتیزامی دوای ئەوە پەروەردەکردن و بەخێوکردنی مناڵەکان لەسەر دایکەکەیە, یەعنی لای خێزانی شەهیدەکەیە, بەلاّم لەکاتێکدا ئەگەر خێزانی شەهید شووی کردەوە, رێزم بۆ ئەم خوشکانە هەیە, رەنگە ئەوان زۆر دژی ئەو وشەیە بن, خێزانی شەهید ئەو مافەی کە وەریدەگرێت خوێنی ئەو شەهیدەیە, کە ئەو لای ئەو مناڵانە نەما, شووی کردەوە عایدی ئەوان نامێنێ, بۆیە حەق نییە, کاتێ شووی کردەوە ئەو مووچەیە بەردەوام بێ, بەڕاستی حەقە بگەڕێتەوە بۆ دەرجە یەك, یان دەرجە دوو, یان مناڵەکە, یان دایك و باوکەکە, سوپاس.

بەڕێز عثمان احمد حمد امين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پرسیارم لە لیژنەی یاسایی هەیە, ئایا ئەو شەهیدانە, شەهیدانەیە, یان تەریكە و میراسە؟ چونكە ئەوە ئیشكالێكی عەمەلی دروست دەكات, شتی عەمەلی و نەزەری جیایە, كە بەعەمەلی كەس وكارێكی نزیكیان شەهید بووبێ, دوایی گرفتێكی فعلیان بۆ دروست ببێ, ئەوان چاكتر ئەو موعاناتە دەزانن, یەعنی من لەنزیكەم ئیحساس بەو موعاناتە دەكەم, بەڕاستی منالّەكەی بەتەنیا ماوەتەوە, لای باپیر و نەنكی بەخێو دەكرێ, دایكیشی شووی كردۆتەوە, ئەو تەساویە زوڵم كردنە لەمنالّی شەهید, یەعنی منالّەكە سەرەتای ژیانیەتی لە ناڕەحەتێكی جدیدا دەژێ, ئینجا لەبەشەكەی خۆم وا دەزانم ئەوەی كە شەریعەتی ئیسلام دیاری كردووە, وا دەزانم بەڕاستی عەدالەتی تەواو لەوێ دایە, من بەپێی بەشەكەی خۆم قسە دەكەم, چونكە گرفتی عەمەلیمان بۆ دروست دەبێ, جارێ ئەگەر ئافرەتەكە شووی كردەوە, خێزانی شەهید بێ حەق دەرچێ, ئیحتیمالە لەبەر مەعاشەكەی شوو نەكاتەوە, گرفتی لەگەڵ كەس وكاری پیاوەكە بۆ دروست بێ, ئینجا ئافرەت لەسەرەتا شووی كردووە بەوە ئینجا شەهید بووە, كە پیاوەكەی شەهید بووە, ئەو حەقی مارەیی وەردەگرێ, دوایی كە شوو دەكاتەوە جارێكی تر ئەو حەقە مارەییەی بۆ دیاری دەكرێ, یەعنی ئەوانە هەمووی حەقن, ڕێزم هەیە بۆ جەنابی وەزیری شەهیدان و ئەنفال كراوەكاتن، وانەكا ئافرەتی شەهید بە زوڵم دەرچێ, لەوسەری منالّی شەهید و دایك و باوكی شەهید بەزوڵم دەرئەچن, نەك خێزانەكەی, زۆر سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەرچەندە برادەران زۆر تەوزیحیان لەسەر ئەو ماددەیە كرد, لەبەرئەوەی من پێم وایە ئەو ماددەی شەشە, ئەو حقوق و ئیمتیازاتانە بەنیزامێك لەمەجلیسی وزەراوە تەحدید دەكرێ, لە ئەصلا پێ ئەچێ ئەو ماددەیە زیاد بێ ئەو ماددە حەوتە, مادەم لەوێ نیزامێك هەبێ, تەوزیحی ئەو حقوق و ئیمتیازاتانە دیاری بكات, پێئەچێ باس كردنی ئەو ماددەیە زیاد بێ, بەلأم ئەگەر هاتوو بڕیار بوو هەرواش بمێنێتەوە, مەفروزە ئیزافەیەكی تری بۆ زیاد بكەین, بلێ ئیستسنا بێ لەهەموو قەواعیدی نافیز, چونكە ئەوە تەعاروز لەگەڵ قانونی ئەحوالّی شەخصی دەكات, هەرچەند كاك شیروان باسی لەقەواعیدی تەقاعود و خدمە كرد, ئەڵێ ئەمە تەریكە نییە, ڕاستە ئەمە تەریكە نییە, بەلأم ئەی ئیمتیازاتەكانی سەرەوە كە ئەدرێ بەكەس وكاری شەهید, هەروەك پارچە زەویەك ئەدرێ بەكەس و كاری شەهیدەكە, زەوی ئەبێ بەچی بۆ كەس وكاری شەهیدەكە, ئەچێتە تەریكە, تەقاعودیەكە ڕاستە تەریەكە نییە, لەگەڵ ڕای كاك شێروانم, ئەگەر هاتوو بەو تەساویە تەوزیع بكرێ, من لەگەڵ ڕایەكەی كاك عوسمانم كە ئێستا تەوزیحی كرد, بۆ چوونێكی باشە, با ژنەكە شووش بكاتەوە, تەوەقوعی چ دەكا حەقێكی خۆیەتی و موكتەسیبە وەریگرتووە, تاوانی نییە مێردەكەی شەهید بووە, با ئەو حقوقەی هەر بەردەوام بێ, بەلأم ئەگەر بێتو

حەقی شەهیدەکە بەتەساوی لەگەڵ براو خوشك و باوك و دایك تەوزیع بکەین, ئەی هەندێ جار شەهید منداڵی قاصری هەیە, هیچ مەواردی ژیانی نییە, بۆچی برایەکەی دەوڵەمەندی یان بەئیمکانی ببێتە شەریك بەنەفسی کەمیەو مەبلغ لەگەڵ ئەو منداڵەی کەهێشتا سەرەتای ژیانیەتی و ئەیەوێ پێی بژی و, یاخود باوك و دایکەکەی, ئەمە لێرە تەعاروزێك دروست دەبێ, نەفەسامی شەرعی بەسەریدا جێبەجێ دەبێ, نەئەچێتە بابی تەریکەوە, لەسەرەوەش ئێمە پێمان وتوە حقوق و ئیمتیازاتەکە, واتە تەقاعودیەکەشمان دیاری کردووە, لەبەر ئەوە من پێم باشە یان ئیلغا بکرێ, یان بنووسرێ ئیستسنایە لەسەر قانونی نافیزە, یان ئیستسنایە لەسەر قانونی ئەحوالی شەخصی, یان تەنیا بەو ماددەی شەشە ئیشی پێبکرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری رایەکی وەزارەت دەکەم بە یەکسانی بێت, یەکسانی بێت بەمەرجێك لەنێوان دەرجە یەکەکان یەکسانی بێت, یەعنی منداڵ و خێزان و دایك و باوك, من رەئیم وایە ئەگەر شەهیدێك خێزان و منداڵی هەبێ, خوشك و برا لە هیچ ئیمتیازێکی ئەو شەهیدە بەشداری نەکەن, بۆیە پێم وایە ماددەکە یەك شتی بۆ ئیزافە بکرێ, ماف و ئیمتیاز بەسەر مافگرەکان بەیەکسانی دابەش بکرێ بەپێی ماددەی شەش, چونکە لەماددەی شەش دەستنیشانی کردووە, یەعنی بەپێی بڕگە چواری ماددەی شەش ڕێکی ئەخات, لەو ترسە نەجاتمان ئەبێ, خوشك و برا لەحاڵەتێکا ئەگەر شەهید خێزان و منداڵی هەبێ, ئەو ماف و ئیمتیازانە نایان گرێتەوە بەیەکسانی, سوپاس.

بەڕێز گولناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لەرایەکەی وەزارەت دەکەم, بەڵام بەڕێنمایەوە, ئەو ڕێنماییەش ئەوەی خەمان خان ئاماژەی پێدا, بەڕاستی ئێمە لەئەنفال و لە کارەساتی هەڵەبجە ئەتوانین بڵێین لەنیوە زیاتر قوربانیەکان ژنن و, پیاوەکان زۆریان لەدوای مانگی یەکەم و دووەم ژنیان هێناوە, هەمان مووچەی ژنەکە وەرئەگرن, لەکاتێکدا ژنی وا هەیە لەدوای پانزە ساڵ بڕیاری شوو کردنی دایە, نابێ بێ بەش بێ لەو مافە, بۆیە ئەم یاسایە پێویستی بەڕێنماییەك هەیە, دەکرێ گونجاندنێك هەبێ, لەگەڵ قانونی قەسامی شەرعی و, لەگەڵ ئەمە, ڕێنمایەکی ئەوێ بۆ ئەوەی هەردوولا سوودمەند بن و, پلە یەك بگەڕێتەوە بۆ خێزانی شەهیدەکە سوپاس.

بەڕێز د. هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لەوەزارەت و قسەکانی گوڵناز خان دەکەم, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە دوو شتمان تێکەڵ کردووە بەیەکا, ئاگامان لێبێت, حقوق و ئیمتیازێکی قانونی هەیە, لەگەڵ حقوقێکی شەرعی کە ئیرسە, ئەوەی کە قەوانین و حکومەت ئەیدا, بە کەس و کاری شەهیدەکەی ئەدا,

یەعنی دیاری کردیە ئەوە بۆ ئەوە, ئێمە ئەوە تێکەڵ نەکەین لەگەڵ ئیرس, ئیرس جەعلێکی شەرعیە, یەعنی ئەوەی کە لەمردووەکە جێئەمێنێ, واتە لە شەهیدەکە پێش مردنی, ئەوەی کە لەدوای مردنی بە کەس و کارەکەی ئەدرێ, هی کەس وکارەکەیە, شەهیدەکە نییە, راستە تەقدیرە, لەبەر رێز و گەورەیی ئەڵێی ئەوە شەهیدانەیە, بەلاَم ئەدرێ بەکەس و کارەکە, یەعنی ئەبێ بە ئیمتیازاتی ئەوان, هەرشتێ لەپێش وەفاتی ئەو کەسە موڵکی بووبێ, مادی بێ یان مەعنوی وەکو ئەرز و ئەو شتانەی کەباستان کرد, ئەوانە بەپێی قەواعیدێکی شەرعی دابەش ئەکرێ, ئیتر ئەم ژنە مافی خۆیەتی شوو بکاتەوە, نابێ ئەم مافە بسرێتەوە, مادەم ئەمە مافە ئەتوانێ شوو بکا, ئەتوانی شوو نەکات, ئەو ژنەی لەسەر مناڵەکانی ئەمێنێتەوە, ئەوە گەورەیی بۆ خۆی ئەمێنێتەوە, گەورەیی ئەنوێنێ, ئەگینا مافەکەی ئەتوانێ شوو بکاتەوە, ئەو شووکردنە نابێتە ئەوە تۆ بڵێی با پارەکەی لێ وەربگرمەوە, نەخێر ئەوە مافی خۆیەتی, مافێکی شەرعیە, لەڕووی شەرعیەوە من ئەو قسەیە ئەکەم, نە لەڕووی عەقڵیەوە, لەڕووی شەرعیەوە ئەو ژنە مافی خۆیەتی شوو بکاتەوە, هەرسێ مانگ دوای مردنی مێردەکەی ئەتوانێ شوو بکاتەوە, مناڵی هەیەتی یان نیەتی ئەوە باسێکی ترە, بەس ئەگەر گەورە بوو, توانی وەکو ژنێکی گەورە توانی بەسەر ئەو مناڵانە دابنیشێ, بەڕاستی هەم لەدنیاش سەرکەوتوو ئەبێ, هەم قیامەتیش بەدەست دەهێنێ, ئەمە مافێك نییە بڵێی بەپارە ئەیدەمێ, ئەوە گەورەیەکە خۆی ئیختیاری کردووە, بەلاَم مەسەلەی شووکردنەکە نابێت ببێتە مانع بۆ وەرگرتنی پارەکە, ئەوە هەڵەیەکی گەورەی ئیجتیماعیە, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێم وایە جەنابت تەوزیحێکی زۆر باشتدا لەسەر هێنانەکایەوەی دادپەروەری, رەنگە نەتوانین لەو یاسایە, ئێمە دادپەروەری موتڵەق بهێنینەکایەوە, بەلاَم چەند تەوزیحێك هەیە لێرە, ئەمە باس کردنە لەسەر مافەکە, یەعنی حقوقی شەهیدانەکە, واتە مووچەکە, برادەران چوونە ناو زەوی و خانوو, ئەو یاسایە ئەگەر تەماشا بکەین, دەڵێ حقوقی شەهید ئەوەی مەسەلەی تەقاعودیەکە واتە مووچەکە دەگرێتەوە, جا مووچەکە بەتەساوی بێ یان نا, من تەوزیحێکم هەیە بۆ هەندێك لەبرادەران کەدەڵێن ئەو ژنەی کە شووی کردەوە ئەو حەقەی لێبسەنین, باشە من دەمەوێ بڵێم کۆمەڵگای ئێمە کۆمەڵگایەکی تەقلیدیە, کۆمەڵگایەکی عەشائیریە, ئەو ژنانەی شوو دەکەنەوە ئەوەڵەن ژمارەیان کەمە, دوایی هەمووومان دەزانین ئەوە واقیعە, نابێ وابێ بەلاَم لەموجتەمەعی تۆ وایە, ئەو ژنەی کە شوو دەکاتەوە بە چ نەزرەیەك تەماشا دەکرێ, ئەو ژنە هەتا هەتایە باجەکە دەدات, بەوەی کە کۆمەڵ بەچاوی نادروست سەیری ئەو ئافرەتە دەکات, یەعنی ئەو ئافرەتە دووجار بریندار دەبێ, لەوەی کەمێردەکەی مردووە, ئایا ئەو پارەیە برینی ئەو سارێژ دەکا, واتا شوو کردنەوەی برینی ئەو سارێژ ئەکا, ئەو زەرەرە گەورەی کە بەئافرەتەکە کەوتووە, ئایا برینی سارێژ دەبێ, بەوەی کە شوو دەکاتەوە, دوایی کەمێردی دووەم دەکاتەوە دیسان بەرامبەر بەو موجتەمەعە قاسیەکە تووشی غەدەر دەبێ, لەبەر ئەوە پێم وایە ئەو حقوقە دوو هەزارە, سێ هەزارە هیچ شت لەوەزعی ئەو ناگۆڕێ, تەنیا تەشجیعێکە, رێزم هەیە بۆ برادەرانی مافی مرۆڤ وتی گەورەیی ئەو ئافرەتەیە ئەگەر شوو نەکاتەوە, بزانە موجتەمەع داوای لێئەکات شوو نەکاتەوە, گەورەتر دەبێت ئەگەر شوو نەکاتەوە, نەخێر غەدرێکە لەخۆی ئەکات ئەگەر شوو نەکاتەوە, گەورەیی تەشجیعی موجتەمەعە بۆ

ئەوەی ئافرەت شوو نەکاتەوە، یەعنی شوو مەکەوە، ئەتۆ گەورە دەبی ئەگەر شووت نەکردەوە، بەلاّم غەدر لەخۆی دەکات ئەگەر شووی نەکردەوە، ئەوە واقیعە، مەنتیقە، بەلاّم من دەلّیّم تەساویەکە تا ڕادەیەك عەدالەت دێنێتە جێ، لەو مەرحەلەیە زۆر کێشە هەیە چارەسەری ئەکات، بەلاّم یەك شت هەیە من دەمەوێ بلّیّم، با بەدەرجە یەك موستەفید بن، هەندێ لەبرادەران ئەوەیان تەرح کرد، باوارسی دەرجە یەك موستەفید بن، ئینجا خوشك و برا، با برادەرانی لیژنەی یاسایی ئەوە تەرح بکەن، ئەو فەقەرەیە زیاد بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زانیم چۆنە، موناقەشە تەواو، زۆر موناقەشە کرا لەسەر ئەو ماددەیە، بەدیلێکی موحەدەد تەرح نەکرا، رای موختەلیف هەبوو، هەرکەسەو بەعەکەس شەرحی کرد، بەلاّم بەدیلێکی موحەدەد نەهاتە بەرچاوم، لەنتیجەی موناقەشە من پێم وایە ئەو موقتەرەحەی وەزارەت کەپشتگیری کراوە لەلایەن لیژنەوە، راستە بەئیزافە کردنی ماددەیەکی تازە، بۆ ئەوەی ئەو حقوقە کە بەتەساوی تەوزیع دەکرێ، تەنیا ئەو مووچەیە بگرێتەوە، ئەرز تەوزیع بکرێ لەسەر ئەساسی قەسامی شەرعی، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابت ئیشارەت بەوە دا کە ئەو ماددەیە باسی زەویش دەکا، ئەو ماددەیە عیلاقەی بە ماددەی شەش نییە، ماددەی شەش حقوق و ئیمتیازاتی شەهیدی تەحدیدی کردووە (بموجب نظام یصدره مجلس الوزراء)، ماددەی حەوت ماددەیەکی سەربەخۆیە عیلاقەی بەوەوە نییە، لێرە تەبیعی ئەوە (استثناءاً من احکام و قواعد الاحوال الشخصية والقواعد المدنية بالنسبة للأرث) ئەوە موعالەجە کرایە، بەلاّم ئەمە دەمانەوێ لێرە عەدالەت هەبێ، لێرە لەو ماددەیە عەدالەت نابێ، ئەگەر بەم شێوەیە، بەم صیغەیە هاتییە (توزع الحقوق التقاعديه على المستحقين بالتساوی)، من پێشنیار دەکەم وابنووسرێ (تراع في توزيع الحقوق التقاعدية اعطاء الاولية الى الزوجة و الاولاد ثم الوالد و الوالدة وفق النظام المشار اليه في المادة السادسة من هذا القانون)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی تۆ قانونی لەمن باشتر دەزانی، بەلاّم ئەمە نصێکی عامە و مەقبول نییە، (تراع) لەقانوندا بەصیغەیەکی عام دێت، ئەوە نەصێکی صەریحی دەوێ، قسە کرا زۆر، نازناز خان نوقتەی نیزامت هەیە، فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە بۆ مەسەلەی میراس نییە، بۆیە پێم وایە ئەصلّەن نابێ باس لە زەوی و مومتەلەکات بکەین، بەهیچ شێوەك، ئەوە بەس بۆ مەسەلەی مەعاشە لەگەلّ ئەو ئیمتیازاتانەی دەدرێتە خانەوادەی شەهید، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سردار نوقتەی نیزامی هەیە, فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بوزو هركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

فەقەرەی یەك لەماددەی هەشت, بەحقیقەت ماددەی حەوەت ئەوەیش دەگرێتەوە, یەعنی قسەی جەنابت راستە, پاش ئەو گۆڕانكاریانەی بووە حقوق و ئیمتیازاتی شەهید, عەردەكەش دەبێتە یەكێك لەوانە, واتە ئەوەیش دەبێتە تەساوی, سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د. كمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی زۆر موناقەشە كرا, بەلاَم دیارە زۆرتری دەوێ, من سەد لەسەد پرۆژەی وەزارەت دەكەم, لەسەر ئەو تەساویە, چونكە هەندێ لە برادەران تەئیدی ئەوەیان كرد, ئافرەت شووی نەكاتەوە, یان شوو بكاتەوە بەلاَم ئەو مەعاشەی لێببڕن, بەڕاستی ئەوە زولْمێكی ترە, ئێمە دەیخەینە سەر ئەو ئافرەتە جارێكی تر, چونكە ئەو ئافرەتەی مالْی وێران بوو و جەرگی سووتا, خۆی ئەنفالی نەكردووە, ئەو ئیمتیازەی با پێمێنێ هەتاكو لەمالْێكی تریش بێ, یەعنی ئەمە شتێكی ئیستسناشە بۆ ئەمە ئەكرێ, ئەم جەلسەیە جەلسەی 13 یە و, ئەنفالەش رۆژێكی شوومی بوو بەسەر ئێمە هات, من پێم باشە زیاتر تاوتۆ بكرێ بۆ ئەوەی لەجەلسەی 14 كۆتایی پێبێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز فتاح عبدالله نقشبندی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە شتێكی باس بكەین زۆر بەزەقی, زۆر عائیلەی شەهید هەیە لەبەر ئەوەی حقوقەكەی لێئەبرێ مێرد ناكاتەوە, جا من داوا ئەكەم لەجەنابتان, لە وەزارەتی شەهیدانیش, كە بەهەموو مەعنایەك عائیلەی شەهید تەقویە بكرێ, خێزانی شەهید با مێرد بكاتەوە و مەنعی نەكرێ لەو حقوقەی كە هەیەتی, چونكە زۆر خێزانی شەهید هەیە, لەبەر ئەوەی ئەزانێ مەعاشەكەی لێئەبڕن, بۆیە شوو ناكاتەوە و, لەمالْی خۆی دائەنیشێ, مەنع كردنی ئافرەت لەشووكردن خیلافی شەرعە, بۆیە حەقە راتبی ئەو ئافرەتە لەمالْی مێردی دووەمیشی با هەر بمێنێ, بۆ ئەوەی رێگا خۆش كەر بێت كە جارێكی تر عائیلە دروست بكاتەوە ئافرەتەكە, زۆر سوپاس.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لەماددەی شەش حقوقی تەقاعودیمان لابرد, پێم وایە لێرەش دروست نییە بلێین حقوقی تەقاعودی, واباشترە بلێی حقوقی شەهید, یان ئیستحقاقی شەهید, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باسمان كرد, موقتەرەحێك هەیە بۆم هاتووە, رەنگە زۆریش دەقیق تر بێت, (توزع الحقوق الشهيد المادية المشمولة بهذا القانون على المستحقيق بالتساوى) یان (المالية), (توزع الحقوق الشهيد المالية المشمولة بهذا القانون على المستحقيق بالتساوى) ئەو صیغەیەتان پێ باش نییە؟ كوێستان خان نوقتەی نیزامە, فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە كۆمەڵێك ئەندامی پەرلەمان, رەئیمان وایە خوشك و برا نەگرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەناوی خوای گەورەو میهربان.

ئەگەر ئێمە تێبینی بكەین, ئەو ماددەیە جیاكراوەتەوە لەماددەی پێشوو, ئەوە فەقەت تایبەتە بەحقوقی تەقاعودی, یەعنی ئەوەی تریش ئەڵێ بەنیزامی ئەنجومەنی وەزیران, یەعنی بەنیزامێك لەئەنجومەنی وەزیران دەرئەچێت, ئەوە بەس تەقاعودیەكە دەگرێتەوە, بۆیە ئەوەی كەدانراوە لە لیژنەی قانونیەكە ئەنجومەنی وەزیران, شتەكەی زۆر بەدەقیقی دانراوە, بۆیە من پێشنیار دەكەم وەكو خۆی بمێنێتەوە و دەنگی بۆ بدرێتن, سوپاس.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە ئێمە مواجەهەی شتێك دەكەینەوە, یان ئەبێ باوەڕمان بەیەكسانی ئافرەت هەبێ, یان ئەبێ كەتەحدیدی شوێن ئەكەین, مەعاشی بدرێتی یان ئەرزی نەدرێتیَ, ئافرەت لەهەموو كەسێك موستەحەق ترە كە یارمەتی بدرێ, چونكە ئەو لێی ئەقومێ, مەئسات بەسەر ئەو دێ, هەموو كارەكان ئەو ئەیگرێتەوە, لەبەر ئەوە بە رەئیی من ئەو موقتەرەحەی وەزارەتی ئەنفال جێگای خۆیەتی و, تەحدیدیش نەكرێ هەر مەعاش بێ, لەهەموو شتێك ئافرەت حەقی ئەوەی هەبێ, كە حیصەی خۆی وەربگرێ, سوپاس.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وابزانم هەر لەداوای هەموو كەس و كاری شەهیدەكان و ئەنفالەكانیش هاتووە, كە بەشێوەی قەسامی شەرعی دابەش بكرێ, سوپاس.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مەسەلەی مووچە میرات نییە, هیچ عیلاقەی بەمیرات نییە, كابرا شەهید دەبێ خانووەكی هەیە بایی دوو ملیۆن دینار, هەموو دوو ملیۆن دینارەكە بەشی مارەیەكەیەو دەیباو شوو دەكاتەوە, ئەدی منالی شەهید كێ

بەخێوی دەکات, کاکە گیان ئەوە واقعی کۆمەڵگای ئێمەیە, ئەمن داخی شەهید ئەزانم, من نۆ منالّی شەهید بەخێو ئەکەم, من ئەزانم موعاناتی شەهید چییە, چۆن ناهێڵی قسەی بکەم؟ ژن هەیە سەد مسقاڵ, دووسەد مسقاڵ مارەیەتی, مارەیەکە وەردەگرێ هەموو مەوادی شەهیدەکە دەبا, شوو دەکاتەوە, منالّەکانیش لەسەر جادە قۆندرەی صبوغ دەکەن, ئەمە کەی دیفاعە لەحەقی منالّی شەهید, حەقە ئەوە رەئیمان وەربگیرێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەلەن تۆ خاوەن شەهیدی, هەموومان خاوەن شەهیدین, هەمووشمان خۆمان بەخاوەن شەهید دەزانین, مەسەلەی شەهید پەیوەندی بە کەس وکاری شەهید بەتەنیا نییە, هەموومان دەزانین ئێمە کە گەیشتووینەتە ئەو رۆژە بەخوێنی ئەو شەهیدانەیە, لەبەرئەوە ئەگەر تۆ صاحب شەهیدی, منیش صاحب شەهیدم, خۆشم شەهیدم, لەبەر ئەوە کەس ئیمزای نەکرد, رێزشم هەیە, تەقدیریشم هەیە, بۆ هەموو شەهیدان, هەموو میللەتەکە قەرزاری ئەوانن, ئێمە دانشتووین لێرە قانونێك دەربکەین لەبەرژەوەندی ئەوان بێ, کەسێك پێم وانییە, قانونێك دەربکاتن لەزەرەری ئەوان بێت, چ باشە, بەلاّم هەر کەسێ لەدڵی خۆی حقایەتێکی هەیە, ئەو حەقایەتە قیاسەکەی وەردەگرێ, ناتوانین قانونێك بەمقیاسێك وەربگرین, مقیاسی حاڵەتێك, دوو حاڵەت دەزانین, نابێتە حاڵەتێك بۆ ئەوەی قانونێك دەربێنین لەسەر ئەساسی ئەو دوو مقیاسە, دەیان مەقایس هەیە, دەزگایی شەهید لەسلێمانی, لەهەولێر 17 ساڵە باس لەقەوانین دەکەن, دەیان جار رێنماییان دەرکردووە, ئەنجومەنی وەزیران دەیان جار کۆبوونەوەی کردیە, تا ئێستا نەگەیشتوونەتە قانونێك یەکسانی تەواو دەربکەن, بەدانیشتنێکی ئەوها, بەتێبینیەك لەلایەن برادەرێکەوە, ناکرێتن ئێمە بەنەزەری ئیعتیبار وەربگرین ئەو هەموو قانونە, ئەو هەموو موناقەشەیە, ئەو هەموو تەجروبەیە یەکلابکەینەوە, ئێستا لەبەر رۆشنایی ئەو هەموو موداخلاتانەی کە کرا, ئەو صیغەیە باشە, یەکسانی تیایە, هەندێ مولاّحەزات درا, نابێ بە وجودی دایك و باوك و منالّ و خێزانی شەهید نابێ خوشك و برا بگرێتەوە, یەعنی دەرجە یەك بگرێتەوە, ئەو ماددەیە بە ماددەیەکی تر دەبێ موعالەجە بکرێ, یەعنی ئەو رەئیانە کە درا, دەڵێن دەبێ دەرجە یەك بگرێتەوە, ماددەیەکی تر دەبێ بڵی خوشك و برا نەگرێتەوە لە حاڵەتی وجودی دایك و باوك و خێزان و منالّ, جا لەبەر ئەوە دەبێ ماددەیەك بکرێتە دوو فەقەرە, فەقەرەی یەکەم بەتەساوی, فەقەرەی دووەم (تحجب المستحقات عن الاخوة و الاخوات في حال وجود بقية المستحقين الذين ذكرهم المادة السادسة), ئەوەتان پێ باشە؟ موقتەرەحت هەیە کاك کریم, فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

موقتەرەحەکەم بەیەك ماددە بێت, هەر لەهەمان ماددەی (7) بڵێ (توزع الاستحقاق المالي للشهيد على المستحقين من الدرجة الاولى لورثة الشهيد), سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەرجەی تیا نییە لەقانونەكە, تۆ لەماددەی پێشوو شەرحت كردووە, ئەوانەی كە مەشمولن بە شەهیدانە, برا و خوشكت داناوە, كاك كریم مولاحەزەكەت بەجێیە, بەلام دەرجات تەخصیص نەكراوە, لەقانونەكەت داناوە, خاوەن شەهید كێیە, دایك و باوك و خێزان و منالّ و خوشك و برایە, ئەگەر لێرە بێتو ئەو نەصەی دابنێین كە ئەمن وتم, ئەو موفتەرەحەی كەزیاتر لە 6, 7 ئەندام ئاماژەیان پێكرد, دەبێ دەرجەی یەك فەقەت شمولی بكات, ئەو نەصە ئەوە دەگرێتەوە, دەرجە یەكەكانە, دایك و باوك و خێزان و منالّ هەبن, خوشك و برا نایانگرێتەوە, نالّێین دەرجە یەك, دەلّێین لەحالّەتی وجودی دایك و باوك و خێزان و منالّ, خوشك و برا نایانگرێتەوە, ئەگەر موفتەرەحی ترتان هەبێ, بەلام تكایە رەئیی نەبێ, كاك مەلا ئەنوەر قسەت زۆر كرد, نوقتەی نیزامە, فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەر خۆی وایە, لە سلێمانیش وایە, لەكاتی هەبوونی ژن و منالّ و دایك و باوك, نادرێتە خوشك و برا و, قەسام شەرعیەكەش تەنیا بۆ تەحدیدی ناوەكان بەكاری ئەهێنن, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەزانی چییە, ئەوەی ئەلّێ خۆی وایە, ئەوانە نامێنێن, ئەوە دەبێتە ئەساسی هەموو شتێك, كاك مەلا ئەنوەر فەرموو.

بەڕێز انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

باسەكە, باسێكی ماددیە, وەكو بیدایەت جەنابت ئیشارەتت بەعەدالەتدا, بۆیە لەشەریعەتی ئیسلامیشدا, خوای گەورە خۆی كردوویەتی, هەتا نەیهێشتوووە پێغەمبەریش بیكات, مەوزوعەكە مەوزوعێكی ماددیە, بۆیە عەدالەت تیایدا زەحمەتە, ئەمن پێشنیار دەكەم, چونكە وەكو خۆت گوتت, ئەو مەوزوعە هەرچەندی وەكو خۆی دەرناچێ, هەتا لە شووكردنەوەی ئافرەت ئەوەی كە بەموقەرەبین شوو ئەكاتەوە, ئەوەی كە بەبێگانە شوو ئەكاتەوە, ئەوانە هەمووی فەرق و جیاوازیەكی هەیە, كابرا هەیە برای شەهید بووە, مارەی كردۆتەوە و منالّەكانیش بەخێو ئەكات, هەیە بۆتە ژنی پیاوێكی بێگانە و منالّەكانی بەجێهێشتووە, من پێم باشە بەماددەی شەش كۆتایی پێبێنین, ماددەی حەوت هەر نەمێنێ, یەعنی هەلّیگرین, ئەو پێشنیارەم هەیە, لەگەلّ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من موفتەرەحی وەزارەت, چونكە لەلایەن لیژنەی قانونی, لیژنەی مافی مرۆڤ هاتووە, بەو ئیزافەیە كە كردوومانە یەك و دوو, دەیخەمە دەنگەوە, ئەگەر دەنگی نەهێنا, ئەو كاتە تەئجیلی دەكەین, بیخوێنەوە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة السادسة:

1-توزع الحقوق المالية للشهيد المشمولة بهذا القانون على المستحقيق بالتساوي.

2-يحجب المستحقات عن الاخوة و الاخوات في حال وجود بقية المستحقين.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

قانون دەڵێ, ئەگەر دایك و باوك و خێزان و منداڵ نەبێ, خوشك و برا دەیانگرێتەوە, بەكوردی بیخوێنەوە, هەمووومان تێی بگەین, نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو كاك عەونی.

بەڕێز عونی سعید كمال بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەصلیحێكی قانونیە, غەڵەتە ئەگەر بڵێین (الحقوق المالیە), (مالیە) منقول و عەقار دەگرێتەوە, مەعنای وایە تووشی ئەشكالاتمان دەكات, ئەوە یەك, دووەمین/ تەناقوز دەكات لەگەڵ ماددەی شەش بەتەواوی, لێرە تەحدیدی دەكات, كێنە (المشمولین باحكام الفقره الاولى من الماده السادسه), سێیەمین/ بەرەئیی من یان ماددەی حەوت ئیلغا بكرێ, كەئیحالەی نیزامی دەكات, ئەنجومەنی وەزیران دەریدەكات, ئەو تەوزیحی دەكات, كێشەكە لێرە حەل دەبێتەوە, یان لێرە ئیتیفاق بكەین, صیغەكی موعەین دابنێین, مەوزوعەكە یەكلا بكرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو رەئیە باشە, بەلاّم من پێم وایە خۆ دەركردنە لەمەسئولیەت, ئەو موشكیلەیە دەتانەوێ بیخەنە سەر ئەنجومەنی وەزیران, لەوێش هەمان موشكیلە دەخولقێ, رجا دەكەم حەسمی بكەن, یەعنی ئەوە تەهەروبە لەمسئولیەت, ناتانەوێ خۆتان تەحەمولی مەسئولیەت بكەن, سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە, ئەگەر جەنابت بفەرمووی بۆ مودەی دە دەقەیەك, چارێكێك, مەجالی بدەیە لیژنەی یاسایی, با ئەو هەموو رەئیە كۆبكاتەوە, ئەوەندە تەناقوزەمان نەبێ, صیاغەیەكی باش دابنێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو هەموو رەئیەیان پێ كۆناكرێتەوە, تەواو, نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو.

بەڕێز ملاسعد الدین ملا عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەجیاتی ئەو حقوق مالیە, بڵێین حقوقی عینی, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

نەخێر، مالیەكەش لابدە، حقوق بەتەنیا، مولاحەزەكەی كاك عونی راستە، نوقتەی نیزامیش نییە، مالیەكەی لابدە، بەكوردی و بەعەرەبی بیخوێنەوە، فەرموو .

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم:

1- مافی شەهیدانە بەیەكسانی بەسەر شەهیداندا دابەش دەكرێ.

2- خوشك و برا بەشیان لەشەهیدانە نابێ ئەگەر موستەحەقەكانی دیكە هەبوون.

بەڕێز غفور طاهر سعید مخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هێشتا ماددەكە یەكلا نەبۆتەوە، چۆن دەخرێتە دەنگدان؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

یەكلابۆتەوە، خۆی دەنگدان بۆ ئەوەیە تاكو یەكلا بێـتەوە، موناقەشە زۆر كرا، ناگەینە رایەكی باش، جاری ماددەی پێشتر كێیە، ئیستیفادە لە حقوق و ئیمتیازاتی شەهیدان دەكات، ئەوەش شی كراوەتەوە، دایكە، منالە، خێزانە، باوكە، خوشك وبرایە، بەلام كە دەڵێ بەتەساوی، شیدەكاتەوە، یەعنی ئەگەر ئەوانی تر هەبن، خوشك و برا نایگرێتەوە، زۆر وازحە یەعنی مانای ئەوە نییە، ماددەی پێشوو غەڵەتە، جارێكی تر با روونی بكەینەوە، ماددەی پێشوو دیاری كردووە، كێیە ئەو كەسەی كە حقوق و ئیمتیازاتی شەهید حەقە وەربگرێ، باوك و دایكە، خێزانە، منالە، خوشك وبرایە، بەلام ئەگەر باوك و دایك و منالّ و خێزان هەبێ، خوشك و برا نایگرێتەوە، بۆ ناویان هاتووە، تاكو ئەگەر ئەوان نەبوون، خوشك وبرا ئایانگرێتەوە، لەبەر ئەوە كە دەڵێین بەتەساوی، دەبێ ئەو فەقەرەیە ئیزافە بكەین، ئەو تەساویە ئەگەر موستەحەقینی ئەساسی نەبوون، خوشك و برا ئینجا دەیگرێتەوە، لەتەساویەكە نایانگرێتەوە، ئەگەر دایك و باوك هەبوو، ئەگەر منالّ هەبوو، ئەگەر ئەوانە نەمان، ئنجا خوشك و برا ئەگرێتەوە، وزاحە، دەیخەمە دەنگەوە، جارێكی تر، تكایە بیخوێنەوە، فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفی معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی رەئیەكەی كاك اسماعیل ئەكەم، منیش هەمان مەعاناتم هەیە، خێزان كە شوو ئەكاتەوە، تەماعی لەمنالەكان نییە، دوو منالّ، سێ منالّی بەجێهێشتووە، دایك و باوكیش تەماعی لەمنالەكانیان نییە كەهی شەهیدەكەیانە، ئەو حصە حصەی منالە بەس، نەك دایك و باوك، تۆ تەوزیعی بكەی، بەسەر ژنی شووكراو، بەسەر ژنی لەمالّ دانیشتوو، بەسەر دایك و بەسەر باوك و بەسەر منالّ یەكی هەزار دیناری

بەرئەکەوێ, تەنیا منالٚ موکەلەفە بۆ پارە, نە دایك و باوك, نە خێزان, نە خوشك و نەبرا, نەشوو کراو, سوپاس.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار ئەکەم, هەردوو حاڵەت بخەیە دەنگەوە, ئەو پێشنیارەی کەجەنابت وتت, یان ئیلغاکردنی ماددەکە, ئیدی کۆتایی پێدێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەزیرە هینی کرد, وتی تەهروبە, ئەگەر نا بۆمن ئاسانترە ئیلغای بکەم, ئەو خیلافەی, بەلاٚم تۆ ئەو موشکیلەی دەبەیتە مەجلسی وزەرا, هەمان شتە, رەنگە ژمارەشیان کەمتر بێت و, قانونیشیان کەمتر بێتن, نەتوانن وەکو ئێوە موناقەشە بکەن و, وەکو ئێوە رەئیی لەسەر بدەن, یەعنی موشکیلە بۆ ئەوان دروست دەکەیت, کەچی ئێمە ئیشمان ئەوەیە, ئەو موشکیلە یەکلا بکەینەوە, لەبەر ئەوەی ئێمە ئیشمان یاسایە, ئەگەر نا بۆ ئێمە زۆر ئاسانە, ئەو ماددەیە لە کۆڵبکەینەوە, هەمووشتان رازی دەبن, مەمنونی سەرۆکایەتیش دەبن, بەلاٚم ئەوە تەهەروبە وەکو وەزیر وتی, کاك حاتم نوقتەی نیزامت هەیە, فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی ئەوەی دەکەم, بەقەسامی شەرعی بێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزام نییە, کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شیرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەرەئیی من دە سەعاتی تر موناقەشە بکەین, ناگەینە نەتیجە, رجا دەکەم ئەو رەئیەی کەتازە جەنابت ئاماژەت پێکرد, بیخەرە تەصویت و با کۆتایی پێبێت, سوپاس.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم:

1-مافی شەهیدانە بەیەکسانی بەسەر شەهیدان دابەش دەکرێ.

2-خوشك و برا بەشیان لەشەهیدانە نابێ ئەگەر موستەحەقەکانی دیکە هەبوون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە, دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, 45 کەس, کێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, 28 کەس, کەواتە ماددەکە بە 45 دەنگ قبوڵ کرا, سوپاس, برۆ سەر ماددەی تر.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

که ماددەی هەشتەم دەبێتە ماددەی حەوتەم,

بەشی چوارەم

ماف و تایبەتکاری کەس و کاری شەهیدان

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: کەس و کاری شەهیدی خەباتکار و شەهیدی جینۆساید ئەم ماف و تایبەتکاریانەی خوارەوەیان هەیە:

1- خانەوادەی شەهیدی خەباتکار و ئەنفالکراو یەکەیەکی نیشتەجێ کردنی لەشوێنی لەدایك بوونی خۆی بەناو دەکرێت.

2- ئەگەر شەهید لە ژنێك پتری هەبێت, هەریەك لەژنەکان هەمان ماف و تایبەتکاری بەپێی حکومەکانی ئەم یاسایە بۆ ژنێك دانراوە.

3- لەحاڵەتێکدا پتر لە کەسێك لە خێزانێکدا شەهید بووبێ ئەم رێژانەی لەخوارەوە هاتوون لەسەر مووچەکەیان بۆ زیاد دەکرێت و بەپێی رێنمایی تایبەت:

أ- 100٪ بۆ شەهیدی یەکەم.

ب- 75٪ بۆ شەهیدی دووەم.

ت- 50٪ شەهیدی سێیەم.

پ- 25٪ بۆ شەهیدەکانی دیکە.

دووەم:

1- کوڕی شەهید لەبڕگەکانی یەکەم و دووەمی ئەم ماددەیە هاتووە, پارەی ژنهێنانیان پێ دەبەخشرێت بۆ یەك جار لەماوەی ساڵێکدا لە رۆژی تۆمارکردنی گرێبەستی ژنهێنانەکەیان.

2- بەپێی بڕیارەکانی لەلایەن وەزارەتی خوێندنی باڵا و پەروەردەدا, حکومەتی هەرێم کرێی خوێندنی منداڵی شەهیدان لە قوتابخانە و زانکۆکانی ئەهلی لەناوەوەی هەرێمدا لە ئەستۆ دەگرێت.

3- حکومەت خەرجی گەڕانەوەی ئێسك و پروسکی شەهید لەدەرەوەی هەرێم لەئەستۆ دەگرێت.

4- میراتی جێماوەی شەهید لەباجی تەریکەکان لە یاسای تەریکەدا هاتووە دەبووردرێت.

5- بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵای هەرێم چەند کورسیەکی خوێندن لەدەرەوەی هەرێم بۆ منداڵی شەهیدان تەرخان دەکرێت.

6- کەس و کاری شەهیدان لە کرێی پشکنین و چارەسەرکردن لە نەخۆشخانەکان و سەنتەرەکانی تەندروستی حکومەت لەناوەوەی هەرێم دەبووردرێن.

7- حكومەت كرێی چارەسەكردنی كەس و كاری شەهیدان بەڕاپۆرتی لیژنەی پزیشكی تایبەتمەند بەپێی یاساو ڕێنماییەكان لە ئەستۆ دەگرێت.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

الفصل الرابع

حقوق و امتيازات ذوى الشهداء

المادة الثامنة:

اولا: يتمتع ذوى الشهيد المناضل و شهيد الابادة الجماعية بالحقوق و الامتيازات التالية:

1-تملك عائلة الشهيد المناضل و المؤنفل وحدة سكنية في مسقط راسه.

2- اذا كان الشهيد متزوجا باكثر من زوجة فتتمتع كل منهن بنفس الحقوق و الامتيازات المقررة للزوجة الواحدة بموجب احكام هذا القانون.

3- فى حالة استشهاد اكثر من شخص واحد ضمن العائلة الواحدة تضاف النسب التالية على الراتب المحدد بموجب التعليمات الخاصة:

أ- 100٪ للشهيد الاول.

ب- 75٪ للشهيد الثانى.

ت- 50٪ للشهيد الثالث.

ث- 25٪ لباقى الشهداء.

ثانيا:

1- يمنح اولاد الشهداء المذكورين في الفقرتين اولا و ثانيا من هذة المادة منحة الزواج لمرة واحدة خلال سنة من تاريخ ابرام عقد الزواج.

2- تتحمل الحكومة اجور دراسة اولاد الشهداء في المدارس و الجامعات الاهلية داخل الاقليم حسب الشروط المقررة من قبل وزارة التعليم العالي و التربية.

3- تتحمل الحكومة تكاليف اعادة رفات الشهيد من خارج الاقليم.

4- تعفى تركة الشهيد من ضريبة التركات المقررة في قانون التركات.

5- يخصص عدد من المقاعد الدراسية لاولاد الشهداء في خارج الاقليم بالتنسيق مع وزارة التعليم العالى للاقليم.

6- يعفى ذوي الشهداء من اجور الفحوصات و المعالجة في المستشفيات و المراكز الصحية الحكومية داخل الاقليم.

7- تتحمل الحكومة اجور معالجة ذوي الشهداء بتقرير من اللجنة الطبية المختصة وفق القوانين و الانظمة.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

فيما يتعلق بالفقرة الثالثة (اولا) من المادة السابعة فتقترح اللجنة اعادة صياغتها وتقرا كالآتى (في حال استشهاد اكثر من شخص واحد ضمن العائلة الواحدة تتحد االرواتب بموجب نظام خاص).

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پشتگیری لە پڕۆژەكە دەكەین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

یەعنی لیژنەی یاسایی ئەڵێ ئەو نیسبەیە نەمێنێ, نیزامێكی تایبەتی بۆ دابنرێ, جەنابی وەزیر تۆ رەئیت چییە؟

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لە دانیشتنمان لەگەڵ لیژنەی یاسایی, ئەو بڕیارەماندا كە ئەوە بەنیزام لەئەنجومەنی وەزیران موعالەجە بكرێ, لەبەرئەوەی رەنگە ئێستا كێشە و موناقەشەیەكی زۆر هەڵبگرێ, بەنیزام چارەسەر بكرێ, پێم وایە باشترە, ئەوە موقتەرەحی ئێمەشە, سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من وانازانم موستەحەقات بە ئەنزیمە چارەسەر بكرێت, بەئەوامیر, ئەمە قانونە ئەبێ تەحدید بكرێ, بەقانون ئەبێ تەحدید بكرێ, مادەم حاڵەتە و دێت و لەحاڵەتیش تێئەپەڕێت, لەكوردستانە زۆر تیكرارە, لەبەرئەوە, ئەوە بە ئەنزیمە و تەعلیمات چارەسەر ناكرێ, ئەبێ لێرە تەحدید بكرێ, سوپاس.

بەڕێز د0 هالە سهيل وادى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەسەر فەقەرەی (6, 7) قسەی دەكەم كە باسی نەخۆشخانەكان دەكات, پێشنیار دەكەم فەقەرەی (6) لاببردرێت, لەبەرئەوەی پشكنین و چارەسەركردنی نەخۆش لە نەخۆشخانەكانی حكومی بۆ هەموو كەس بەخۆڕاییە, پێویست ناكات لێرە وەكو ئیمتیاز حیسابی بكەین بۆ كەس وكاری شەهیدان, ئەمە یەك.

دوو/ پێشنیار دەكەم لەچالاكیەكانی وەزارەت, خاڵی زۆر گرنگ هاتووە, دەكرێ ئەوە بكرێتە ئیمتیاز, یەكێكیان باس لەوە ئەكات, هەماهەنگی نەخۆشخانەكانی تایبەتی بۆ داشكاندن لەنرخی چارەسەكردنی بۆ نەخۆش, ئەوە خاڵێكی زۆر گرنگە دەكرێ ئەوە بكرێتە ئیمتیاز بۆیان, یان حكومەت لەئەستۆی خۆی بگری, مەصاریفی چارەسەركردنی لەنەخۆشخانەكانی تایبەت نەك لەهی حكومی, خاڵێكی تر هەیە, كە بكرێ هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی بۆ رێكخستنی تیمی پزیشكی گەڕۆك, بۆ ئەوەی لە شوێنی

خۆیان خزمەتی تەندروستیان پێبگات, ئەوەش هەر چالاکی خۆیانە و, ئەوەش دەکرێ بکرێتە ئیمتیاز بۆیان, زۆر سوپاس.

بەڕێز نسرین محمد صالح:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی حەوت لەخاڵی (3), تەبعەن چوار پلەی شەهیدی دیاری کردووە, ئەی ئەگەر هاتوو خێزانێك دە شەهیدی هەبوو, یان شەش پلە شەهیدی هەبوو, ئەوە چۆن حیسابی بۆ ئەکرێ, ئەمە خاڵێك, خاڵی دووەمیشم لەسەر بەشی دووەم, کوڕی شەهید کاتێك کە خێزان پێك دەهێنێ, ئەوە پاداشتێك وەرئەگرێ, ئەی ئەگەر هاتوو کچەکە شووبکات, بائەویش ئەو پاداشتەی هەبێ بەهەمان شێوە, لەهەمان خاڵ داوا ئەکەم ئەو پێنج نمرەیە بۆ قوتابیان بگەڕێتەوە, چونکە ئەوە دیارییێکە لەباوەکە ئەمێنێتەوە بۆ منداڵەکانی, لەکاتی خوێندنیاندا, زۆر سوپاس.

بەڕێز د0ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە باسی شەهیدی هاووڵاتی تیا نییە, ئەگەر ناوی تیا نەبێ ئەوکاتە مەحروم ئەبێ, ئەمە کێشەیەکی گەورە دروست ئەکات, ئەمە یەك, دوو/من پشتگیری ئەو رێژەیە ئەکەم, کە لەلایەن حکومەتەوە هاتووە, سێ/پشتگیری لەرایەکەی هالە خان ئەکەم, چونکە بەڕاستی ئەوەیان زەرووری ترە, لەنەخۆشخانە ئەهلیەکان حکومەت هاوکاریان بکات, نەك لەنەخۆشخانەی حکومی, زۆر سوپاس.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش بەهەمان شێوە, پشتگیری لەرایەکەی د0 هالە ئەکەم, کە خاڵی (6, 7) ببێتە یەك و رێك بخرێ بەشێوەیەکی تر و, هەروەها ئەوەی بۆ منداڵی کوڕ دەکرێ لەکاتی منحەی زەواج, بۆ کچەکەش بکرێ, یەعنی کچی شەهید, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم, لەم ماددەیە نیسبە هەر نەمێنێ, چونکە شەهید هەر شەهیدە, نابێ فەرق و جیاوازی هەبێ لەنێوانیان بەڕاستی, ئەو نیسبەیە لابربدرێت, بۆ هەر شەهید حصەیەکی زیاد دابنرێ بۆ بنەماڵەکەیان باشترە, نەوەك فەرق بکەین لەنێوان شەهیدێك و شەهیدێکی تر, سوپاس.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەیەکەم لەسەر خاڵی یەکەم, تێبینیم هەیە ئەوەی لەسەر یەکەیەکی نیشتەجێبوون لەشوێنی لەدایك بوون, پێشنیارەکەم لەشوێنی نیشتەجێبوون بێت, خانەوادەی شەهید بە تەئیدێکی ئەنجومەنی گەڕەك

بێت, لەچ شوێنێك ئێستا دانیشتووە, چونكە مەعقول نییە, خێزانی شەهید دە ساڵە شوێنێكیان بەجێهێشتووە, لە شوێنی لەدایك بوونی شەهید, خۆی لەسلێمانیە بچی لەناحیەیەك خانەوادەی بۆ دیاری بكەی, ئەوەش پێئەچێ بۆ مەبەستێ نووسرابێ, مەسەلەی رێژەكان ئەو خانەوادەیەی دوو شەهید و سێ شەهیدیان هەیە, پێم وایە كەمینەن, زۆر كەمن, ئەو رێژانە هەڵبگیرێ, چونكە هەر شەهیدێك یەكی خۆی هەیە, دووەم شەهیدیش بەقەدەر ئەو یەكی خۆی هەیە, لەخانەوادەكەیە, دانانی ئەو رێژەیە پێم وایە زیاتر دارایی حكومەت لەبەرچاو گیراوە و بۆ ئەم مەبەستە نووسراوە, سوپاس.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی دەڵێتن (تحدد الرواتب وفق النسب التالیه) بمەعنا ئەو نیسبەیە هەر مایە, منیش دەگەل ئەو رەئیەم ئەوانەی سێ چوارێك بن بەغەڵەت نووسرایە, من تەئیدی ئەوە دەكەم نیسبەب نەمێنێ, چونكە خۆم شاهێد بووم لەعەمەلییك, كە دوو برا پێكەوە لەیەك لەحزە, لەیەك عەمەلیە, لەیەك جێگا شەهید بوون, ئیتر ئەگەر دەرجات دابنێین, ئەوە هەردووكیان لەیەك حاڵەت و لەیەك جێگایە, بەتەصەوری من غەدری لێدەكەین, لەخاڵی دووەمدا ئەوەی كەدێتن لەمەقاعد دراسیە بۆ دەرەوە, من حەز دەكەم شتێك ئیزافە بكرێ, ئەویش (وفق الكفاءة العلمية), یەعنی نا هەر یەكە كورە شەهیدە بینێرن بۆ دەرەوە و, كەفائەی علمیشی نەبیتن, چونكە حاڵەتی وەها زۆرە و تەئسیریش دەكاتن, زۆر سوپاس.

بەڕێز گیلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ لابردنی رێژەكەم یەك, دوو/ لەعەرەبیەكە نووسراوە (أولاد الشهید) لەكوردیەكەش نووسراوە (كوڕ), عەرەبیەكە تەواوە, بۆیە كوردیەكەش بكرێتە (كوڕ و كچ), لەخاڵی سێیەمیش ئەو (ئێسك و پروسكە) بكرێت بە (تەرم) جوانترە, سوپاس.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ رایەكانم كە گیلاس خان وتی, بەلأم بۆ شوێنی نیشتەجێبوون, شوێنی دانیشتووی ئێستایان بێت نەك شوێنی لەدایك بوونیان, چونكە بەڕاستی ئینسان زۆر لێڕاهاتووە لەشوێنی دانشتوویی, دووەم شت لەڕێژەكە ئەگەر بكرێت لە 100٪ بۆ شەهیدی سەنگەر بێت و, بۆ شەهیدانی كیمیاباران و ئەنفالكراوان, لەبەر ئەوەی ژمارەی قوربانیەكان زۆرە و, ئێمە قسە لەمەعیشەت ئەكەین لە 50٪ بەیەكسانی نەك ئەو رێژە پلە پلە بێت, بۆ خاڵی دووەم وەك عەرەبیەكە راست بكرێتەوە, كوڕ و كچ لێی سوودمەند دەبێ, من داواكارم خاڵێك ئیزافە بكرێ, لەمەسەلەی شووكردنەوە, ئێمە زۆر داكۆكیمان لەسەر ئەوە كرد كە رێگا هاندەرێك هەبێ, بۆ ئەوەی ئەو ژنانەی كە مێردیان لەدەست داوە شووبكەن, یان ئەو پیاوانەی كە ژنیان شەهید بووە, ژن بهێننەوە, ئەوانەش وەكو كوڕ و كچی شەهید ئەو دووانەش هاوكاریەكی ماددی بكرێن,

وەکو بەخشینی شووکردنەوە, بەنیسبەت خزمەت گوزاریەکان ئێمە نموونەیەکمان هەیە, ئیدارەی پێشوو لەخستەخانەی شۆڕش هەیە, ئەو خەستەخانەیە پێشوو بەپشتگیریەکی شەهیدان نەخۆش ئەتوانێ بچێ نەشتەرگەریەکی گەورەشی بۆ بکرێ و, ئەگەر پێویست بکرێ هاوکاریشی بکرێ بۆ دەرەوە و, بایەخێکی زۆر بدرێ بەو نەخۆشخانانە, بکرێ بایەخ بەو دەزگا پێشکەوتووانە بدرێ, ئەوە خزمەتێکی گەورە بە کەس و کاری شەهیدان ئەگەینێ, سوپاس.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە خاڵی یەکەم سێیەمی پشتگیری رایەکەی گوڵناز خان ئەکەم, خاڵی دووەم, یەکەمی پشتگیری ئەو رایە ئەکەم کە کچانیش بگرێتەوە, بەلاّم من نازانم مەسەلەکە غەڵەتی تەرجەمەیە, ئەوەی کە ئەیخوێنێتەوە وا هەست ئەکات کە کوڕی شەهید هەموو ساڵێ ژن ئەهێنێ, بۆ خاڵی پێنج پشتگیری رایەکەی کاك دیلمان ئەکەم, کە کەفائەی علمی لەبەرچاو بگیرێ, بۆ خاڵی شەش من سەبارەت بەو رایەی د0 هالە یەك روون کردنەوەم هەیە, لەنەخۆشخانەی حکومی چارەسەر بەخۆڕایی نییە, هەموو چارەسەرێك, هەموو نەشتەرگەریەك بە پارەیە, ئەوەی یەك قەستەڕە بکات لەنەخۆشخانە حکومیەکانی هەرێم پانزە وەرقەی تێئەچێ, بۆیە حەقە ئەوەش بمێنێ و, لەنەخۆشخانە ئەهلیەکانیش یارمەتی بدرێن, سوپاس.

بەڕێز کوردستان پیرداود قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەك تێبینیم هەیە بەنیسبەت خاڵی دوو و شەش و حەوت, نووسراوە کرێ, کرێ هیچ مانای نییە, با لەجیاتی کرێ بنووسرێ خەرجی باشترە, چونکە ئەوانە کرێچی نیینە, یەعنی وشەکە جوان نییە, بەنیسبەت ئەوەی کە کوڕی شەهید یا کچی شەهیدیش بگرێتەوە, بەنیسبەت نیسبەکە, نیسبەکە باشە, هەرچەندە فەرق لەنێوان شەهیدان نییە, بەلاّم شەهید هەیە تاکو ئێستا حوکمی ئیعدامی کراوە و کوژراوە, تاکو ئێستا جەنازەی نەهاتۆتەوە, دەبێ فەرقەك هەبێ لەنێوان ئەو شەهیدانە, لەبەر ئەوەی نیسبەکە هەبێ باشترە, سوپاس.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لەیەکەم برِگە (1) پێم باشە لەدوای (وحده سکنیة فی مسقط راسه), بکرێتە (اقرب قصبة من مدینة مسقط راسه), لەبەرئەوەی هەم عەدالەتی تێدایە لەلایەك, لەلایەکی دیکە لەوانەیە موستەحیل بێت, لەمەسقەت راسەکان ئاوەدان بکرێتەوە لەبەر هەر هۆیەك بێتن, ئەوە خاڵی یەکەمم, خاڵی دووەمم/ لە دووەم برِگە (6), من پێم باشە ئەوەش ئیزافە بکرێتە سەر دوای (المراکز الصحیة و الحکومیة و الاهلیة

بنسبة خمسين بالمئة)، یەعنی موستەشفای ئەهلیش پەنجا لەسەدای ئیلزام بکرێن کە ئیعفا بکرێن کەس و کاری شەهیدان لە موعالەجە کردن، سوپاس.

بەڕێز ڤیان احمد خضر باشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکانم هەمووی گوترا، بەڵام من دووبارە داکۆکی دەکەم لە خاڵی پێنج، کە کەفائەی علمی دیار بکرێ، چونکە لە ڕەوشی ئێمە ئیستغلال دەکرێ، کە ئەوە مناڵە شەهیدە یان ئەنفالە، لەم قانونە با هەموو یارمەتیەکیان بۆ دابین بکرێ، بەس لە ناحیەی علمی نەخێر، لەگەڵ ئەو پێنج دەرجەش نیمە بگەڕێتەوە، یەك خاڵی ترم هەیە، لەخاڵی سێیەم دەڵێ 25٪ بۆ شەهیدەکانی ترە، شەهیدەکانی تر کێنە؟ سوپاس.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەموو بۆچوونەکانم گوترا، لەبەر ئەوە قسە ناکەم، هەر ئەو پرسیارەم هەبوو، شەهیدەکانی تر کێن؟ لەگەڵ هەموو ڕەئیەکانی د0 هالە و نازناز خانم کە کوڕ و کچی شەهید بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی بڕگەی شەش و حەوت، بۆ چارەسەرکردن هاتووە، بڕگەی شەش بۆ چارەسەرکردنی نەخۆش هاتووە لەناوەوەی هەرێم، بڕگەی حەوتیش بۆ چارەسەرکردنی کەس و کاری شەهید لە دەرەوەی هەرێم، بەڵام بەبێ ئەوەی هێمای پێبکرێ، لەبەرئەوە من پێشنیار ئەکەم وشەی (کرێ) لەهەر دوو بڕگەکە بکرێ بە (تێچوون)، عەرەبیەکەشی بکرێ بە (کل تکالیف) و، لەپاش کەس و کاری شەهید دەرەوەی بۆ زیاد بکرێ، چونکە بەڕاستی موشەریع مەبەستی ئەوە بووە کەوا چارەسەرکردن لەدەرەوەی هەرێم لەسەر حکومەتی هەرێم بێت، سوپاس.

بەڕێز فتاح عبدالله نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نیوەی قسەکانم کران، بەڵام تەئکید لەسەر خاڵێك دەکەمەوە، بڕگەی (1) کە کاك کریم باسی کرد، عائیلەی شەهید تەخویل بکرێ لە مەسقەت ڕاسەکەی یان لەو شوێنەی کە تیایدا ساکینە، سوپاس.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکانی من لەسەر ئەو ماددەیە ئەوەیە کە ماددەی هەشتەم بووەتە ماددەی حەوتەم، لەبڕگەی یەکەم خاڵی یەکەم (خانەوادەی خەباتکار و ئەنفالکراو)، ئەگەر ئێمە ئەوانە هەڵبگرین، بیکەینە خانەوادەی شەهید، ئەوکاتە شەهیدی هاووڵاتیش دەگرێتەوە، ئەگەر نا ئەبێ شەهیدی هاووڵاتی بۆ زیاد بکەین، بەڵام کەوتمان خانەوادەی شەهید ئەوە هەموو شەهیدێك دەگرێتەوە، ئەمە خاڵێك، دوو/ لەبڕگەی یەکەم، خاڵی

سێیەم, باس لەو ڕێژانە کراوە, من بەڕاستی لەگەڵ ئەوەم شەهید هەمووی شەهیدە, جا ئەگەر لە عائیلەیەك پێنج بوو, چوار بوو, شەهید هەمووی هەر شەهیدە, یەعنی لەگەڵ ئەوەم کە ئەو ڕێژانە نەمێنێ, لەبڕگەی دووەم خاڵی یەکەم, من تەئکید لەسەر قسەی ئەو برادەرانە ئەکەمەوە, مەسەلەی ئەوەی کە کچی تێدابێ, چونکە شەهید هەیە کوڕی نییە, بەس کچی هەیە, کە شوو دەکات ئەویش مافێکی ئاسایی خۆیەتی کەئەو پارەیە وەربگرێت, یەعنی پارەی شووکردنی پێببخشرێ, بەنیسبەت خوێندن کە باس لە قوتابخانە و زانکۆکانی ئەهلی و ناوەوەی هەرێم دەکات, پێم باشە دەرەوەشی بۆ ئیزافە بکرێ, بەڵام مەرجی کەفائەی علمی لەبەرچاو بگیرێ, خاڵێکی تر لە برگەی دوو, دەکرێ خاڵی پێنج لەگەڵ خاڵی دوو برگەی دوو یەك بخرێ, بە ئەوەی کە خوێندن لەدەرەوەی وڵاتیشی بۆ زیاد بکرێ, لەگەڵ لەبەرچاو گرتنی کەفائەی علمی, لەهی شەشەم من پێشنیاری ئەوەی دەکەم, نەخۆشخانەیەکی تایبەت بۆ چارەسەرکردن و پشکنینی بنەماڵەی شەهید دروست بکرێ, بەناوی نەخۆشخانەی تایبەتی شەهیدان لەشارە سەرکیەکان لەکوردستان, لەخاڵی حەوتەمی بڕگەی دووەم, دەڵێ (حکومەت کرێی چارەسەرکردنی کەس و کاری شەهیدان بەڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی تایبەتمەند بەپێی یاساو ڕێنماییەکانی لەئەستۆ دەگرێت), بکرێ بە بەناوەوە و دەرەوەی وڵات, یەعنی هەردوو دوو حاڵەت, سوپاس.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم بیدایەتی ماددەی هەشت بەم شێوەیە صیاغە بکرێ (يتمتع ذو المشمولون باحكام هذا القانون بالحقوق و الامتيازات التالية), چونکە حقوق و ئیمتیازاتەکان لەماددەی شەش دیاری کراوە, لەبەرئەوە پێویست ناکات لێرە ناوی بێنین و ئیشکالاتی قانونیمان بۆ دروست بکات, ئەمە یەك, دوو/ هەر بەنیسبەت فەقەرەی سێ, ئێمە کاتێك لەگەڵ جەنابی وەزیر کۆبوونەوەمان کرد لەبەرواری 23 ی مانگ, ئیتیفاقمان کرد کە ئەو فەقەرەیە لابېردرێت, چونکە ئێمە تەعلیماتمان ماددەی شەش, گەڕاندمانەوە سەر نیزام کە ئەنجومەنی وەزیران دەری ئەکات, هەتا تەنسیقی هەبێ لەگەڵ ئەو و, پێشنیار ئەکەم سەبارەت بە بڕگەی دووەم ماددەی دوو ئیقتیراح هەیە کە هەندێ برادەران کردیان بۆ لیژنەی یاسایی, ئەویش ئەوەیە کە وەزارەت صەندوقێك بەناوی صەندوقی هاوکاری کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراو دروست دەکات, هاوکاریان دەکات لەکاتی پرۆژە و پێداویستیەکان, یان زەرەر لێکەوتن لەکاتی ڕووداوی سروشتی و, ئیقتیراحی دووەمیش ئەوەیە کە وەزارەت ناسنامەی سەروەری بۆ شەهیدان و ئەنفالکراو و کیمیاباران دروست بکات, بۆ ڕاپەڕاندن و ئاسانکاری کارەکانیان, لەفەرمانگەکان و دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێم, سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ویستم لەسەر فەقەرەی سێ تەوزیح بدەم, بەڵام برادەران تەوزیحیان کرد بەشێوەیەکی باش, سوپاس.

بەڕێز عثمان احمد حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر لەسەر خاڵی یەك, بڕگەی یەکەم, حیکمەت چیە لە مەسقەت ڕاسەکەی, کابرا بیست ساڵ پێش ئێستا کوڕێکی شەهید بووە, هەر دوای شەهید بوونی کوڕەکەی چووە لە سلێمانی دانیشتووە, ئێستا تۆ بیگەڕێنیەوە بۆ مەسەلەن قەلادزێ, لەو شوێنەی کەنیشتەجێبووە, ئەمە یەك, دوو/ بەنیسبەت نیسبەکانەوە عەدالەتی تێدا نابینم بەڕاستی, زۆر سوپاس.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەو ماددەیە باسی ماف و ئیمتیازات دەکات و, زیاتر لایەنی مادی باس کردووە نەك مەعنەوی, من پێشنیار دەکەم بڕگەیەك زیاد بکرێ بووترێ (کەس و کاری شەهیدان ماف و هێمای ڕێزگرتنیان پارێزراو دەبێت), دیارە وەکو عورفی سیاسی و کۆمەلأیەتی ئێمە ڕێز لەکەس و کاری شەهیدان دەگرین, بەس ناکاتە ئەوەی کە لەیاساکە نەصێك هەیە کە ڕێز و ئیعتیباراتی مەعنەوی بۆ دابنرێ, بۆ ئەوەی ئیحراج نەبن بەس بە ئیعتیباراتی مادی, با ئیعتیباراتی مەعنەویشیان هەبێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەمان ڕای د0 ناصح و کاك عەونیم هەیە, لێرە شەهیدی هاوولاتی نەهاتووە, ئەگەر بکرێ تەنها ئەوانەی کە لەم یاسایە هاتووە ئەم مافانە بیانگرێتەوە, جا سەبارەت بە بڕگەی یەك ئەڵێ خانەوادەی شەهید, کامیان؟ چەند کەسیان؟ لەکوێ؟ ئەوەی بۆ دابین ئەکرێ و, لێرە ئەڵێ لەشوێنی لەدایك بوون, کە ئەو ئەندامانە زۆر باسیان کرد, من پێم باشە لەسنووری ئەو قەزایە بێ کە لێی نیشتەجێیە و, سەبارەت بە کوڕو کچ ئەوە لەکوردیەکە ئەوها هاتووە باسیان کرد, سەبارەت بەخەرجی گەڕاندنەوەی تەرمی شەهید لەدەرەوەی هەرێم بۆ لەناوەوەش نەبێ, شەهید هەیە لەشەڕێك دوور لەشار لەشاخێك یان لەولا شەهید بووە, با وەکو ڕێزگرتنێك بۆ شەهیدەکە با حکومەت ئەم مەصروفە لەئەستۆ بگرێت و, بابڵێین بەشێکی زۆر گرنگ هەبوو لەئەنفال, ئەوانەی کە لە تۆبزاوە شەش مانگ بەهەموو شێوەیەك ئازاردران, ئەوانە بەهیچ شێوەیەك لەم یاسایە باس نەکراینە, حەق وایە بەلای کەمەوە ئەگەر مووچەش نەبێ, با وەکو شوێنی نیشتەجێبوون بۆیان دابین بکرێ و لێرە ئاماژەیان پێبکرێ, سوپاس.

بەڕێز طلعت محمد صالح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خانی کردن بۆ عائیلەکان, ئەو جێگایەی کە خۆیان داوای دەکەن, مەسەلەن کەسێك کوڕی لە بەغدا شەهید بووە ناکرێ لە بەغدا یان لە موصڵ بکرێ, با ئەو جێگایەی کە خۆیان داوایان دەکەن بۆیان بکرێ, خاڵەکەی دیکەم, دوێنی لە ڕۆژنامەی خەبات خوێندمەوە کابرایەك هەشت منداڵی شەهید بووە,

لەگەڵ خێزانەکەی, یەعنی ئەو نیسبەتە هەڵبستی پێم باشە, ئەوی دی کە ئەو خوشکە باسی کرد, ئێسك و پروسك بکرێتە تەرم, زۆر سوپاس.

بەڕێز صبریە غفار امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئیەکانم وترا, منیش تەئیدی ئەو ڕەئیانە ئەکەم, بەس مەسەلەی نیشتەجێبوون و کوڕو کچ و خوێندن بە پێی زەوابت و دادپەروەرانە بێت, خاڵێکی تر کە جەخت لەسەر ئەوە ئەکەمەوە, بەپێی ئەو خاڵانە بوعدی مادی دەگرێتەوە, ئێستا گرفتی مادديان هەیە, بۆیە هەندێ لایەن هەیە فەرامۆشیان کردووە لەخۆیان, وەك بوعدە مەعنەویەکەی, پێشنیار دەکەم سەنتەری تایبەتی هەبێت بۆ لێکۆڵینەوەو چارەسەری کۆمەلآیەتی و دەروونی, سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر ڕۆشنایی ئەو تەعدیلاتەی کەلەسەر ماددەی شەش و حەوت کرا, بەحقیقەت دیارە پاش تەعدیلاتەکە هەندێ ڕەئیی دێتە پێشەوە, دوو موصتەڵەح ئیستیعمال کرایە (اولا: یتمتع ذوی الشهید), لەیەکەمیش دەڵێ (تملك عائلة الشهید), ئەو دوو موصتەڵەحە ئەبێ لەو ماددەیە ساغ بکرێتەوە بەحقیقەت و, بەقەناعەتی من لێرە مەقصود وەرەسەیە, وەرەسەی شەهیدە, یەعنی لێرە وەرەسەکە تەحدید بکرێ, بۆ ئەوەی لەگەڵ ماددە شەش جیابکرێتەوە, ئەمە یەك, دووەم/ شەهیدی موئەنفەل هاتووە, لەئەصڵی قانونەکە کردمانە شەهیدی ئیبادەی جەماعی, زۆر سوپاس.

بەڕێز شیخ الله ابراهیم شیخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەربارەی نیسبە بۆ شەهیدان, من 25٪ کەی زۆر بەکەم دەزانم, ئەگەر ئەویش وەکو خاڵی سێیەم بکرێتە 50٪ پێم شتێکی باشە, دەربارەی خانوو لەجێگای نیشتەجێبوون باشترە لەوەی لەجێگای مەسقەت رئس بێت, هەروەك برادەران تەوزیحیان دا, دەبینی کابرا تەوەلیدی بەغدایە یان موصڵە, تۆ ئێستا پارچە زەوی یان خانووی پێبدەی, لێرە ناتوانی لەبەغدا زەوی یان خانووی پێبدەی لەو شوێنانەی کەداخلی هەرێم نینە نیشتەجێیان بکەی, سێ/ من بڕگەی شەش بەزیاد دەزانم, پێم باشە لەهەر شارێك لە شارە گەورەکانی کوردستان نەخۆشخانەیەکی تایبەت بە چارەسەرکردنی عائیلەی شەهیدان دروست بکرێ لەجیاتی ئەو بڕگەیە, ئیتر ڕەئیەکانی ترم برادەران هەموویان باس کرد, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, ئێستا تەقریبەن نیوەی ئەوانەی کەناومان نووسیوە قسەیان کرد, پێش ئەوەی ئەوەی ماوە قسە بکات, من فرسەت ئەدەم بە جەنابی وەزیرە و لیژنەی یاسایی مولاحەزەتەکان کە کران, بۆ ئەوەی بیرتان بخەمەوە, یەکەم/ هاوولاتی نەهاتووە دەبێ ئەوە موعالەجە بکەن, لەفەقەرەی سێیە, لیژنەی یاسایی هەر

هەمووی داوای کردووە ئیلغا بکرێ و, رەئیەك تەرح کرا کە هەر هەمووی وەك یەك بن و, رەئیەکیش تەرح کرا ئەڵێ هی چوارەم ببێتە 50٪, لیژنەی یاساش ئەڵێ هەر هەمووی ئیلغا بکرێ بمێنێتن بۆ نیزام, چونکە تەفصیلاتی زۆری تێدایە, مولاحەزات درا لەسەر مەسەلەی تەکالیف, کە حکومەت تەبەنای تەکالیف دەکاتن, مولاحەزە درا لەسەر هێنانەوەی روفات تەنیا لەخارجی هەرێم نەبێ, لەداخلیش بێ, مولاحەزاتی تریش درا رەنگە من هینم نەکردبێ, جەنابی وەزیر نووسیویەتی لەگەڵ لیژنەی یاسایی, جەنابی وەزیرە ئێستا داوات لێدەکەم جوابیان بدەیەوە, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلەی هاوولاَتی بۆ نەهاتووە لێرە, دەمەوێ دووبارەی بکەمەوە, ئەو یاسایە لەسەر ئەساسی تەعلیماتی دوو دەزگای پێشوو دانراوە, لەهەردوو دەزگا زۆربەی ئیمتیازاتەکان دەدرایە شەهیدی سەنگەر, هاوولاَتی بەس مووچەی پێئەدرا, ئەوەش ئیعتیماد کرایتە سەر توانای حکومەتی هەرێمی کوردستان و میزانیەکەی, چونکە ژمارەیەکی زۆر لە شەهیدانی هاوولاَتیمان هەیە, ئایا دەتوانێ ئەو ئیمتیازاتانەی بداتە شەهیدی سەنگەر, ئێستا کە ئەنفال و جینۆسایدیش ئیزافە کرایە, ئایا دەتوانێ بیداتە شەهیدی هاوولاَتیش؟ لێرەدا حکومەت ئەو توانایەی نییە لەو مەرحەلە, بۆیە تایبەت کرایە پێشتر بەس دەدرا بە شەهیدی سەنگەر, بەلاَم ئێمە لەو یاسایە وا دەکەین کە بدرێتە شەهیدی ئەنفال و جینۆساید و کیمیابارانیش, بەلاَم هاوولاَتی ئەگەر هەوڵ بدەین لەلایەن حکومەتی هەرێم و میزانیەکەی کە مووچەکەی زیاد بکرێ, ئیمتیازاتەکە رەنگە بارێکی زۆر قورس لەسەر باری حکومەت دروست دەکەین, بۆیە بەم شکلە هاتووە, خاڵی دووەم/ بەنیسبەت ئەو نیسبەیە, من دەمەوێ بۆ برادەران ئەو تەوزیحە بدەم کە نیسبەکە بۆ چییە, ئەوە بەتایبەتی بۆ ئەنفال دانراوە, چونکە نادیرەن لە شەهیدی هاوولاَتی و جینۆساید, مەسەلەن دە کەس لە خێزانێك شەهید بووە, بەلاَم لەئەنفال و کیمیاباران ئەمە دروستە, ئەوە بۆ ئەوەیە ئەگەر چوار کوڕ, یان دە کوڕ لەخێزانەکە شەهید بووبێ, ئەوانەی کە خێزانی خۆی هەیە, واتە سەڵتن ئەوا سەد لەسەد مووچەکە وەرئەگرێ, بەلاَم ئەوانەی کە سەڵت نین, واتە بەس دایك و باوکی وارسن, ئەوا ئەوکات تۆ پێنج مەعاش, یان دە مەعاش نادەیتە باوکەکە, بەڵکو لەوێ بەنیسبە موعالەجە کرایە, بۆ ئەوەی حەقی ئەوان نەخورێ, هی یەکەم لە سەدا سەد وەرئەگرێ, هی دووەم لەسەدا پەنجا و بەم شێوەیە, ئەوە ئەگەر سەڵت بن, بەلاَم ئەگەر سەڵت نەبوون ئەوا هەریەکە و بەجیا مەعاشەکە سەد لە سەد وەرئەگرێ, بەلاَم ئێمە بۆیە وا لەگەڵ لیژنەی یاسایی رێکەوتین کە ئەو نیسبەیە لێبەگەڕێین, بۆ ئەوەی بەنیزام لەئەنجومەنی وەزیران موعالەجە بکرێ, لەبەرئەوەی یەك/ گلەیی زۆر هەیە لەلایەن خەڵکی ئێمە, چونکە ئەوان نەك چوار, داوای دە دەکەن, داوای دوازدە دەکەن, ئەمەش دەوستێتە سەر توانای حکومەت و میزانیەکەی, ئایا تا چەند دەتوانی تەقەبولی ئەو مەسەلەیە بکات, بۆیە بۆ میزانەی حکومەتی هەرێم لێبەگەڕێین, نیسبەکە با لەوێ بە حزوری وەزیری مالیە نیسبەکە تەحدید بکرێ, دەکرێ ئەوە تەسبیت بێ, بەلاَم ئێمە وامان پێ باشە,

ئەوە موفتەرەحی وەزارەتە و لیژنەی یاساشە, مەسەلەی مەسقەت رەئەس, تەبعەن هەموو پرسیاریان کرد بۆچی خانووەکە, یان ئەو خانووەی کە پێی ئەدرێ لەشوێنی ویلادەی خۆیەتی, لەبەر ئەوەی ئەوە بەدەرجەی یەك بۆ مەسەلەی ئەنفالە, ئێمە دەزانین لەنەتیجەی پرۆسەی جەریمەی ئەنفال زۆربەی گوندەکان وێران کران, ئەوانەی بەر شالاّوی ئەنفال کەوتن زۆربەی خەڵکی لادێیەکانی کوردستان بوون, هەدەف لەوە تەبعەن دووبارە دەکەمەوە, ئەوە عەدالەتی نیشتیمانی لەسەدا سەد تەتبیق ناکات, بەلاّم دەبێ لەپشت ئەمە ئامانجێکی زۆر گەورەتر هەبێ, ئاوەدان کردنەوەی گوندەکانی کوردستان, ئێمە ئەمانەوێ لەشوێنی نیشتەجێبوونی خۆی خانووی بۆ بکرێ, بۆ ئەوەی تەشجیعی بکەی کە بگەڕێتەوە و, گوندەکان ئاوەدان بکرێتەوە, ئەگەر ئێمە بەمە تەشجیعیان بکەین, ئەوە هەموو خەڵکەکە هاندەدەین بۆ ئەوەی لەشارە گەورەکان نیشتەجێبن و, گوندەکانیش ئاوەدان نەبنەوە, بۆیە تەئکیدم لەسەر مەسقەت رەئەس کردەوە, من موتەئەکیدم زۆربەی هەرە زۆری خێزانی شەهیدەکان لە شارە گەورەکانن, بەلاّم ئەوەش دەستکەوتێکە دەتوانێ بیفرۆشی و موستەفید بێ وەکو مەسەلەیەکی ماددی, بەلاّم خۆزگە هەموویان هاندەدران بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان, ئەگەر وەزارەتی تر هاوپەیمان بن, بۆ ئەوەی خزمەت گوزاریان پێبدرێ, بۆ ئەوەی گوندەکان ئاوەدان بکرێتەوە, مەسەلەی هێنانەوەی تەرمەکان, ئەوەش مولاّحەزەك بوو کە زۆر لەبرادەران باسیان کرد, تەبعەن راست دەکەن و, ئێسك و پروسك ئەبێ بکرێتە بە تەرمەکان لەبەر ناوە پیرۆزەکەی ئەوان, بەلاّم یەك شت هەیە مولاّحەزە, ئەمە تەنها بۆ ئەوانەیە کەلەرۆژانی ئاوارە و لەدەرەوەی ولاّت شەهید بوونە و نێژراون ئێستا دێنەوە, یان لەناوچەیەکی کوردستان, لەشوێنی خۆی و شاری خۆی نەنێژراوە و کەس و کاری ئەیەوێ بیباتەوە شوێنی لەدایك بوونی, بەلاّم بۆ ئەنفال قانونی مەقابری جەماعی هەیە, کە دەوڵەتی فیدراڵ دەبێ بیکات, لەقانونی حیمایەی مەقابری جەماعی دەڵێ (حکومەتی مەرکەزی موکەلەفە و ئیلزام دەکات کە تەکلیفەی هێنانەوەی تەرمی ئەنفالکراوەکان لەئەستۆی خۆی بگرێت و بیانهێنێتەوە کوردستان و شوێنی ئەصڵی خۆیان), بۆیە بۆ ئەنفال حکومەتی مەرکەزی موکەلەفە و, تەعویزەکەش ئەو بیدات, پاشان کاك عادل باسی واریسەکانی کرد, تەبعەن لە ماددەی پێشوو تەحدید کرایە, کەدەڵێی خانەوادە دووبارە کاك شێروان مولاّحەزەیەکی دا, هەر ئەو واریسانەیە, کە ئێمە کۆمەڵە مەقایسێکمان دانا دەیان گرێتەوە, لەو رۆژانە دیاریدەك روویداوە, پێم وایە ئەگەر ئەو فەقەرەیە لە ئیمتیازاتەکە زیادە بکرێ (رێزگرتن لە کەس و کاری شەهیدان لەکاتی موعامەلە و لەهەر شوێنێك کە پێویست بوو, ئەوەی پێشێلی بکات بەرپرس بێ), چونکە حاڵەتێك روویداوە پێم وایە لەبەڕێوەبەرایەتی هاتووچۆ لە سلێمانی کوڕە شەهیدێك نازانم خێزانی شەهیدك سەردانی ئەوانی کردووە و ئیهانە کراوە, بەردەوام مەقالە لەسەر ئەوان دەنووسرێ, پێم وایە ئەگەر کەسێك خوانەخواستە جورئەت بکات رێز لەکەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوەکان نەگرێ دەبێ موحاسەبە بکرێ و, بانگی دادگا بکرێ, بۆیە ئەگەر ئەو خاڵە هەبێ مەسەلەی رێز گرتن هەروەك صبریە خان وتی, ئەوە

شتێکی باشە, لەگەڵ هەموو خاڵەکانی دیکەی ئیمتیازات هەبێ و, تەئیدی رایەکەی کاك کریم بحریش دەکەم, بەڵام ئەگەر بکرێ لە صیاغەیەکی قانونی دابڕێژرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت بڕگەی سێ کە جەنابی وەزیر ئاماژەی پێدا, تەنها ئەو شەهیدانە بگرێتەوە کەئەعزەبن و ژنیان نەهێناوە, لێرە بڕگەکە موتڵەقە بەڕاستی ئەگەر ئەو قەیدەی لەسەر دابنرێ باشە, (في حالة استشهاد اكثر من شخص واحد ضمن العائلة الواحدة تحدد الرواتب بموجب نظام خاص ان كان الشهيد اعزب), یەعنی دەبێ بەم شێوەیە تەحدید بکرێ, بەنیسبەت هێنانەوەی روفات ئەگەر(من خارج الاقليم) هەڵبگیرێ (تتحمل الحكومة اعادة روفات الشهيد) بەموتڵەقی عیلاجی موشکیلەکە دەکات, بەنیسبەت خاڵی حەوتەم کە برادەران باسیان کرد کرێی موعالەجە لەدەرەوە و لەناوەوە, خاڵەکە بەموتڵەقی و بەعام هاتووە, هەردووکی دەگرێتەوە, پێویست ناکات لێرە بڵێین لەدەرەوە و لە ناوەوە, زۆرسوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د0کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەمادەی هەشت, بڕگەی یەك, خاڵی یەك, یەکەیەکی نیشتەجێکردن کە هاتووە دیاری نەکراوە چۆن بێ, موناسب یان گونجاوی بۆ ئیزافە بکەین, چونکە عائیلە هەیە کەمە و هەیە زۆرترە, لەبەرئەوە ئەبێ لەیاساکە دیار بێ, ئەو یەکەی نیشتەجێیە دیار بێ, لەبڕگەی دوو کەباس لە ئێسك و پروسك دەکات, بەڕاستی ئێمە شەهیدانمان سەروەرترین شتە لای ئێمە, ئەوە بکرێتە تەرمی پیرۆزی شەهیدان جوانترە, پێشنیار ئەوەیە خاڵێکی تر زیاد بکەین, ئەو خانەوادانەی کە لە سێ شەهید زیاتریان هەیە میدالێکیان پێبدرێ, وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران نیزامێکی پێدەربکرێ, وەکو ئیعتیبارێك, یەعنی ئێمە کە ئێستا پارەکانیان کەم ئەکەینەوە با میدالێکیان پێبدرێ, ئەو میداله لە ئەنجومەنی وەزیران بەپێی ئیمکانیەتی حکومەت بزانێ موقابلی چییە, ئەگەر ئەمە ئیزافە بکرێ بەرەئیی من زۆر گرنگە بۆیان دابنرێ, هەرچی بێتن لەلایەن حکومەتی هەرێم و وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان بە نیزام رێك بخرێ, من داوا لە ئێوەی بەڕێز دەکەم کەداوا بکەن ئەوە ئیزافە بکرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە فەقەرەی یەك هاتووە (تملك عائلة الشهيد المناضل و المؤنفل وحدة سكنية), وەحدە سەکەنییە بەزمانی قانون, شوقەیە یان خانووە, مەفروزە ئیزافەی (او قطعة ارض سكنية) بکرێ, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بێگومان دەزانین پێشتر زەوی زیاتر دراوە بەکەس و کاری شەهیدان, بەڵام بەعەمدی نووسیمان وەحدە سەکەنییە, زەویمان نەخستە ناوی, چونکە زەوی رەنگە چارەسەری کێشەکانیان نەکات, زۆربەیان

زەويان وەرگرتووە نەيان توانيوە بيكەنە خانوو, بەلاَم ئەگەر وەحدەى سەكەنى بێت پێم وايە ئەوە هاوكارى زياترە بۆيان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ديارە ئەوە موقتەرەحى حكومەتە, دياريان كردووە و پارەيان بۆداناوە, فەرمووو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزيرى شەهيدان و ئەنفالكراوان):

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئەوە بەو مانايە نييە, كەقانونەكە دەرچوو چەند هەزار شەهيد و ئەنفالمان هەيە لەكوردستان, حكومەت مولزەمە بەرِۆژێك بۆ هەموويان خانوو بكات, تەبعەن ئەوە نە لەتواناى حكومەتى كوردستانە و نە حكومەتى مەركەزيشە, بەلاَم ئێمە دەتوانين پلانمان هەبێ, ستراتيژيەتێك دابنێين, پلانێكى درێژخايەن و كورت خايەن دابنێين, ئەوانەى كەئێستا زۆر پێويستيان پێيەتى و, وەزعێكى زۆر خراپيان هەيە, لەوان دەست پێبكەين بەمەرحەلە, لەبەرئەوەى ئەوە بەڕاستى شتێكى خەياڵيە و, مەحاڵە حكومەت ئەوە بكات, سوپاس.

بەڕێز د0شكريە رسول ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بەڕاستى ئەو خالاَنەى كە لاى خۆم تەسجيلم كردبوو, هەندێ لەخوشكان و برادەران ئاماژەيان پێكرد هەندێ تێبينى و هەندێ خاڵى تايبەتم هەيە, بۆ ئەوەى ئيزافە بكرێ لەسەر قانونەكە ئەگەر پێيان باش بوو, بەنيسبەت ماددەى هەشتەم, خاڵى يەكەم, كە باسى شوێنى نيشتەجێبوون دەكرێ, منيش هاوڕام لەگەڵ هەموويان, بەلاَم خاڵێكم هەيە ئەوانەى لەڕابردوو زەويان وەرگرتييە, بۆيان بكرێتە يەكەى نيشتەجێ, ئەمەش وەكو ئيمتيازاتێكى ترە, خاڵێكى ترم هەيە, خاڵى سێيەم كەدەڵى لە خێزانێك پتر لە كەسێك لەخێزانێك شەهيد بووبێ, جوانترە ئەگەر وا بنووسرێ (لەخێزانێكدا چەند شەهيدى سەنگەر يان شەهيدى جينۆسايديان هەبێ, مووچەيان وەك يەك بێ), لەگەڵ ئەوەشم ئەو رێژەيە نەمێنێ, بەنيسبەت دووەم, خاڵى سێيەم, كە حكومەت خەرجى گەڕانەوەى ئێسك و پرۆسكى شەهيد لە دەرەوەى هەرێم لە ئەستۆ دەگرێ, بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن, لەولاَتانى جيرانەكانمان بەتايبەتى ئێران كۆمەڵێك گۆڕى بەكۆمەڵ هەيە ناويشيان لەسەر نووسراوە, من لەموزەكەرەيەك بۆ وەزيرى شەهيدان نووسيومە, چەند گۆڕێكى بەكۆمەڵيشمان هەيە بۆ ئەنفال, ئايا ئەوانيش دەگرێتەوە بەپێى ئەو قانونەى كە بۆ حيمايەى مەقابرى جەماعى دانراوە, حەز دەكەم ئەمەشم وەلاَم بداتەوە, حكومەت ئەمە دەگرێتە ئەستۆ, يان ئەوە پەيوەندى بە مەركەزەوە هەيە, بەنيسبەت خاڵى چوارەم, ميراتى جێماوەى شەهيد لەباجى تەريكەكانى, ئەگەر باجى دەرامەت و خانوو و زەويشى بۆ زياد بكرێ, ئەوە لەجێى خۆى دەبێت, هەروەها پێشنياز دەكەم, وەزارەت صندوقێك بەناوى صندوقى هاوكارى بۆ كەس و كارى شەهيدان دروست بكات, بۆ هاوكارى لەكاتى پرۆژە و پێداويستييەكانيان, يان زەرەر لێكەوتوو بەهۆى رووداوى سروشتى, داوا دەكەم وەزارەت ناسنامەى سەروەرى بۆ كەس وكارى شەهيدان و ئەنفالكراوەكانيش بكات, بۆ كار ئاسانيان, هەروەها لەگەڵ

ئەو خاڵەی خوشکە صبریەم کە تەکمیلەی کرد, من ئەوەش ئیزافە دەکەم, کە خەڵوەتگەیەك بۆ پەککەوتووەکان بکرێتەوە، بەڕاستی ئێستا زۆربەی زۆریان لەگەرمیانە, ئەوانەی کە ئێستا گەڕاونەتەوە لە نوگرەسەلمان, زۆربەیان پەککەوتەن, ئەگەر خەڵوەتگایەکیان بۆ بکرێتەوە, لەپاڵ ئەوەی کە سەنتەریان بۆ بکرێتەوە, داوا لەوەزیری شەهیدان دەکەم خەلاّتی ئەوانە ناو بەناو بدرێ, کە دکتۆرا و ماجستێریان لەسەر شەهیدان وەرگرتووە, کە تائێستا خۆشبختانە شەش نامەی ماجستێر و دکتۆرا لەسەر ئەنفال و شەهیدان وەرگیراوە, هەروەها داوا لە بەڕێزی دەکەم کە داوا لەوەزارەتی خوێندنی بالاّ بکرێ, گرنگی بە مەسەلەی شەهیدانیش بدرێ, بۆ ئەوەی زیاتر گرنگی پێبدرێ, هەروەها داواکاریشم کە ئینسۆکلۆپی تیابێ وەکو حزبی دیموکراسی کوردستانی ئێران, ئەوان چۆن ئینسۆکلۆ شەهیدان, داواش لە وەزارەت دەکەم ئەو داخوازیانەم جێبەجێ بکەن, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تکایە ئیختیصار بکەن, مولاّحەزەیەك وابزانم کوێستان خان بوو دای, کەهاوکاری کوڕە شەهید لەکاتی ژنهێنانی, تەحدید بکرێ بۆ یەك جار, یەعنی صیغەکەی تەواو نییە, صیغەکەی ڕێکبخرێت, سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەوەی کە بڵێین بۆ عائیلەی شەهید و ئەنفالکراوەکان لە شوێنی نیشتەجێبوونی خۆی, لادێیەکان موڵکی خۆیان بووە, خۆ ئێستا چاوەڕێ ناکەن حکومەت بێ بڵێ فەرموو ئەوە پارچە زەوییێکە بۆت جیاکەمەوە و خانوو لەسەری دروست ئەکەم بۆت, لادێیەکان موڵکی خۆیان بووە بە دەیان و سەدان دۆنمیان بەجێهێشتووە کەئەنفال کراون, ئێستا هاتوون خراون بڵێین لە ناحیەی رزگاری و ناحیەی شۆڕش, ئەبینی لەناو ئەو شوێنانەش موجەمەعی کۆن لەو شوێنانەشە ئێستاش خەڵك هەیە کە بێ زەویە و بێ شوێنی نیشتەجێبوونە, یەعنی لەبەر ئەوە بەڕاستی (فی مسقط راسه) هیچ دەلالەتێکی نییە, چونکە لادێ موڵکی خۆی بووە, ئەچێتەوە سەر موڵك و ئەرزی خۆی خانوویەك بۆ خۆی بە قوڕ دروست ئەکات, لەبەر ئەوە مەسقەت راسەکەی لابردرێت, سەبارەت بە نیسبەکان بۆ ئەو کەسانەی کە ماڵێك چەند شەهیدێکیان هەیە و ئەعزابن, هەتا کەمترینیان با لە 50٪ بێت, بەڕاستی 25٪ هەر زۆر کەمە, سەبارەت بەخاڵی یەکەم, منیش هاوڕام چۆن بەکوڕ ئەدرێ سولفەی زەواج, ئەبێ بەکچیش بدرێ, لەخاڵی دوو: (تتحمل الحکومە) کە ئەولادی شوهەدا, تەبعەن ئەبێ موئەنفەلینیشی بۆ ئیزافە بکرێ, چونکە منالی ئەنفالەکانیش حەقی ئەوەیان هەیە لە خوێندگا و لە جامیعەکان, ئێمە لەسلێمانی هینێکمان هەیە, هەموو ساڵێ دەزگای شەهیدان مندالاّنی شەهیدانی سەرکەوتوو خەلاّت دەکرێن, هەموو ساڵێ, جا هیوادارم ئەمەش لێرە لەلایەن وەزارەت بەردەوام بێ, سەبارەت بە زەریبەی تەریکە, حەز دەکەم ئەوەشی بۆ ئیزافە بکرێ (والعقار و الدخل المقرره في القانون الخاصة بهم), یەعنی لەیاساکان کە تایبەتە بەوان, سەبارەت بە (یعفی ذوی شهداء)

خەستەخانەی ئێستا پێنج هەزارت لێوەرئەگرێ, کە ئەچیتە ژوورەوە بۆ فەحص, بەلأم هەندێ فەحص هەیە ئێستا لەخەستەخانەکان, یان زۆر کەم خەڵك لەناو خەستەخانەکان عیلاج ئەکرێ, ئەچیتە لای دکتۆر ئەڵێ ئێوارە وەرە بۆ عیادە و پارەکەی پێ صاف ئەکات, یان ئەوەتە خەستەخانەی تایبەتیان بۆ دروست بکرێ لە شارەکان, یان ئەوە هیچ مانایەك ناگرێ, کردنەوەی سەنتەر بۆ لایەنی کۆمەلأیەتی و دەروونی, چونکە ئەوان لە هەموو کەس زیاتر پێویستیان بەو سەنتەرانە هەیە, بۆ ناسنامەکەش سەد لەسەد لەگەڵدام, بەلأم ناسنامەکە موەحەد بێ, یەك ناسنامە بێ, بۆ ئەوەی ئەو کەسە کە چووە شوێنێك موعامەلەی بۆ کرا و, تەعلیماتیش دەربکرێ کە هەلگری ئەو ناسنامانە لە کاتی موعامەلە, موعامەلەیەکی تایبەتیان بۆ بکرێ, سەبارەت بە دروست کردنی صندوقی هاوکاری, بەڕێزان ئێمە خۆمان لەناو وەزارەت دەزگایەکی بەرهەمهێنانمان بۆ دروست کردوون, بێ ئەوەی لە ناو وەزارەت کۆمەڵێك موڵك هەیە, ئەوانە هەمووی دەخڵ رائەکێشێ, لەبەر ئەوە جەمع تەبروعات, رجا ئەکەم تەبروعات جۆرە ئیهانەیەکی تیایە, بۆ خانەوادەی شەهیدان, تۆ ئەو صندوقە ئەکەیتەوە بۆ ئەوەی هاوکاری ئەوان بکەیت, کاتێك ئەو صندوقە ئەکەیتەوە با دەوڵەمەندەکان پارەی لێبکەن, وەك ئەوەی لێبکەیت بەصندوقی زەکات و صەدەقە, نەخێر ئەوەی هەوەسی لێیەتی و دەوڵەمەندیشە خۆی یارمەتی بدات, دەوڵەمەند هەیە لەم وڵاتە سەد عائیلەی شەهید بە مەعاشەکەی وەزارەتیشەوە بە خێو ئەکات, دەوڵەمەند ئەگەر هەوەسی بێ پێویست ناکات بێتە ناو صندوقی وەزارەت و پارە دابنێ, لەبەرئەوە جەمعی تەبروعات نەبێ با ئەو جۆرە ئیهانەی پێوە دیار نەبێ, موڵکەکانی وەزارەت و دەزگای وەبەرهێنان بۆ یارمەتی دانیان, سوپاستان دەکەم.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

باس لە تومەلەك کرا, تومەلەك نابێ لێرە (تخصص) باشترە و, ئیقتیراحیش دەکەم لەسەر لیژنەی یاسایی ئەو مەسەقەت راسەی هەڵبگیرێ, لە بڕگەی (2) لەگەڵ بڕگەی (5), ئەوە هەریەك شتە باس لەخوێندن دەکاتن, بکرێتە یەك بڕگە هەر باس لەخوێندن دەکاتن, دوای وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی عەمل و شەئوون ئیجتیماعی, موراعاتی منداڵە شەهیدانەکان بکاتن, چونکە ئێستا زۆر لەمناڵە شەهیدانەکان دەبینی لەسەر جادەکان شت دەفرۆشن لەخوێندن دوور دەکەونەوە, بێ ئەوەی کە هیچ حیمایەك یان ریعایەکیان هەبێ, جا لێرە تەڵب لە جەنابی وەزیر دەکەین کە چاوێکی پێدابخشێنێتەوە و, لە لیژنەی پزیشکی, ئایا ئەو لیژنە پزیشکیە سەر بە وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوەکانە, یان لەئەنجومەنی وەزیران لیژنەیەکی پزیشکی خاص دائەنرێ, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك فوئاد فەرموو نوقتەی نیزامت چییە؟

بەڕێز د0فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من روونکردنەوەیەکم هەیە لەسەر ئەو پێشنیارەی کە کردم, بەڕاستی بڕگەی (6) لەبەشی دووەم هاتووە, بۆ چارەسەرکردن لەناوەوەی هەرێم و, بەئاشکرا دیارە ئەڵێ (داخل الاقليم), بڕگەی (7) بۆ چارەسەرکردنە لەدەرەوەی هەرێم, چونکە باسی لیژنەی پزیشکی تیایە, لیژنەی پزیشکی بۆ چارەسەرکردنە لەدەرەوەی هەرێم, نەك بۆ ناوەوەی هەرێم, چارەسەرکردنی نەخۆش لەناوەوەی هەرێم لیژنەی پزیشکی ناوێ, لەبەرە ئەوە ئەبێ ئەوەی بۆ زیاد بکرێ (تتحمل الحكومة مصاريف المعالجة خارج الاقليم لذوى شهداء بتقرير من لجنة طبية مختصة وفق القانونين و الانظمة), سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, هەرچەندە نوقتەی نیزامی نەبوو, بەڵام مولاحەزەیەکی باش بوو, فەرموو مامۆستا کاکە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشەکی ملا سعدالدين باسی کرد, تومەلەك و تەخصوص, پێم خۆشە ئەوەی بۆ روون بکەمەوە, تخصیص تەمەلوکی تیا نییە, زۆر جار حکومەت جێگایەك تەخصیص دەکات بۆ مۆزەفێك هەتا لەناوە, دوایی لێی دەسێنێتەوە, بەڵام تەمليك مانای مولکیەیە, لەبەر ئەوە وامان نووسیوە, بەنیسبەت ماددەی هەشتەم کە لەئەصڵی مەشروعەکە هاتووە (اولا/ تملك عائلة الشهيد), ئەوە ئیرتیباتێك پەیدا دەکات هەروەك کاك شێروان باسی کرد, دەبێ بڵێی (تملك ذوى الشهيد), چونکە لەهەموویان زەویە, تەنیا لەوێ بوویتە عائیلەی شەهید, عائیلەی شەهید هەندێ جار وەکو خێزان حیساب دەکرێ, ئەوە ناگرێتەوە, دوایی شەهیدی مونازەڵ و موئەنفەل نووسراوە, موئەنفەل نییە, شەهیدی ئیبادەی جەماعیە, بۆ ئەوەی موئەنفەل و کیمیاباران و هەموو ئەوانی تر بگرێتەوە, پاشان زۆر لە خوشك و برایان باسیان کرد, کوڕی شەهید ئێمە لەعەرەبیەکەی نووسیومانە (يمنح اولاد الشهداء), مانای وایە کچیش دەگرێتەوە, چونکە ئەولاد کوڕ و کچە, تەرجەمەکە غەڵەتە, هاتووە (تعفى تركة الشهيد من ضريبة التركة), ئەصڵەن زەریبەی تەریکە نەماوە هەتا تۆ عەفوی بکەی, هیچ کەسێك زەریبەی تەریکات نادات, هەروەها ئێمە لەگەڵ جەنابی وەزیر دانیشتووین دوو فەقەرەی ترمان بۆ ئەو ماددەیە زیاد کرد, وەك ئێستا دەیخوێنمەوە, (ثامنا/ تفتح الوزارة صندوقا باسم صندوق مساعدة ذوى الشهداء و المؤنفلين لمساعدتهم فى إقامة المشاريع و دعمهم او عند تكبلهم خسارة عند حادث طبيعى) و (تاسعا/ تنظم الوزارة هوية فخرية لذوى الشهداء و المؤنفلين و ضحايا القصف الكيمياوى لتنفيذ و تسهيل امورهم فى الدوائر و المؤسسات الحكومية), سوپاس.

بەڕێز سردار صباح بوزو هركى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ تێبینیەکەی کاك شێروانم (اولا/يتمتع ذوى شهيد المناضل و شهيد الابادة الجماعية) پێشنیار دەکەم بگۆڕدرێ بەو صیغەیەی بێت (يتمتع المستحقون طبقا لاحكام هذا القانون لعائلة الشهيد المناضل و شهيد

الابادة الجماعية بالحقوق و الامتيازات التالية), له فەقەرەی یەك (عائیلەی شەهیدی مونازڵ), ئەوە لابېردرێت, هەر یەكسەر بووترێ (تملك وحدة سكنية فی مسقط راسه), چونكە لەسەرەوە باس كرایە, ئەوە یەك, دوو/ لەگەڵ پێشنیارەكەی كاك دیلمان بڕگەی (5) لەدووەم, ئیزافە بكرێ بگوترێ (یخصص عدد من المقاعد الدراسية نسبة لاولاد الشهداء ذوي كفائة علمية) و, تەواو بكرێ, شەشەم/ لەبۆ ئەو پێشنیارەی كە برادەرێك كردی, دەڵێ 50٪ ئجوری موستەشفیاتی ئەهلی, ئەوە موستەشفای ئەهلیە حكومەت ناتوانێ فەرزبكاتە سەریان, دەتوانێ بڵێ تەحەمولی نەفەقاتی 50٪ لێدەكەم, سوپاس.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من بەس خاڵی یەكێ تێبینیم هەیە, مەسقەت راسی ببێتە (فی مكان مناسب), خاڵێ سێ, فەرقێ بكرێ بەینێ شەهیدی سەنگەر و شەهیدی تر, چونكە شەهیدی سەنگەر هەرچەند بێ, بلە سەدا سەد وەربگیرێ, ئەوی دی, شەهیدی دی رێژە بێ باشە, سوپاس.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زۆربەی تێبینی و پێشنیارەكانی من وتران, بەس یەك شت نەوتراوە, بەڕاستی ئەركی سەرشانی وەزارەتی ئەنفال و پێشمەرگە زۆر قورس كراوە, منیش دەمەوێ تۆزێ قورستری بكەم, پێم باشە مووچەی بنەڕەتی شەهیدانی جینۆساید وەك مووچەی بنەڕەتی خەباتكاری لێبكرێ, چونكە بەڕاستی مووچەكە ئێستا راستەوخۆ وەردگیرێ, بەڵام ئەو هەموو ئیمتیازات و ئەو هەموو شتەی كە باس كرا خوای گەورە وای بكات لە 25٪ جێبەجێ بكرێ, من لەجیاتی هەموو شەهیدان مەمنوونم, بەڵام بەڕاستی پێم باشە مووچە بنەڕەتیەكەیان كە 350 هەزارە هی شەهیدی خەباتكار, مووچەی بنەڕەتی شەهیدانی جینۆسایدش بكرێ بە 350 هەزار دینار, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

تۆش باسی عەدالەت دەكەی, ئێمە لەگەڵ سەرۆكی حكومەت باسمان كرد, قەراردرا كە ئەو دیراسەتی بكات و, پاش ئەوەی كە ئامارەكە تەواو دەبێ, مووچەیان زیاد بكرێ, لێرە ناتوانین قەرار بدەین, نەئامارمان لەپێشە, نە رەئیی حكومەت, خۆت دەڵێی قورسمان كردووە, ئەگەر قورسیشی بكەی, مانای وایە هەر جێبەجێ ناكرێ, د0 رمەزان.

بەڕێز د.رمضان عبدالرحمان محمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زۆربەی رایەكانی من, ئەم بەڕێزانەی پێشی من دەریان بڕی, بەڵام من تەئكید لەوە دەكەمەوە كە شەهیدانی سەنگەر, هی دووەم و سێیەم, زیاتر جێگای رێزلێنانە, چونكە ئەو خانەوادەی شەهید بوونی كوڕێكی, كەسێكی شایانی ئەوەیە ئێمە زیاتر رێزی لێبگرین, بەڵێ ئێمە مامەڵە لەگەڵ ئەو كەسانە دەكەین كە لەدوای شەهیدەكە ماونەتەوە بۆ ئەنفال و جینۆساید راستە, چونكە لەوانەیە لە خانەوادەیەك دە كەس

شەهید بووە و یەك كەس ماوە, ئەگەر ئەو نیسبەتە بۆ ئەوان راست بێت, بۆ شەهیدانی سەنگەر من بەڕاستی نازانم, پێویستە ئەگەر تەصاعودی نەبێ كەمی نەكەینەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز د0رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

یەك پێشنیارم هەیە, ئەویش بڕگەیەك زیاد بكرێ, كەوا ئەو ئیمتیازاتانەی لەو ماددەیە هاتووە, كەمترین شتە بدرێتە كەس و كاری شەهیدان, یەعنی (الامتیازات الواردة في هذا القانون تمثل الحد الادنى لما یتمتع المشمولین بأحكام هذا القانون), سوپاس.

بەڕێز كریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زۆربەی تێبینیەكانی من گەیشتن, بەلاَم تەئكید لەو رێژەیەی مووچەی شەهیدان ئەكەمەوە, بەڕاستی جیاوازی بكرێ لەگەڵ شەهیدانی سەنگەر و شەهیدانی ئەنفال, بەڕاستی زیاتر باسی لایەنی مادی كراوە, ئیعتیباراتی مەعنەویش حیساب بكرێ, بڕگەیەك بۆ ئیعتیباراتی مەعنەویش زیاد بكرێ, بەدەل لەوانەش گرفتێك ئێستا لەناو كەس و كاری شەهیدانە, بەتایبەتی دایك و باوكی پیری شەهید, یان ئەنفالەكان هەندێكیان پەككەوتن لەماڵ كەوتوون, كەسێكیان نەماوە بچێ لەبازار ئێشیان بۆبكات, یان هەندێ هاوكاری ژیانیان بكات, من پێشنیار ئەكەم حكومەت مووچە بدات بەكەسێك بتوانێ هاوكاری ژیانیان بكات, بەتایبەتی لەم ولاَتەی ئێمە حادیسە زۆرە, خەڵك زۆر تووشی جەڵتە و ئەوانە ئەبێ لە جێگا ئەكەون, ئەوە یەكێ لەگرفتەكانە لەناو ئەنفالەكان و, هەندێ كەسی پیر هەیە تا ئێستا كەسیان نەماوە هاوكاریان بكات, سوپاس.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قسەكانی من كران, زۆر سوپاس.

بەڕێز خەمان زرار اسعد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من سەد لەسەد تەئیدی ئەو پێشنیارەی كاك جوتیار دەكەم, كاتێ باسی كرد, ئەو پیر و پەككەوتووانەی, یان ئەو ژنانەی بەتایبەتی ئەوانەی ئەنفال بەداخەوە ژمارەیان زۆر زۆرە, هەروەها ئەوانەی كیمیابارانیش, بەڕاستی ئەوانە بێ كەس و كارن, ئێستا كەس و كاری ئەوان حكومەتە, ئیدی پێم وایە بڕگەیەك بۆ ئەمە زیاد بكرێ, یەعنی بكرێ بەئەركێك, وەزارەتی شەهید و ئەنفال موڵزەم بكرێ كە دەبێ خەڵوەتگەی پیری هی پەككەوتووەكان بۆ ئەم كەسانە دابین بكرێ, چونكە بەڕاستی بێ كەس و كارن, كەس و كاریان وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالە, حكومەتە, سوپاس.

بەڕێز خورشید سلیم شیرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەقەرەی یەکەم, منیش تەئیدی برادەران دەکەم, لەشوێنی مەسقت راسیان نەبێ, چونکە ئەمە خەیاڵە مومکینە نەکرێ, بەلاَم کێشەکی تر هەیە ئەو کەسانەی کە تائێستا خانوو, یان عەرزیان وەرنەگرتییە, هەر تەنها ئەوە نییە شووقەیەکیان, مەقصد خانووە ئینجا چ خانوو بێ, چ شووقە بێ, ئەوە شتێکی باشە و تەئیدی دەکەم, بەلاَم هەندێکیان عەرزیان وەرگرتووە ئێستا ئیشارەی پێ نەدراوە, بگرە بە هەزاران خێزانی شەهید عەرزیان وەرگرتووە ئێستا لەدەستیان نەماوە, نەکردوویانە بەخانوو, فرۆشتوویانە, ئایا مەصیری ئەوانە چییە, جێی نابێتەوە لەو قانونە, من نازانم ئیقتیراحم نییە بۆی, بەلاَم ئەم حاڵەتە هەیە, کە عەردیان وەرگرتووە, بەلاَم عەردەکە نەماوە, ئەمە نوقتەی یەکەم, نوقتەی دووەم/ من تەئیدی صندوقەکە دەکەم, چونکە ئێمە لە ئێران بووینە و, تەجروبەشمان هەیە, ئێران هەزار جار هەندی ئێمە دەوڵەمەندە, دوو هەزار ساڵیشە دەوڵەتە, هەر بەقەدەر ئێمەش شەهیدی هەیە, صندوقیشین هەیە لە هەموو مزگەوتەکان, بەلاَم کارانە ئیشی بۆ دەکەن و, نەفەقاتی عەوائیلی شوهەدا زۆری لەسەر میللەتە, جگەلە حکومەت, شتێکی چاکە ئەگەر تەشجیع بکرێ, ئەوە مەسەلەیەکی ترە کێ ئەیدا, یان کێ نایدا, نوقتەیەکی تر هەیە, باسی عەفووکردنی خانەوادەی شەهید, یان ئیمتیازیان بدرێتێ لەمەدا, لە سەفەر و لە مەدرەسە و لە کولیەکان و لە نەخۆشخانەکان, نوقتەیەکی موهیم هەیە, مەسەلەی حەج, هەموو ساڵێ گەورەترین مووشکیلەیان هەیە, هیچ حصەیەکیان نادرێتێ, ئەگەر بەیانەصیب بێ, یان بە قورعە, ئەمساڵ وابزانم چوار هەزار کەس خەڵکی کوردستان, هەمووی 30 کەسی خانەوادەی شەهید چووە, لەبەر ئەوە وەکو قەرارێك بدرێ, کە لەسەفەری حەج حصەیەك بۆ خانەوادەی شەهید دیاری بکرێ, بەپێی نەسبەیەی کە وەزارەتی ئەوقاف لەگەڵ وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال ئامادە بکرێ, نوقتەیەکی تر, ئێمە هەموو شتێکمان تێکەلاَوە, یەعنی نازانم دەمانەوێ شاز بین لە دنیا, یان قانونێکی ئیستیسنا دابنێین, لە هەموو ئەو حەربانەی کە لەعالەم دەبێ, زەحایە هەیە و, شەهیدی حەربی ئەصلێش هەیە, لەهەموو دنیا شەهیدی سەنگەر جیایە, لەگەڵ شەهیدی هاوولاَتی, جا بەهەر جۆرێك مردنێك بێ, بە قونبلە بێ یان بەهەر شتێکی تر بێت, گوناحیشە ئێمە تێکەڵیان بکەین, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ قسەکانت, تەنیا یەك شت هەیە, مەسەلەی حەج حەقە, بەلاَم لەقانون جێبەجێ ناکرێ, لەئەنجومەنی وەزیران حەقە وەکو تەوصیەیەك وەربگیرێ, فەرموو کاك بەڵێن.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو بڕگانەی من دەمویست قسەی لەسەر بکەم, بەڕێزان قسەیان لەسەر کرد, زۆر سوپاس.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەندێ خاڵ و تێبینیەکانم وترا, بەلاّم دوو خاڵم هەیە کە بەڕێزان باسیان کرد, ئەویش تەنیا تەئکیدە لەسەری, یەکیان/ بەنیسبەت وەحدەی سەکەنی, منیش لەگەڵ ئەوەم, ئەو بەڕێزانە باسیان کرد, لەو شوێنەی لێی نیشتەجێیە بۆی بکرێ, نەك لەشوێنی لەدایك بوونی, دوو/ بەنیسبەت خاڵۆەتخانە, لە موجتەمەعی ئێمە خۆشەویستیەك بۆ کەس و کاری شەهیدان هەیە, پیرێژنە, پیرە پیاوە, من قەناعەتی خۆم وایە کە مووچەیەك بۆ ئەو پیرە ببڕێتەوە, هەتا بەخێوی بکەن, زۆر سوپاس.

بەڕێز جمال یوسف بوتانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەقیقەت نوقتەکان کە باس دەکەم باس کرا, بەلاّم تەنیا جانیبە مەعنەویەکە لای من موهیمە, تەرکیز کردن لەسەر هێمایەك لە مەرکەزی عاصیمە تەعبیر لە شەهیدانی سەنگەر بکات, لە ئەنفال و کیمیاباران و هەموویان بکات, هەموویان لەڕووی مەعنەویەوە بێ بەش نەبن, چونکە شەهیدانی کوردستانن, ئەمە خاڵی یەکەم, خاڵی دوو/ ئەگەر بکرێ ئەم تەجروبەی نەخۆشخانەکانی بەناوی نەخۆشخانەکانی شۆڕش, لەهەر پارێزگایەك نەخۆشخانەیەك بکرێ, بۆ کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و کیمیاباران, بەڕەئیی من سەرکەوتنێکی بەدەست هێناوە, حەقە ئەمە تە عمیم بکرێ لەگشت موحافەزەکان, ئەو حاڵەتە هەبێ خصوصیەتێکە, ئیهتیمام دانێکی تایبەتە بۆ کەس وکاری شەهیدان, خاڵی شەشەم و حەوتەم, ئەگەر بکرێ دەمج بکرێ, چونکە هەردووکیان تەقریبەن نزیکی یەکن, هەر لەفەقەرەی حەوت دەمج بکرێ, بکرێتە (بتقرير من اللجنة الطبية المختصة وفق القوانين و الانظمة), هەر هەمووی یەك دەگرێتەوە و, هەردووکیان یەك حاڵەتە بەڕەئیی من ئەوەش خراپ نییە, ئەوەی (تتحمل الحكومة تكاليف اعادة رفات الشهيد من خارج الاقليم) کفایەتە, داخلیش دەگرێتەوە, خارجیش دەگرێتەوە, ئەگەر هەردووکیان لابدەین, هەردووکیان دەگرێتەوە, چونکە لەتورکیاش شەهیدمان ماوە, لەئێرانیش, زۆر سوپاس.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەحقیقەت من لەسەر ماددەی هەشتەم, قسمی یەکەمی من پڕواوپڕ پشتیوانی لەشێوەی هاتنەکە دەکەم, کە لەلایەن وەزارەتەوە هاتووە و, حەزیش ئەکەم بەجورئەتەوە قسە بکەم بەحقیقەت, لەقەبی شەهید بە خەڵکێکی تر, جگە لەوانەی کە بەفعلی شەهید بووینە, یان ئەوانەی لە ئیبادەی جەماعی, یان لە سەنگەرا شەهید بووینە, خەڵکێکی تر ئەو لەقەبەیان نەدرێتێ و, ئەگەر تا ئێستا ئەوە پیادە کرابێ, حەقە چارەسەر بکرێ, کە ئێمە وەکو خەڵکێکی خەمخۆری هەموو خەڵکی کوردستان حەقە ئەو کەسەی کە کەسی نەبێ, ئەو کەسەی کە دەوری هەبێ لە ئەنفال, مناڵەکانی ئێستا بێ کەس بن, حەقە دام و دەزگایەکی تر هەبێ ئەوانە بەخێو بکات, ئەوانە ئیهمال نەکرێ, بەلاّم لەقەبی شەهیدیان پێنەدرێ, لەبەر ئەوە من زۆر سوورم

وەكو خۆی بمێنێ و شتێكی تری بۆ ئیزافە نەكرێ, لەبەرئەوە لە واقیعدا و بڕگەی شەشی ماددەی یەكیش ناگونجێ, ئەگەر هەر شتێك ئیزافە بكەین, بەنیسبەت خاڵی سێیەم, پشتیوانی لە شەرحەكەی خاتوو چنارەوە ئەكەم, بۆ مەسەلەی ئەو نیسبەتانە, بەنیسبەت خاڵی شەشەم, خاڵی دووەم, من لەگەڵ ئەوەم لە شوێنی خۆی بمێنێ, چونكە ئێستا حالیەن پارە لەهەموو كەس ئەستێنن, چوار هەزارە, پێنج هەزارە لە كۆملگای مەدەنی هیچ شوێنێك نییە بەبەلاش, ئێستا كەنەبێ مانای ئەوە نییە پاش پانزە ساڵ, بیست ساڵی تر خەستەخانە هەر بەبەلاش ئەبێ, ئیحتیمالە گۆڕانكاری بكرێ تۆزێ, وای لێبكرێ ئەو شوێنانەی كە ئەچێ جیاوازێكی ئەوتۆی نەبێ لەنێوان خەستەخانە شەعبیەكان و خەستەخانە ئەهلییەكان, لەم حاڵەتەش ئەبێ پارە دیاری بكرێ, بۆیە مانەوەی ئەم خاڵە بەواجبی ئەزانم, حەقە بمێنێ بۆ ئەوەی لە موستەقبەل ئیستیفادەی لێبكرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی ئەو خاڵانە ئەكەم, بەلاَم پێشەكی خاڵی یەك, دروست كردنی سەكەن موهیم نییە بەڕاستی, دروستمان كرد و فەشەلمان هێنا و زەرەریشمان كرد, لەهەڵەبجە هەشتا خانوو هەر با بردی, مەبەستم ئەوەیە شەریكە دروست كردنی سەكەن وەربگرێ فاشیلە, ئەبێ تەنفیز موباشر بێت, ئەمانەی ئێرەش كە كردوومانە, ئەگەر جەنابتان بچن سەردانێكی شەهیدەكان بكەن, خانووی شەهیدەكان كە ئەوكاتە باش دروستكراوە, ئێستا بەرامبەر خانووی شەهیدەكان خانووی پێنج قات دروست كراوە, عیمارە و شووقەی بەرز دروست كراوە, هەر منالێكی شەهید كە دێتە دەرێ ئەمە ئەبینێ, خۆی بەمەحروم ئەزانێ, ئەمە لایەك, لای دووەم/ هەموو خانووەكان سەقەتە, كارەبای سەقەتە, ئاویان سەقەتە, سەقفەكانیان ئاو ئەدات, یەعنی زستانان هەمووی فاشیلە, لەبەر ئەوە داوا ئەكەم دروست كردنی ئەم خانووانە نەدرێتە شەریكات, تەنفیز موباشر بێت, ئەو كەسە خۆی دروستی ئەكات بۆی جێبەجێ بێت, خاڵێكی تر پێشنیار دەكەم, لەسەر ئەم پڕۆژەیە كردنەوەی دەورەی بەردەوامی هەمەجۆری زانستی رۆشنبیری بۆ منالی شەهیدان بكرێتەوە, ئەگەر ئەم خاڵە ئیزافە بكرێ, بۆ ئەوەی منالی شەهیدان مەحروم نەبێ, هەر لایەكی حیساب نەكرێ و, تەئیدی ئەو خوشك و برایانە دەكەم كە كوڕ و كچ وەكو یەك حیسابیان بۆ بكرێ و, هێنانەوەی ئەو تەرمانە ئیمكانیەتەكە لەناوەوەو دەرەوەی هەرێم وەكو یەك بێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قسەكانم زۆریان كرا, تەئكید لەسەر قسەكەی كاك خورشید دەكەمەوە, ئێمە لەو قانونە پێم وایە هیچ فەرقێكمان نەهێشتووە لەنێوان ئەو كەسانەی كەشەهید بووینە بە ئیرادەی خۆیان كە چووینە سەنگەر, لەگەڵ ئەوانەی كە ئەچنە بەغدا بۆ كەسابەت, یەعنی حەقە جەنابی وەزیر ئەمە بەهەند وەربگرێ,

ئیمتیازات و حقوقی شەهیدی حەقیقی جیاوازە لە شەهیدەکانی تر, کە بۆ کەسابەت ئەچێتە ناوچە نائارامەکان بۆ مەعیشەتی خۆی, زۆر سوپاس.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەخاڵی یەکەم دەست پێدەکەین, کە نووسرایە کەس وکاری شەهیدی خەباتکار, ئەگەر هەر شەهید بنووسرێ لەخوارەوە ئێمە پۆلێنی شەهیدمان کردیە, هەر تەنیا شەهید بنووسرێ, لەجیاتی ئەوەی شەهیدی خەباتکار و شەهیدی جینۆساید و بەپێی ڕێنمایەکان بکرێ, ئەمە یەك, دوو/ بەهیچ شێوەیەك لەگەڵ نیمە ئەو ڕێژەیە هەبێ و, هەندێ لە برادەرانیش تەئکیدیان کردەوە, مەسەلەی یەکەیەکی نیشتەجێبوونی بەناو دەکرێ, بێگومان ئەوە خەبەرێکی خۆشە, بەس ئێمە واقعی بین بەڕاستی دڵنیام حکومەت ناتوانێ ئەو یەکە نیشتەجێبوونە بەناوی خەڵك بکات, لەبەر ئەوە باشتر وایە ئێمە شتێك بڵێین کە لەتوانای حکومەت دابێ بۆ ئەوەی جێبەجێی بکات, من پێم وایە لەجیاتی ئەوە بەم شکەلە بنووسرێ و, شتێکی تریشی بخرێتە سەر نیشتەجێبوونی کەس و کاری شەهیدان, هەندێ خەڵکمان هەیە وەکو برادەران باسیان کرد, پیر و پەککەوتەنە شوێنی حەوانەوە و شوێنی ژیانیان نییە, ئەوانەش پێویستیان بە ئەوەیە کە خەڵوەتگایەك و شوێنی حەوانەوەیان بۆ بکرێ, لەبەرئەوە ئەو خاڵە ئیزافە دەکەم, دەیخەمە سەر ئەو خاڵەی نیشتەجێبوون هیوادارم بەهەند وەربگیرێ, ئەویش بەم شێوەیە دابڕێژرێ (حکومەت چارەسەری کێشەی نیشتەجێبوونی کەس و کاری شەهیدان و خەڵوەتگەی نیشتەجێبوون و حەوانەی پیر و پەککەوتووەکان و پێداویستیەکانی ژیانیان دابین بکاتن), یەعنی هەم چارەسەری نیشتەجێ بکاتن, هەم خەڵوەتگەی حەوانەی پیر و پەککەوتووەکان گرفتەکانی دابین بکاتن, بکرێتە یەك خاڵ, ئەمە یەك, باشترین چارەسەری کێشەی نیشتەجێبوون, بەیەك ڕێگا چارەسەری نیشتەجێبوون نابێ, ڕەنگە بەپێدانی نیوەی ئەو خانووەی کە شەهیدەکە ئەیکڕێ, ڕەنگە بەقەرز, ڕەنگە کۆمپانیایەك بۆی ئەکرێ لەسەر مەعاشەکەی, دوایی پارەکەی بۆ بگێڕێتەوە, بەئەنواع شت, لەبەرئەوە زۆر کارێکی باشترە لەجیاتی ئەوەی بڵێین بەناوی دەکرێ, دڵنیامە بەناوی ناکرێ, یەعنی ئەو ئیمکانیەتە نییە تا دە ساڵی تر حکومەت ئەو ئیمکانیەتەی نییە کە لەبەر چاومانە, سەبارەت بە مەسەلەی کوڕو کچ, من دامرشتووە و دامە لیژنەی یاسایش, هەر لەهەشتەم, لەخاڵی دووەم,بەمەبەستی هاوسەرگیری وام داڕشتووە هاوکاری منداڵی شەهید دەکرێ, ئەوە بەم شێوەیە دابرێشترێتەوە چارەسەر دەبێت, لێرە باس دەکرێ دەستی خوێندکار بگیرێ, پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك دیلمان دەکەم لە لەبەرچاو گرتنی کەفائەی علمی, بەلآم بەپێی ڕێنمایی بێت, چونکە ئەگەر بەپێی ڕێنمایی نەبێتن, ئەوکات جەنابی وەزیرە پێنج کەس ئەنێرێ, ئەڵێ منالی شەهیدن, لێرە هاتووە ئەڵێ منالی شەهیدە, بەلآم ئەگەر بەپێی ڕێنمایەکی روون بێت, ئەوکات هەموو خەڵك پێی روونە بەپێی چ ڕێنمایەك دەچێتە جامعە و, بۆی نییە دەستکاری بکرێ, یەعنی بەڕاستی ئەوانەی قوربانییان داوە, ئەوانەی گیانی خۆیان بەخشییە, ئەرکی ڕێزگرتنیان, ئەرکی پاداشت دانەوەیان

هەر لە ئەستۆی حکومەت نییە وەکو دەزگایەکی نیشتیمانی, ئەرکی هەموو لایەکمانە, ئەرکی پەرلەمانە, ئەرکی هاوولاّتیانە, لەپێناوی ئەوەی کە رێزێکی تایبەت لە کەس و کاری شەهیدان و قوربانیان بگیرێ, لەپێناوی ئەوەی ئەو گیانی لەخۆ بردوو و قوربانییان لەناو میللەتەکەمان بەردەوام بێت, ئێمە یاسا دەردەکەین, چۆن حکومەت بۆ کەسانی تر جێبەجێ دەکات, پێم باشە بەندێك زیاد بکەین, کرێی خوێندنی تایبەت و ئۆتۆمبیل و تەیارە و هەموو ئەو شتانەی کە لەم شێوەیە دەگرێتەوە, لە 25٪ بۆ کەس و کاری شەهیدان کەمتر بێت, بۆ ئەوەی کەس و کاری شەهید و قوربانی هەست بکات تایبەتمەندیەکی هەیە, میللەتەکەش هەست بکات کە ئەوە تایبەتمەندییەکی هەیە کە قوربانی داوە, حەز بکەم ئەو شتەش جێبەجێ بکرێ, دڵنیاتان دەکەمەوە نموونەیەکی نزیکتان پێشان بدەم, تورکیا ولاّتێکە ئەوەندە لەگەڵ مافی مرۆڤ نییە, بەلاّم شتێکی کردووە, خوێندکار کە دەچێتە ناو پاص لە 50٪ کرێیەکەی لێوەردەگیرێ و, جێبەجێش کرایە, ئەوەی ئێمە بۆ قوربانیانە, بڕوا دەکەم ئەو شتە جێبەجێ دەکرێ, سوپاس.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا لە پرسیارێك دەست پێدەکەم, لەماددەی هەشت, بەشی یەکەم بڕگەی (2) باس لەوە دەکات (ئەگەر شەهیدێك زیاتر لە ژنێکی هەبوو ئەو ماف و ئیمتیازانە شمولی هەردووکیان دەکات), بەتایبەتی مەسەلەی مووچە و یەکەی نیشتەجێبوون, یەك مووچە لەسەر هەردووکیان دابەش بکرێ, یان هەر خێزان و مووچەی خۆی بۆ دەبڕێتەوە, ئەمە یەك, دوو/ سەبارەت بە رێژەکان لەسەر روونکردنەوەکەی جەنابی وەزیر, ئەگەر بێتو لێرە بمێنێتەوە, من پێشنیار دەکەم ئەو ئیزافەی کە کاك زانا باسی کرد, بۆی ئیزافە بکرێ, ئەگەر نا لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بەپێی تەعلیماتێك دەربچێت, بەلاّم بەشێوەیەك بێت, شەهیدی سەنگەر هەر سەنگەرە و حیسابی خۆی بۆ بکرێ, خاڵی تریشم بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان ئیشارەی بە رێزلێنان دا بۆ ئەو بنەماڵانەی کە زیاتر لە دوو یان سێ شەهیدیان هەیە, منیش زیاتر تەئکید لەوە دەکەمەوە, لەبەرئەوە ئەوە بەڕاستی نیشانەی خەبات و تێکۆشانی ئەو بنەماڵانە پێشان دەدات, بۆیە پێم خۆشە وەزارەت ئەمەی لە بەرنامەی هەبێت, سەبارەت بە یەکەی نیشتەجێبوون, من پێم وایە وەزارەت ئەیتوانی زۆر بەئاسانی خۆی دەرباز بکات, پارچە زەویەك بدات بە شەهیدان, بەلاّم هەوڵی ئەوەی داوە لەئاستی هەست بە مسئولیەت کردن رووبەرووی ئەو مەسەلەیە ببێتەوە, باس لە یەکەی نیشتەجێبوون دەکات, بۆیە ئێمە دەست خۆشی دەکەین, هیواداریـن بتوانین بەپێی قۆناغ هەرچی زووتر بەشی زۆری شەهیدان لەیەکەی نیشتەجێبوون دابنێن, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس, پێش ئەوەی رێگا بدەم بە جەنابی وەزیر و لیژنەی یاسایی قسە بکەن, هەرچەندە زۆربەی مولاّحەزاتەکانیان جواب داوە, هەندێکیشی بەهەند وەرگیرا و گۆڕانکاری کرا, یەك شت هەیە, من بدایەتەکەی قسەم کرد, پاشان قسەی لەسەر کرا, دووبارەی دەکەمەوە تۆزێ لەسەری راوەستین بزانین

جەنابی وەزیر و لیژنەی قانونی چ دەڵێن وەحدە سەکەنیەکەیە, بەڕاستی دوو جانبی هەیە ئەو جوملەی کە لێرە هاتووە, ئەگەر جانبی عاتفی وەربگری وەکو پێشتر دەستخۆشیمان لێکرد و پشتگیریش دەکەین کە بەڕاستی شتێکی باشە بۆ شەهیدان, بەڵام لەهەمان کاتیشدا مەترسیەك هەیە, مەترسی هەیە کە بەو صیغە قانونیە ناتوانین جێبەجێی بکەین, لەهەمان کاتیشدا پارچە زەویشی نەدەیتێ کە ئیمکان هەیە, من ئیقتراحم وایە بەم شێوەیە بێت (وحدة سكنية او قطعة أرضى), یەعنی تۆ بەرنامەجت هەبێت, بۆ دامەزراندنی خانوو بۆیان, بەڵام تاوەکو بۆت دەکرێ, ئەگەر توانیت پارچە زەویەك بدەی, بیان دێ, مەسقەت راسەکە, زۆر لەبرادەران ئاماژەیان پێکرد, ئەوەش شەتب بکرێ, تەختیتی وەزارەت, بەپێی ئیمکانیەتی وەزارەت ئەجریان پێبدرێ, لە شوێنی خۆی بدرێتن, مەسەلەن لە گوندێکە مومکینە بخرێتە بەرنامەی وەحدە سەکەنیەکە کە دادەمەزرێت لە نزیکترین قەزا و ئەوانە, بەڵام یەکێ لە شارەکەی خۆی بیەوێ وەربگرێ فەرقی هەیە, لەشارەکەی خۆی بابڵێین لە سلێمانی بیدەیتێ پارەکەی زیاتر دەکات, کەچی ئەگەر لە قەزایەك بیدەیتێ, هیچ ناکات, لەبەر ئەوە مەسقەت راسەکە لابرردرێت, بمێنێتە سەر عەدالەتی وەزارەت, ئەو جومەلەیە موافەقەت بکات لیژنەی قانونی, هەم مەسقەت راسەکە شەتب بکرێ, هەمیش وەحدە سەکەنیەکە, یان قتعە ئەرزەکە, تاوەکو وەحدە سەکەنیەکە دەبێت, بەرنامەی دابەش کردنی زەوی کە زۆربەیان وەریانگرتووە, بەڵام 20٪ ماوە بەڕەئی من, تا ئێستا وەرینەگرتووە, ئەو 20٪ مەحروم نەبێ بەمەهانەی ئەو صیغە قانونییە کە دانراوە, ئەگەر سەرکەوتوو بوو هەموویان دەگرێتەوە, بەڵام تا سەرکەوتوو دەبێت ئەوانەی کەماویانە, ئەگەر تەعدیلاتەکان بخوێنەوە تاکو بیخەینە دەنگدان, فەرموو کاك کمال مولاحەزەت هەیە, فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د0کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی مەسقەت راس لابرردرێت زۆر زەرورە, چونکە ئیحتیمالە بەیانی حکومەت موجەمەعێك دەکاتەوە, وەك شاری خەونەکان, ئەتوانێ ئەو خەڵکە بهێنێت, عیمارەیەکی گەورە بکات و منالی شەهیدی تێدا بکاتن, سەد لەسەد لەگەڵ ئەوەینە ئەو مەسقەت راسە لابچێت, بەنیسبەت ئەوەی زۆربەیان باس لە موستەشفایان کرد بۆ شەهیدان, ئینسان خۆی ئەنواع نەخۆشی دەگرێ, ناتوانێ لەیەك نەخۆشخانە هەموو نەخۆشیەکان عیلاج بکرێ, بۆیە لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی لەگەڵ حکومەت, نیسبەتێك بۆ ئەم خەڵکە وەزارەت لە نەزەری بگرێ, نوقتەیەکی تر, ئەوەی کاك ئارێز ئیشارەی پێکرد, دار عەجەزە زۆر زەروریە ئیزافە بکرێ, دارعەجەزە شوێنی حەوانەوەیە بۆ ئەوانەی کە پیر بووینە, ئیستیفادە لەهیچ شوێنێك ناکەن, بەڕێگایەکی علمی جوان, ئەو ئینسانانەی لێبێت, ئەگەر ئەوە ئیزافە بکرێ باشە, ئەوەی رێزلێنانەکە زەرورە فەرزبکرێ, بۆئەوەی وەزارەت و ئەنجومەن بیکەن بۆ شەهید, بەڵام بۆ هی دەرەوە میدالێکیان هەبێ, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە مەسقەت راس, یان خانوو بەڕاست من بڕیاری نیهائی بۆ ئەندامانی پەرلەمان و لیژنەی یاسایی دەگەڕێنمەوە, ئێە هەوڵمان دا حکومەت ئیلزام بکەین بۆ ئەوەی خانوو دروست بکات, بۆ ئەوەی ببێتـە ئەمر و تەشجیعیش بێت بۆ ئاوەدان کردنەوەی کوردستان, بەڵام تەئیدی قسەکەی کاك ئاریز دەکەم کە چارەسەری کێشەی نیشتەجێبوون, ئەوە شمولیە, دەکرێ ئەو دەمەی بەس ئەگەر تۆ تەحدیدت کرد بووترێ پێم وایە زەوی دان زۆر ئاسانترە, بۆیە حکومەت رەنگە ئەگەر ئیمکانیەتی ئەوەی نەبێ یەکسەر زەویەکەی پێئەدات و خانوو دروست ناکات, بەڵام ئەگەر بڵێی چارەسەری کێشەی نیشتەجێبوون رەنگە ئەو دەمەی دەکرێ تەفسیر بکرێ, بۆیە دەبێ خانووی بۆ بکرێ, نەوەك زەوی پێبدرێ, ئەوە پێم وایە زۆر شمولی ترە, مەسەلەی لێرە هەندێك لەبرادەران مەهامی وەزارەت و ئەو ئیمتیازاتانەیان تێکەڵ کردووە, هەندێ شت باس دەکرێ ئێمە لە مەهامی وەزارەت لەقانونی وەزارەت باس کرایە, مەسەلەی موعالەجەی پیر و پەککەوتە و دار عەجەزە و چارەسەر کردن, ئەوانە هەمووی لە مەهام ئیشارەی پێکراوە, لێرەش راپۆرتمان خوێندنەوە لە پلانی وەزارەت ئاماژەمان پێکرد کەئەو لە پلانی ئێمەیە, کردنەوەی دار عەجەزە لە فلان و فلان شوێن, یەعنی پێم وایە لێرە پێویست ناکات بەیاسا قسەی لەسەر بکەین, صندوقی هاوکاری تەبعەن دوو خاڵ, ئێمە لەسەر پێشنیاری ئەو رێکخراوە ئینجۆیانەی کە سەردانی ئێرەیان کردبوو, کۆمەڵێك پێشنیاریان دابوو, دوو خاڵ لەوە ئیزافەمان کرد, چونکە بە موافەقەی لیژنەی یاسایی, بینیمان ئەوە دەوڵەمەند کردنی یاسایەکە دەگەیەنێ, مەسەلەی کردنەوە و دامەزراندنی صندوقێك بۆ هاوکاری, ئەوە پرۆژەمان بۆ داناوە یاساشمان بۆ ئامادە کردووە, بەڵام ئەوان پێشنیاریان کردبوو, زیاتر تەئکیدی کردنەوەیە بەیاسا لێرە تەسبیتی دەکەین, بۆ صندوقەکە سەر بگرێ, رێزم هەیە بۆ سۆزان خان, باسی ئەوەی کرد گوتی با نەبێتە فەقیرانە و تەبەرع و ئەوانە, سۆزان خان لە ئەوروپا ژیاوە, تەبەروعات یەکێك لە ئەولەویات و ئەساسیاتی وڵاتانی ئەوروپییە, بەریتانیا یەکێکە لەهەرە دەوڵەتە گەورەکان, بەڵام مەسەلەی تەبەروعات زۆر موهیمە, قانونێکیان هەیە, من پێشنیار دەکەم پەرلەمانی کوردستان ئەم یاسایە زۆر بە هەند وەربگرێ, ئەگەر بیکاتە یاسا, لە دەوڵەتی بەریتانی یاسایەك هەیە, هەر دەوڵەمەندێك, هەر موستەسمیرێك ساڵانە کە زەریبەی لێدەستێنن, زەریبەکەی لەسەر ئەو ئەساسە لێدەستێنن کە ئەم ساڵ چەنی داوە بە تەبەروع, چەندی پارەی زیاتر بدات بە تەبەروعات نیسبەی زەریبەکە لەسەری کەم دەبێتەوە, یەعنی ئێمە لێرە بۆ مزگەوت دەکەین, بەڵام ئەوان لەوێ بۆ تەبەروعات تەشجیعێەکە بۆ ئەوەی خەڵك هاوکار بێت, ئێمە ئەو بارە قورسە نابێ بەس بیخەینە سەر حکومەتی هەرێمی کوردستان, هەموو دەوڵەمەندی کوردستان, هەم هاووڵاتی کوردستان بەشدارن لە ئاوەدان کردنەوە و هاوکاری شەهیدان, هەر لێرە زۆربەی برادەران تەئکیدیان کردەوە, ئەوە فەقیرانە نییە, بەخوێنی ئەوان ئەمرۆ کوردستان دەوڵەمەندە, پارە و مومتەلەکات رۆژانە زیاد دەکات, کەواتە حەقی ئەوەیە موساعەدەیان بکات, ئێمە

نامانەوێ هەموو سەروەتی خۆیان دابنێن, بەلاٌم بەشێك لەم سەروەتە وەكو واجبێكی نەتەوەیی پێشكەشی شەهیدان و ئەنفالانی بكات, بۆیە تەئكید دەكەین لەسەر ئەوە, ئیشی لەسەر دەكەین, هیوادارین دەوڵەمەندی كوردستان, ئەوانەی كە توانایان هەیە, بێن بەشدار بن لەم مەسەلەیە, ئەگەر ئەوە بەیاساش تەسبیت بێت باشتر, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس, ئەگەر موافقی مەسقەت راسەكە لابردرێت, زۆربەشیان تەئكیدیان لەسەر كردەوە, وەحدەی سەكەنیەكە ئەوەی من بزانم تا سێ ساڵیش بیكەن, ئەمە لایەنی حەقیقەتەكەیە منیش دەزانم, سەدان خانەوادەی شەهید هەن, كە تائێستا ئەرزیان وەرنەگرتووە, وەعدیان پێدراوە چاوەڕوانی ئەو قانونەیان دەكرد كە چەند رۆژ پێش ئێستا ئیمزامان كرد ئیتفا بكرێ, زۆریان ئەمریشیان بۆ دەرچووە, زۆریشیان هەیە چاوەڕوان دەكەن, ئەگەر بەم قانونە ئەو حەقەی لێنەخۆی, بلێی تازە قەرار دراوە خانووت بۆ بكەین و, راوەستە چوار ساڵ یان پێنج ساڵ, من مەترسیی ئەوەم هەیە خەڵكی زۆر مەحروم بێت, خەڵكێكی تریش وەریگرتووە, لەبەر ئەوە بەهین موڕاعات بكەن, پێم وایە وەختی ئەوە هاتووە بیخەینە تەصویتەوە, زۆر موناقەشەمان كرد, ئەگەر ئیجازە هەبێ, ئەو لیژنە قانونی مولاٌحەزاتانەیان بەهەند وەرگرت لەماددەی یەك, یەكەم/ صیاغەكە ئیعادە نوێ بكەنەوە بەم شێوەیە كەوتتان (یتمتع ذوی الشهداء و المشمولون بهذا القانون), كاك كریم چیت هەیە, فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەدام كە وەحدەی سەكەنیەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزام نییە, فەرموو, دەرگای موناقەشە نییە, وەزیر موافەقەتی كرد و, ئەندامانی پەرلەمان رەئی خۆیان بەخشی, ئێمەش مولاٌحەزەمان دا كە ئەوە ئیمكان هەیە ناعەدالەتی دروست بكات, خەڵكێك هەیە ئەرزی وەرگرتووە, خەڵكێك هەیە چاوەڕوان دەكات, بەو نەصە پێی بلێی قانونە و لەپەرلەمان دەرچووە, وەحدەی سەكەنیت دەدرێتی, بەلاٌم چوار پێنج ساڵ راوەستە, گوناحە, مادەم جەنابی وەزیرش موافەقەتی كرد وەحدە سەكەنییە, حكومەت بەرنامە دادەنێ, رەنگە شەش ساڵی تر بتوانێ جێبەجێی بكات, لەو شەش ساڵە رەنگە ئەوانە بێ بەش بوونە لە زەوی پێیان بلێن چاوەڕوان بكە, من خۆم چەندین عائیلەی شەهید هەیە ئەمریشیان بۆ دەرچووە, چاوەڕوانی ئیتفا دەكەن, عەرز هەبێت و بیاندرێتێ, ئێستا بەو نەصە حكومەت دەتوانێ هاوكاریان بكات, دەبێ وەحدەی سەكەنیتان بۆ دروست بكەین و راوەستن, تەحەمولی ئەوە دەكەن, بەلاٌم من بەش بە حاڵی خۆم دەنگی بۆ نادەم, فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ ڕەئیی جەنابتانم, بۆ ئەوەی عائیلەی هەر خێزانێك پارچە زەویەکی هەبێ, جێگایەك کە لێی دانیشێ, خاڵێکی تری بۆ زیاد بکەین (ئاوەدان کردنەوەی خانوو و گوندەکان), ئەویش بەهۆی ئەو صندوقەی کە ئێمە دایئەنێین, ئەو صندوقە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ئیشی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوەیە, هەندێك بۆچوون هەیە زۆر باشە و ڕێك و پێکە و ڕاستە, بەڵام تێکەڵاوی هەیە, هەندێك داواکاری هەیە بە تەعلیمات دەکرێ, بە تەعلیمات و بە بەرنامەی وەزارەت, بەقانون نابێ, هەندێك داواکاریش هەیە ئیش و کاری وەزارەتی شارەوانییە, یان ئاوەدان کردنەوەیە, ئەوەی کاك محمد ئیشی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوەیە, د0 کمال, فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبداللە(د0کمال کەرکوکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئێمە بڵێین (قطعة أرض), وەحدەی سەکەنیەکەی ئەبێ هەر لەگەڵی بێت, چونکە وەحدەی سەکەنی هەم ئەرزە و هەم خانووە, ئەگەر بڵێین بەس ئەرز ئینجا ئەو فەقیرە چ لە ئەرزەکە بکات, ئەبێ بیفرۆشێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك تەڵعەت و کاك عادل, دەڵێن هەموو کەس و کاری شەهیدان زەویان وەرگرتووە, من تەحەدایان دەکەم, هەر لەو حەفتەدا شەش, حەوت کەس موراجەعەی منیان کردووە, هەر بەدەلیلەوە یەك زەویان وەرنەگرتووە, کەواتە ئەو موقتەرەحە تازەیە, دەیخەمە دەنگەوە, بەڵام فەقەرەکە چاك بکرێ بەو صیغەیە کە شمولی هاووڵاتیش بکات و, مەسقەت راسەکە لابرردرێت, تەغیرەکە بەم شێوەیە (قطعة أرض او وحدة سكنية), کێ لەگەڵ ئەو تەغییرەیە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ دا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, سێ کەس موعاریزە, خاڵی دووەم لەهینەکە, سێیەمەکە لیژنەی یاسایی بە ئیتیفاق لەگەڵ وەزیر ڕێژەکانیان هەڵگرتووە, بۆ ئەوەی بە نیزامێکی داخلی دەربچێت, تەفصیلات لەلای ئەوانە, فیعلەن تەفصیلاتێکی زۆر هەیە, ئەو عەدالەتەی کە دەمانەوێ لێرە دابینی بکەین, بەنەصێك لێرە دابین ناکرێ, بە تەفصیلات دابین دەکرێ, ئێمەش ناتوانین بچینە ناو تەفصیل, بۆیە موقتەرەحەکە بەجێیە, ئەوەی لیژنەی قانونی داوای کردووە, دەڵێ ئەو تەفصیلاتە لێرە مەدەن, بەجێیبهێڵن بۆ حالەتەکەی خۆیان, هەندێك حاڵەت هەیە ئیجاب دەکاتن, چوار شەهیدیش هەبێتن, هەر چواریان سەد لەسەدی بدرێتێ, هەندێ حالەتیش هەیە, مناڵێکە پێنج ساڵە عومری شەهید بووە, لەهینێك شەهید بووە, فەرقی دەکاتن وەزارەت نیزامێکی داخلی تەحدید دەکاتن, بۆیە ئەو موقتەرەحەی لیژنەی قانونی کە سێیەمەکە کە دەڵێ بە تەعلیماتەوە دەربچێت, یەعنی بەنیزام دەربچێت, کێ لەگەڵ ئەو موقتەرەحەیە,

دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموو، كێ لەگەڵ نییە، دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون، ئەوەش بەكۆی دەنگ قبوڵ كرا، فەقەرەیەك هەیە قانونی نییە، پێویست ناكات بیخەینە دەنگەوە، هەر شەتب بكرێ، لەبەرئەوەی دەڵێ (تعفى تركة الشهيد من ضريبة التركات)، هەر خۆی زەریبەی تەریكە نەماوە، تەصویتی ناوێ، شەتبی دەوێ، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زەریبەی تەریكات مایە، بەلأم راگیرایە وەرناگیرێ، ئیحتیماله ئیعادەی بكەنەوە، سوپاس.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زەریبەی تەریكات لایەزال لە ئیدارەی سلێمانی بەردەوامە و، وەریشدەگیرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەبێ قانونیەكان جوابمان بدەنەوە، زەریبەی تەریكات ماوە، یان نا فەرموو مامۆستا كاكە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زەریبەی تەریكات نەماوە، ئەوە پانزە ساڵە ئەو قانونە نەماوە، نەك لێرە لە بەغداش نەماوە، سوپاس.

بەڕێز كريم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زەریبەی تەریكات بەقانون ماوە، بەلأم لە ئیدارەی هەولێر كاری پێناكرێ، لە ئیدارەی سلێمانی كاری پێدەكرێ، بۆیە ئەو فەقەرەیە لە جێی خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەگەر وابێت با بمێنێ، بۆ ئەوەی زەرەر نەكات هینەكە، مادەم قانونیەن حەزف نەكراوە بابمێنێ، نەوەك تەئسیری هەبێت، هەندێك وشە هەبوو (ناوەوە و دەرەوەی هەرێم)، ئەوەش بەنەزەرِی ئیعتیبار وەرگیرا لەتەعدیلاتەكە، بەنیسبەت منحەی زەواج بۆ یەك جار بێت (خلال سنة)ی ناوێتن، یەعنی بەكوردیەكەش چاك دەكرێ، منالأنی بۆ ئەوەی هین بێتن، یەعنی (خلال مدة معينة) باشترە، لەجیاتی (خلال سنة من تاريخ ابرام العقد)، لەبەر رۆشنایی موداخەلاتی ئێوە دوو فەقەرە ئیزافە كراوە، دەبێ دەنگی بۆ بدەین، یەكێكیان (تفتح صندوق باسم صندوق مساعدة ذوی الشهداء و المؤنفلين فی اقامة مشارع او یاسس الوزارة صندوقا باسم صندوق مساعدة ذوی الشهداء و المؤنفلين في المشاريع)، كێ لەگەڵ ئەو بڕگەیە ئیزافە بكرێ، دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون، كێ لەگەڵدا نییە، دەستی بەرز بكاتەوە؟ فەرموون، بەئەكسەریەت قبوڵكرا، موفتەرەحێكی تر هەیە، دوای صیاغەكە هین دەكەین، بۆئەوەی هەموویان شمول بكات، زەحایەی ئیبادەی جەماعی، زەحایەی جینۆساید، ئەمە لەصیاغە هینی دەكەین، بۆ ئەوەی شەهیدی مونازەڵ شمول بكات،

شمولی شەهیدی کیمیاباران بکات, شمولی ئەنفالان بکات, شمولی شەهیدی هاوولاتی بکات, صیغەکە بەم شێوەیە بێت, فەرموو دکتۆر.

بەڕێز د0ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ ڕێزم بۆ تەرجومەکان, (اولاد) منداڵ ناگرێتەوە, (اولاد) کوڕ و کچە, منداڵ (اطفال)ە, لەبەرئەوە باشترە لە کوردیەکە کوڕ و کچ بێت, شەرت نییە ئێمە تەرجومەیەکی حەرفی بکەین, کوڕ و کچ جیایە و, منالێش جیایە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە بۆ ئەمە لەعەرەبیەکە دەنگمان دا, ئەولاد هەمووی دەگرێتەوە, کوردیەکە لیژنەی قانونی چۆن بەباشیان زانی وای لێدەکەن, موقتەرەحی تر کە ئیزافە کرا, لەبەر رۆشنایی قسەکانتان (تنظم الوزارة هوية لذوي الشهداء و المؤنفلين و القصف كيمياوي لتنفيذ و تسهيل امورهم في الدوائر), هەرچەندە کاك فرست رەئیەکی مەعقولی هەیە, دەڵێ ئەوە بەتەعلیمات دەبێ, پێویست ناکات بەقانون بێت, لەبەر ئەوە, ئەوە ناخەمە دەنگەوە, فەرموو, کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چەند رەئیەك هەبوو لەسەر خاڵی پێنج, کەفائەی علمی زیاد بکرێ, حەقە ئەوەش بخرێتە دەنگەوە, خاڵی پێنج, ناردنە دەرەوەی منالی شەهید بەلەبەرچاوگرتنی کەفائەی علمی, چەند رەئیەك هەبوو, ئەوەش بخرێتە دەنگەوە, بۆئەوەی ئیزافە بکرێ یان نا, کەفائەتی علمی خوێندکارەکان, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کە وتت (بالتنسيق مع الوزارة), ئەوە ناگرێتەوە, فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو کورسیانە دابەش دەکرێ بەسەر کەس و کاری ئەنفال, بەڵام ئەو کەسانەی کە نزیکن لە بەرپرسێك, یان خزمێکی بەرپرسە, هیچ کەفائەی علمی تا ئێستا لەبەرچاو نەگیراوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر جەنابی وەزیر موافیق بێ, ئەوە زۆر راستە, بۆ ئەوەی واستە و واستەکاری نەمێنێ, تەشجیعی منداڵانی شەهیدیش بکەین, بۆ ئەوەی زۆر بخوێنن, ئەو ماددەیە بەو شکلە دەبێتن, بە وەرگرتنی مولاحەزەی وەرگرتنی پێنجەم, بۆتان دەخوێنمەوە لەبەرئەوەی گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە, بۆ ئەوەی دەنگی بۆ بدەن, لە پێنجەم داواکاریەك هەیە, گۆڕانکاریەك هەیە, وەزیریش موافەقەتی کرد, لیژنەی

ياسايش پێی باشە, بەم شێوەیە دەبێتن (يخصص عدد من المقاعد لاولاد الشهداء في خارج الاقليم بالتنسيق مع وزارة التعليم العالي مع مراعاة الكفاءة العلمية وفق الشروط), فەرموو شوكريە خان.

بەڕێز د0شكريە رسول ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەجیاتی (عدد) بكرێ بە نیسبە جوانترە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

نیسبە باش نییە, عەدەد باشترە, چونكە عەدەد هەموو مەقاعدەكان هین دەكەی, ئەوەی دەیخوێنەمەوە صیغەی تازەیە, دەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی دەنگی بۆ بدەن (يخصص عدد من المقاعد الدراسية لاولاد الشهداء من ذوی الكفاءة العلمية الى خارج الاقليم بالتنيسق مع وزارة التعليم العالی), كێ لەگەڵ ئەو گۆڕانكاریەیە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, كێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, ئەوەش بە كۆی دەنگ قبوڵ كرا, موفتەرەحەك هەیە, هەرچەندە من قەناعەتم وایە, ئەوە پێویست بە قانون ناكات, بە بڕیارێكی مەجلیسی وزارە یان وەزارەت دەبێ, ئەویش بەخشینی مەدالیە بۆ ئەو عائیلەی كە زیاتر لە سێ شەهیدیان هەیە, پێم وایە ئەوە ئیشی وەزارەتە, كاك ئارێز فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە باسی مافی كەس و كاری شەهیدان و ئەنفالكراوان دەكەین, بەڵام هەندێ خەڵك هەیە بریندارە, بۆ نموونە كیمیایی ئەوە دەیگرێتەوە, یان نایگرێتەوە, پێویستە ئەو مەسەلەیە روون بكرێتەوە, یەعنی ئەوانەی بریندارن بۆ چارەسەركردن, بۆ مەسەلەی ناردنە دەرەوە, یەعنی بەخۆیان بریندارن, ئێمە باسی شەهیدان دەكەین, بەڵام ئەوانە بریندارن, یەعنی دەبێ ئەو مەسەلەش لێرە روون بكرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بۆ ئەوەی جەنابی جێگیری سەرۆكی پەرلەمان ئیقتیراحی كرد, مەسەلەی میدالیەكە, ئێمە لەیاسای وەزارەت فەقەرەیەك ئیزافە كرا لەوێ, مەسەلەی ئەوەی كەوەزارەت موكەلەفە میدالیەك ببخشێ بەوانەی كەس وكاری شەهیدان و ئەنفالكراوان, بەڵام پاش ئەوەی لەگەڵ لیژنەی قانونی موناقەشە كرا, گوتیان ئەوە لە صلاحیاتی سەرۆكی حكومەت دەبێ, دەبێ یاسای پێدەربچێ, لەبەرئەوە لەیاسای وەزارەت دەرهات, جا ئەوە داوا دەكەم لەبرادەرانی لیژنەی یاسایی, تەفسیرێك هەبێ بۆ ئەم مەسەلەیە, خاڵی دووەم/ مەسەلەی ئەوانەی كە بریندارن, ئەوەی كاك ئارێز تەئكیدی لەسەردەكات, ئەو وەزارەتە وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالكراوەكان و جینۆساید و كیمیاباران, یەعنی ئەوانەی بووینە قوربانی, ئەوانەی كە زیندوون ئەگەر منداڵی شەهیدن یان كەس و كاری شەهیدانن, نەخۆشن ئەوە ئەركی وەزارەتە چارەسەریان بكات, بەڵام

ئەگەر كەس و كاری قوربانیان و شەهید و ئەنفالكراوەكان نین, ئەوا ئەركی وەزارەتی دیكەیە, وەكو وەزارەتی تەندروستی, یان وەزارەتی كاروباری كۆمەلأیەتی, سوپاس.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د0كمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

راستە ئەو سیمە و, ئەوانە لەدەسەلأتی سەرۆكە بۆ هەندێك موناسەبات, بەلأم ئێمە ئەلێین لێرە لە پەرلەمان, لە یاساكەی دابنێین (اعطاء اوسمة تقديرية للعوائل التى لها ثلاث شهداء او اكثر و ينظم ذلك بقانون), سوپاس.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوان):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو ئیقتیراحەی جەنابی كاك دكتۆر زۆر راستە, بەلأم من رەئیەكی دیم هەیە, ئەگەر قەرار بێ ئەوە پێشنیار بكەین, با بدرێ بەهەر كەسێك كە یەك شەهدیشی هەیە, شەهیدەك یان دوو شەهید, قیمەتی شەهید لەوەدا نییە بەژمارە, لەخودی شەهیدە, لەبەرئەوە دەبێ بدرێتە هەموویان.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو موقتەرەحە بەجێ دەهێلین بۆ وەزارەت دیراسەتی بكات لەلای خۆی, چی بەباش دەزانێ بۆ رێزلێنان لەكەس و كاری شەهیدان, ئەوەی یەك شەهیدی هەیە, یان سێ شەهیدی هەیە, وەكو پڕۆژەیەك بۆ وەزارت هین بكات, ئەوە دەیخەینە دەنگەوە, ئێستا ماددەكە بەهەموویەوە دەیخەمە دەنگەوە, كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, كێ لەگەڵ نییە, دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, پیرۆزە دەستان خۆش بێت, بە كۆی دەنگ قبوڵ كرا, فەرموو بڕۆ سەر ئەحكامی عامە.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەشی پێنجەم

حوكمە گشتیەكان

ماددەی هەشتەم:

وەزیر بۆی هەیە رێنمایی پێویست دەربكات بۆ ئاسنكاری جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

الفصل الخامس

احكام عامة

المادة الثامنة

للوزير اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی پشتگیری لەماددەكە دەكات.

بەڕێز سردار صباح بوزو هركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیارێكم هەیە دەبێ لێرە پێشنیاری بكەین, چونكە لە ئەحكامی ختامیە دەبێ لە یەكەم ماددە بێت, لەسەر خودی ماددەكە هیچ مولاحەزەكەم نییە, بەلاَم پێشنیارەكە دەبێ لێرە دابنرێ, یەك لە مەترسیەكان لەسەر ماف و ئیمتیازاتی خێزانی شەهید, ئەوەیە كە ئەو خەلَكانەی كە ئیدیعا دەكەن, شەهیدیان هەیە, ئەنفالیان هەیە, ئەوەش زۆر كرایە هەموومان دەزانین, بۆیە من لەگەلَ هەندێك لە ئەندامانی لیژنەی قانونی موناقەشەمان كرد پێیان زۆر باش بوو, پێشنیار دەكەم ماددەی نۆ كە بوویتە ماددەی هەشتەم (يعاقب كل من ادعى باطلا بانه من ذوى الشهداء بالحبس مدة لاتزيد على ثلاث سنوات و بغرامة لاتزيد على......, من ملیۆنیەك و نیو دینارم داناوە (او يعاقب باحد هاتين العقوبتين و ينتزع).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو دانیشە, موقتەرەحەكەت بەجێیە, بەلاَم لەقانونی عقوبات وابزانم ئەوە هاتووە, هەموو كەسێك مەعلوماتی غەلَەت بدات, نەك هەر لەسەر ئەوە, موهیم لەقانونی عقوبات ئەمە هاتووە, ماددەی نۆیەم لیژنەی قانونی پشتیگری لێكرد, هەروەها لیژنەی مافی مرۆڤیش, دەیخەمە دەنگەوە, كێ لەگەلَ ئەو ماددەیە دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, كێ لەگەلَدا نییە؟ دەستی بەرزبكاتەوە؟ فەرموون, بەكۆی دەنگ قبولَكرا, بڕۆ سەر ماددەی تر, ماددەی دە كە بوویتە ماددەی نۆیەم.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دەیەم, كە بوویتە ماددەی نۆیەم,

ماددەی نۆیەم:

كار بەهیچ دەقێكی ناكرێت پێچەوانەی حوكمەكانی ئەم یاسایە بێت.

بەڕێز قادر سعيد خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة التاسعة:

لا يعمل باى نص يتعارض مع احكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەروەك وەزارەتەکانی تر تەنیا دوو وشەی لەگەڵ زیاد بکرێ ئەوەیش (لا یعمل بأی نص قانونی أو قرار یتعارض مع هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە موقتەرەحی لیژنەی قانونی کە هەموو قانونەکانی تریش وایە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نییە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا، بڕۆ سەر ماددەی دواتر، فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یازدەم کە دەبێتە ماددەی دەیەم،

ماددەی دەیەم:

پێویستە وەزارەتە تایبەتمەندەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة عاشرة: على الوزراء المختصين تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

(على مجلس الوزارء و الجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەمەش وەکو قەوانینەکانی ترە، موقتەرەحی لیژنەی یاسایە بۆ هەموو قانونەکان وا هاتووە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نییە، دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون، بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا، بڕۆ سەر ماددەی دواتر، فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدەم دوا ماددەیە، دەبێتە ماددەی یازدە،

ماددەی یازدەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی ڕەسمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز قادر سعيد خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الحادية عشرة:

ينفذ هذا القانون من تاريخ نشره في قائع كوردستان.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ينفذ هذا القانون من تاريخ اصداره و ينشر في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەمەش وەکو هەموو قانونەکانی تر نووسراوە, موقتەرەحی لیژنەی قانونی دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا, بڕۆ سەر ماددەی دواتر, فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هۆکارەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە

هەرێمی کوردستان بەماوەی سەختدا تێپەڕیوە, مێژوو وێنەی وای کەم دیوە, کە ڕۆڵەکانی هەرێم لەلایەن رژێمە یەك لەدوا یەکەکاندا کوشت و بڕدەکرا ن و, بەچەکی کیمیاوی و سەربازی تۆپ باران دەکران, گوندەکانی لە میانەی پرۆسەی ئەنفالە بەدناوەکان خاپوور کراو بەشی زۆری دانیشتوانەکەی بوونە قوربانی ئەو پرۆسانە, بەجۆرێك گەورەترین زیان بەرخانەوادەی شەهیدان کەوت, چونکە لە دوو لایەنەوە زەحمەتیان کێشا, وەك وەفاداریەك بۆ بەشێکی بچووکی ئەو فیداکاریەی لە ڕێگای سەرفرازی کوردستانیان بەخشی و ئەو قوربانیەی لە رێگای پرەنسیپەکانی باڵای مرۆڤایەتی داویانە, ئەم یاسایە داندرا.

بەڕێز قادر سعيد خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الاسباب الموجبة

لقد مر اقليم كوردستان العراق بفترات عصيبة فلما شهد التاريخ لها مثيلا حيث شهد الاقليم تقتيلا و تنكيلا بابنائه من قبل الانظمة المتعاقبة و تعرض للقصف بالاسلحة الكيمياوية و العسكرية دمرت قراها خلال عمليات الانفال السيئة الصيت و راح اغلب سكان هذه القرى ضحية تلك العمليات, مما الحق ابلغ الضرر بعوائل الشهداء الذين تحملوا مصاعب مركبة, و من اجل الايفاء بجزء بسيط مما قدموا فداء لكوردستان و تضحية في سبيل المبادئ الانسانية السامية شرع هذا القانون.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەصاعب مورەکەبە قەت نەبووە لەدنیادا, مەصاعب مورەکەبە شتی وا نییە, مەصاعب جەمە, جەمە ئەبێ, یەعنی مەصاعبێکی زۆر, موتەراکیمەش ئەبێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تەرجومەکەیە, چاکی بکەنەوە, فەرموو کاك زرار.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەکوردیەکەی (لەماوەی سەختدا تێپەڕێوە) بڵێین (بەقۆناغی سەختدا تێپەڕیوە), من ئەسبابێکی موجیبەم نووسیوە, ڕێگام بدە بخوێنمەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەسبابی موجیبە نەصی قانونی نییە, لەتوانا هەیە تەعدیلی بکەن, موقتەرەحەکەت بیاندێ ئیستیفادەی لێدەکەن, پرۆژەکە هەمووی دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵ هەموو پرۆژەکەیە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵدا نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا, زۆر سوپاس, پیرۆزبایتان لێدەکەم, لەسەبرو تەحەمولی خۆمان دەکەم, ئومێد دەکەم ئەم قانونە بێتە هۆی ئەوەی ژیان و گوزەرانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و کیمیاباران و, هەموو ئەوانەی بووینە قوربانی سیاسەتی یەك لەدوای یەکی رژێمی رەگەز پەرستی عێراق, گوزەرانیان باش بێت, ژیانیان باش بێت, بتوانین زیاتر خزمەتیان بکەین, زۆر سوپاسیان دەکەم, قسەش ئەدەم بەجەنابی وەزیر, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/(وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەناوی وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان, زۆر سوپاسی سەرۆکایەتی پەرلەمان و هەموو ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز دەکەم, بۆ ئەو سەبر و تەحەمولەی کە لەم ماوەیە کێشایان, لەپێناوی ئەوەی کە بتوانین دەست کەوتێکی باش پێشکەش بە کەس و کاری شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید بکەین, بەشێوەیەکی گشتی کوردستان , زۆر سوپاس بۆ هەموو ئەو برادەرانە کە بەدڵسۆزانە هەوڵیاندا پرۆژە یاساکە دەوڵەمەند بکەن, بەتەئکید پیرۆزبایش لە کەس و کاری شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید دەکەم, شەهیدانی جینۆساید کە ئەمە دەستکەوتێکی باشە بۆ ئەم قۆناغە, بەڵام ئەمە نیهایەتی کارەکان نییە, حەتمەن تموحی ئێمە زۆر لەوە گەورەترە و, هەر بەردەوام دەبین بۆ ئەوەی پرۆژەی تر تەقدیمی ئەوان بکەین, داوای لێبوردنیش دەکەم لەهەر برادەرێك, ئەگەر لێرە من هەر قسەیەکم کردبێ و, کەسێکم بریندار کردبێ, هەمووی حرسەکە دڵسۆزی بووە, پێداگرتن بووە لەسەر ئەوەی بتوانین کەمێك لە ئازاری ئەوان کەم بکەینەوە, لەڕێگای ئەو پرۆژە یاسایە, دووبارە سوپاس بۆ ئێوە, زۆر سوپاس.

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

41

سالی/ 2007 – بەرگی چل و یەك

چاپی یەکەم/ سالی 2007

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/5/30 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (22) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/6/4 ل71

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (23) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/6/5 ل105

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (24) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/6/11 ل135

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/6/13 ل139

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/6/18 ل167

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/6/19 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/6/26 ل203

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (29) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/6/27 ل241

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (30) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/7/2 ل253

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (31) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/7/4 ل315

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (32) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/7/9 ل365

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (33) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/7/17 ل455

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (34) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/7/18 ل501

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/7/23 ل569

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (27)

سێ شەممە ڕێكەوتی 2007/6/19

كاتـژمێر (11)ی سـەر لـە بـەیانی ڕۆژی سـێ شـەممە ڕێكـەوتی 2007/6/19 ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفـتی سـەرۆكی ئەنجومـەن و, بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمـد عبـدالله سـكرتێری ئەنجومـەن, دانیشتنی ژماره (27)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـاره (1)ی هـەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردسـتانی عێـراق, دەسـتەی سـەرۆكایەتی ئەنجومـەن بڕیـاردرا دانیشـتنی ژمـارەی (27)ی خولی گرێدانی یەكەمی ساڵی سێیەمی خولی هەڵبـژاردنی دووەمـی پەرلـەمانی كوردسـتان – عێـراق, بەرنامەی كار بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پڕۆژەی بڕیارێك سەبارەت بە كەس و كاری ئەنفال كراوان.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەكەینەوە, بەرنامەی كار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆکایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (27)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات(11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2007/6/19دا بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پڕۆژەی بڕیارێك سەبارەت بە کەس و کاری ئەنفال کراوان.

سەرەتا بەخێرهاتنی خاتوو چنار دەکەین (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان)، کاك سعد (وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان)، هەروەها بەخێرهاتنی خاتوو ئەدیسۆن دەکەین قونصولی بەریتانیا لە هەولێر کە لەگەڵمان بەشدارە، داوا لە لیژنەی قانونی و لیژنەی مافی مرۆڤیش، کاك محمد فرج دەکەین بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن، ئەگەر ئیجازەتان هەبێت، داوا لە خاتوو چنار وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان دەکەم، تۆزێ تەوزیحێکمان بداتێ سەبارەت بەو پرۆژەیە، پێش ئەوەی راپۆرتەکە بخوێندرێتەوە، بۆ ئەوەی ئاگادار بن لە تەفصیلات و پێداویستی ئەوە، فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/وەزیری کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاستان دەکەم، کە جارێکی تر ئەو دەرفەتە رەخسا، ئێمە بێین لێرە قسە لەسەر پرۆژە یاسایەکی تر بکەین، کە پەیوەستە بە چارەسەرکردنی کۆمەڵێك کێشەی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان بەشێوەیەکی تایبەت، تەبعەن کۆمەڵێك کێشەی یاسایی هەیە رۆژانە کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان لەسنووری ناوچەکانی خۆیان رووبەڕووی دەبنەوە، ئەمە شمولی کەس و کاری کیمیاباران و پێم وایە بارزانییەکان و هەموو بادینان و هەموو ناوچەکان دەکات، سەبارەت بەوەی کە ئەوانەی بەر شالاۆەکە کەوتوون لە ناوچە گوند نشینەکان بووینە، لەناوچە دوورە دەستەکان بووینە نەیان توانیوە بەشێوەیەکی رەسمی عەقدی زەواج بکەن، لەڕێگای مەلا و پیاوە ئاینیەکان کردوویانە، لەڕێگایی مەحکەمە نەیان کردووە، ئەمڕۆ کۆمەڵێك کێشەیان هەیە، کە کەسەکە بوویتە قوربانی، ئەوانە بەڕەسمی کێشەی عەقدی زەواجیان هەیە، ئەوە کێشەیەکی زۆری بۆ دروست کردوونە لە مەحاکم، لەسەر مەسەلەی وەرەسە و دابەش کردنی ئەو ئەملاك و ئەوانەی کە هەیانە، کێشەیەکی تر کە هەیە مەسەلەی نفوسە، ناسنامەیە ئەوانەی کە بەر شالاۆەکە کەوتوون بەشێوەیەکی رەسمی لەبەرئەوەی دوورە دەستە لە ناوچەکان ناسنامەیان بۆ دەرنەهاتووە، نفوسیان نەبووە، ئەوان دەیانەوێ بە کەس و کاری مردی حیسابیان بکەن، ببنە وارسی ئەوان، بەلاۆم لەبەرئەوەی نفوسیان نەبووە بەشێوەیەکی یاسایی، ئەوەش بوویتە موشکیلەك، نازانن چۆن چارەسەری بکەن لە محکەمەکان ئیجرائاتی موشەدەد هەیە لەوێ تەکلیفێکی زۆر و ماوەیەکی

زۆره‌ دیراسه‌ت ده‌كه‌ن, ئه‌و مه‌شاكیلاتانه‌یان چاره‌سه‌ر نه‌بووه‌, ئینجا دارِشتنی ئه‌م یاسایه‌ به‌دیله‌, بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و كێشه‌ یاساییانه‌ی ئه‌وان به‌شێوه‌یه‌كی تر له‌ مه‌حكام له‌مه‌ودوا چاره‌سه‌ر بكرێت, ته‌بعه‌ن له‌ ساڵی 1999 كۆمه‌ڵێك یاسا ده‌رچووه‌ به‌ناوی یاسای مه‌فقودین, له‌وێ باسی ئه‌وه‌ ده‌كات كه‌ ئه‌وانه‌ به‌مردوو حیساب ده‌كرێن, له‌ به‌رواری كه‌ ده‌ست نیشانی كردووه‌, به‌ڵام دیاره‌ ئه‌و یاسایه‌ وه‌كو پێویست ته‌نفیز نه‌كرایه‌ له‌ ئیداره‌ی سلێمانی پێشوو, هه‌روه‌ها لێره‌ش هه‌ر جێبه‌جێ نه‌كراوه‌ بۆ مه‌به‌ستی چاره‌سه‌ركردنی ئه‌و كێشانه‌, بۆیه‌ وا به‌باشمان زانی پاش كۆمه‌ڵێك دانیشتن له‌گه‌ڵ كه‌س و كاری ئه‌وان له‌ناوچه‌كانی به‌تایبه‌تی كه‌لار و گه‌رمیان, هه‌روه‌ها كۆبوونه‌وه‌ له‌ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران, برِیاردا ئه‌و یاسایه‌ی له‌ 1999 ده‌رچووه‌, لێره‌ له‌ په‌رله‌مان برِیاری له‌سه‌ر بدرێت و موته‌به‌ع بێت له‌مه‌ودوا له‌هه‌موو ناوچه‌كانی كوردستان, جگه‌له‌وه‌ كۆمه‌ڵێك فه‌قه‌رات زیاد كرایه‌, بۆ ئه‌وه‌ی هه‌وڵ بدرێ ئه‌م كۆمه‌ڵه‌ كێشه‌یه‌ به‌شێوه‌یه‌كی یاسایی و به‌شێوه‌یه‌ی زۆر ئاسان چاره‌سه‌ر بكرێت, بۆیه‌ هه‌ده‌ف له‌م پرۆژه‌یه‌ چاره‌سه‌ر كردنی كێشه‌ یاسایه‌كانی ئه‌نفالكراوه‌كانه‌ كه‌ رۆژانه‌ رووبه‌رِووی ده‌بنه‌وه‌, زۆر سوپاس.

به‌رِێز سه‌رۆكی ئه‌نجومه‌ن:

زۆر سوپاس, داوا له‌ لیژنه‌ی یاسایی ده‌كه‌م راپۆرته‌كه‌یان بخوێننه‌وه‌, تكایه‌ فه‌رموو, ته‌وزیحێك بده‌ له‌سه‌ر چۆنیه‌تی ئاماده‌كردنی راپۆرته‌كه‌تان, فه‌رموو.

به‌رِێز عونی كمال سعید بزاز:

به‌رِێز سه‌رۆكی ئه‌نجومه‌ن.

خوشك و برایانی ئه‌ندامانی په‌رله‌مان.

دوای ئه‌وه‌ی گه‌لی كوردستان رووبه‌رِووی سه‌ركوت كردن و پاكتاوی ره‌گه‌زی و جینۆساید هاتووه‌و, كرداره‌ تاوانكارییه‌كانی به‌ناوی ئه‌نفال و كیمیاباران, له‌ ئه‌نجامدا گه‌لی كوردستان ده‌یان هه‌زار كه‌سی قوربانی دا, به‌ كوژراو و شوێن بزر و بریندار, بێجگه‌ له‌ ده‌ربه‌ده‌ر بوون, ئه‌وانه‌ی مانه‌وه‌ له‌ بنه‌ماڵه‌كانیان, ناچاریش بوون بۆ مانه‌وه‌ له‌ ژیان, به‌زانیاری نادروست به‌ڵگه‌نامه‌ی كه‌سه‌كانیان دروست بكه‌ن, وه‌كو ناسنامه‌ و وه‌فات نامه‌ و قه‌سام شه‌رعی و, به‌ڵگه‌نامه‌كانی باوكایه‌تی و هاوسه‌رگیری و نه‌سب و شتی تر, دوای رووخانی رژێم و نه‌مانی ده‌سه‌ڵاتی كه‌س و كاری ئه‌نفالكراوان و شه‌هیدان رووبه‌رِووی گرفتی یاسایی بوونه‌وه‌, وێرای قوربانیه‌كان و مه‌ینه‌ته‌كان له‌رِابردوو به‌پێی یاسا به‌ركاره‌كان رووبه‌رِووی لێپرسینه‌وه‌ی یاسایش ده‌بوونه‌وه‌, به‌پێی یاسای سزادانی عێراقی و یاسا جه‌زائیه‌كانی تر, كه‌ ئه‌مه‌ش پێچه‌وانه‌ی دادگاییه‌, چونكه‌ دروست كردنی ئه‌و به‌ڵگه‌نامه‌ یاساییانه‌ به‌زانیاری نادروست و, دوور له‌ رِاستی به‌ نیازێكی خراپ نه‌بووه‌, به‌ڵكو له‌ ناچاری و له‌ترسی ژیانی خۆیان بووه‌, به‌هۆی ئه‌و بارودۆخه‌ی كه‌ باڵی به‌سه‌ر هه‌رێمی كوردستاندا كێشابوو, ئه‌و بنه‌ماڵه‌ قوربانیانه‌ و تێكۆشه‌رانه‌ له‌جیاتی رێزلێنان و به‌رز راگرتنی قوربانیه‌كانیان, ناگونجێ رووبه‌رِووی سزا ببنه‌وه‌, كاتێك ده‌یانه‌وێ به‌ڵگه‌نامه‌كانیان راست بكه‌نه‌وه‌, چونكه‌ ئه‌و ده‌ستكه‌وتنانه‌ی كه‌ له‌ هه‌رێمی كوردستان به‌ده‌ست هاتوون به‌ری خوێن و ره‌نجی ئه‌و

قوربانی و شەهیدانەیە, لەبەر ئەو هۆیانە و بەمەبەستی کار ئاسانی بۆیان, کورت کردنەوەی رێگای داواکاری موراجەعاتەکانیان , بۆ راست کردنەوەی ئەو هەڵە یاساییانەی کە لە بەڵگەنامەکانیان هەیە, بەمەبەستی گەیشتنیان بە مافی رەوای خۆیان و, سزا نەدانیان لەسەر ئەو زانیارییە هەلأنە, حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم پرۆژە یاسایەیان ئامادە کرد, بۆ چارەسەرکردنی ئەو حاڵەتانە و گێڕانەوەیان بۆ مافی دروستی خۆیان, بۆیە داواکارین لە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان پشتگیری ئەو پڕۆژەیە بکەن و دەنگی لەسەر بدەن, لەبەرژەوەندی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان و کیمیابارانەوەیە, ئێستاش راپۆرتەکەمان بە زمانی عەرەبی مامۆستا کاکە دەیخوێنێتەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الى رئاسة المجلس الوطني لكوردستان- العراق

م/ تقرير اللجنة القانونية

اجتمعت لجنتنا بتأريخ 2007/6/13 لدراسة مشروع قرار حول ذوي المؤنفلين المقدم من قبل مجلس وزراء اقليم كوردستان و المحال الينا بعد القراءة الأولى له في البرلمان بجلسته الاعتيادية المرقمة (18) و المؤرخة في 2007/5/27 و قد حضر الاجتماع وزيرة الشهداء و المؤنفلين و بعد المناقشة و المداولة تقدم اللجنة تقريرها و توصياتها بشأن المشروع باجماع اراء الحارضرين و كما يلي:

1-ان اللجنة القانونية تؤيد المشروع مبدئياً.

2- حيث ان محتوى القرار المقترح ينص على توسيع شمول نطاق القانون رقم (3) لسنة 1999 الصادر عن برلمان كوردستان لذللك يفضل ان يكون التشريع بقانون و ليس بقرار.

3- على ضوء ذللك تتم صياغة الديباجة و تنظيم فقرات مواده و تضاف بعض المواد القانونية الأخرى اليه.

4- نقترح أن تكون الصياغة النهائية المقترحة للقانون كالآتي:-

القانون الرقم ( ) لسنة 2007

المادة الاولى:

يسرى أحكام القانون رقم (3) لسنة 1999 على كافة شؤون ذوي الشهداء و المفقودين و المؤنفلين في الابادة الجماعية (الكورد الفيلي و البارزانيين و ضحايا الأسلحة الكيميائية في حلبجة و المناطق الأخرى و المؤنفلين و المفقودين خلال انتفاضة أذار 1991 و الهجرة المليونية التي تلتها في كوردستان- العراق) بما لا يتعارض مع أحكام هذا القانون و القانون المرقم (9) لسنة 2007.

المادة الثانية:

لذوي الشهداء و المفقودين و المؤنفلين المشمولين بالمادة الأولى من هذا القانون الحق في الطعن في القرارات الصادرة بحقهم و الذي لاينسجم مع القانون أعلاه لدى المحاكم و الجهات المختصة و طلب اعادة تقويم وضعهم إذ ظهر ما يثبت هذا القانون.

المادة الثالثة:

يعفى كافة الاشخاص ممن سجلوا أولاد المشمولين باحكام هذا القانون بأسمائهم من المسائلة القانونية و يعاد تسجليهم بأسماء والديهم الشرعيين بناءً على طلب مقدم من ذي مصلحة او من الادعاء العام.

المادة الرابعة:

يعفى المشمولون بأحكام هذا القانون من الرسوم العدلية و رسم الطابع و الغرامة المنصوص عليها في القوانين النافذة.

المادة الخامسة:

على وزارة شؤون الشهداء و المؤنفلين اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ أحكام هذا القانون.

المادة السادسة:

على المجلس الوزراء و الجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة السابعة:

لا يعمل بأى نص قانوني أو قرار يتعارض مع أحكام هذا القانون.

المادة الثامنة: ينفذ هذا القانون اعتباراً من تأريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

راجين التفضل بالإطلاع و عرض أصل المشروع و رأي اللجنة بشأنه على المجلس للمناقشة و ابداء الرأي المناسب بصدده.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەکەمان لە 2007/6/13 کۆبونەوەیەکی بۆ تویژینەوە لەبارەی پرۆژەی مافی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان ساز کرد, کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان و دوای ئەنجامدانی خوێندنەوی یەکەمی لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (18)ی رۆژی 2007/5/27 دا رەوانەی لیژنەکەمان کراوە, لەو کۆبونەوەیەدا کە بەڕێز وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان ئامادە بوو, دوای گفتوگۆ و راگۆڕینەوە لیژنەکەمان راپۆرت و پێشنیارەکانی خۆی بەکۆی بۆچوونی ئامادەبوانی بەم شێوەیە دەخاتە ڕوو:

1- لیژنەی یاسایی بەشێوەیەکی بنەڕەتی پشتگیری پرۆژەکە دەکات.

2- ناوەڕۆکی بڕیارە پێشنیار کراوەکە بریتیە لە فراوانکردنی چوارچێوەی یاسای ژمارە 3 ساڵی 1999 کە لەلایەن پەرلەمانی کوردستان دەرچووە, بۆیە دەبێ بەیاسایەك دەربچێ نەوەك بە بڕیار..

3- لەژێر رۆشنایی ئەمەش دا دیباجەکە دەبێ سەر لەنوێ بنووسرێتەوە و بڕگەی مادەکانی رێك بخرێت و هەندێ مادەی یاسایی دیکەی بۆ زیاد بکرێ.

4- پێشنیار دەکەین نووسینەوەی کۆتایی پێشنیارکراو بۆ یاساکە بەم شێوەیە بێت:

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی 2007

ماددەی یەکەم:

حوکمەکانی یاسای ژمارە (3) جێ بەجێ دەبێ لەسەر کاروباری کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان و ون بووەکان لە کوشتنی بەکۆمەڵ (کوردی فەیلی و بارزانیەکان و قوربانیانی چەکی کیمیایی لە هەڵەبجە و ناوچەکانی تر و ئەنفال کراوان و ئەوانەی لەراپەڕینی ئاداری 1991 و کۆڕەوە ملیۆنیەکە لە کوردستانی عیراق دا ون بوون), بەشێوەیەك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە و یاسای ژمارە 9 ی ساڵی 2007 هاو دژ نەبێ.

ماددەی دووەم:

کەس و کاری شەهیدان و ونبووەکان و ئەنفالکراوان ئەوانەی مادەی یەکەم دەیانگرێتەوە مافی تانەلێدانی ئەو بڕیارانەیان هەیە کە لەگەڵ یاسای سەرەوە ناگونجێت و پێشتر لەدادگا و لایەنە تایبەتمەندەکان دەرهەقیان دەرچوە و بۆیان هەیە داوای سەر لەنوێ هەڵسەنگاندنەوەی بارودۆخەکەیان بکرێ ئەگەر هاتوو ئەو مافە دیار بوو.

مادەی سێیەم:

هەموو ئەوانەی کە ناوی کوڕەکانی ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە بەناوی خۆیان کردووە لەپرسیارلێکردن دەبوورێن و سەر لەنوێ بەپێی داوای ئەوانەی بەرژەوەندیان تیادایە یان داواکاری گشتی, دووبارە بەناوی دایك و باوکی خۆیان ناونووس دەکرێن.

مادەی چوارەم:

ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە لەباجی داد و باجی پوول و هاتوو لەیاسای کارپێکراو دەبوورێن.

مادەی پێنجەم:

لەسەر وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوانە رێنمایی پێویست بۆ ئاسانکردنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

مادەی شەشەم:

لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەکانە حوکمەکانی ئەو یاسایە جێبەجێ بکەن.,

مادەی حەوتەم:

کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یا بڕیارێك ناکرێ لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە هاودژ دەبێ.

مادەی هەشتەم:

ئەم یاسایە لەرۆژی بلاْوکردنەوەی لەرۆژنامەی فەرمیی (وەقایعی کوردستان) دەخرێتە واری جێبەجێ کردنەوە.

دەخوازین دوای چاولێکردن و خستنەڕووی پرۆژە رەسەنەکەو رای لیژنەی یاسایی لەبارەیەوە بخرێتە بەردەم ئەنجومەن بۆ گفتوگۆ و پێشکەشکردنی رای پێویست لەسەری.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ڕاپۆرتی لیژنەی مافی مرۆڤ

بەناوی خوای بەخشندە و میهربان.

لیژنەكەمان ڕۆژی 2007/6/18 كۆبووەو بۆ تاوتوێكردنی پرۆژەی بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران, بۆ مافی كەس و كاری شەهیدان و ئەنفالكراوان, بەئامادەبوونی ئەو بەڕێزانەی كە لەخوارەوە ناویان نووسراوە ئەم پێشنیارانەی خوارەوە دەخەینە بەردەم ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان:

پشت بە حوكمەكانی مادەی (56 و53) لەیاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992 هەموار كراو و, لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی كوردستان, ئەنجومەنی نیشتیمانی كوردستان- عێراق, لەدانیشتنی ژمارە ( ) لەڕۆژی 2007/6/19 دا بڕیاری دەرچوانی ئەم بڕیارەی خوارەوەی دا:

1-یاسای ژمارە (3)ی ساڵی 1999 هەموو بوارەكانی ئەنفال و كێشەو گرفتەكانی ئەنفالكراوەكان دەگرێتەوە.

2- كەس و كاری ئەنفالكراوەكان مافی خۆیانە بۆ گێڕانەوەی بار و ناسنامەی مناڵی ئەنفالكراوەكان ڕێگای یاسایی لەبەر بگرن, بۆ گێڕانەوەی ئەو مافە ئەساسانە كە (دەبێ مناڵ بەناوی باوك و دایكی شەرعی خۆیەوە تۆمار بكرێ).

3- ئەو كەس و خێزانانەی كە مناڵی ئەنفالكراویان بە مناڵی لەباری كەسیەتی خۆیان تۆماركردووە لەبەر بەرژەوەندی ئەوكاتی مناڵەكە لە لێپرسینەوەی یاسایی دەبووڕێن.

4- ئەو منداڵانە سەر لەنوێ بەناوی دایك و باوكی خۆیان تۆمار دەكرێنەوە, لەڕێگای داواكاری لەخودی مناڵەكان, یان كەس و كاریان, یان داواكاری گشتییەوە.

5- پێویستە ئەنجومەنی وەزیران حوكمەكانی ئەم بڕیارە جێبەجێ بكات.

6- كار بەهیچ دەقێك ناكرێ كە لەگەڵ ئەم بڕیارە ناكۆك بێت.

7- ئەم بڕیارە لەڕۆژی بڵاوبوونەوەی لەڕۆژنامەی فەرمیی (وەقائیعی كوردستان) جێبەجێ دەكرێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس, تەبیعی موڵاحەزەكانت لە لیژنەی قانونیش هاتووە, بەڵام خاڵەكان لە نەصی پڕۆژەكە لەلایەن وەزارەتەوە هاتووە, لیژنەی قانونی صیاغەی دەكات, بەڵام ئەو موڵاحەزانەی كە دەبێ مناڵ بەناوی دایك و باوكی بكرێ, ئەوانە موڵاحەزاتی چاكن, وابزانم یەكدەگرێتەوە, فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

فەرقەكەمان لەوەیە, قانونی ژمارە (3) ساڵی 1999 دەرچووە, ناوی قانونی مەفقودین لە حەمەلاتی ئیبادەی جەماعی, دوانزە یاسایە, تەنها بڕگەی یاسای یەكەمیان پەیوەندە بەمەوە, كە بڕیارەكەش بەم شێوەیە (تشمل المحتملات القانون المفقودين في الحملات التالية (كورد الفيلين, البارزانين, حلبجة الشهيد و الانفال, الانتفاظة) ئەمانە دەگرێتەوە, یەعنی باسی ئەوە گۆڕینی ناوی مناڵ كە تەبەنییە, من پێم وایە

گرفتەکە لێرەیە، ئەو یاسایە بەهیچ جۆرێك باس لە تەبەنی ناکات، لەسەر ناوی دایك و باوکی خۆیەتی نەنووسرابێ، بەڵکو ئێمە دەبێ بۆ ئەمە پشت ببستین بە قەرارێکی، (الجمعية العامة للامم المتحدة) (41-85) لە 3/ کانونی یەکەم/ 1986 دەرچووە، ئەمە قوەت ئەدا بەوەی جارێکی تر ئەو منالأنە لەسەر باوك و دایکی شەرعی خۆیان بنووسرێنەوە، لەم قەرارە سێ مادەیان پەیوەندی بەوانەی کە منالْ دەبێ لەسەر باوك و دایکی خۆی، لەریعایەتی باوك و دایکی خۆی بێت، نابێت منالْ ناو و جنسیە و کەسیەتی قانونی بەناوی یەکێکی تر بێت، ئیلا ناوەکەی بگۆڕێ، چونکە من پێم وایە بۆ ئەوەی ناوی ئەو خەڵکانەی کە بەناوی خەڵکی ترەوە ناونووس کراون و کراون بە منالی ئەوان لەسەر تەریقەی تەبەنی، کە تەریقەکە خۆی لە ئەصڵدا هەڵەیە، لە ئیسلامدا بەتەریقەیەکی هەڵە سەیر دەکرێ، هیچ کەس نابێ بەناوی خەڵکی ترەوە تۆمار بکرێ، مادەم باوك و دایکی خۆی هەبێ، ئەو منالأنەش مافێکی شەرعی و قانونی خۆیانە، بەلأم من پێم باشە باشترین شت کە ئێمە پشتی پێ ببەستین، ئەم بڕیارەی جەمعیەی عامەی ئومەمی موتەحیدە (41- 85) کە ماف ئەدات بەو منالأنە، داوای گێڕانەوەی مافی خۆیان بکەن لەسەر دایك و باوکی ئەصڵی خۆیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا ئەصڵی پڕۆژەکە خالْ بەخالْ بخوێنەوە، ئەو شتەی کاك محمد دەیڵێ، ئەگەر لە موقتەرەحی لیژنەی قانونیدا نەهاتبێ، دەتوانین موناقەشەی بکەین، ئەصڵی یاساکە بخوێنەوە کاك عونی، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەصڵی پڕۆژەکە لەلایەن بەڕێز کاك کریم بەزمانی کوردی دەخوێندرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بڕیار

پشت بەحوکمەکانی برگەی (1) ماددەی (56 و 53) لە یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992 ی هەموار کراو، لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان، ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان- عێراق لە دانیشتنی ژمارە ( ) رۆژی / /2007 دا بڕیاری دەرچوواندنی ئەم بڕیارەی خوارەوەیدا:

1- یاسای ژمارە (3)ی ساڵی 1999 هەموو بوارەکانی ئەنفال و کێشەکانی ئەنفالکراوەکان دەگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەسە کاك کریم، ئەوە یەکەم بەعەرەبیەکەشی بخوێنەوە، پاشان رەئیی لیژنەی قانونیش لەسەری بخوێنەوە، فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

1- يسرى القانون رقم (3) لسنة 1999 على كافة مجالات الانفال و قضايا المؤنفلين.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە پێویست بە تەصویت ناكاتن, ئەوە دەبێ بە قانون دەربچێت, (1, 2, 3)یەكە دەبێتە مادده, لەبەرئەوەی رای لیژنەی قانونی ماددەی یەكەمە لەجیاتی یەكەمی پرۆژەكە بخوێنەوە, بۆ ئەوەی دواتر رای لیژنەی مافی مرۆڤ و, ئەگەر پێویست بە دەوڵەمەند كردنی كرد, ئەوە ئیزافەی رای برادەران زیاد دەكەین, فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الاولى:

يسرى أحكام القانون رقم (3) لسنة 1999 على كافة شؤون ذوي الشهداء و المفقودين و المؤنفلين في الابادة الجماعية (الكورد الفيلي و البارزانيين و ضحايا الأسلحة الكيميائية في حلبجة و المناطق الأخرى و المؤنفلين و المفقودين خلال انتفاضة أذار 1991 و الهجرة المليونية التي تلتها في كوردستان- العراق) بما لا يتعارض مع أحكام هذا القانون و القانون المرقم (9) لسنة 2007.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی ئەو گۆڕانكارییەمان لەسەر بڕگەی یەكەم لە پرۆژەكە كرد, تەوسیعمان پێ كرد لەئەصڵی مەشروعەكە باسی حەلبچە دەكات, ئێمە (مناطق الاخرى)مان ئیزافە كرد, هەروەها تەوزیحێكی زیاترمان دایێ كە پەرلەمانی كوردستان یاسایەكی تایبەتی دەرهێنا, سەبارەت بە ماف و ئیمتیازاتی كەس و كاری شەهیدان و ئەنفالكراوان, بە ژمارە (9) ساڵی 2007, ویستمان ئەو فەقەرەیەی ئیزافە بكەین, كە ئەو بابەتانەی كە لەیاساكە هاتووە و ئیصدار كراوە, ئەویش تەتبیق بێتە سەریان و, بەهیچ تەعاڕوزێك لەگەڵ بەندەكانی مادەكان نەبێت لە ئەصڵی پڕۆژەكە, زۆر سوپاس.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی یەكەم:

حوكمەكانی یاسای ژمارە (3) جێ بەجێ دەبێ لەسەر كاروباری كەس و كاری شەهیدان و ئەنفالكراوەكان و ون بووەكان لە كوشتنی بەكۆمەڵ (كوردی فەیلی و بارزانیەكان و قوربانیانی چەكی كیمیای لە هەڵەبجە و ناوچەكنی تر و ئەنفال كراوان ئەوانەی لەراپەڕینی ئاداری 1991 و كۆڕەوە ملیۆنیەكە لە كوردستانی عیراق دا ون بوون), بەشێوەیەك لەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایە و یاسای ژمارە 9 ی ساڵی 2007 هاو دژ نەبێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی مافی مرۆڤ لەسەر ئەو مادده موقتەرەحە چ ئیعتیڕاز هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بەپێویستمان نەزانی تەفاصیلی ماددەی سێی قانونەکە، یەعنی ماددەی یەکی دووبارە بکەینەوە، کە دەڵێین ماددەی یەك، ئیتر دیارە ئەو حالآتانە لە خۆ دەگرێت، یەعنی پێویست ناکات دووبارەی بکەینەوە، ئەگینا موتەفقین لەسەر ناوەڕۆکەکەی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەکو لیژنەی قانونی ئاماژەی پێکرد، ماددەی یەك زۆر بەرێك و پێك و بە تەفصیلی نووسراوە، چەکی کیمیاوی لەهەڵەبجە بوو پێشتر، ناوچەکانی تریش دەگرێتەوە و، هەموو کوردە فەیلیەکان و بارزانییەکان و ئەوانەی کە لە راپەڕینە مەزنەکەی 1991 مەفقودن، یان کۆڕەوە یەك ملیۆنەیەکەدا، بەشێوەیەك لەگەڵ ئەو قانونە، قانونی رەقەم (1)ی ساڵی 2007 دا تەعاڕوزی نەبێت، کەس لەسەر موقتەرەحی لیژنەی قانونی قسەی هەیە، بەتەنیا سارە خان، فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیروت:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر تێبینیەکم هەیە لەسەر ماددەی یەکەم، ئەو داڕشتنەی لیژنەی یاسایی زۆر باشە، کە لەسەر شمولی ئیبادەی جەماعی نووسیوە، بەلآم ئەو روون کردنەوە چەند جار داومە سەرۆکی پەرلەمان، یەعنی کە ئیبادەی جەماعی باس دەکرێ، هەر ئیشارەت بە چەکی کیمیایی دەدرێ، ئەی بۆ نموونە کەس و کاری شەهیدانی قەلآدزێ، یەعنی ئەوە دەچێتە کوێ؟ شتێك بێت شمولی هەمووی بکات، چەکی کۆکوژی بێت بەگشتی باشترە، چونکە ئێستاش هەر لەو ماوانەدا خەڵك هەیە لە بوردومانی قەلآدزێ منداڵ کە ون بووە بەتازەیی دۆزراوەتەوە، کە وەختی خۆی لە قەلآدزێ ئەنفال کراوە، یەعنی هەیە، لەهەموو شوێنێك هەیە، نازانم ئەو یاسایە تایبەتە بەس بە ئەنفالکراوەکان، یان شەهیدانیش دەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو چنار ئەگەر هینێك بڵێت، فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەلآمێك بۆ خاتوو سارە، باسی ئەوە دەکات لەبیدایەتی یاساکە کە ئاماژەی پێ دەکات، دەڵێ (یسری القانون رقم (3) لسنة 1999 علی کافة شؤون ذوی الشهداء)، یەعنی کەواتە ئەوانیش مەشمولن، شەهیدن، کەواتە

ئەوانیش دەگرێتەوە, مەفقودین و موئەنفەلین ئینجا ناوی ئەوانی تر, بۆیە شەهیدانی قەلادزێش دەچێتە نیتاقی ئەوان بەشێوەیەکی گشتی, ئەوانیش دەگرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نووسرایە زەحایەی ئەسلیحەی کیمیایی, بەلام مەناتقی موئەنفەلین و مەفقودین هەموویان دەگرێتەوە, گەرمیان و بادینان, کە دەڵێی شەهید و مەفقود هەمووی دەگرێتەوە, ئەمە ئەگەر صیاغەکەی چاك بکەنەوە کاك عەونی , بۆ ئەوەی تەفسیری غەڵەت نەکرێ, یان بنووسرێ (وكذلك بالنسبة لضحايا عمليات الابادة الجماعية و ضحايا عمليات الانفال و الاسلحة الكيمياوية فى مناطق حلبجة و المناطق الاخرى), ئینجا موئەنفەلەکە لەوێ لابدەیت (والمفقودين) دابنێی, ئەوە باشتر دەبێت, یەعنی بەم شێوەیە بێت (و ضحايا عمليات الانفال و الاسحلة الكيمياوية في الحلبجة و المناطق الاخرى و المفقودين خلال الانتفاضة), ئەوە موئنەفەلەکە لەوێ زیادە, ئێستا ئەوهای لێ دێت (يسرى أحكام القانون رقم (3) لسنة 1999 على كافة شؤون ذوى الشهداء و المفقودين و المؤنفلين في عمليات الابادة الجماعية (كورد الفيليين و البارزانين), و ضحايا عمليات الانفال و الاسلحة الكيمياوية في حلبجة و المناطق الاخرى و المفقودين خلال الانتفاضة سنة 1991, بما لا يتعارض مع أحكام هذا القانون, القانون المرقم (3) لسنة 2007), وابزانم ئێستاکە شامیلە, کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر کوردییەکە بخوێنیەوە, بزەبت ئەوەی جەنابت دەیڵێی هاتووە, بەلام مومکینە خیلافەکە لە عەرەبیەکە بێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز بکر فتاح حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕای من ئەگەر وەبی ئەو ئیبادە جەماعییە بکەین بە جینۆ ساید, ئەوە هەمووی دەگرێتەوە, چونکە جینۆساید موشکیلەشی لەسەرە, لەدەرەوە تا ئێستا تەصورِ ناکەن کە جینۆساید روویدابێ, سوپاس.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کە تۆ وتت زەحایەی ئیبادەی جەماعی, ئەو تەوصیەی کە کراوەتەوە, ناوهێنانی یەکە بەیەکەکان باوەڕ ناکەم پێویست بکات, چونکە ئێمە خۆمان دەزانین لەقانونەکەی پێشتریش, قانونی ژمارە (9)ی 2007 کە تیایدا باسمان کردووە, زەحایەی ئیبادەی جەماعی کێن, زۆر بەڕوون و ئاشکرایی باسمان کردووە و فیئەکانمان روون کردۆتەوە, بوونی لەم یاسایە وابزانم جارێکی تر تیکرار کردنەوەیە کە زەرور نییە, زۆر سوپاس.

بەڕێز د0شكریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش رای خۆم دەخەمە پاڵ رای كاك بكر, بەڕاستی ئێستا لە سوید و لە هۆڵەندا كوردەكانی ئەوێ, بەتایبەتی رێكخراوی چاك, هەموو هەوڵ و كۆشێشیان ئەوەیە كەوا ئەو ئیبادەی جەماعییە بەجینۆساید بێتە قەڵەم, كاریشیان بۆ كردووە و چاكیشیان كردووە, ئێمەش كە چووینە دەرەوەی وڵات, نزیكەی لە كۆی 349 كەس, چل كەس تەوقیعی كرد, بوو بە جینۆسایدی مەسەلەی كورد, ئێمە قسەمان لەگەڵ كرد و لەلای خۆیان نووسیان, ئێستاش كاری پێدەكەن, لەبەرئەوە لەجیاتی ئەو ئیبادە جەماعیە و هەروەها ئێمەش لەناو پرۆژەی دەستووری ئەوانە كەبوو بە دەستوور, هەر ئەو ڕایەمان چەسپاند كە ببێتە جینۆساید, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەڕاستی ئەو قسانە راستن, دەتوانین بەكاری بهێنین, بەڵام بێی هین بكەی, ئاڕا هەیە كە 24 مانگ بڕیاری مەحكەمە دەردەچێت دەربارەی ئەو عەمەلیاتە, یەعنی دەبێ پاش ئەوەی پرۆژەیەكمان هەبێتن, ئەو هینە بەجینۆساید لێرە بەبڕیارێك دەربچێتن, لە پەرلەمانەوە بەجینۆساید بناسرێت, ئەگەر نا ئێستا دەتوانین بیخەینە ناو هینەوە, بەڵام بەشێوەیەكی ئصوڵی تر بڕۆین, بەڕەئیی من چاوەڕێ بكەین هەتا مەحكەمە قەرار دەدات, ئینجا پرۆژەیەك بینین لێرە, ئێمەش لەبەر رۆشنایی یەكێك لە ئەدیلەكانی تازە قەراری مەحكەمەیە, كە عەمەلیاتی ئەنفال و كیمیاباران بە عەمەلیاتێكی جینۆساید بیناسێنین, بیكەینە بڕیار, داواش بكەین لە مجتەمەعاتی دوەلی, لە مونەزەماتی ئومەم موتەحیدە, بۆ ئەوەی كە ئەو تاوانانە بەرامبەر بەگەلەكەمان بە جەریمەی جیۆساید بناسێنن, دەشكرێ ئێستا داخیلی بكەین, بەڵام باشتر وایە ئەو كات تاكو قیمەتی قانونی باشتر دەبێت, گوتمان ئەوەی قسەی دەكات ناوی دەنووسم, دواتر قسە تەواو دەبێت, یەعنی قسە ناكرێتن, فەرموو كاك عونی.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە كە ئیزافەمان كردیە (و المناطق الاخری), مەبەستمان ئەوە بوو بەنیسبەت ئەسلیحەی كیمیایی بەس لە هەڵەبجە نەبووە, لە شوێنی تریش بووە, ئەوە یەك, بەنیسبەت ئیبادەی جەماعی وابزانم ئیبادەی جەماعی لەگەڵ جینۆساید هەمان مانایە, ئەو كەلیمەیەكی عەرەبییە, ئەوەی تر كەلیمەیەكی ئینگلیزییە, هەر ئەوە یەعنی وازحە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرقێكی هەیە كاك عەونی, فەرموو كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو یاسایە تەواوکەری یاسای ژمارە (3)یە, ئەو موستەڵاحاتانەی کە لێرە هاتووە, بزەبت لەیاسای ژمارە (3) هاتووە, ئێستا ئەو یاسایە فراوان کردنی جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە لەڕووی مەساحەیەوە, لە ڕووی تەوحیدی ئەو یاسایەیە, بۆیە دەبێ ئەم یاسایە و یاسای ژمارە (3) موتابق بن لەگەڵ یەکتری, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەکو کاك شێروان باسی کرد, لەکوردیەکەی صیاغەکەی باش هاتووە, عەرەبەیەکەی وەکو من خوێندمەوە چاکی بکەن, بەم شێوەی کە باسم کرد, دووبارە بیخوێنەوە بەو تەصلیحەی بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە, فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الاولى:

یسری أحکام القانون رقم (3) لسنة 1999 علی کافة شؤون ذوي الشهداء و المفقودین و المؤنفلین في عملیات الابادة الجماعیة (الکورد الفیلي و البارزانیین و ضحایا عملیات الانفال و الأسلحة الکیمیائیة في حلبجة و المناطق الأخری و المفقودین خلال انتفاضة أذار 1991 و الهجرة الملیونیة التي تلتها في کوردستان- العراق) بما لا یتعارض مع أحکام هذا القانون و القانون المرقم (9) لسنة 2007.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەماددەی یەکەم ئەوەمان ئەوێ, کە ئەو یاسایانەی پێشتر کاری پێکراوە هەڵبوەشێتەوە و یاسای ژمارە (3) جێی بگرێتەوە, چونکە ئەوەش هەر تەنیا بەوە دەکرێ کە بڕیارێکی دادوەری بۆ دەربچێ. چونکە ئیدارەی پێشووی سلێمانی چەند ساڵە بەو یاسایە دەڕوات, ئەگەر ئەو یاسایە هەڵنەوەشێتەوە ئەوە کەس و کاری شەهیدان تووشی گرفت دەبنەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە ئاخیرەکەی لە نەصێك هەیە, (لا یتعامل مع ای نص یتعارض مع أحکام هذا القانون) ئێ ئەوە دەگرێتەوە, مادەکە بە موقتەرەحی لیژنەی قانونی و بەو گۆڕانکاریانەی کە کرا دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵیەتی دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بە کۆی دەنگ مادەکە قبوڵ کرا, فەرموو بڕۆ سەر ماددەی دووەم, ئەصڵەکەی بخوێنەوە ئینجا موقتەرەحی لیژنەی قانونی, فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانیة:

لذوى المؤنفلين ممن لهم مصلحة في الطعن في القرارات الصادرة بحقهم بما لاينسجم مع القانون أعلاه لدى المحاكم و الجهات المختصة و طلب اعادة تقويم وضعهم.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم:

كەس و كاری ئەنفالكراوەكان كە بەرژەوەندیەكیان هەبێ بۆیان هەیە لەلای دادگا تایبەتیەكان تانە لەو بڕیارە بدەن كە لەبارەیانەوە دەرچوون لەگەڵ یاسای سەرەوە ناگونجێت و داوای راست كردنەوەی بارەكە بكەن.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێستا من دەقی پێشنیاری لیژنەی یاسایی دەخوێنمەوە, ئیعادەی صیاغەمان كردووە, بۆ ئەوەی زیاتر وازح بێت, بەم شێوەیە:

المادة الثانية: لذوي الشهداء و المفقودين و المؤنفلين و المشمولين بالمادة الأولى من هذا القانون الحق في الطعن في القرارات الصادرة بحقهم و الذي لا ينسجم مع القانون لدى المحاكم و الجهات المختصة و طلب اعادة تقويم و ضعهم إذا ظهر ما يثبت هذا الحق.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی مافی مرۆڤ هیچ رەئیتان هەیە لەسەر موقتەرەحی لیژنەی قانونی, فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لێرە زیاتر پشتمان بەستووە بە ماددەی هەژدە لەبڕیاری ئەنجومەنی گشتی نەتەوە یەكگرتووەكان, كە منداڵ دەبێ بەناوی دایك وباوكی شەرعی خۆی تۆمار بكرێ, یەعنی تەنها هینەكەی ئێمە لەگەڵ ئەوان ئەوەیە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمە لێرە یەكسەر ئەو حەقمان داوەتێ, هەر پێویست ناكات ئیشارەتیشی پێ بدەین, دیارە تەئكیدە, دەسەڵاتی خۆمانە داومانە كەس وكاری شەهید, حەقیان هەبێت تەعن لەو قەرارانە بدەن كە دژی خۆیان دەرچووە, لەگەڵ ئەو قانونەش ناگونجێ, یەعنی ئەوە هین ناكاتن, كەس مولاحەزەی هەیە, كاك حاتم و كاك عمر, تەواو, كاك حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان :

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێش هەموو شتێك سوپاسی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان دەکەم, کە ئەو چەند یاسایەی پێشنیار کردووە بۆ پەرلەمان, سوپاسی پەرلەمانیش دەکەم کە بەم شێوەیە تەئکید لە یاسایەك دەکات, بۆ خزمەتی کەس وکاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و ونبووەکان, لێرە بەحقیقەت خاڵەکان راستە لەبەر ئەوەی گەڕانەوەی ئەو منداڵەنە کە پێشتر لەسەر ناوی کەسانی ترە, ئێستا بگەڕێنەوە سەر ناوی باوك و دایکی خۆیان, بەلاّم وابزانم دوو خاڵ لەخاڵەکانی تر ئیشارەتیان پێداوە, یەکیان لەوانە کەبەحەقیقەت لەو نموونانەمان زۆرە, کە خەڵکێك تەنیا کچێکی, یان کوڕێکی, یان دوو کچی, یان دوو کوڕی بەجێ ماوە و ئێستا لەسەر ناوی خاڵۆیەکی, یان مامۆیەکی ناوی نووسراوە, ئەوە شتێکی مەشروعە و جێگای دلخۆشییە و کە جارێکی تر ئیعادە بکرێتەوە, چونکە هەر ئەوە نییە کە ناوەکەی ئیعادە بکاتەوە, بەڵکو کۆمەڵێك ئیمتیازاتیشی بۆ دەگەڕێتەوە, کە هی باوکی خۆی بووە, ئیستا ئیعادە دەبێتەوە بۆ ئەو منداڵە, ئەمە یەك.

دوو/ بە حوکمی ئەوەی ئێمە زیاتر لە ناو قەزیەی ئەنفالەکان بووینە, ئاگامان لە کێشەی هەبووە, بنەماڵەی ئەوها هەبووە کە بەحەقیقەت دە سەر خێزان بووە, بەحوکمی ئەوەی کە دووری شاربووینە, لەمەنتیقەیەك بووینە, حوکمەتی ئەوکات مەجالی پێنەداوە, لای حاکم بلێین مارە بڕین و ئەوانە نەکرایە, یەعنی منداڵەکانیشیان هیچیان هەویەیان نییە, یەعنی پیاو هەیە دە سەر خێزانی هەیە, کە شەهیدی بووە, کوڕ و کچی یەك منداڵیشی شەهید نەبووە, هەویەکی شەخصی نییە, کەناوی فلان کەس کوڕی فلان کەسە, یەعنی هەویەی نییە, تاکو بڵێی ئەوە هی ئەو پیاو, ئەو ژنەیە, یان هی ئەو باوك و ئەو دایکەیە, جا ئەمە دانیشتنێکی زۆر گرنگە و جێگای دڵخۆشکەرییە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی هیچ مولاّحەزەیەکت نەبوو کاك حاتم, فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەو رەئییەی کە گوڵناز خان پێشتر پێشنیاری کرد, رەئییەکی قانونی بوو, راستە لەمادەی دوو حەق دراوە بەکەس و کاری ئەو شەهیدە سەر بەرزانە کە تەعن بدەن لەو قەراراتانە, بەلاّم ئەگەر ئێمە بگەڕێینەوە ئەو قەراراتانە هەمووی حەقی تەعنی بە مودەی خۆی بەگوێرەی قانون تەحدید کراوە, ئەوە مودەی قانونیان تێپەڕیوە بووینە قانونی موکتەسەب, بەنیسبەت حوجەجەوە, بەنیسبەت هەندێ قەرار کە لە مەحاکیم دەرچووبێ, لەبەر ئەوە کەس وکاری شەهیدەکان جارێکی تر بۆیان نییە تروقی تەعن بەکار بهێنن, وەها باشتر بوو لێرە بەنصێکی صەریح بێت, بڵێ ئەو قەراراتانە, یان ئەو حوجەتانە, یان ئەو قەرارانەی کە لەمەحاکیم دەرچوونە ئیبتاڵ بووینەتەوە, (ولا یعمل بە) و, ئەمە بەسەر ئەمانە جێبەجێ دەبێت, ئەمە راست کردنەوەی ئەو بڕگەیە دەبێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك عومەر من جوابت دەدەمەوە, مادەی حەوتەم بخوێنەوە بزانە چ نووسرایە, (لا يعمل بأی نص قانونی أو قرار يتعارض مع أحكام هذا القانون), یەعنی مانای وایە تۆ ئێستا ئەو حەقەی تازەت داوەتێ, فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

دەڵێ (لا يعمل بأی نص او قرار), یەعنی ئەو قانون و قەرارانەی كە پێشتر دەرچووە, ئەو قەرارانەی كە لە سوڵتەی تەشریعی دەرچووە, نەك ئەو قەرارانەی كە لە مەحاكیم دەرچوو بێت, ئەمە شمولی ئەوە ناكات, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من پێم وایە شمول دەكات, بەڵام با كاك عونی قسە بكات, فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەصڵەن هەدەفی پرۆژەكە ئەوەیە, یەعنی حالاتی قانونی هەیە حیسابی دەرجەی قەتعی كردیە, سابت بووە, تەعنی لێ نادرێ بەپێی ئەو قانونەی مەجالی ئەوەی دەدەینێ كە تەعنی پێ بكرێ, یەعنی مەوزوعەكە ئەوەیە, موشەڕعین كە پەرلەمانە, ئەو حەقەی دەداتە ئەو كەسانەی كە قەراراتی مەحاكم دەرچووە و دەرجەی قەتعی وەرگرتووە, بەگوێرەی ئەو قانونە مەجالی تەعنی بۆ كراوەتەوە, یەعنی دەتوانێ وەزعی خۆی تەقویم بكات لەگەڵ حاڵەتی حەقیقی خۆی, یەعنی ئەصڵەكە دەگەڕێتەوە جێگای خۆی, بەپێی ئەو قانونە تەعن دەكات و موراجەعەی ئەو قەراراتانە دەكات, هەتا ئەگەر دائیرەیەك مەعلوماتێكی غەڵەتی دابوو, ئەوە چاكی دەكات, هەتا ئەگەر دەرجەی قەتعیشی وەرگرتبێ, سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حيدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئیزافەتەن لەسەر ئەو قسانەی كە كاك عونی كردی, سقوفی زەمەنی عادەتەن دادەنرێ بەنیسبەت قەراراتی مەحاكم و بەنیسبەت قەراراتی دەوائیر, چ بەنیسبەت قەرارات كە عیلاقەی بە حوجەج هەیە, مەجالی تەعن نامینێ ئیتر, بەڵام ئەو سقوفە زەمەنییە بە قانون دائەنرێ, ئێستا ئەم قانونەش بە قانون ئێمە ئەو حەقەی ئەدەینێ, كە حەقی تەعنی هەبێت دووبارە بەنیسبەت ئەو قەراراتانەی كە پێشتر دەرچووە, ئەوەش بەقانونە, ئەوەی تریش بەقانونە, بەڵام ئەوەی لێرە هاتووە سەقف زەمەنییەكە زیاتر مەفتوحە بۆ ئەوەی كەس و كاری شەهیدان و ئەنفالكراوان دووبارە ئستیفادە وەربگرن, زۆر سوپاس.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر ئەو قەراراتانەی كە پێشتر دەرچووە, ئەگەر یەكێك پێی موستەفید بووە, یەعنی ئەو كەسەی ناوی ئەو منداڵەی نووسیوە پێی موستەفید بووە, ئەو منداڵەی كە ئێستا تەعن لەم قەڕارە ئەدات, ئەبێ بۆی

بگەڕێتەوە, ئایا ئەو کەسەی کە پێی موستەفید بووە, ئەم حەقەی لێئەسێندرێ, یان تەعویزی ئەدرێتەوە, سوپاس.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی کە کاك محمد فەرج باسی لێوە دەکات, دەگەڕێتەوە بۆ سەر ئەحکامی عامەی قانونی مەدەنی, کە ئەو کەسەی کە زەرەری پێ کەوتووە حەتمەن دەتوانێ داوای تەعویز بکاتەوە بەپێی قانونی مەدەنی, بەلاَم موهیم لەمەوزوعەکە ئەوەیە وەزعەکە تەصحیح بێت و حەقیقەتەکە بگەڕێتەوە, ئینجا هەر ئیلتیزاماتێك تەرەتوب دەکات بەپێی قانونی مەدەنی چارەسەر دەکرێ, بێجگە لەوەش موساعەدەی قانونی لەگەلّ ئەو کەسانە ناکرێ کە ئەو مەعلوماتانەی دایە, مەبەستەکە زیاتر ئەوەیە, زیاتر عقوباتی جەزائیان لەسەر نەبێت, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی هینێك هەیە (الذی لاینسجم مع القانون الاعلی), کام ئەعلا, یەعنی بنووسرێ (ینسجم مع هذا القانون), لەمادەی دووەم دەلّێ (لذوی الشهداء والمفقودین و المؤنفلین المشمولین بالمادة الاولى من هذا القانون حق الطعن في القرارات الصادر بحقهم), لێرە لە موقتەرەحی لیژنەی قانونی (والذی لا ینسجم مع القانون الاعلی), دەبێ بنووسرێ (لاینسجم مع القانون رقم (3) لسنة 1999), بۆ ئەوەی وازح بێت, ئیشکال دروست نەبێت, بۆیە بیخوێنەوە بەکوردی و عەرەبیەکە تکایە, فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانیة:

لذوي الشهداء و المفقودین و المؤنفلین و المشمولین بالمادة الأولى من هذا القانون الحق في الطعن في القرارات الصادرة بحقهم و الذي لا ینسجم مع القانون لدى المحاكم و الجهات المختصة و طلب اعادة تقویم و ضعهم إذا ظهر ما یثبت هذا الحق.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم:

کەس و کاری شەهیدان و ونبووەکان و ئەنفالکراوەکان ئەوانەی مادەی یەکەم دەیانگرێتەوە مافی تانە لێدانی ئەو بڕیارانەیان هەیە کە لەگەلّ یاسای سەرەوە ناگونجێت و پێشتر لە دادگا و لایەنە تایبەتمەندەکان دەرهەقیان دەرچووە و بۆیان هەیە داوای سەرلەنوێ هەلّسانگاندنەوەی بارودۆخەکەیان بکرێ ئەگەر هاتوو ئەو مافە دیار بوو.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

قسەت کرد کاك عومەر, فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە (لذوی الشهداء و المؤنفلین و المفقودین), یەعنی تەنیا کەس و کارەکانی حەقی تەعنیان هەیە, ئەی ئەوان کە قاصرن, یان مەحجور بوون و کەس وکاریان نەماوە, با ئیدیعای عام هینێکی بۆی هەبێت هینێکی بدات, یەعنی حەقی تەعنی بدات, سوپاس.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە کاك عومەر پەلەی لێ دەکات, لەمادە سێ باسی لێکرایە (یقدم لمصلحة او الاعاء العام), سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەی دوو دەخەمە دەنگەوە, کێ لەگەڵیەتی, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, کێ لەگەڵ نییە, دەستی بەرزبکاتەوە؟ فەرموون, بەکۆی دەنگ مادەی دوو قبوڵ کرا, فەرموو بڕۆ سەر مادەی دواتر, تەبعەن کاك محمد فرج راپۆرتی لیژنەی مافی مرۆڤی خوێندەوە, دوایی پێشم گوت رەئیت چییە لەسەر مادەی لیژنەی قانونی, ئەویش قسەی کرد, بەلاّم مادەکەی نەخوێندەوە, رەنگە من پەلەم کرد بی, بەلاّم پێشتر رەئی خۆی گوت, دەیتوانێ بلێ من موفتەرەحی خۆم جارێکی تر بخوێنمەوە, کە قسەی نەکرد, من پێم وابوو موافقە لەسەر رای لیژنەی قانونی, تەصویتیشی لەسەر کرا, بەلاّم دەبوایە تەمەسوك بە رەئیی خۆت بکەی, پێشتریش خوێندیتەوە, ئەوە نەبێ نەت خوێندیتەوە, مادەی سێ ئێستا بخوێنەوە, فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة:

یعفی کافة الأشخاص و عوائل المؤنفلین بأسمائهم من المسائلة القانونیة و یعاد تسجیلهم بأسماء والدیهم الشرعیین بناءً علی طلب مقدم من ذی مصلحة أو من الادعاء العام.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مادەی سێیەم:

هەموو ئەوانەی کە ناوی منداڵەکانیان حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە لە پرسیارلێکردن دەبووردرێن و سەرلەنوێ بەپێی داوای ئەوانەی بەرژەوەندیان تێدایە یان داواکاری گشتی دووبارە بەناوی باوك و دایکی خۆیان ناونووس دەکرێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لێرە بەس ئیعادەی صیاغەمان کردیە، عەوائیلمان لابرد، (من) ئیزافە کرا پێش ئیدیعای عام، ئێستا رای لیژنەی قانونی دەخوێنمەوە، بەم شێوەیە:

المادة الثالثة: يعفى كافة الأشخاص ممن سجلوا أولاد المشمولين باحكام هذا القانون بأسمائهم من المسائلة القانونية و يعاد تسجيلهم بأسماء والديهم الشرعين بناءً على طلب مقدم من ذي مصلحة أو من الادعاء العام.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم: هەموو ئەوانەی کە ناوی کورەکانیان ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە لە پرسیارلێکردن دەبوورێن و سەرلەنوێ بەپێی داوای ئەوانەی بەرژەوەندیان تیادایە یان داواکاری گشتی، دووبارە بەناوی دایك و باوکی خۆیان ناونووس دەکرێن.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە کە سەیری ئەو بڕیارەمان کرد، تێگەیشتین جەوهەری ئەو بڕیارە دوو شتی موهیمی لە خۆ گرتووە، یەکێك ئەوەیە ئەو مناڵانە بگەڕێنەوە سەر ناوی باوك و دایکی خۆیان، دوو/ ئەو خەڵکانە ئازاد بکرێن، بۆیە ئێمە ئەوەمان کردووە بەدوو بڕگە و جیامان کردۆتەوە، یەك بڕگە نییە، ئەوانە ببورێن و ئەوانەش بەناوی باوکیان تەسجیل بکرێن، ئێمە وامان لێکردووە، ئەو خێزانانەی کە مناڵە ئەنفالەکان، یان بزربووەکان بەناوی مناڵی خۆیان تۆمار کردووە، لەبەر بەرژەوەندی ئەوکاتە، لێپرسینەوەی یاساییان لەگەڵ نەکرێ و ببورێن، ئەو مناڵانەش سەر لەنوێ بەناوی دایك و باوکی خۆیان تۆمار بکرێن، ئەوەشمان زیاد کردووە، یان لەڕێگای داواکاری خودی مناڵەکان، چونکە مناڵەکان ئێستا گەورە بووینە، یان لەسەر داواکاری کەس وکاریان، یان لەسەر داوای داواکاری گشتی، بوویتە دوو بڕگە لەلای ئێمە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە داوای قسەیان کردووە، ناوەکان دەنووسم، کاك جعفەر فەرمووو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاتی خۆی ئەو کەسەی کە دەرچوو لەدەست کیمیابارانی هەڵەبجەی شەهید لەساڵی 1988، هاتن بۆ مەنتیقەی هەولێر، لێرە ژمارەیەك لەو منااڵنە کەوتنە مەنتیقەی موصلْ، هەمووی ون بوون، بێ کەس بوون، ئەو منااڵنە ئێستا یەك، دووێکیان لە مەنتیقەی قەصرۆکن، کابرایەك هات کە بەخێوی کردبوون، هاتە موراجەعەم کە من لەوێ بووم، جا سێ ساڵیشە ژنی بۆ هێناوە و دوو مناڵیشی هەیە، ئەم کوڕە خۆی نەناسێتەوە، ناردمان بۆ لای هەڵەبجە، هەڵەبجەییەکان قبوڵیان نەکرد، چونکە کەسی نەماوە و خۆشی ناوی خۆی نەدەزانی، لەم شێوانە زۆرن، کاتی خۆی لە هەندێ شوێن بەجێماون و خەڵك لە ڕێی خودا بەخێویان کردووە، بەس ئەو کەسەی بەخێوی کردووە، دەڵێ ڕاستە ئەوە هەڵەبجەییە من لە ڕێی خوا بەخێوم

کردووە, هەتا فێری بادینی بووە و سۆرانیەکەش باش نازانێ, ئێمە دووجار ناردمانە هەڵەبجە کەس و کاری خۆی نەناسیەوە, کەس وەری نەگرت, ئەم نەوعە هەیە لە ئێرانیش هەیە, لەهەڵەبجەش هەیە, ئەی ئەوانە چیان لەگەڵ دەکرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەردار صباح بوزو هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لەلیژنەی مافی مرۆڤ دەکەم لەخاڵێك, کە بەداخەوە کاك محمد تەوزیحی نەکرد, ئەویش کە بڕگەیەکتان ئیزافە کردیە, ئەویش (لەبەر بەرژەوەندی ئەوکاتە), یەعنی ئەو مادەیە باسی ئەوەی دەکات, ئیعفا کردن لە لێپرسینەوەی یاسایی بۆ ئەو کەسانەی کە هەندێ کەسیان بەناوی خۆیان کردیە, ئەو ئیعفایە دەبێ تەنها بۆ ئەو کەسانە بێت, بەمەبەستی یارمەتیدانی منداڵی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان, بەمەبەستی هاوکاری کردنیان بێت, یەعنی واتە حسن نییە بێت, لەبەر ئەوەی هەندێ جار ئەو شتە ئەنجام دەدرێت, بەمەبەستی هاوکاری و یارمەتی دان نییە, بۆیە من پێشنیار دەکەم لەو مادەیە ئیزافەی (یعفی كافة الاشخاص مما سجلوا أولاد المشمولين بأحكام هذا القانون بأسمائهم), بڵێین (بحسن نیە) و, تەواو بکرێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەی کاك سەردار زۆر بەجێیە, هەروەها کاك فرستیش هەمان مولاحەزەی هەیە, دەڵێ دەبێ هینێك زیاد بکرێ (يعفى ذوي المشمولين بأحكام هذا القانون و المتعاونون معهم من المسائلة القانونية اذا كانوا قد تقدموا للجهات الرسمية معلومات غير صحيحة...), هەمان رەئیی کاك سەردارە, کاك عەونی ئەوە لەلاتان بێت, فەرموو گوڵناز خان.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەو بڕگە باسی ئەو منالانە دەکەین کە زیندوون و ئێستا بەدوای ناسنامەی خۆیان دەگەڕێن, بەلاَم منالێکی زۆرمان هەیە ئەنفال بووینە و تیا چووینە و ناسنامەیان نییە, چونکە تۆمار نەکراون, یان دایك و باوکیان زواجی مەدەنیان کردیە, بۆ ژمارەی شەهید, بۆ ئەو مافانەی کەئێستا ئێمە بەژمارە لەگەڵ واریسەکانیان قسە دەکەین, کارێك بکرێ ئەو منالە ونبووانەش تۆمار بکرێن لەباری شارستانی, سوپاس.

بەڕێز د0ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێش هەموو شتێك, من پێم وایە صیاغەی مادەکە بە کوردی لەجێی خۆی نییە, ئینجا ئەوان بەبڕگەیەك, یان دوو بڕگە وەکو چۆن لیژنەی مافی مرۆڤ پێشنیاریان کرد منیش صیاغەکەم بۆ دیاری کردووە, بەلاَم

پێش ئەوەی باسی صیاغەکە بکەم, دوو خاڵ هەیە دەمەوێ باسیان بکەم, ئایا ئەو مادەیە ئەو عەرەبانە دەگرێتەوە کە منداڵی کوردیان تەبەنی کرد, چونکە هەیە عەرەبە منداڵی کوردی تەبەنی کردووە, من یەك, دوانێك دەناسم لەکەرکووك ئەوەیان کردووە و, وتوویانە کە ئەوە مناڵی کوردە, ئایا ئەم یاسایە ئەوانەش دەگرێتەوە, یان نایانگرێتەوە, خەڵکی کوردستان تا ئێستا هەیە خەڵکی کوردستان نییە, ئەمە خاڵێك, خاڵی دووەم, ئاماژەی پێکرا, ئەو مناڵانەی نازانن دایك وباوکیان کێیە, ئەوان چیان بەسەر دێت؟ لەو فەرزەنا داواش بکەن, ئایا چیان بۆ دەکرێ؟ چ ناوێکیان لێ ئەنرێن؟ یان ئەوانەی بەپێچەوانەوە, تەبەنی کراون ئینجا چ لەلایەن عەرەبەوە بێت, چ لەلایەن مەسیحیەك بێت, یان لەلایەن تورکمانەوە بێت, یان چ لەلایەن کوردەوە بێت, یان کوردێکی یەزیدی بێت, یان کوردێکی فەیلی بێت, ئەوانە نایانەوێ بگەڕێنەوە, یەعنی دەیانەوێ لەسەر ئەو ناوەی کە پێی ناوسراون, لەسەر ئەوە بمینێنەوە, ئەوانە لەچ حاڵەتێکدا ئەمینێنەوە, یەعنی بەو ناوەی کە ئێستا هەیە, بەنیسبەت صیاغەکەش, ئەگەر رووخسەت هەبێ صیاغەکەش بخوێنمەوە (هەموو ئەو کەسانەی منداڵیان بەناوی خۆیان تۆمار کردبێ کە لەمادەی یەکەم ئاماژەی پێکراوە, حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە, لە لێپرسینەوەی یاسایی دەبووردرێن,), وشەی یاسایی لەکوردیەکەی نەهاتووە, دوو/ بەپێی داوای خاڵی خاوەن بەرژەوەندەکان و لەسەر داوای داواکاری گشتی ئەو منداڵانە لەسەر ناوی دایك و باوکی خۆیان ناونووس دەکرێنەوە), تەبعەن ئەوانەی کە دەیانەوێ, یەعنی ئەوانەی کە رازین, ئەگەر پێویستیان کرد, دەتوانم صیاغەکەیان بدەمێ, زۆر سوپاس.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لەرایەکی لیژنەی یاسایی دەکەم, بەلاَم مولاَحەزەم هەیە, لەبەر ئەوەی مناڵی ئەنفال, یان مناڵی ونبوو کاتی خۆی بەناوی کەسێکی ترەوە کراوە, یان بەدەعوای ئیسپات نەسەب لەدادگا تۆمار کراوە, یان بەحجەی ویلادە تۆمار کراوە, لێرە دەڵێ (بناء علی الطلب المقدم من ذوی المصلحة), یەعنی ئەو تەڵەبە بۆ کێ تەقدیم دەکرێ, بەڕەئیی من, باش وایە ئێمە وەزارەتێکمان هەیە, بەناوی وەزارەتی کەس و کاری شەهید و ئەنفال, بەتەئیدی ئەو وەزارەتە راستەوخۆ لەدائیری نفوس تەسجیل بکرێ, ئاسانکاریەکی باشترە بۆیان, زۆر سوپاس.

بەڕێز د0رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکەم لەسەر یەك وشەیە, کە لەدەقی پرۆژەی کوردیەکە, دەڵێ لەسەر ناوی باوکی و دایکی خۆیان ناونووس بکرێن, لە عەرەبیەکەش دەڵێ لەسەر دایك و باوکی شەرعی, شەرعی و دایك و باوکی خۆیان یەك بخرێت, بکرێتە بایلۆجی, وابزانم باشترە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی لەسەر ئەو تێبینی و ئەو پێشنیارانە رەئیتان چییە؟ فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەصڵ کە کار کرایە پێشتر, حوسن نیە مەوجود بووە, یەعنی دەبێ هاوکاری ئەو کەسانە قاعیدەکی عامەیە, مەبەستیان ئەوە بووە هاوکاری ئەو خەڵکانە بکەن کە تووشی کێشە بووینە, ئینقازیان بکەن لە وەزعێکی نالەبار کە بەسەر کوردستان هاتووە, ئەگەر حەقیقەتەکە ئەوها نییە, ئەوە قانون موعالەجەی کردووە, چ لە قانون مەدەنی, چە لە قانونی ئەحوالی شەخصی, ئەوە لەلایەك, بەنیسبەت ئەو بابەتەی کە کاك دکتۆر ئاماژەی پێدا, ئەوە لێرە لە قانونەکە خۆی دەڵێ (یعفی کافة الاشخاص), ئەوجا شەخصەکە عەرەب بێت, تورکمان بێت, مەسیحی بێت, ئیسلام بێت, دیان بێت, یەزیدی بێت, ئەوە هەموویان مەشمولن و, سێیەمیش حاڵەتەکە جەوازییە, ئەگەر خەڵك رازیە بەو وەزعەی کە ئێستا پێی مورتاحە, موستەفیدە, کەیفی خۆیەتی, کێ مانعی ئەوەیە کە بگەڕێتەوە سەری, سوپاس.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕەئی من حسن نییە, شەخصی مەعنەوی عەفو ناکات لە عقوبە، حوسنی نییە لە قەزایەی عقوبات فەرقی هەیە لەگەڵ قەزایەی مەدەنی، یەکێك مەعلوماتی خیلافی قانون بێت، مەسەلەن پێی دەڵێین درۆیە تەقدیمی جیهەتێکی رەسمی کرد بێت ئیعتیادی عقوبەی لەسەرە، بە رەئی من لە ناحیەی قانونی، لە ناحیەی قەزائی عەفو نابێت لە مەسئوولیەتی قانونی، لەبەر ئەوە چونکە ئەگەر عەفو بکرێتن باشە خۆ موحتاجیمان بەو نەصە نییە، یەکێك بچێت منداڵێك بەناوی خۆی تەسجیل کرد بێت، ئەوەش حوسنی نییەتە، مادام حوسنی نییەتە لێرە دابنێین و عەفوی بکەین لە مەسئوولیەت، من دەڵێم مەوزوعەکان ئەوەی خیلافی قانونە، مەوزوعی سجلی تەسجیل کردنی ناوی منداڵەکان بە تەنیا نییە.

دووەم/ زۆر وەقائیعی زیاتر هەبێت، ئێمە ئاگامان لێ نەبێت، یەکێك بۆ پاراستنی ماڵ و موڵکی یەکێك، لەوانەیە چوو بێت درۆ لەگەڵ دائیرەیەکی کرد بێت، ئەوە قانونەن مەسئوولە، ئینجا موحاسبەی دەکەن، یان موحاسبەی ناکەن، ئەوە مەوزوعێکی ترە، دوور نییە شتێکی تر هەبێت لە مەسائیلی قەسام و ویصایەو قەیمومە مەجبور بێت بۆ پاراستنی ژیانی یەکێك درۆی لەگەڵ مەحکەمە کرد بێت، یان لەگەڵ ئەجهیزەی تر کرد بێت، لەبەر ئەوە بە رەئی من داکو ئێمە مەجالێك نەدەین خەڵکێکی تر تووشی مەسئوولیەت بێت، مادام هاتینە سەر مەوزوعەکە، ئەگەر مەوزوعەکە ئیسارە نەکرا بێت موحتاجیمان بە هیچ نییە، بەس تەحاشی ئەوە بکەین، چۆن سبەی خەڵکێك مەسئوول بێت، یان جارێکی تر تەعدیلی ئەو قانونە بکەین، بە رەئی من قانونێکی وا دابنێین شمولی هەموو ئیحتیمالاتی موستەقبەلی بکەین, حەسر نەکەین لەسەر تەسجیلی منداڵ بە تەنیا، با تەسجیلی منداڵیش نەصێکی خۆی هەبێت، بەس بە رەئی من ئێمە ئیقتیراحی ئەو نەصەمان کردووەو شاملی خەڵکێکی تر بەشێوەیەکی فراوانتر، داکو موحتاج نەبین سبەی بەرامبەر کێشەیەکی تر راوەستین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك عەونی.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەشێك لە ڕەئی بەڕێز كاك فرسەت تەواوە، بەڵام سەبارەت بە قەصدی جینائی، قانونی عقوبات تەعریفی قەصدی جینائی كردووە لە ماددەی (33) دەڵێت (القصد الجرمي/ هو توجيه الفاعل بارادته الى ان إرتكاب الفعل المكون للجريمة هادفاً الى نتيجة جريمة التي وقعت او باية نتيجة جرمية اخرى)، ئەوە تەعریفێكی وازیحە، مەبەست لێرە ئەوەیە كە جەریمە كراوە بە هەدەفێكی خراپی، بەڵام لێرە حوسنی نییە مەوجودە، هاوكاری مەوجودە، ئیشی باش كراوە، نەك ئیشی خراپ، تەزویری كردووە هەر بۆ ئەو مەوزوعە چاكەكەی، نەك بۆ خراپەكەی، واتا بۆ جەریمەكە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت وەڵامی هەیە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت من و كاك عەونی، ئیشێكی زۆر باشی كردووە، ئیشێكی وەتەنی كردووە، بەنیسبەت قەرارات و قەوانینی پێشوو جەریمەی كردووە، یەكێكی لە ئەنفال نەجات داوە، یەكێك لە حاڵەتێكی تری موعەیەن نەجاتی داوە، قەوانین و حكومەتی پێشوو نەزەری بۆ ئەو خەڵكە نەزرەی ئیجرام بووە، ئاخر مەوزوعەكە ئەوەیە، ئێمە باسی قانونێك دەكەین پێش ئێستا نافیزی مەفعول بوو، بە نەزەری من ئیشێكی وەتەنی كردووە، بەس ئەوەی تەسجیلی منداڵی یەكێك بەناوی خۆی كرد بێت بە حوسنی نیەتی كردووە، بۆ تەحقیق كردنی ئیشێكی مەشروع لە ناحیەی سیاسی، بەس لە ناحیەی قانونی مەسئوولیەتی لەسەرە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە، ئەگەر ئیجازە بدەن، خۆی پێویست ناكات بنووسرێت حوسنی نیە، تۆ لێرە قانون دەردەهێنێت بۆ ئەوەی عەفوی بكەیت لەو مەسئوولیەتە، دەڵێ (يعفى كافة الاشخاص ممن يسجل اولاد المشمولين باحكام هذا القانون بأسمائهم من المسائلة القانونية ويعاد تسجلهم بأسماء والدين المشرعين بناءاً على طلب مقدم من ذوي المصلحة او من ...) شتەكە زۆر وازیحە، ئەگەر لیژنەی مافی مرۆڤ، كە پێموایە ئەو نەصە بە یەك ماددە تەعبیر دەكاتن موقتەرەحی خۆی سەحب بكات، دەتوانم ئەوەی بخەمە دەنگدانەوە.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان وایە بۆ بەهێزی مەسەلەكە جیا بێت باشترە، یەعنی ئەو خەڵكانە ئیعفا بكرێت لەو تۆمەتە قانونیە، ئەگەر كەلیمەكە جائیز بێت، ئەوە یەك.

دوو/ ئەمانە بەناوی خۆیانەوە تەسجیل بکرێن، یەعنی تۆ ئەسڵی فەحوای قەرارەکەو فەحوای ئەو قانونەش کە لیژنەی قانونی ئیقتیراحیان کردووە, فەحوایەکە لە بەینی ئەو دوو کەلیمە دایە، لە بەینی ئەم دوو مەسەلە گرنگە دایە، ئەمانە بەناوی خۆیانەوە تەسجیل بکرێن، ئەو خەڵکەش عەفو بکرێت، بۆچی دەیکەیت بە ماددەیەك؟ ئەی بۆ جیای ناکەیتەوە؟ لەبەر بەقوەتی، بەهێزتر دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی شەخصی خۆم نەصەکە لە جێگای خۆی هاتووە بەبێ دەستکاری کردن، موعالەجەی هەموو قەزیەکانی کردووە، ئەگەر بخوێنیەوە دەڵێت (یعفی کافة الاشخاص ممن سجل بأسماءهم اولاد المشمولین بأحکام هذا القانون) (مشمولین بأحکام هذا القانون) کێیە؟ کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکانە، ئەوە یەك.

ئەگەر مەسەلە حاڵەتەکانی دیکە بێت، ئەگەر مەعلوماتێکی درۆ بێت و ئیستیغلالی مەسەلەکەی کرد بێت، ئەوە مەعفی نییە لە مەسئوولیەتی جینائی بە حەقیقەت، ئەوەی کە مەعفیە لە مەسئوولیەی جینائی ئەوانەیە کە لەو مەسەلەیەو ئیعفا لە مەسئوولیەی جینائی بە قانونێك واریدە بە قەناعەتی من، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر لیژنەی یاسایی پێی وایە هەر دەبێت یەك ماددە بێت، موسیڕە لەسەر ئەوەی کە یەك ماددە بێت، لەبەر ئەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، یەك ماددەکەتان پێ باشترە، ئێستا رەئی لیژنەی قانونی دەخەمە دەنگدانەوە، ئەگەر دەنگی نەهێنا ئەو وەختی دەگەڕێینەوە بۆ لیژنەی مافی مرۆڤ، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی قانونییە کە خوێندمانەوە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ئەوەی تۆ دەڵێیت کاك سەردار لە موقتەرەحێکی تردا هاتووە، لێرە جێی نابێتەوە، ماددەی چوار تکایە، ئەوە ئیقتیراحی تۆ و کاك فرسەتە، ئەگەر موقتەرەحەکە قەبول کرا ماددەیەکی تازە دەبێت، ئەگەر لیژنەی یاسایی پێی باش بێت، دەبێت ئەو موقتەرەحە لێرە بێتن، چونکە موقتەرەحێکی تازە هاتۆتە پێش، ئەوەی کە بە نووسین پێتانماندا، کاك عەونی ئەوە ئەگەر بخرێتە ماددەی چوار، پێش ئەوەی بگەینە ئەوەی تر، موقتەرەحێکە لە خیلالی موناقەشە لەلایەن ئەندامێکی پەرلەمان و سکرتێری پەرلەمان تەقدیم کرا، ئەگەر ئێستا بیخوێننەوە، ئەو موقتەرەحەی کە تازە هاتۆتە پێش لە خیلالی موناقەشە، کە دەبێت ماددەیەکی تر هەبێت، کاك عەونی بیخوێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

(يعفى ذوي المشمولين بأحكام هذا القانون والمتعاونين معهم من المسائلة القانونية اذا كانوا قد تقدموا لجهات رسمية بمعلومات غير صحيحة حفاظاً على حياة او مصالح المشمولين بهذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بۆ ئەوەی وازیح بێت زیاتر، ماددەی پێشوو کە دەنگتان بۆدا ئیعفای هەموو کەسەکان بوو لە تەسجیل کردن، ئەویتر بۆ هەر مەعلوماتێکی دابێت، بۆ پاراستنی ژیانی منداڵی ئەنفال و شەهیدەکان، لەوەشدا موسائەلەی قانونی بەدوایدا دێت، ئیقتیراحێکی زۆر بە جێیە، ئەگەر کەس ئیعتیرازی نییە، ئیعتیرازت هەیە, فەرموو.

بەڕێز د.ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ خۆی موشارەکەی کردووە لە ئەنفال کردنی ئەو کەسوکارانەی ئێمە، بەڵام دوایش هاتووە منداڵەکەی تەبەنی کردووە، تەبعەن ناڵێت من بەشداریم کردووە لەو ئەنفالە، ئەو چی لێ دێت؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە کە باس دەکەین دەڵێین لەو ئیشە، کابرایەك ئەگەر قەتلی کرد بێت لەسەر قەتلەکە دەگیرێتن، بەڵام زەلامەکی تەسجیل کردووە، لە تەسجیلەکە عەفو دەکرێت، بەڵام لە ئەنفالەکە موحاکەمە دەکرێت، ئەگەر توانیتان بیکەنە کوردی، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، مامۆستا کاکە، مادام وایە لەسەر عەرەبییەکە تەصویتی لەسەر دەکەین، دوایێ تەرجومەی دەکەین، عەرەبییەکە بخوێنەوە، بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدەین.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة:

يعفى ذوي المشمولين بأحكام هذا القانون والمتعاونين معهم من المسائلة القانونية اذا كانوا قد تقدموا لجهات رسمية بمعلومات غير صحيحة حفاظاً على حياة او مصالح المشمولين بهذا القانون.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی چوارەم:

لە کەسوکاری ئەوانەی ئەو یاسایە دەیانگرێتەوە لە لێپرسینەوەی یاسایی دەبووردرێن، ئەگەر زانیاری ناتەوایان پێشکەش بە لایەنە فەرمیەکان کرد بوو، بۆ پارێزگاری لە ژیانیان، یان بەرژەوەندی ئەو کەسەی کە ئەو یاسایە دەیانگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەی چوار کە دەبێتە پێنج تکایە بخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الخامسة:

يعفى المشمولون بأحكام هذا القانون من الرسوم العدلية ورسم الطابع والغرامة المنصوص عليها في القوانين النافذة.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی پێنجەم:

ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە لە باجی دادو پول و باجی هاتوو لە یاسای کار پێکراو دەبووردرێن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر ئەوە ماددەیەکی تازەیە، موافیقی لەسەری، کاك محەمەد فەرەج مولاحەزەت هەیە لەسەر ئەو ماددەیە.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەخێر مولاحەزەم نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وابزانم ئەوە ماددەیەکی تەبیعییە، هەموو لە رسومی عەدلی و رەسمی پول و غەرامە عەفو دەکرێن، ئەوانەی کە مەشمولن بەو قانونە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بڕۆ بۆ ماددەی شەش.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السادسة:

على وزارة شؤون الشهداء والمؤنفلين اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم: ماددەیەکی زیادە کراوە

لەسەر وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکانە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان کردنی جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەو یاسایە دەربکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ماددەیەکی تەبیعییە لە هەموو قانونەکاندا هاتووە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ئەسڵی پرۆژەکەدا.

چوار: پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم بڕیارە جێ بەجێ بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەئی لیژنەی قانونی.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السابعة: على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القرار.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی صیاغەکەی گۆڕیوە، ئێستا وای لێهاتووە:

المادة السابعة: على مجلس الوزراء الوجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موفتەرەحی لیژنەی یاسایی بۆ ئەو ماددەیە وەکو هەموو یاساکانی ترە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، بڕۆ بۆ ماددەی تر.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێنج/ کار بە هیچ دەقێك ناکرێت گەر لەگەڵ حوکمەکانی ئەم بڕیارە ناکۆك بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەئی لیژنەی یاسایی تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثامنة:

لا يعمل بأي نص قانوني او قرار يتعارض مع احكام هذا القانون.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی هەشتەم:

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا هاودژ بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەم ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بڕۆ بۆ ماددەی تر.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

شەشەم/ ئەم بڕیارە لە رۆژی بلاَو کردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستاندا جێ بەجێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة التاسعة: ينفذ هذا القانون اعتباراً من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی نۆیەم: ئەم یاسایە لە رۆژی بلاَو کردنەوە لە رۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان دەخرێتە کاری جێ بەجێ کردنەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەم ماددەیەش دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، پرۆژەکە هەمووی دەخەمە دەنگدانەوە، تاوەکو وەکو قانون دەربچێت، کێ لەگەڵ ئەم پرۆژەیە بۆ ئەوەی وەکو یاسایەك دەربچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، زۆر سوپاس، پیرۆزە، پێش ئەوەی دانیشتنەکەمان تەواو بکەین قسە دەدەمە خاتوو چنار, فەرموو.

بەڕێز چنار سعد عبدالله/وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەناوی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان زۆر سوپاسی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم، زۆر سوپاسی برادەران لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ، هەروەها هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەکەین، کە هەوڵیاندا ئەو پرۆژەیە دەربچێت و دەنگیان لەسەرداو پشتگیریان کرد، پیرۆزباییش لە کەسوکاری شەهیدان و ئەنفال و کیمیاباران و شەهیدان دەکەین، چونکە ئەوە بەڕاستی ساڵانێکی دوورو درێژە کێشەیان هەیە، ئەوە دەرگایەکی باشی کردەوە، بۆ ئەوەی کێشەکانیان چارەسەر بکرێت، بەڵام من داواکاریەکم هەیە وەکو وەزارەت، تەبعەن ئەرکی سەرەکی پەرلەمان تەشریعە، یاسادانانە، بەڵام ئەرکەکەی دووەمی موراقەبەو چاودێری کردنە، هیوادارم چاودێری دەسەڵاتی تەنفیزی بکەن لە جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە، دەرچوونی ئەم یاسایە کافی نییە، پێویستە چاودێری بکەین هەر چەند چاودێری هەبێت لە هەموو ئەو شوێنانە، داوا لە ئەندامانی پەرلەمان دەکەم، بەتایبەتی ئەوانەی لەو شوێنانەن, لەناوچەی ئەنفالکراوەکانن، ئەو بەدواداچوونە بکەن بۆ ئەو مەسەلەیە لە کاتی پێویست لێپرسینەوە بکەین، زۆر سوپاس دووبارە بۆ هەموو لایەك.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، پێش ئەوەی کۆتایی بە دانیشتنەکە بهێنین، دیارە (24)ی مانگ مەحکەمەی ئەنفال بڕیاری خۆی دەداتن لەسەر ئەو تاوانبارانە، لە دانیشتنی مەحکەمەکەدا ئێمە دەتوانین سێ کەس بنێرین، بۆ بەشداری کردن، جێگا گیراوە بۆ سێ پەرلەمانتار تەرخان کراوە، ئەگەر بکرێتە چوار باشترە، من بەپێی ئەوەی کە پێشتر هینمان کردووەو پەیوەندیدارە، کاك حاتەم لەگەڵ کاك دکتۆر کەمال و کاك فرسەتیش باسمان کرد، کاك محەمەد فەرەج، گوڵناز خان، یەکێکی قانونیش دوایێ بەرێکەوتن لەگەڵ لیژنەی قانونی ئەگەر کەسێکی تر کاك عادل باشە، کەواتە کاك عادل و کاك محەمەد فەرەج و خاتوو گوڵناز و کاك حاتەم، ئەو چوارە دەنێرین، ناکرێت بخەینە دەنگدان و موناقەشەوە، هەر بە تەقدیرە تەبعەن، مومکینە ڕاست بین، مومکینە غەڵەت بین، بەڵام هەر دەبێت قەرار بدەین، ئەو چوارە داوا لە چنار خان دەکەین ئەوانە لەوێ دابنێتن، بۆ ئەوەی تەرتیبی سەفەرەکەیان بکەن، ئەوە یەك.

دوو/ داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ پێکەوە دەکەم، کە پرۆژەیەك حازر بکەن، بۆ ئەوەی تاوانی ئەنفال و کیمیاباران لێرەدا بخرێتە بەردەمی ئێوە، وەکو جینۆساید بناسرێن، لەبەر ڕۆشنایی بڕیاری ئەو مەحکەمەیەش، کە دەبێتە بەڵگەیەکی تر لە ناحیەی سیاسی و لە ناحیەی هەموو شتێك بەڵگە هەیە، بەڵام ئەو قەرارە کە دەردەچێت، دەبێتە بەڵگەیەکی قانونی، تەبعەن ڕەئیەك هەبوو کە عەینی ڕۆژ کۆ ببینەوە، بەڵام هەتا قەرارەکە قەراری قەتعی وەرنەگرێت وەختی تایبەتی خۆی دەبێت، هەتا ئەو کاتی جێ بەجێ کردنی، ئێمە وەکو بەڵگە ناتوانین ئاماژەی پێ بدەین، بەڵام لە ئێستاوە ئەو پرۆژەیە دەبێت حازر بێت، دواتر دەبێت بەرنامەیەك دابنێین، وەکو داواکاری هەموو خەڵکی کوردستان هەوڵ بدەین پێکەوە پاش ئەوەی قەرار لێرە پەسند کرا، لەگەڵ هەموو لایەنانی دۆست لە دنیادا ئیش بکەین، بۆ ئەوەی ئەو